

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΔ'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 155ον - 156ον

ΜΑΡΤΙΟΣ-ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1965

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ :

Ἐσωτερικοῦ: Ἐτησίᾳ	Δραχ.	150.—
Νομικῶν προσώπων	Δραχ.	200.—
Ἐξάμηνος κ.λ.π. ἀναλόγως		
Ἐξωτερικοῦ: Ἐτησίᾳ	Δολλ.	10—
	ἢ Δίραι	Ἀγγλίας 3 1/2
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ	ΔΡΑΧ.	25.—

Ἀντιπιστέλλοντα Μέλη τῆς Ἐπιτρ	ΚΩΝ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ (Βεν)
	ΔΕΑΝΑΡΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Ἀθ)
	ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσ)
	ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Ἀθ)
	ΤΑΚΗΣ ΤΣΙΑΚΟΣ (Ἀθ)
	ΒΑΣΙΛ. ΒΕΡΒΙΑΔΗΣ (Ἀθ)

Ἐμβάσματα : «ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΕΣΤΙΑΝ» Ὀδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 72, Ἰωάννινα — Τηλ. 6-59

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νικ. Β. Πατσέλη	: Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Γκιωλέκα (ἱστορ. πραγματεία)	Σελ.
Ἐπιμελεία: Τίτου Κ. Καράντζαλη	: Ἡ συμβολὴ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν προ- στασίαν τοῦ Χριστιανικοῦ στοιχείου τῆς παρα- μεθορίου Ἡπείρου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δου- λείας (ἱστορ. στοιχ.)	»
Βασ. Κ. Οικονόμου	: Δοσίθεος Φιλίτης—Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας (ἱ- στορικαὶ σημειώσεις)	»
Σπύρου Μουσελίμη	: Τὸ Πόποβο (ἱστορικὴ μονογραφία)	»
Ἰωάννου Τσάρα	: Ἀπ' τὴν ἱστορίαν τοῦ σχολείου τοῦ Καπεσόβου (ἱστο- ριοδιφικὰ)	»
Πέτρου Ἀθ. Κυρίτση	: Περὶ τοῦ Γ. Νταβέλη (ἱστορικὰ στοιχεῖα)	»
Κων(νου) Χρ. Σιδόντη	: Λαογραφικὰ Ἡπείρου (λαογραφικὴ μελέτη)	»
Βασιλείου Π. Παυλίδου	: Ἡ Τοπικὴ Αὐτοδιοίκησις στὴν περιοχὴ Παραμου- θίας (λαογραφικὴ μελέτη)	»
Σπύρου Μουσελίμη	: Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἡπείρου περιφερείας Σουλίου (λαογραφικὴ συλλογὴ)	»
Γιάννη Σαραλῆ	: Δημοτικὰ τραγούδια τοῦ Ζαγορίου (λαογρ. συλλογὴ)	»
Ἰωάννου Κ. Ἐξάρχου	: Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς βοοτροφίας ἐν Ἡπείρῳ (μελέτη)	»
Ἀρσένη Γεροντικοῦ	: Κωμῳδία καὶ δράμα (δοκίμιον)	»
Πανταζῆ Κοντομίχη	: Δημήτρης Σταμπόγλης—Δευκάτας (δοκίμιον)	»
Νίκου Σπάνια (παρουσίαση: Μιχ. Μάνου)	: Mater Dominatrix (ποίημα)	»
Νίκου Σπάνια	: Στροφή στὸν Ἀνδρέα Κάλβο (ποίημα)	»
Νικολάου Βαρδάρη	: Ἐλεγειακὸ ἀφιέρωμα στὸ νεαρὸ ἔθελοντὴ (ποίημα)	»
Πέτρου Ὀλύμπιου	: Ἐλάτε νὰ σκοτώσουμε τὸ θάνατον (ποίημα)	»
Ἀνθούλας Α. Ζόλδερ	: Kahlenberg (ποίημα)	»
Λεάνδρου Βρανούση	: Βασίλειος Μπαρᾶς (φιλολ. μονογραφία)	»
Ἀπ. Γ. Σπυροπούλου	: Προδοσία καὶ ἐγκατάλειψις (πρόζα)	»

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ : Σημειώματα : Ἡ φυσιογνωμία τῶν Ἰωαννίνων (Δ. Κόκκινος)
Οἰκονομία καὶ ποίησις—Φολκλόρ καὶ Κράτος (Α. Γεροντικοῦ)—Ἀγγελικὴ Χατζημι
(Δ. Κόκκινος).—Κριτικὴ τοῦ βιβλίου: Ντίνου Κονόμου: «Ὁ Ἑπτανησι
Τύπος» (Α. Γεροντικοῦ)—Ἀνθ. Πωγωνίτη: «Γραμμὲς σὲ καθρέφτη»—Χρυσάνθη
τσαίας: «Μὲ τὸν ἀγὸν τοῦ τραγουδιοῦ»—Ἰφιγένειας Διδασκάλου: «Μνήμες καὶ πε-
σιές»—Νίκου Ἀργυρόπουλου: «Δογοτεχνικοὶ καρποὶ» (Δημοσθ. Ζαδὲ)—Giuseppe
Sehigo: «Ἡ Εὐδοκία Balsic Βασίλισσα τῶν Ἰωαννίνων» (Κ. Νικολαΐδης)—Ἀντ.
νέξου: «Γιὰ ἓνα πρόγραμμα αἰσθητικῆς ἀγωγῆς»—Ἰωάννου Α. Κιτσαρᾶ: «Ἡ προ-
τικότης εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην»—Κ. Μελισσαρόπουλου: «Μελετήματα
Γιάννου Γεωργοπούλου: «Χειραψία μὲ τὴ ζωὴ»—Κων. Α. Γκωνιάτσα: «Ἡ βλάστη-
καὶ ἡ γλωφίς τῆς Χερσονήσου τοῦ Ἁγίου Ὄρους»—Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντι-
νῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν: «Θησαυρίσματα» (Ι. Γ. Θεογάρη).—Ὁ Πει-
δικὸς Τύπος (Δ. Κόκκινος).—Πνευματικὰ γεγονότα.—Βιβλία καὶ
ριοδικὰ πού λάβαμε.—Τὸ περιοδικὸν «Κρίκος» (Δ. Κόκκινος).—
πραγμὰ τῆς Ὑπηρεσίας Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως Ἡ-
ρου κατὰ τὸ ἔτος 1964 (Ι. Κ. Ἐξάρχου).

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚῆ ἜΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΔ'

● ΜΑΡΤΙΟΣ—ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1965

● ΤΕΥΧΟΣ 1: 5ον—156ον

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΠΑΤΣΕΛΗ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΓΚΙΩΛΕΚΑ

Ἄπριλιος — Αὐγούστος 1847

Ἡ διδομένη σήμερον, διὰ τῶν φιλοξένων σελίδων τῆς «Ἡπειρ. Ἔστιας», πρὸς δημοσίευσιν μελέτη περὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Γκιωλέκα, ἐγράφη πρὸ τριετίας, προκειμένου αὕτη νὰ δημοσιευθῆ εἰς ἐφημερίδα, ἐκδιδομένην περιοδικῶς ἐν Ἀθήναις, παρὰ φίλου συμπατριώτου καὶ κατὰ παράκλησίν του.

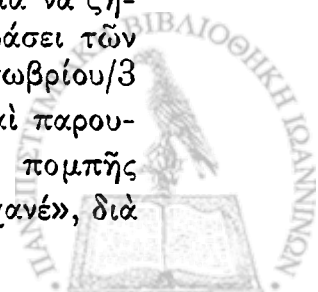
Παρὰ τὸ χρονικὸν ὅμως διάστημα, τὸ ὁποῖον παρήλθεν ἔκτοτε, καὶ τὰς ἐκάστете ὑποσχέσεις, παρὰ τοῦ ἐκδότου τῆς ἐν λόγῳ ἐφημερίδος περὶ προσεχοῦς πάντοτε δημοσιεύσεώς της, αὕτη δὲν εἶδεν ἀκόμη τὸ φῶς, διερωτῶμαι δέ, ἐὰν πρόκειται νὰ τὸ ἴδῃ εἰς τὸ μέλλον.

Θεωροῦντες ἀρκετὸν τὸ χορηγηθὲν ἐκ μέρους μας πρὸς δημοσίευσιν διάστημα, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀναμείνωμεν πλέον, προσφεύγομεν εἰς τὰς φιλοξένους σελίδας τῆς «Ἡπειρ. Ἔστιας», ἐφ' ὅσον μάλιστα ἢ εἰς αὐτὴν καταχώρησίς της ἐμπίπτει εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκδόσεώς της

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Γκιωλέκα, ἐγένετο εἰς τὴν Ἡπειρον, ὅταν διοικητῆς τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἦτο ὁ Κιρκάσιος Χαβούζ πασᾶς, πού εἶχε φθάσει εἰς τὰ Ἴωάννινα, τὴν 8 Μαΐου 1847, ἄνθρωπος αὐστηραῆς τηρήσεως τῶν νόμων, σταθερὸς καὶ καθ' ὅλα ἀδωροδόκητος(1).

Μερικοὶ σχολιασταὶ τοῦ κινήματος ἐκείνου, τὸ θεωροῦν ὡς μίαν αὐθόρμητον φιλελληνικὴν ἐκδήλωσιν τῶν Ἀλβανῶν καὶ εἰλικρινῆ ἐπιθυμίαν των ἐνώσεως μετὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ βαθύτερος ὅμως μελετητῆς διαβλέπει εἰς αὐτὸ μίαν ἀπεγνωσμένην καὶ ἀγωνιώδη προσπάθειαν τῶν Ἀλβανῶν, ὅπως μὴ ὑποτασσόμενοι οὗτοι εἰς τὰς εὐρείας διοικητικὰς καὶ δικαστικὰς μεταρρυθμίσεις, εἰς τὰς ὁποίας προέβαινε τότε ἡ Τουρκία, διατηρήσουν, μετὰ κάθε μέσον, τὰ φεουδαλικά των προνόμια, διαιωνίζοντες οὕτω τὸ καθεστῶς τῆς βίας καὶ δυναστείας των (2).

Τὸ κίνημα τοῦ Γκιωλέκα εἶναι, καθ' ἡμᾶς, προῖον τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν τοῦ τότε Σουλτάνου Ἀβδούλ Μετζίτ, ὅστις διαδεχθεὶς νεώτατος τὸν ἀποβιώσαντα πατέρα του Μαχμούτ Β (1839) καὶ κατανοήσας ὅτι τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον τοῦ πατρὸς του εἶχεν ἀνάγκην συμπληρώσεως, ἵνα δυνηθῆ ἡ Τουρκία νὰ ζήσῃ, ὑπέγραψε νέον διοργανισμὸν τῆς αὐτοκρατορίας (τανζιμάτ) ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσοπολιτείας τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν λαῶν. Τὴν 21 Ὀκτωβρίου/3 Νοεμβρίου ὅθεν τοῦ 1839, εἰς τὸ περίπτερον τοῦ Γκιουλχανέ (Ρόδων) καὶ παρουσία τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν Ἀρχῶν, ἀνεγνώσθη μετὰ μεγάλης πομπῆς αὐτοκρατορικὸν χάττιον, κοινῶς λεγόμενον «Χάττι - Σερῖφ τοῦ Γκιουλχανέ», διὰ

του οποίου καθιερούντο αί νέαί ἀρχαί τῆς ἰσοπολιτείας καί ἐχορηγεῖτο ἀσφάλεια ζωῆς, τιμῆς καί περιουσίας, θρησκευτική καί πολιτική ἐλευθερία, μετερρυθμιζέτο δὲ ἐπὶ πλέον ὁ τρόπος τῆς στρατολογίας καί φορολογίας(3).

Αἱ ἐνθουσιαστικαὶ ὅμως αὐταὶ ἐπαγγελίαι, ἔμειναν δυστυχῶς μόνον ἐπὶ τοῦ χάρτου καί δὲν ἐφηρμόσθησαν, ἔστω καί μερικῶς εἰλικρινά, παρὰ τὴν πίεσιν τῆς Εὐρώπης, ἣ ὁποία πίεσις δὲν ἐγένετο πρὸς βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ μὲ τὴν πρόφασιν αὐτὴν, οἱ ξένοι ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν συμφεροντολογικῶν τῶν ἐπιδιώξεων. Οὐδέποτε οἱ Τούρκοι ἠδύνατο νὰ φαντασθοῦν πῶς ἦτο δυνατόν οἱ ἄπιστοι (γκιαούριδες) καί οἱ γαιοκτήμονες καί ἄλλαι φυλαὶ νὰ γίνουν ἴσαι μὲ τοὺς κυριάρχους καί πιστοὺς τοῦ Ἰσλάμ.

Καίτοι τὸ διάταγμα τοῦτο ἐξεδόθη τὸ 1839, καί ἐφηρμόσθη ἀμέσως εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας, εἰς τὴν Ἡπειρον ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὸ 1847 (24 Ἰουλίου) (4). Πρῶτῃ ἡ αὐστρικὴ πολιτικὴ διεκήρυξε πῶς ἡ ἰδέα τῶν πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων, πού ἡ Τουρκία ἐμελέτα νὰ εἰσαγάγῃ καθ' ὅλον τὸ βελαέτιον τῶν Ἰωαννίνων, ἦτο φενάκη, διότι προσέκρουε πάντοτε εἰς τὰς ἀντιδράσεις τῶν Ἀλβανῶν Μπέδων καί Ἀγάδων, πού ἀντιπροσώπευον ἐν τῇ ὁλότητί των μίαν καθαρὰν μεσαιωνικὴν φεουδαρχίαν, καί ἐμυκτήριζον κάθε ἰδέαν ἐννόμου τάξεως. Αἱ διαταγαὶ τῶν πασάδων τῆς Ρούμελης καί τῶν Ἰωαννίνων ἦσαν σκιάδεις διὰ τοὺς Ἀλβανούς καί μόνον ἕνα Σουλτανικὸν Φερμάνι θὰ ἠδύνατο νὰ τοὺς συγκινήσῃ(5).

Ἡ καθυστερημένη ἐφαρμογὴ του, ἐν τούτοις, καίτοι ὠφέλησε τοὺς Χριστιανούς, συνετάραξεν ὅμως τὸ ἀλβανικὸν στοιχεῖον καί προῦκάλεσεν ἀναβρασμὸν μεταξὺ τῶν ἀλβανικῶν λαϊκῶν μαζῶν, αἱ ὁποῖαι ὡς τότε παρέμενον ἀσύδοτοι καί χωρὶς σοβαρὰς ὑποχρεώσεις ἐναντι τῶν Τούρκων.

Μὲ τὴν ἐφαρμογὴν ὅμως τοῦ Χάττι - Χουμαγιούν, οὔτοι ὑπεχρεοῦντο νὰ πληρώνουν φόρους εἰς τὸ τουρκικὸν κράτος καί ὑποχρεωτικῶς θητεῖαν, πρᾶγμα ἀντίθετον πρὸς τὰς μέχρι τότε συνηθείας των. Οἱ Ἀλβανοὶ πράγματι ἐστρατολογοῦντο ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὡς «ἀτακτοὶ» συνήθως, καί ἠδύνατο μετὰ τὴν συλλογὴν λαφύρων (πλιάτσικο) νὰ ἀναχωροῦν διὰ τὰς πατρίδας των ἀνενόχλητοι.

Μὴ ἀνεχόμενοι ὅθεν τὴν δέσμευσιν τῆς στρατιωτικῆς θητείας, ἐπανεστάτησαν μὲ σύνθημα τὴν κατάργησιν τῆς φορολογίας καί τῆς στρατιωτικῆς θητείας, καί προῦκάλεσαν τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐπανάστασιν τοῦ Γκιωλέκα», ἣ ὁποία διαρκέσασα ἐπὶ πεντάμηνον σχεδὸν (Ἀπρίλος — Αὐγούστος 1847), κατέληξεν εἰς ἀδοξὸν τέλος καί φυγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς, συσσωρεύσασα ὅμως ἀρκετὰς συμφορὰς εἰς τὴν χώραν, ὥστε τὸ ὄνομα «Γκιωλέκας» νὰ καταστῇ συνώνυμον τοῦ «τύρανος καί ληστής».

Διὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, οἱ δυσηρεστημένοι Ἀλβανοί, ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν καί τὴν βαρεῖαν φορολογίαν (προβατονόμιον), πού τοὺς εἶχεν ἐπιβληθῆ, ἀπεφάσισαν νὰ ἀντισταθοῦν καί νὰ ἀναγκάσουν τὴν κυβέρνησιν νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς νέας νομοθεσίας. Οἱ στασιασταὶ οὔτοι ἀπεφάσισαν ὅπως, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀνταρσίας των, μὴ τεθῆ ἄνθρωπος ἀξίας καί βαρύτητος, ἀλλὰ, ὅπως γράφει ὁ Ἀραβαντινός, «ἀσῆμαντος καί ἐμπειροπόλεμος»(6), ἵνα δώσουν οὕτω εἰς τὸ κίνημα λαϊκὸν χαρακτῆρα(6), ὡς τοιοῦτον δὲ ἐπροτίμησαν τὸν ἀσῆμαντον μὲν λόγῳ θέσεως κοινωνικῆς, ἐμπειροπόλεμον ὅμως, τὸν Ζεϊνέλ Γκιωλέκαν (Γκιώνην Λέκκαν) ἀπὸ τὸ Κούτσι τῆς Χειμάρρας, τῆς ἐπαρχίας Δελβίνου, ἐξωμότην. Ὁ πατὴρ τοῦ ἐπαναστάτου Ζεϊνέλ Γκιωλέκα, ὀνόματι Μουσλῆ Γκιωλέκας, ἦτο κατ' ἀρχὰς ἐχθρὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη τὸ 1803, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, πρὸς κατάκτησιν τοῦ Σουλίου, ἀπὸ τὸν Τούσαν (ὑποκοριστικὸν τοῦ Θανάση) Μπότσαρη. Ὅσον διὰ τὸν πάππον του, οὗτος ἦτο χριστιανὸς καί ὀνομάζετο, κατὰ τὸν Ἀραβαντινόν, Λογγῖνος Ἀλεξίου. Ἐκ τῆς κράσεως δὲ τοῦ ὀνόματος τούτου προῆλθε τὸ ὄνομα «Γκιώνης Λέκκας», ὄνομα πού δι-

ετήρησεν οὗτος καὶ μετὰ τὴν ἐξόμωσίν του, κατὰ τὰ τέλη τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος(7).

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ἄλβανὸς τοπάρχης Γκιώνης Λέκκας, εἶνε πού ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φερωνύμου ἐπαναστάσεως τοῦ 1847, κατὰ τῆς Τουρκίας, μὲ τοὺς τοπάρχας τῆς Ν. Ἄλβανίας.

Ὁ Γκιωλέκας ἦτο φίλος τοῦ Κωλέττη, μὲ τὸν ὁποῖον εἶχε συνομιλίσει σχετικῶς μὲ τὸ σχεδιαζόμενον κίνημα, ὅταν ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ τὴν Ἡπειρον, διῆλθεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, καὶ συνηντήθη μετ' αὐτοῦ, ἔμειναν δὲ σύμφωνοι διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἄλβανῶν καὶ Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας. Σημειώσωμεν ὅτι καὶ ὁ Κωλέττης ἐπίστευεν ὅτι τὸ συμφέρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπῆτει, πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἐθνικοῦ ἔργου τῆς ἐνώσεως ὅλων τῶν Ἑλλήνων, τὴν συνεννόησιν ὅλων ὄσων ἐστέναζον ὑπὸ τὸν ζυγόν, ὁμοφύλων καὶ ὁμοεθνῶν Μωαμεθανῶν Ἄλβανῶν(8).

* * *

Τὸ κίνημα τοῦ Γκιωλέκα ἤρχισεν ἀπὸ τὸ Κουρβελέσι, ὅπου εἶχον συναχθῆ αἱ πρῶτοι Μωαμεθανοὶ Ἄλβανοὶ τοῦ Βερατίου καὶ ἄλλων σαντζακίων Αὐλῶνος, Φιλιατῶν, Παραμυθίας καὶ Πρεμετῆς, καὶ ἐκεῖ ὠρκίσθησαν νὰ πολεμήσουν, πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων καὶ ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος των(9).

Ἐκεῖ ἦτοι εἰς Κουρβελέσι, ὁ Γκιωλέκας ἀκολουθούμενος ἀπὸ 200 Λιάπηδες, κατὰ Ἰούνιον, ἀπεδίωξε τοὺς μισθωτὰς τοῦ προβατονομίου καὶ στρατολογήσας 300 μαχητὰς, κατηνύθη εἰς Δέλβινον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βουθρωτόν, ἀκολουθούμενος ἀπὸ Τσάμηδες καὶ Πρεμετηνοὺς. Ἐκεῖ διέδωκεν ὅτι ἐπήρχετο ἐν ὀνόματι τῶν κατοίκων τοῦ Κουρβελεσιῦ, διὰ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν διοίκησιν ὅπως καταργήσῃ τὰς φορολογίας, λόγῳ τῆς μεγάλης πενίας πού ἐμάστιζε τὴν χώραν.

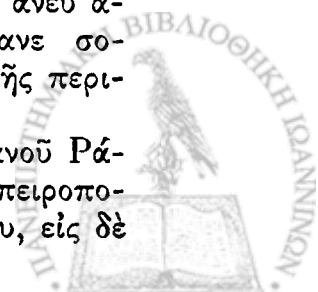
Ὅταν εἰσῆλθεν εἰς Δέλβινον, ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Διοίκησιν νὰ τοῦ δώσῃ τοὺς μισθοὺς δώδεκα μηνῶν τῶν στρατιωτῶν του μὲ τοὺς ὁποίους εἶχε προὔπηρετῆσει τελευταίως εἰς τὴν Συρίαν καὶ τοὺς ὁποίους μισθοὺς, ὅπως ἔλεγεν, τοὺς κατεκράτει τὸ Δημόσιον Ταμεῖον, καίτοι κατ' ἐπανάληψιν ἐζῆτει τὴν καταβολὴν του, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Σημειώσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι, ὅταν ἐξερράγη τὸ κίνημα τοῦ Γκιωλέκα, ἤδρευεν εἰς Ἰωάννινα ἐν σύνταγμα τακτικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Σαλὶκ πασᾶν. Τὸ ἥμισυ τοῦ συντάγματος τούτου, μόλις ἐξερράγη τὸ κίνημα, ἐξῆλθεν εἰς ἀντίκρουσιν τῶν ἀνταρτῶν, κατευθυνόμενον εἰς Ἀργυρόκαστρον, ὅπου ἐνωθὲν μὲ τριακοσίους περίπου ἑθελοντὰς, ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρον, κατηνύθη εἰς Δέλβινον. Ὁ Γκιωλέκας ὁμῶς, πληροφορηθεὶς τὴν ἀθοδὸν του, ἐτοποθέτησε τοὺς ὄπαδούς του εἰς θέσιν κατάλληλον, τοὺς ἀντέκρουσε, καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Ἀργυρόκαστρον μὲ πολλὰς ζημίας. Κατόπιν τῆς ἀποκρούσεως ταύτης καὶ μὲ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Γκιωλέκα, ὅλη ἡ πόλις καὶ ἡ περιοχὴ ἠνώθησαν μὲ αὐτόν.

Κατόπιν τῆς ἀπαιτήσεώς του αὐτῆς, ὁ Διοικητῆς τοῦ Δελβίνου ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του, ὁ δὲ Γκιωλέκας ἐπικρατήσας εἰς τὴν περιοχὴν του, ἐξεδίωξε τοὺς εἰσπράκτορας τῶν φόρων, ἐξέδωκε δὲ ἐπὶ πλέον διαταγὰς, δυνάμει τῶν ὁποίων ὑπεχρεοῦντο οἱ Χριστιανοὶ νὰ τοῦ χορηγοῦν χρήματα καὶ τροφὴν πρὸς συντήρησιν του.

Τὸ κίνημα τοῦ Γκιωλέκα, θεωρούμενον κατ' ἀρχὰς εἰς Ἰωάννινα ὡς ἄνευ ἀξίας καὶ μεγάλων συνεπειῶν, ἐξετείνετο ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν καὶ ἐλάμβανε σοβαρώτερον χαρακτῆρα, ἐνισχυόμενον καθ' ἐκάστην ἀπὸ τοὺς Ἄλβανούς τῆς περιφέρειας καὶ τῆς κεντρικῆς Ἡπείρου.

Ἐντὸς ὀλίγου καιροῦ, ἀνηγγέλετο ὅτι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἄλβανοῦ Ράπου Καίκαλη ἀπὸ τὴν Μουζακιάν τοῦ Μπερατίου, ἀνδρὸς πλουσίου καὶ ἐμπειροπλήμου, ὁ πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς ἀπεκύρηξε τὸν Χουσεῖν πασᾶ Μπερατίου, εἰς δὲ

τὴν πόλιν, περὶ τοὺς χιλίους, εἰσελθόντες κατεπίεζον τοὺς φιλοσήμερους κατοίκους, ἐνῶ ἐν τμήμα στρατοῦ ποῦ ἐστάθμευεν ἐκεῖ ἐκλείσθη εἰς τὸ φρούριον. Ὁ στρατὸς τοῦ Καίκαλη ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὸ Ἄργυροκάστρου τοὺς νιζάμιδες(10).

Ταυτοχρόνως, εἰς τὰς περιφέρειας Αὐλῶνος, Τεπελενίου, Ἄργυροκάστρου, Πρεμετῆς, Παραμυθιάς, Φιλιατῶν καὶ Μαργαριτίου, οἱ Ὀθωμανοὶ ἐνθουσιασθέντες ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος, ἤρχισαν νὰ ἐμπαίζουσι καὶ περιφρονοῦσι τὰς ἀρχάς, κάθε δὲ Ὀθωμανὸς ὀπλιζόμενος ἐξεδίκεῖτο τοὺς ἀτομικούς του ἐχθρούς καὶ ἤρπαζε τὰς χριστιανικὰς περιουσίας. "Ολοὶ οὗτοι, ἐνωθέντες μὲ τὸν στρατὸν τοῦ Γκιωλέκα, κατέλαβον τὸ Δέλβινο ἀπὸ ὅπου ἐξεδίωξαν, ὅπως εἶπομεν, τοὺς εἰσπράκτορας τοῦ προβατονομίου καὶ τὸν Καϊμακάμην(11) καὶ κατέλαβον τὸν Βουθρωτόν, διακηρύττοντες ὅτι μάχονται δι' ὄνομα ὅλης τῆς Ἀλβανίας(12).

Μὲ τὴν κατάληψιν τοῦ Βουθρωτοῦ, ἠγέρθησαν πολλοὶ ἀπὸ τὴν Πρεμετῆν καὶ Τσιαμουργιᾶν καὶ ὁ Χαλίμ Τσαπάρης τῆς φάρας τῶν Τσαπαραιῶν ἀπὸ τὸ χωρίον Λουγαράτες τῆς Παραμυθιάς, τῆς ὁποίας φάρας τὰ πλοῦτη καὶ ἡ δόξα ἦσαν τόσα ὥστε, εἰς ἓνα γάμον μέλους τῆς οἰκογενείας (Ἰσδρίζ Τσαπάρην), τὸ ψῆξι ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες ἵππεῖς, ἡ δὲ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἕτερον μέρος τῆς ἰδίας φάρας, ὁ Λιούλε Τσαπάρης, συνωδεύετο πάντοτε ἀπὸ φρουρὰν ὀγδοήκοντα περίπου ἀρματωμένων (παλληγκάρια)(13). Ὁ Χαλίμ Τσαπάρης, συναντηθεὶς μὲ τὸν Γκιωλέκαν μὲ χιλίους πεντακοσίους στρατιώτας, ἐπολέμησε μὲ τὸν Χουσεῖν πασᾶν, τὸν Σαῖτ μπέην ἀπὸ τὴν Καστοριά, ποῦ εἶχε περὶ τοὺς πέντε χιλιάδας στρατιώτας, καὶ τοὺς ἐνίκησεν, ὁ δὲ Σαῖτ μπέης Καστοριάς, κατέφυγεν εἰς τὸ Ἄργυροκάστρου.

Σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην, οἱ Χριστιανοὶ ἔλαβον μέρος ἐναντίον τῶν Ἀλβανῶν καὶ ὑπὲρ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων. Τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν οὕτω τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, ποῦ ἀπεβιβάσθησαν εἰς Αὐλῶνα, ἀπετέλεσε φάλαγξ Χειμαρριωτῶν, ἡ ὁποία φθάσασα εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Γκιωλέκα, τὸ Κοῦτσι τῆς Χειμάρρας, τὸ ἔκαυσε. Λόγω τῆς ἐχθρικῆς αὐτῆς στάσεως τῶν Χριστιανῶν, οἱ ἐπαναστάται, προβαίνοντες εἰς ἀντίποινα, διέπραξαν ἀνατριχιαστικὰς ὠμότητας.

Ἐφ' ὅσον τὸ κίνημα τοῦ Γκιωλέκα ἐπεξετείνετο εἰς τὴν Ἡπειρον, εἰς τὸ Μοναστήριον καὶ τὴν Θεσσαλίαν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Διβανίου, συνέτρεχε στρατὸς πολὺς ἵνα ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν ἀνταρτῶν. Ταυτοχρόνως μὲ τὴν προετοιμασίαν αὐτὴν, ἔσπευσε πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ὁ στρατάρχης τῆς Ρούμελης Δανμπιχὸρ Μεχμέτ πασᾶς, ἵνα στείλῃ εἰς Μπεράτι ἓνα σύνταγμα τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, ὅτε ὁ Σαῖτ μπέης τοπάρχης Καστοριάς διηυθύνετο μὲ τρεῖς χιλιάδας Μακεδόνας, κατὰ διαταγὴν ἀνωτέρων εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ ποῦ ἔμενεν εἰς Ἄργυροκάστρου(14).

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, ὁ Σαῖτ μπέης εἰσελθὼν, κατὰ Ἰούλιον, εἰς τὴν Ἡπειρον πρὶν ἢ συσσωματωθῆ μὲ τὸν βασιλικὸν στρατὸν τοῦ Ἄργυροκάστρου, προσεβλήθη ἀπὸ τὸν Γκιωλέκαν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ στρατὸς του ἐπολέμησεν ἀγρῶς, τελικῶς ὅμως ἠττήθη, ἀπὸ τὴν μανιώδη προσβολὴν τῶν Ἀλβανῶν, τὸ μεγαλείτερον δὲ τμήμα τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ φόβον ἐπανεκάμψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ δὲ Σαῖτ μπέης, ἀκολουθούμενος ἀπὸ μικρὸν μέρος τῆς στρατιᾶς του, μόλις ἠδυνήθη νὰ σωθῆ εἰς Ἄργυροκάστρου.

Ὁ Γκιωλέκας, ὅταν εἶδε νὰ πληθύνονται οἱ ὀπαδοὶ του καὶ οἱ ἀντάρται τοῦ Δελβίνου, τοὺς ἐχώρισεν εἰς διάφορα ἀποσπάσματα, κατέλαβε τὰς ὀχυρὰς θέσεις καὶ τοῦ πύργου τῆς ἐπαρχίας Δελβίνου, ἐδίωξε τοὺς φρουροὺς ἀπὸ αὐτοὺς καθὼς καὶ τοὺς ὀδοφύλακας ἢ καλλίτερον τοὺς περιέλαβεν ὑπὸ τὴν σημαίαν του. Κατόπι τῆς τοιαύτης ἐπικρατήσεως τοῦ κινήματος τοῦ Γκιωλέκα, καὶ ὀδοιπορικαὶ συνοδεῖαι καὶ ξενοδοχεῖα καὶ μοναστήρια καὶ χωρία τῶν ἐπαρχιῶν Δελβίνου, Ἄργυροκάστρου, Πωγωνίου, Τεπελενίου καὶ Κονίτσης, ὅλα ἐδέχοντο τὰς ἐπισκέψεις τῶν

άντραρκικῶν σωμάτων τοῦ Γκιωλέκα καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐκφύγη τοῦ ἐλέγχου του.

Ὁ δὲ Σαΐμ μπέης, ἀκολουθούμενος ἀπὸ μικρὸν μέρος τῆς στρατιᾶς του, μόλις ἠδυνήθη νὰ σωθῆ εἰς Ἀργυροκάστρον. Ἐξω τοῦ Ἀργυροκάστρου ἐστρατοπέδευον τότε τέσσαρα τάγματα τακτικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰσμαῖλ πασᾶ, με ἀξιόλογον πυροβολικὸν καὶ ἰκανοὺς ἐλαφροὺς στρατιώτας, πού εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Γρεβενῶν, ἐκτὸς τῶν λειψάνων τοῦ ρηθέντος Σαΐμ μπέη. Τὰ συσσωρευμένα ἐκεῖ στρατεύματα ἦσαν τόσα, ὥστε ἓνα δημοτικὸν ἀλβανικὸν τραγοῦδι λέγει ὅτι ἡ πεδιάς τοῦ Ἀργυροκάστου εἶχε μαυρίσει ἀπὸ «νιζάμιδες» (τακτικὸν στρατὸν) καὶ «ντελῆδες» (ἀντάρτες). Ἐκεῖ λοιπὸν, συσσωρευθέντα τὰ στίφη τοῦ Γκιωλέκα, ἐκράτουν ὡς εἰς ἀποκλεισμὸν τὸ στρατόπεδον, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἔκαμνον νυκτερινὰς ἐπιθέσεις οὐδόλως φοβούμενοι ἀπὸ τὰ τηλεβόλα τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ στρατὸς, πού ὁ στρατάρχης αὐτὸς ἔστειλεν εἰς Μπεράτι, προσεβλήθη εἰς διαφόρους θέσεις τῆς πορείας του ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες τοῦ Καίκαλη, τὰς ὁποίας ὁμοῦς οὗτος πάντετε ἀπέκρουε καὶ συνεχῶς ἐπλησίαζε πρὸς τὴν πόλιν. Τότε ἐξεληθόντες ἀπὸ τὸ φρούριον οἱ περὶ τὸν Χουσεῖν πασᾶν προσέβαλον τοὺς ἐμμένοντας εἰς τὴν πόλιν, τὴν ὥραν πού καὶ ὁ βασιλικὸς στρατὸς ἐπλησίαζε πρὸς αὐτήν. Συνεκροτήθη τότε μεγάλη μάχη καὶ πολύωρος, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀντάρται, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιπαραταχθοῦν κατὰ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ἀπέφευγον τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην, ἀρκούμενοι εἰς ἐνέδρας καὶ ἀκροβολισμούς.

* * *

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Γκιωλέκα ἦτο ὀλεθριωτάτη διὰ τὴν ἐπαρχίαν Πωγωνίου. Τὰ στρατεύματά του, ὅταν ἔβαινον πρὸς κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων καὶ μέχρι τῶν Δολιανῶν, ὅπου ἀνεχαιτίσθησαν ἀπὸ τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα, με ἐπικεφαλῆς τὸν Κιρκάσιον Χαβούζ πασᾶ Β, ἐλεητάτησαν δεινῶς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην κατὰ τὴν ἀποχώρησίν των. Ἐπυρπόλησαν δὲ τότε καὶ τὸ μεγαρον τοῦ Μάρκου Μπότσαρη εἰς τὸν Κακόλακκον(15).

Εἶπομεν ὅτι ἡ ἐπανάστασις τοῦ Γκιωλέκα ἐξερράγη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1847. Τὸ τοιοῦτον ἐμφαίνεται καὶ εἰς ἐνθύμισιν εἰς παράφυλλον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρολογίου, πού εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου Σταυροσκιάδη, ὅπου τὰ στρατεύματα τοῦ Γκιωλέκα ἔμειναν περὶ τὰς δέκα ἡμέρας, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων, ὅπως γράφει ἡ ἐν λόγῳ ἐνθύμις, οἱ κάτοικοι ὑπέφερον τῆς «ἐ λ η ᾶ ς τὸ φ α ρ μ ᾶ κ ι»(16).

Ἴδου τί γράφει ἡ ἐν λόγῳ ἐνθύμις, διὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Γκιωλέκα, γραμμένη ἀπὸ τὸν διδάσκαλον Ἀναγνώστην Κυριτζη, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν τηροῦμεν τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ κειμένου. Λέγει λοιπὸν αὕτη:

— «Ἐκ χοράς Σταυροσκοι | διον 1847.

«Ἀπρηληον μήνα ἔκαμαν μοίαν ἐπαναστασην ἢ (ἀρβανῆταις με των σοφοτατον βασηλεα) καὶ ἔκαμαν μοίαν σηνησην μεγάλην αὕτη ἢ πανγάκοιστη ἐπηδη ἡμουν καὶ εγο ὁ ἄθληος) διδάσκαλος διὰ τῆ μοίρα μου ἔτήχα (καὶ) εἰδ (α)—τὰ πᾶντα καὶ ἴρθαν καὶ ἔστησαν ὀρδί (...) ἀν οὐ γεοργηον καὶ ἐκάθησαν ἡμέρες δέκα καὶ ετρα | βήξαμε τῆς εληᾶς τὰ φαρμάκοια καὶ ἐκάθησε (αὕτη) ἢ πανάσταση ἀπο τὸν απρηληον εος τον - ἄβγοῦστον αὕτη ηνε σηνησης του κακουργου του | βασηλεα πολεμοιτάδες κἀγὸ ελαχηστος δοῦλο σας ἀναγνο | στης ἀμαρτωλος... Σταβροσκη | αδιον | καψημάλης ἦταν ὁ ντζιμογκανιος.

Εγο ο αναγνοστη κοιριτζης διδάσκαλος εγραφα τα ανωθεν | γεγραμένα δια ἐνθῆμοιση | καγο ελάχηστος ασαγνόστης.

Ἡ ἀνωτέρω ἐνθύμισις ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν μὲ ὅσα γράφει ὁ Ἄντ. Γεωργίου, ὅτι ὁ Γκιωλέκας εἶχε δώσει αὐστηρὰν διαταγὴν εἰς τὸν στρατὸν του νὰ ἀποφεύγῃ τὰς ζημίας (ζουλούμια) καὶ παράπονα εἴτε Χριστιανῶν, εἴτε Τούρκων. Ἀναφέρει μάλιστα ὁ Γεωργίου, ὅτι διὰ κάποιον ἀμὸν (κατσίκι) ποὺ εἶχον πάρει τέσσαρες ἀπὸ τὸν στρατὸν του, ἀπὸ μίαν πτωχὴν γυναῖκα, διέταξε τὴν καταβολὴν ἐνὸς φλωρίου γαλλικοῦ (εἰκοσοφράγκου) ἀξίας τότε ἐνενήκοντα γροσίων εἰς τὴν πτωχὴν ἐκείνην γυναῖκα. Ἔδωσε μάλιστα διαταγὴν ὅπως τὸ καταβληθὲν εἰκοσόφραγκον τὸ παρακρατήσουν ἀπὸ τὸν λουφέ τους(17).

Τὸ ἀξιώτερον κατόρθωμα τῶν ὀπαδῶν τοῦ Γκιωλέκα κατεφάνη εἰς τὴν μάχην τῶν Δολιανῶν, ὅπου οὗτος ἔλαβε μέρος μὲ τὸν Χαλίμ Τσαπάρη καὶ τὸν Χόντο Νιβίτσα (ἀπὸ τὴν Νίβιτσαν τῆς Λιαπουργιάς). Εἰς τὰ Δολιανὰ ἐστάθμευον τότε δύο χιλιάδες περίπου στρατιῶται πεζικοῦ, κατευθυνόμενοι ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν εἰς Ἀργυρόκαστρον, οἱ ὅποιοι εἶχον καταλάβει τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ Γεωργίου μάλιστα τοὺς ἀνεβάζει εἰς πέντε χιλιάδας(19).

Εἰς τὴν περιοχὴν λοιπὸν αὐτὴν τῶν Δολιανῶν, τὴν 28 Αὐγούστου καὶ περὶ ὥραν δύο τῆς νυκτός, ἑπτακόσιοι Λιάπιδες καὶ Τσιάμιδες, ἐφορμήσαντες κατὰ τῶν ρηθέντων βασιλικῶν ποὺ διηνυκτέρευον εἰς οἰκίας τῶν Δολιανῶν, τοὺς προσέβαλον διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας μὲ τόσην λύσσαν, ὥστε τὴν πρωτῆν, ὅσοι ἀπὸ τοὺς βασιλικούς ἐπέζησαν, ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν καὶ νὰ μεταβοῦν εἰς Ἰωάννινα ἀντὶ εἰς Ἀργυρόκαστρον. Εἰς τὴν μάχην ἐκείνην, διέπρεψαν οἱ ἀνωτέρω ἀρχηγοὶ Τσαπάρης καὶ Χόντο Νιβίτσα, οἱ δὲ φονευθέντες ἀνῆλθον, κατὰ τὸν Ἀραβαντινόν, εἰς ἑξακοσίους. Τὰ Δολιανὰ ἐκάησαν καὶ ἐλεηλατήθησαν, οἱ δὲ κάτοικοι ἐγκατέλειψαν τὸ χωρίον πρὶν ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος(18).

«...Ἐπὶ Γκιωλέκα, γράφει ὁ Δολιανίτης Κατσαλίδης, τῷ 1846—7, ὅτε οἱ Ἀλβανοὶ ἀποστατήσαντες συνῆλθον νὰ κνηγήσωσι τὰ βασιλικά στρατεύματα καὶ τὸν τότε πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων, οἱ Δολιανῆται βοηθήσαντες ἔσωσαν τὰ βασιλικά στρατεύματα καὶ τὸν Πασιᾶν τῶν Ἰωαννίνων ἐκ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου. Τότε ὀργισθέντες οἱ Ἀλβανοὶ κατέστρεψαν τὴν κωμόπολιν καὶ πολλὰς οἰκίας ἔκανσαν ὡς καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ ἀπὸ ἡμῶν ἑκατομύριον γροσίων ἐζημίωσαν τὰ Δολιανὰ».

Ὅσα ἀπὸ τὰ βασιλικά στρατεύματα ἐπέζησαν, ἔφθασαν τὴν ἐπομένην εἰς Ἰωάννινα, περίφοβα καὶ κατακουρασμένα.

Τὴν ἐπομένην τῆς νίκης, ὁ Γκιωλέκας προσεκάλεσε τοὺς 700—800 Γκέκηδες ποὺ εὐρίσκοντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ τὸν προσκυνήσουν καὶ νὰ μεταβοῦν ἔπειτα ὅπου ἤθελον. Λόγω ὅμως τῆς ἔχθρας ποὺ αἰσθάνονται οἱ Γκέκηδες πρὸς τοὺς Ἀλβανούς Τόσκηδες καὶ Κολωνιάτες, τοὺς ὁποίους εἰρωνικῶς ἀποκαλοῦν ἀπίστους «γκιαοῦρ», ἠρνήθησαν τὴν ὑποταγὴν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ φονευθοῦν ἀμυνόμενοι. Ἠναγκάσθη τότε ὁ Γκιωλέκας νὰ ἀνάψῃ φωτιὰν μὲ ἄχυρα καὶ οὕτω τοὺς ἠνάγκασε νὰ ὑποταγοῦν, χωρὶς τὰ πειράξῃ κανένα, ἐπέτρεψε δὲ εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναχωρήσουν μὲ τὰ ἄρματα τῶν ὅπου ἤθελον(20).

Τὴν ὥραν ποὺ ἐγένετο ἡ μάχη τῶν Δολιανῶν, εἰς τὴν ἐναντι Μόσιορην (νῦν Σιταριάν), εὐρίσκετο ὁ Σουλεϊμάν Ταίρης, ποὺ τὸν εἶχε στείλει ὁ πασᾶς ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα, μὲ στρατὸν ἀπὸ Τσιάμιδες καὶ ἄλλους Ἀλβανούς, περὶ τοὺς χιλίους ἄνδρας, διὰ νὰ πολεμήσουν καὶ αὐτοὶ κατὰ τοῦ Γκιωλέκα. Οὗτοι ἐκάθηντο ἐκεῖ ἀρνούμενοι νὰ φονεύσουν τοὺς ὁμοφύλους τῶν Ἀλβανούς διὰ τοὺς Χαλτούπιδες(21).

Κίνδυνον λεηλασίας καὶ καταστροφῆς διέτρεχον τότε καὶ τὰ Ἰωάννινα, ὅπου μόλις χίλιοι στρατιῶται ἐστάθμευον εἰς τοὺς στρατῶνας καὶ ἐξ αὐτῶν οἱ πορισσότεροι ἦσαν Ἀλβανοί, τοὺς ὁποίους ἐπετήρουν εἰς τοὺς στρατῶνας διὰ νὰ μὴ λιποτακτῆσουν. Ἐπὶ πλέον, κατὰ τὸν Ἀραβαντινόν(22), καὶ εἰς διάφορα ξενοδοχεῖα τῆς

πόλεως, αρκετοὶ Ἄλβανοὶ ἄεργοι, διέμενον ἀναμένοντες τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ προβοῦν εἰς λεηλασίαν καὶ ἐγκλήματα. Προσθέτει μάλιστα ὁ Ἀραβαντινός, ὅτι ἐὰν τὰ στρατεύματα τοῦ Γκιωλέκα, μετὰ τὴν μάχην τῶν Δολιανῶν, ἐπροχώρουν πρὸς τὰ Ἰωάννινα, θὰ τὰ κατελάμβανον χωρὶς οὐδεμίαν ἀντίστασιν, ὁ δὲ πληθυσμός, τρέμων ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸν ἐχθρόν, ἀνέμενεν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὴν ἀπογύμνωσίν του. Ὁ Γκιωλέκας ὅμως, μετὰ τὴν μάχην τῶν Δολιανῶν, κατόπιν εἰδήσεων πού ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸ Μπεράτι, ὅτι οἱ Μπέηδες εἰς τὰ νῶτα αὐτοῦ ἐραδιούργουν εἰς βάρος του μὲ σκοπὸν νὰ τὸν προδώσουν—καὶ πράγματι, ἀφοῦ οἱ Τόσκηδες ἐπέστησαν νὰ ἀποσυρθοῦν ἀπὸ τὰς θέσεις των, ἤνοιξαν δίοδον εἰς τὸν στρατάρχην τῆς Ρούμελης, ὁ ὁποῖος εἰσελθὼν εὐκόλως εἰς τὸ Μπεράτι κατέλαβε τὰ νῶτα τῶν ἐπαναστατῶν, ἀνεχώρησε μὲ τὸν στρατόν του νὰ καταλάβῃ τὰ στενὰ τῆς Λιαπουριᾶς, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν συνένωσιν τῶν δύο στρατῶν(23). Κατ' ἄλλους, τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐματαίωσεν ὁ ἐπελθὼν θάνατος τοῦ Κωλεττη, τοῦ Γκιωλέκα δισταζόντος, χωρὶς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Κωλεττη, νὰ προβῇ εἰς τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων.

* * *

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Γκιωλέκας ἀνεχώρει πρὸς κατάληψιν τῶν στενῶν τῆς Λιαπουριᾶς, ἔφθασε μὲ μεγάλην ταχύτητα εἰς τὸ Μπεράτι ὁ στρατάρχης τῆς Ρούμελης Δαμπιχὸρ Μεχμέτ πασᾶς μὲ δέκα τάγματα πεζικοῦ (15.000), πυροβολικὸν καὶ ἱππικὸν(24). Ἐπειδὴ δὲ οἱ Τόσκιδες, κατὰ προτροπὴν τῶν προκρίτων τῆς περιφέρειας, ἄφησαν τὸ μέρος τῶν ἀνταρτῶν, συνεπεία δὲ τούτου ἠναγκάσθησαν καὶ ἐκεῖνοι νὰ διασκορπισθοῦν, ὁ δὲ στρατάρχης κατόπιν τούτου νὰ διέλθῃ τὰς τραχεῖας ὁδοὺς καὶ ἀτραπούς τῆς Λιαπουριᾶς, πρᾶγμα πού δὲν ἀνέμενον οἱ ἀντάρται. Μόλις ἔμαθε τοῦτο ὁ Γκιωλέκας, προσεπάθησε νὰ καταλάβῃ τὰς ἐπικαίρους θέσεις. Ἦτο ὅμως ὀλίγον ἄργά, διότι ἐν τῷ μεταξύ ὁ στρατάρχης εἶχε διαβῆ τὰς κινδυνώδεις στενωπούς, ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ Κουρβελέσι, ἔκαυσε τὸ Κοῦτσι καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ πέριξ χωρία, τὰ ὁποῖα οἱ κάτοικοι εἶχον ἀφήσει ἀπὸ φόβον καὶ καταφύγει εἰς τὰ δάση, καὶ τέλος εἰσῆλθεν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Δελβίνου.

Ἡ ἀνέλπιστος αὐτῆ διάβασις τοῦ στρατάρχου καὶ ἡ ἐμφάνισις βασιλικοῦ στόλου εἰς τὰ παράλια τῆς Θεσπρωτίας καὶ Χαονίας πρὸς παρεμπόδισιν διαφυγῆς τῶν ἀνταρτῶν, τοὺς ἀπῆλπισαν. Ἀπεστάλησαν μάλιστα καὶ ἀποσπάσματα πρὸς σύλληψιν τοῦ Γκιωλέκα, ὁ ὁποῖος οὕτω ὑπερφαλαγγισθεὶς ἀπὸ Β. καὶ ἀπειλούμενος ἐκ δεξιῶν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν στόλον, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ ἀγῶνος. Ἐγκαταλειφθεὶς οὗτος ἀπὸ τοὺς ὁπαδούς του, καὶ ἀκολουθούμενος ἀπὸ ὀλίγους ἐξ αὐτῶν, διέφυγεν ἐπιτυχῶς τὴν καταδίωξιν τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, μετὰ δέμηνον δὲ καταφυγὼν εἰς Θεσσαλίαν, ὅπου ἔτυχε περιποιήσεων παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ προσεκύνησε τὸν ἐκεῖ τοπάρχην, καὶ ἡμνηστεύθη. Οὗτος, μέσῳ φίλων του εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρακλήσεων πρὸς τὸν Σουλτάνον, μεταβάς ἐκεῖ κατώρθωσε νὰ ἀμνηστευθῇ καὶ νὰ ἀναλάβῃ ὑπηρεσίαν. Ἀργότερον ἐστάλη εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Μαυροβουνίου, ὅπου πελεμῶν ἀνδρείως ἐφονεύθη εἰς μίαν μάχην τὸ 1852 (25).

Καθ' ὃν χρόνον συνελαμβάνοντο, εἰς τὰς ἐπαρχίας Δελβίνου καὶ λοιπὰς, οἱ διάφοροι ταραξίαι, ὁ στρατάρχης Δαβομπὸρ Μεχμέτ πασᾶς, διαμένων ἐπ' ὀλίγον εἰς Δέλβινον, ἀπέστειλε μέρος τοῦ στρατοῦ του εἰς Θεσπρωτίαν ἵνα ἀνεύρῃ καὶ συλλάβῃ τοὺς τυχόν ταραξίαις καὶ ἐνόχους καὶ ἐπιβάλλῃ τὴν νέαν θεσμοθεσίαν, μετέβη τὴν 29 Ὀκτωβρίου εἰς Ἰωάννινα, ὅπου διέμεινεν ἀναμένων τὴν σύλληψιν τοῦ Γκιωλέκα καὶ τῆς συμμορίας του. Ὅταν ὅμως ἀντελήφθη τὸ ἀδύνατον τῆς ἐπιθυμίας του αὐτῆς, ἀνεχώρησε μετὰ ἓνα μῆνα εἰς Μοναστήριον, φέρων μαζύ του καὶ ἀρκετοὺς ἐνόχους καὶ συναιτίους, ὄσους εἰς τὸ μεταξύ εἶχον συλλάβει εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας καὶ ἰδίως Τσαμίδες.

Συνέλαβεν οὕτω τοὺς προκρίτους τοῦ τμήματος Αὐλῶνος καὶ Δελβίνου καὶ Μπερατίου Ράπον καὶ Χαμπίτην Καίκαλην, καθὼς καὶ ἄλλας σημαινούσας οἰκογενείας. Ἀπὸ τὴν Αὐλῶνα συνελήφθησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσμαήλ Μπέη καθὼς καὶ οἱ δύο ἀνεψιοὶ του. Ἀπὸ τὸ Τεπελένι συνελήφθη ὁ Βεῖζ Βασιάρης καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Ταχίρ Ἀμπάζη. Ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρον ὁ ἔγγονος τοῦ Καπλάν πασα, Ταχέρ μπέης. Ἀπὸ τὸ Δέλβινον, ὁ Ἀμπτούλ μπέης Κόκκας, Τσέλιος Πίτζαρης καὶ Σούλιος Καλαπόδας. Ἀπὸ τοὺς Φιλιάταις ὁ Ἀληζότης καὶ Μεχμέτ Ντίνο, ἀπὸ τὸ Λιόψι Φιλιατῶν. Ἀπὸ τὸ Μαργαρίτι ὁ Χαλήμ Τσαπάρης, ἡ φάρα τοῦ ὁποίου, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος, ἐξεμηδενίσθη ἀπὸ τὴν ὄργην καὶ τὸν διωγμὸν τοῦ Σουλτάνου(26). Ἐπὶ πλέον τῶν ἀνωτέρω, ἀπὸ τὰς μνημονευθείσας ἐπαρχίας συνελήφθησαν καὶ περὶ τὰς πεντακοσίας οἰκογενείας(27). "Οἱ οὗτοι ἐστάλησαν δέσμοι εἰς Κωνσταντινούπολιν, διὰ θαλάσσης, ὅπου οἱ μὲν κατωτέρας τάξεως ἐτέθησαν εἰς τὰ δεσμωτήρια, οἱ δὲ ἐπισημώτεροι ἐστάλησαν ἐξόριστοι ὑπὸ περιορισμὸν εἰς Ἰκόνιον.

* * *

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ἡ τρομερὰ ἐκείνη ἀνταρσία, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ χρηματικαὶ δυνάμεις τῶν Ἀλβανῶν εἶχον ἐξαντληθῆ, μὲ ἀρκετὰ θύματα ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰς γενομένας συμπλοκάς. Καὶ τὸ ταμεῖον τῆς Πύλης ὅμως δὲν ὑπέστη ὀλιγωτέρας θυσίας. Τὸ ἀποτυχὸν κίνημα τοῦ Γκιωλέκα, καταπνιγὲν διὰ σκληροτάτων μέτρων ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπέδρασε δυσμενέστατα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν. Τὰ παθήματα πράγματι τῶν Ἀλβανῶν πανόπλων καὶ ἐμπειροπολέμων ἐνέπνευσαν φόβον καὶ ἀμφιβολίαν διὰ τὴν ἰκανότητά των νὰ ἀντεπεξέλθουν κατὰ ἀντιπάλων ὀργανωμένων καὶ πανόπλων, αὐτοὶ οἱ ἄοπλοι καὶ ἀπειροπόλεμοι.

Οὕτω κάθε ἰδέα μελλοντικοῦ κινήματος καὶ διάθεσις ἐξεγέρσεως ἐξεμηδενίσθη ἀπὸ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀμφιβολίαν, πού εἶχεν ἐμπνεύσει ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος τοῦ Γκιωλέκα.

Ἀγγέλων τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος ἐκείνου, ὁ ἐν Ἰωαννίνοις Πρόξενος τῆς Αὐστρίας, ἔγραφε πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του:

«Ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀκαταγώνιστος ἰσχὺς τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων ἐθραύσθη. Ἐκεῖνοι πού ἄλλετε ἦσαν ἡ μᾶστιξ καὶ ὁ τρόμος τῶν Χριστιανῶν ραγιαδῶν τῆς Ὑ. Πύλης καὶ ἐμυκτήριζον κάθε νόμον καὶ κάθε ἔννοιαν τάξεως δὲν τολμοῦν πλέον παρὰ μόνον εἰς ἐλαχίστας περιπτώσεις νὰ ἀντιταχθοῦν εἰς τὰ ὄργανα τῆς Κυβερνήσεως, ὡσὰν ταῦτα ἐκδηλοῦνται μὲ κάποια ἐνεργητικότητα καὶ ἀκαμπτον ἀποφασιστικότητα(28).

Μὲ τὴν ἀποτυχίαν καὶ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος Γκιωλέκα, ἐτέθησαν πλέον εἰς ἐφαρμογὴν καὶ εἰς τὴν Ἡπειρον αἱ μεταρρυθμίσεις (τανζιμάτ) διὰ τὴν ματαίωσιν τῶν ὁποίων οἱ ἀγάδες εἶχον κηρύξει τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Ἡ καταστολή του ἐπανεφέρεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τὴν ἡσυχίαν, πού τῆς ἐπέτρεψε νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν νέαν θεσμοθεσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθε σχετικὴ βελτίωσις.

* * *

Τὸ ἀποτυχὸν κίνημα τοῦ Γκιωλέκα, μᾶς διδάσκει ὅτι παρόμοιαι ἀπόπειραι δὲν εἶνε ἔργον ἀτόμων καὶ ἀνευθύνων ὀργανώσεων, αἱ ὁποῖαι μόνον συμφορὰς καὶ βλάβας δύνανται νὰ προκαλέσουν, φθείρουσαι ἐπὶ πλέον τὸ ἠθικὸν τοῦ λαοῦ, κλονίζουσι τὴν ἐμπιστοσύνην του. Παρόμοιαι ἐνέργειαι ἀπαιτοῦν μακρὸν χρόνον προετοιμασίας καὶ θυσίας καὶ δὲν δύνανται νὰ στεφθοῦν ὑπὸ ἐπιτυχίας μὲ πρόχειρα μέσα καὶ εἰς μικρὸν διάστημα χρόνου. Ἡ ἀνάμιξις ἐπὶ πλέον εἰς τὰ κινήματα αὐτὰ

στοιχείων θρασύτητος καὶ ἀπειθείας, καθὼς καὶ ἄλλων ὀρμωμένων ἀπὸ εὐτελὲς οἰκονομικὸν πνεῦμα, δὲν εἶνε ἐξ ἐκείνων ποῦ δύνανται νὰ προλάβουν ὀλεθρίας συνεπειάς.

Κλείνοντας τὴν ἀτελῆ αὐτὴν ἱστορίαν, προσθέσωμεν, ὅτι τὰς συνεννοήσεις μεταξὺ τοῦ Ἀλβανοῦ φυλάρχου Γκιωλέκα καὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ὄθωνος, διεξήγαγεν ὁ ἐν Πρεβέζῃ Ἕλλην Πρόξενος Σοῦτσος ἢ Δοντᾶς μετὰ συνεργάτας τοὺς προκρίτους Πρεβεζιάνους Ἀναστ. Γερογιάννην καὶ Πέτρον Σκέφερον.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐπανάστασιν, ὁ ἐν Πρεβέζῃ Πρόξενος τῆς Ἀγγλίας Σμίθ Σάνδερς, μαθὼν τὴν προετοιμασίαν τῆς, εἰδοποίησεν ἐγκαίρως τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, καὶ ὁ Σουλτάνος συνεκέντρωσε στρατὸν εἰς Ἰωάννινα, καὶ κατέπνιξεν οὕτω τὸ κίνημα. Ὁ ἴδιος ὁ Σάνδερς, σημειώσωμεν, ὅτι ἐμεσολάβησε καὶ διὰ τὴν ἀμνηστειὰν ἀργότερον τῶν Χριστιανῶν καὶ Ἀλβανῶν. Ὁ ἴδιος τέλος ἐπεριποιεῖτο ἀργότερον καὶ ὑπέσχετο καὶ τὸν ἀντιοθωνιστὴν καπετάνιον Θεόδ. Γρίβαν, εἰς τὴν Πρεβέζαν, ὅταν τὸν κατεδίωκεν ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος ἡ κυβέρνησις τοῦ Ὄθωνος.

Σχετικῶς μετὰ τὸ κίνημα τοῦ Γκιωλέκα, δημοσιεύομεν κάτωθι δημοτικὸν τραγούδι, ἐκ τῆς Συλλογῆς Ἀραβαντινοῦ, ἔχον οὕτω :

- Θέλτε ν' ἀκοῦστε σκορμαριά καὶ μαῦρα μοιρολόγια;
 Περᾶστ' ἀπ' τὸ Μπερατινό, ἔς τὸ Δέλβινο νὰ πᾶτε,
 τῆς Τσοκαριάς καὶ Λιαπουργιάς ν' ἀκοῦστε μύριαις τζίκαις
 καὶ Τσάμισσαις χιλιδαργιαῖς ποῦ λέν' τὰ μοιρολόγια,
 5 ποῦ κλαῖνε τοὺς ἀγάδες τοὺς ποῦ κλαῖνε τὰ παιδιὰ τοὺς.
 Ἄλλαις τοὺς κράζουν γιὰ νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ μαῦρο μνηῆμα,
 ἄλλαις ἀπὸ τὴν Ταρσανά, κί' ἄλλαις ἀπὸ τὴν Κόνια.
 Ἀνάθεμά τὴν τὴν στιγμὴν, καὶ τὴν πικρὴν τὴν ὥρα,
 πῶβαλαν τὴν κακὴν βουλήν οἱ μπέηδες κί' ἀγάδες,
 10 τὴν μαύρη τὴν Ἀρβανιτιὰ νὰ σκώσουν ἔς τὸ ποδάρι.
 Τὸ εἶχαν οἱ πρῶτοι ἔς τὸ κρυφόν, καὶ οἱ μικροὶ ἔς τὸ φῶρον
 τοὺς Λιάπιδες ἐσήκωσαν ὁ Χόντος κί' ὁ Γκιουλέκας,
 τοὺς Τσιάμιδες τοὺς κίνησεν Χαμίτης ὁ Τσαπάρης,
 τοὺς Τόσκιδες ξεκίνησεν ὁ Ράπος ὁ Κεκάλης,
 15 κί' ἐπιασαν κοῦλιαις καὶ χωριά, κί' ἐπιασαν τὰ δερβένια
 κί' ἐχτύπησαν κί' ἐχάλασαν τοῦ Βασιληὰ τ' ἀσκέρια.
 Σᾶν τ' ἀκουσεν ὁ Βασιληᾶς, βαρὺν τοῦ κακοφάνη,
 κί' ἔστειλε δύναιμις πολλαῖς, στερηᾶς καὶ τοῦ πελάγου.
 Πέρσ' ὁ Σερασκέρ πασσᾶς κί' ἐμπῆκε ἔς τὸ Μπεράτι,
 20 καίονται τούρκικα χωριά, εἰς ὅλο τὸ σαντσακί
 πέρασε καὶ ἔς τὸ Δέλβινο καίοντας καὶ χαλνῶντας,
 κί' ἔστειλε καὶ ἔς τὴν Τσαμουριά τὸν Χουσεῖν Βρονώνη.
 Σᾶν τὴν κοπὴν τὰ πρόβατα, σᾶν τὰ παχνὰ κριάρια,
 σωρεῦτήκαν ἔς τὰ Γιάννενα, Λιάπιδες, Ἀδλωνίταις,
 25 Μπερατινοὶ καὶ Καστρινοὶ καὶ Τσάμιδες δεμένοι.

(Π. Ἀραβαντινοῦ: Συλλογὴ Δημ. Ἀσμάτων σελ. 21—22)

1. Ὁ Χαβουζ πασσᾶς, παραμείνας εἰς Ἰωάννινα μέχρι Ἀπριλίου 1848, μετετέθη εἰς Σκόπια, μετὰ διάδοχον εἰς τὴν θέσιν του τὸν Ἰζέτ πασσᾶν ὅστις ἐφθασεν εἰς Ἰωάννινα τὴν 27 ἰδίου μηνός.

2. Προβλ. «Ἡπειρ. Ἔστια» 15-11-1960.

3. Τὸ τανζιμάτ εἶνε ἔργον τοῦ Ρεσίτ, Φολὰτ καὶ Μουχτάρ πασσάδων (F. Engelhardt): Ἡ Τουρκία καὶ τὸ Τανζιμάτ. Παρίσιος 1882, σελ. 143.

4. Τὸ «Χάττι Σερῖφ τοῦ Γκιουλχανέ» συνεπληρώθη ἀπὸ τὸ «Χάττι Χουμαγιούν» τῆς 18

Φεβρουαρίου 1856, από το οποίο απέρρευσαν οι Έθνικοί Κανονισμοί του 1862, ήτοι ο Συνταγματικός Χάρτης, ούτως είπεν του Οικονομικού Πατριαρχείου.

5. Εύρ. Σούρλα: «Η Πολιτική των Ευρωπ. Δυνάμεων εν Ήπειρω (1840—1870) εις «Ήπειρ. Χρον.», 1943, σελ. 31—32.

Ο τότε Πρόξενος τῆς Αὐστρίας, εἰς μίαν ἐκθεσίν του ἔγραφεν, ὅτι τὸ ταξιδιὸν του εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἀφιλοξένου αὐτῆς χώρας, ἣ ὅποια δὲν ἠρευνήθη ἀκόμη καλῶς ἀπὸ κανένα Εὐρωπαϊόν, θὰ ἦτο λίαν ἐπικίνδυνον, χωρὶς νὰ λάβῃ γνῶσιν ἢ Ὑψ. Πύλη καὶ αἱ κατὰ τόπους ἀρχαί. (Ε. Σούρλα: «Ἐνθ. ἀνωτ.»).

6. «Χρονογραφία», τομ. Α', σελ. ε.

7. «Ἐνθ. ἀνωτ.», σ. 408.

8. Κατὰ τὸν Ἀντ. Γεωργίου, εἶνε καὶ αὐτὸς ἓνας λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Κωλέττης ἐκλήθη «περινοῦστατος». («Πολιτ. Κάτοπτρον», σελ. 222).

Παρομοία ἀπόπειρα συνεννόσεως ἐγένετο τὸ 1858, ὅταν ἐπιτροπὴ ἀπὸ Μωαμεθανοῦς Ἀλβανοῦς ἀπὸ τὴν Ἁπειρον, ἐφθασε μέσῳ Ἀγρινίου εἰς Ἀθήνας καὶ ἐγένετο κάποια συνεννόησις, ἣ ὅποια ὁμως ἔμεινε χωρὶς συνέγεια.

9. Ἴδου τί λέγει σχετικῶς ἡ δημοτικὴ μοῦσα:

«Νὰ διώξουμε χαλτούπιδες(*) σὰ βάθη τῆς Ἀσίας
καὶ ἀπὸ τὰ συνόρατα τούτης τῆς Ἀλβανίας
ὅτι ὁ καθ' αὐτουνῶν σκοπὸς αὐτῶν καὶ τὸ μεράκι
εἶνε γιὰ νὰ μᾶς κάνουνε ὄλους μπουτούμι Νιζάμι».

(Γεωργίου: «Πολιτικὸν Κάτοπτρον», σελ. 14)

(*) «Χαλτούπηρς» = Οὕτως ἐκάλουν οἱ Μωαμεθανοὶ Ἀλβανοὶ τὸν Σουλτάνον, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς ἀσιάτην κατακτητὴν, οἱ δὲ Ἰωνῆται ὄλους τοὺς ὀσμανλίδας.

10. Α. Γεωργίου: «Πολιτικὸν Κάτοπτρον», σελ. 264.

11. «Ἐνθ. ἀνωτ.»

12. «Ἐνθ. ἀνωτ.»

13. Σπ. Μουσελίμη: «Τὸ Μαργαρίτι». «Ήπειρ. Ἔστια», 1960, σελ. 713—714.

14. Ἀντ. Γεωργίου: «Ἐνθ. ἀνωτ.», σελ. 264.

15. Τὸ μέγαρον τοῦ Μ. Μπότσαρη εἰς τὸν Κακόλακκον ἦτο εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἀργότερον ὁ οἶκος Παπαδημητρίου. Εἶχε μετατραπῆ εἰς διοικητήριον ὅπου ἀπὸ τὸ 1820—1847 διέμενον ὁ κατὰ καιρὸν μουτεσελίμης τοῦ τμήματος Παλαιᾶς Πωγωνιανῆς, τῆς ὑποδιοικήσεως τῆς ὁποίας ὁ Κακόλακκος, ἀπὸ τῆς κατακτήσεως μέχρι τοῦ 1788, καὶ ἀπὸ τὸ 1820 μέχρι 1828 ἦτο ἔδρα.

16. Ἐδημοσιεύθη ἀπὸ τὸν γυμνασιάρχην κ. Ἀθ. Παπαχαρίση εἰς τὴν «Ήπειρ. Ἔστια», τεῦχος 17, σελ. 819—820. Ἀπὸ τότε παρέμεινε εἰς τὸ Πωγωνί ἡ παροιμία: «μὴ μᾶς κἀμῆς τὸν Γκιωλέκα», προκειμένου περὶ ταραξία ποῦ θέλει νὰ κάμῃ τὸν γενναῖον, καὶ νὰ ἐπιβληθῇ.

17. Α. Γεωργίου: «Ἐνθ. ἀνωτ.», σελ. 265.

18. «Ἐνθ. ἀνωτ.», σελ. 265.

19. Ἀραβαντινός: «Χρονογραφία», Α., σελ. 413—414.

20. Ἀντ. Γεωργίου: «Ἐνθ. ἀνωτ.», σελ. 265.

21. » » » » » 265.

22. «Χρονογραφία» Α., σελ. 412.

23. Ἀντ. Γεωργίου: «Ἐνθ. ἀνωτ.», σελ. 265—6.

24. Ἀραβαντινοῦ: «Χρονογραφία». Πρ. βλ. Γεωργίου: «Ἐνθ. ἀνωτ.», σελ. 266.

25. Ἀντ. Γεωργίου: «Ἐνθ. ἀνωτ.», σελ. 267.

26. Σπ. Μουσελίμη: «Ἐνθ. ἀνωτ.»

27. Ἀραβαντινοῦ «Χρονογραφία Ἁπείρου» Α., σελ. 414.

28. Εύρ. Σούρλα: «Ἐνθ. ἀνωτ.», σελ. 298—299.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

(Δρᾶσις τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου
Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου
Νεοφύτου κατὰ τὰ ἔτη 1909—1914, ἐξ ἐ-
πισήμων ἐγγράφων του, ἀποκειμένων εἰς
τὰ ἀρχεῖα τῆς ὡς ἄνω Μητροπόλεως)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΙ
ΑΡΧΙΜ. ΤΙΤΟΥ Κ. ΚΑΡΑΝΤΖΑΛΗ
ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΟΣ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ

Α Ν Τ Ι Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Υ

Δημοσιεύομεν ἐπιστολὰς καὶ ἐγγράφα τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Παρα-
μυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου Νεοφύτου ⁽¹⁾, ἐξ ὧν καταφαίνεται ἡ συμβολή
του ὡς Ποιμενάρχου πρὸς προστασίαν τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀκριτι-
κῆς Ἡπείρου, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀπολυτρώσεώς της ἐκ τοῦ πέλματος τῆς
Ἵθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας.

Εἰς τὰ ἐν λόγῳ ἐγγράφα διαγράφονται λεπτομέρειαι ἀναφερόμεναι εἰς τὸν
κίνδυνον εἰς τὸν ὁποῖον ὑπέκειτο ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν ἐκ μέρους τῶν Ἵθωμανῶν ἡ
τιμὴ, ἡ περιουσία καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ζωὴ τῶν ὑποδούλων χριστιανῶν, ἀκόμη δὲ καὶ
ἡ καταπάτησις τῶν ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ Μωάμεθ ἀναγνωρισθέντων ἑλληνοχριστια-
νικῶν προνομίων εἰς τοὺς ὑποδούλους Ἕλληνας χριστιανοὺς ἐκ μέρους τῶν Ἵθ-
ωμανῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ μετὰ γενναιοφυχίας ἀντίδρασις τοῦ ἐν λόγῳ Ποιμενάρχου
καὶ Ἑθναρχοῦ.

Ἄρχιμ. ΤΙΤΟΣ ΚΑΡΑΝΤΖΑΛΗΣ

Τῷ Παναγιωτάτῳ θειοτάτῳ καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ
μοι Κυρίῳ Ἰωακείμ ⁽²⁾ τῷ πανσεβάστῳ μοι Πατρὶ καὶ Δεσπότῃ

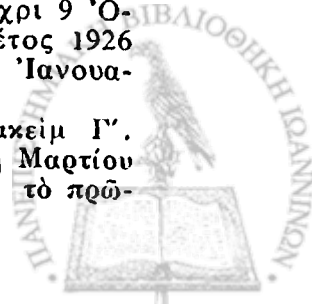
Εἰς Κωνσταντινούπολιν

Παναγιώτατε,

Ὡς τηλεγραφικῶς ἐγνώρισα ἤδη τῇ Ὑμετέρα θειοτάτῃ προσκυνητῇ μοι Πα-
ναγιότητι πρὸς ἐσπέραν τῆς χθὲς ἔφθασα ἐκ Πάργας καλῶς ἔχων ἐνταῦθα μετὰ
ἐπιτάωρον κοπιώδη ὁδοιπορίαν ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς χαρᾶς τῶν εὐλογημένων χρι-

1. Νεόφυτος Κοτζαμανίδης ὁ ἀπὸ Βάρνης (1906—1909). Μετετέθη εἰς τὴν Μη-
τρόπολιν Παραμυθίας τῷ 1909, τὴν ὁποίαν ἐποίμανεν ἀπὸ 30 Μαΐου 1909 μέχρι 9 Ὀ-
κτωβρίου 1924, ὅτε μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Σουφλίου, ἐξ ἧς πάλιν τὸ ἔτος 1926
μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰκαρίας, ἐνθα ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ τὴν 21ην Ἰανουα-
ρίου 1931.

2. Αἱ ἐπιστολαὶ ὑπευθύνονται πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχῃν Ἰωακείμ Γ'.
Ἀναδεικνύεται Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τῇ 4ῃ Ὀκτωβρίου 1878, ἀλλὰ τῇ 30ῃ Μαρτίου
1884 παραιτεῖται τοῦ Θρόνου, ἔνεκα τοῦ προνομιακοῦ ζητήματος. Ἀποχωρήσας τὸ πρῶ-

σιανῶν τῆς Παραμυθίας καὶ τῶν πέριξ χωρίων οἵτινες μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτοὺς εὐσεβείας ἔσπευσαν νὰ ἐκδηλώσωσι τὰ συνέχοντα αὐτοὺς αἰσθήματα τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν νέον Ἐκκλησιαστικὸν αὐτῶν Ἀρχηγόν.

Μετὰ τὴν ἐν τῷ Ἱερῷ ναῷ συνήθη δοξολογίαν καὶ ἀνάγνωσιν τῆς Σεπτῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Ἐπιστολῆς καὶ τὰς εἰθισμένας προσφωνήσεις καὶ ἀντιφωνήσεις διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Μητρόπολιν ὅπου ἐγένοντο καὶ συστάσεις τῶν κοινοτικῶν σωματείων καὶ λοιπῶν προκρίτων, αἱ ἐπισκέψεις ἑξακολουθοῦσι καὶ σήμερον προσελθόντων καὶ πολλῶν ὀθωμανῶν, ἐν οἷς ὁ προεξάρχων τῶν ἐνταῦθα Γιουσοῦφ Πασᾶς, ἀντιπρόσωπος τοῦ ὑποδιοικητοῦ καὶ ἄλλοι κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι μετ' εὐχαριστήσεως δὲ παρητήρησα ὅτι ἐπικρατοῦσι καλὰ ἑκατέρωθεν διαθέσεις, αἵτινες, καταλλήλως καλλιεργούμεναι δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι τὴν ποθητὴν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν τῶν συνοικούντων ὑπὲρ ὧν συντόμως ἐργασθῆσομαι.

Ἐπὶ τούτοις ἔξαιτούμενος καὶ αὐθις καὶ πολλάκις τὰς παναγίας καὶ θεοπειθεῖς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς προσκυνητῆς μοι Αὐτῆς Παναγιότητος ἀρωγός μου ἐν τῷ δυσχερεῖ ἔργῳ τῆς πνευματικῆς διακυβερνήσεως τῆς λαχούσης μοι ἐπικαίρου ταύτης ἐπαρχίας, διατελῶ εὐσεβάστως κατασπαζόμενος τὴν παναγίαν καὶ χαριτόβρυτόν μοι Αὐτῆς δεξιάν.

Ἐν Παραμυθίᾳ τῇ 7 Ἰουλίου 1909

Τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης καὶ προσκυνητῆς μοι Παναγιότητος

Ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου

Νεόφυτος

**Τῷ Παναγιωτάτῳ Θειοτάτῳ καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ μοι
Κυρίῳ Ἰωακείμ τῷ Πανσεβάστῳ μοι Πατρὶ καὶ Δεσπότῃ**

Εἰς Κωνσταντινούπολιν

Παναγιώτατε,

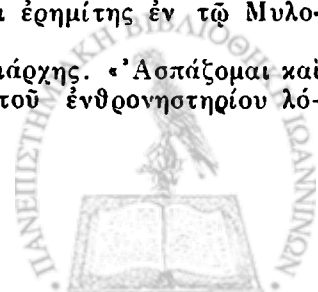
Μετὰ βαρυαλγούσης καρδίας ἔρχομαι νὰ διαβιβάσω τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ καὶ προσκυνητῇ μοι Παναγιότητι τὰ τραγικῶς διαδραματισθέντα κατὰ τὴν πρωίαν τῆς 6ης τοῦ τρέχοντος μηνὸς ἐν τῇ μετὰ Πλεσιβίτσης καὶ Φιλιατῶν ὁδῷ. Ἐν τῷ δηλονότι περὶ τοὺς δεκαπέντε ἐκ τοῦ εἰρημένου χωρίου μετέβαινον, οἱ μὲν εἰς Ἰωάννινα κλητευόμενοι ἵνα μαρτυρήσωσι διὰ τοὺς ἐκεῖ κρατούμενους καὶ ἀνακρινόμενους εἴκοσι πέντε τόσους Πλεσιβιτινοὺς, οἱ δὲ χάριν ἰδίων ὑποθέσεων εἰς Φιλιάτας, ἐνέπεσαν εἰς ἐνέδραν στηθεῖσαν ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Κώτσικα μεθ' ὧν εὗρισκονται εἰς ἔχθραν, οἵτινες καὶ πυροβολήσαντες κατὰ τῶν ἀνυπόπτως ὁδοιπορούντων ἐφόνευσαν ἔξ αὐτῶν τὸν ἱερέα Γεώργιον (1), ὃν κατακρεούργησαν καὶ ἔκαυσαν πρὸς κορεσμόν τῶν ἀγρίων αὐτῶν ἐνστίκτων, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ ἐν Φιλιάταις Ἐπιτρόπου, καὶ μίαν γυναῖκα, ἐπλήγωσαν δὲ θανασίμως δύο νέους ἔξ ὧν ὁ εἰς ἀπέθανεν ἤδη καὶ οἱ λοιποὶ ἐσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς.

Τυγχάνουσι γνωστὰ τῇ τε Ὑμετέρᾳ Σεπτῇ μοι Παναγιότητι καὶ τῇ ἀγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ τὰ ἐν τῇ ἀτυχεῖ ταύτῃ κώμῃ ἀπὸ μηνῶν ἤδη διαδραματιζόμενα καὶ οἱ μέχρι τούδε συμβάντες φόνοι, οἵτινες ἔχουσι φέρει εἰς ἀληθῆ ἀπόγνωσιν τοὺς

τον εἰς τὴν ἐν Βαφεοχωρίῳ ἰδιόκτητον οἰκίαν του, ἐφηούχασεν ἐπὶ τριετίαν, μεθ' ὃ ἐταξίδευσεν εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους, τὴν Δαμασκόν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τῷ 1889 ἐγκαθίσταται εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐνθα ἐπὶ 12ετίαν ὄλην παραμένει ἐρημίτης ἐν τῷ Μυλομοτάμῳ.

Τῇ 23ῃ Μαΐου 1901 καλεῖται λαμπηφεῖ τὸ δεῦτερον Πατριάρχης. «Ἀσπάζομαι καὶ τοὺς φιλοῦντας καὶ τοὺς μὴ φιλοῦντας με», εἶναι τὸ σύνθημα τοῦ ἐνθρονητηρίου λόγου του.

1. Γεώργιος Σίμος τοῦ Θεοδ. (Σ.Σ.).

δυστυχείς Πλεσιβιτινοὺς μὴ τολμῶντας νὰ ἐξέλθωσιν ἀκινδύνως τοῦ χωρίου τῶν καὶ τιθεμένων οὕτω μεταξὺ τοῦ φοβεροῦ διλλήματος ἢ νὰ ἀποθάνωσι τῆς πείνης ἢ νὰ φονευθῶσιν ἐξερχόμενοι πρὸς ζήτησιν ἐργασίας καὶ ἄρτου.

Πρὸ τῶν νέων τούτων δολοφονιῶν δὲν ἔλειψα ἐπιτοπίως νὰ ἐνεργήσω τὰ δέοντα, μεταβαίνων δὲ εἰς Ἰωάννινα μετὰ δύο ἡμέρας ἵνα ἴδω τὸν Νομάρχην καὶ ζητήσω τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀτυχῶν τούτων, διενεργήσω δὲ καὶ τὴν ἀποφυλάκισιν τῶν ἐκεῖ κρατουμένων 25 Πλεσιβιτινῶν, οἵτινες ἀναιτίως κρατοῦνται ὡς ἐπαναστάται, ἐνῶ οἱ ἀληθεῖς ἐπαναστάται καὶ θρασυδαίλοι τυγχάνουσι γνωστοὶ καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων καταφαίνεται πὸς πρὸς νὰ ζητηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων.

Μὴ ἀμφιβάλλων ὅτι ἢ τε Ὑμετέρα θειοτάτη Παναγιότης καὶ ἢ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος καὶ αὐτὴς ἐνεργήσῃ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἐν τελείᾳ ἀπογνώσει διατελούντων Πλεσιβιτινῶν, ἐξ ὧν οἱ δυνάμενοι ἀπέρχονται πανοικί καὶ ἀπειλεῖ οὕτω τελεία ἢ ἐρήμωσις τοῦ τέως ἀνθοῦντος χωρίου, διατελῶ εὐσεβῶς ἐξαιτούμενος τὰς Παναγίας καὶ θεοπειθεῖς Αὐτῆς εὐχὰς καὶ εὐλογίας ἀρωγὸς μοι ἐν παντὶ κατασπαζόμενος τὴν παναγίαν καὶ χαριτόβρυτόν μοι Αὐτῆς δεξιάν.

Ἐν Παραμυθίᾳ τῇ 11 Ἰουλίου 1909

Τῆς Ὑμετέρας θειοτάτης καὶ προσκυνητῆς μοι Παναγιότητος
Ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
† Ὁ Παραμυθίας Νεόφυτος

Τῷ Σεβασμιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν Κυρίῳ Θεοκλήτῳ
ἐν Κυρίῳ Χαίρειν

Εἰς Ἀθήνας

Σεβασμιώτατε,

Πρὸ μηνὸς ἀκριβῶς ὁ ἐφημέριος Πλησιβίτισης τῆς ταπεινῆς μου παροικίας παπᾶ Γεώργιος ὀνόματι, κατερχόμενος μετ' ἄλλων εἰς Φιλιάτας δι' ἐργασίαν, ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τοῦ χωρίου του ἐνέπεσεν εἰς ἐνέδραν καὶ πληγωθεὶς θανάσιμως ἐκάη ἔτι ζῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Μουχαρρέμ, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἐκεῖ πονοκρυπτομένων καὶ ἐκεῖ εὐρεθέντων λειψάνων τοῦ νέου τούτου μάρτυρος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας. Ὁ δυστυχῆς οὗτος ἱερεὺς ἐτύγχανε πάνυ πτωχὸς καὶ καταλείπει ἤδη τρία ἀνήλικα τέκνα καὶ πρεσβυτέραν πάντῃ ἀπροστάτευτα. Μεταβὰς κατ' αὐτὰς εἰς τὸ ρηθὲν χωρίον πρὸς παρηγορίαν καὶ ἐνθάρρυνσιν τῶν χριστιανῶν ἐπεσκέφθην καὶ τὴν οἰκογένειαν τοῦ μάρτυρος καὶ εἶδον τὴν δυστυχίαν αὐτῆς. Ἐνήργησα τὸ μεγαλύτερον τέκνον του νὰ προσληφθῇ εἰς ἐργασίαν διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν ἄρτον του, τὸ ἕτερον νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις ὄρφανοτροφεῖον τῶν ἀρρένων καὶ τὸ τρίτον κοράσιον, ὀνόματι Ἀλεξάνδρα καὶ ἡλικίας πέντε ἐτῶν, ἔρχομαι νὰ παρακαλέσω τὴν Ὑμετέραν Πάνσεπτόν μοι Σεβασμιότητα, ὅπως ἐνεργήσῃ ἐν ὀνόματι τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ὑφισταμένης εὐτυχῶς ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν χριστιανῶν ἵνα γένηται δεκτὸν ἐν τῷ αὐτόθι Ἀμαλιεῷ Ὀρφανοτροφεῖῳ πρὸς ἀνακούφισιν τῆς δυστυχουῦς ταύτης οἰκογενείας καὶ ἐνθάρρυνσιν τῶν θαρραλέως ἀγωνιζομένων καὶ ἐγκαρτερούντων ἐνταῦθα ἀδελφῶν.

Μὴ ἀμφιβάλλων ὅτι ἢ Ὑμετέρα Πάνσεπτός μοι Σεβασμιότης ἐν τῇ διακρινούσῃ Αὐτῇ φιλανθρωπία καὶ φιλαδέλφῳ διαθέσει ἐνεργήσῃ ἐγκαίρως καὶ ἀποτελεσματικῶς παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις τὰ δέοντα περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ ρηθέντος κορασίου εἰς τὸ αὐτόθι ἄσυλον, διατελῶ εὐσεβῶς ἐξαιτούμενος τὰς θεοπειθεῖς Αὐτῆς εὐχὰς καὶ κατασπαζόμενος ἡδιστα ἐν Κυρίῳ.

Ἐν Φιλιάταις τῇ 14 Αὐγούστου 1909

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου Νεόφυτος

Παρομοία ἐπιστολὴ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν ἐστάλη καὶ πρὸς τὸν Μη-

τροπολίτην Ἅγιον Ἰωαννίνων διὰ τὸ ἀγὸρι ἡλικίας ἐννέα ἐτῶν, ὀνομαζόμενον Πέτρος.

**Τῷ Παναγιωτάτῳ Θειοτάτῳ καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυ-
ρίῳ μοι Ἰωακείμ τῷ πανσεβάστῳ μοι Πατρὶ καὶ Δεσπότῃ**

Εἰς Κωνσταντινούπολιν

Παναγιώτατε,

Ὡς προέγραφον, μεταβὰς εἰς Ἰωάννινα ἐνήργησα διὰ τοῦ Βαλῆ καὶ ἄλλων τὸν σχηματισμὸν Ἐπιτροπῆς ἐκ Χριστιανῶν καὶ ὀθωμανῶν, ἵνα μεταβῶμεν εἰς Πλησίβιτσαν καὶ ἐπιδιώξωμεν τὸν συμβιβασμὸν αὐτῆς μετὰ τοῦ γειτονικοῦ αὐτῆ χωρίου Κώτσικα, μεθ' οὗ, ὡς γνωστὸν τῇ Ὑμετέρᾳ θειοτάτῃ καὶ Προσκυνητῇ μοι Παναγιότητι, εὐρίσκεται εἰς ἔχθραν ἀπὸ μηνῶν ἤδη. Ἀτυχῶς μετὰ δεκήμερον ἀναμονὴν ἐκεῖ δὲν κατωρθώθη νὰ ἐτοιμασθῇ πρὸς ἀναχώρησιν ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ ἠνιγκάσθην νὰ ἐπιστρέψω ἀναμένων τὴν ἐξ Ἰωαννίνων ἀναχώρησιν αὐτῆς, ὅπως καὶ αὐτὸς μεταβῶ ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ μεγαλόφρονες Ἰωαννῖται ἀδελφοὶ προβάλλοντες τὰς ἐργασίας αὐτῶν ἢ μᾶλλον ὑλικὰς δυστυχῶς ἀπαιτήσεις, καθ' ὅσον ἐκτὸς τῶν ὁδοπορικῶν ἐξήτησαν τὴν τελευταίαν στιγμὴν καὶ ἀποζημίωσιν, δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀναχωρήσωσι κατὰ τὴν τηλεγραφικῶς διαβιβασθεῖσαν μοι πληροφορίαν παρὰ τοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ ἁγίου Ἰωαννίνων καὶ οὕτω τὴν 28ην τοῦ περιπεύσαντος μηνὸς ἀπῆλθον εἰς Φιλιάτας καὶ τὴν ἐπομένην εἰς Πλησίβιτσαν ἐν μέσῳ τῆς χαρᾶς καὶ τῶν δακρῶν τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ὡς σωτῆρα ὑπεδέξαντό με, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Μαρτίου εὐρίσκονται ἐν πολιορκίᾳ. Ἐν τῷ ἱερῷ ὁμιλήσας διὰ μακρῶν προσεπάθησα νὰ παρηγορήσω αὐτοὺς ἐπὶ τοῖς γενομένοις καὶ κατόπιν συνεσκέφθην μετὰ τῶν προκρίτων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς συμφιλίωσης μετὰ τῶν Ὄθωμανῶν κατοίκων Κώτσικας, οἱ πάντες δὲ ὁμοθυμῶς ἐδήλωσαν, ὅτι μόνον διὰ τῆς συμφιλίωσης ἐλπίζουσι νὰ ἀρθῇ ὁ ἀποκλεισμός τοῦ χωρίου των καὶ νὰ δοθῇ αὐτοῖς ἐλευθερία κινήσεως εἰς τὰς ἐμπορικὰς καὶ λοιπὰς ἐργασίας των.

Μετὰ μεσημβρίαν ἐτέλεσα τρισάγιον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ τελευταίως δολοφονηθέντος καὶ καέντος ἱερέως Γεωργίου ὡς καὶ τῶν λοιπῶν, ἐπεσκέφθην τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν καὶ ἐνήργησα μικρὸν ἔρανον ὑπὲρ αὐτῶν, ἔγραψα δὲ πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων καὶ τὴν ἐφορείαν τοῦ ἐκεῖ ὀρφανοτροφείου πρὸς πρόσληψιν τοῦ ἐννεαετιοῦ παιδὸς τοῦ παπᾶ Γεωργίου καὶ πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν, ἵνα παραλάβωσιν εἰς κατάλληλον ἄσυλον τὸ πενταετὲς κοράσιον τοῦ αὐτοῦ ἱερέως, καθ' ὅσον ἐτύγχανεν ὁ ἀτυχῆς πάντῃ ἄπορος.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπέστρεψα εἰς Φιλιάταις καὶ τὴν ἐπομένην ἐπεσκέφθην τὸν ὑποδιοικητὴν, μεθ' οὗ συνωμίλμησα περὶ τῆς συμφιλίωσης τῶν διεστῶτων χωρίων. Οὗτος γνωρίζων τὰς ἐν Ἰωαννίνοις ἐνεργείας, ἔχων δι' ἴσως καὶ ὀδηγίας, εὐχαρίστως ἐδέχθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς πρὸς συμβιβασμὸν ἐνεργείας καὶ ἐν συνεδριάσει τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἐνεκρίθη νὰ μεταβῶμεν εἰς τὰ διαμαχόμενα χωρία, ἀφ' οὗ προσκληθῶσιν ἀντιπρόσωποι ἐξ ὅλης τῆς ὑποδιοικήσεως ἐκ χριστιανῶν καὶ ὀθωμανῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο καὶ τὴν παρελθούσαν Παρασκευὴν πρῶτ' ὁ ὑποδιοικητὴς μετὰ τοῦ Χακὰμ ἐφένδη, τοῦ ὀθωμανοῦ δημάρχου, πολλῶν ἀγάδων ἐκ Φιλιατῶν καὶ ἄλλων ὀθωμανικῶν χωρίων ὡς καὶ προκρίτων χριστιανῶν, ἀνεχωρήσαμεν διὰ νὰ συναντηθῶμεν εἰς μέρος ἐκ τῶν προτέρων ὀρισθὲν καὶ μεταξὺ τῶν δύο χωρίων κείμενον. Φθάσαντες μετὰ τρίωρον πορείαν εἰς τὸ προσδιορισθὲν μέρος ἐπληροφορηθῆμεν ὅτι οἱ ἀγάδες τῆς Κώτσικας μετέβησαν εἰς Πλησίβιτσαν, ὅπου μᾶς περιέμενον, διὸ καὶ διευθύνθημεν ἐκεῖ. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν προτρεπτικῶν λόγων ἐκατέρωθεν πρὸς τοὺς διεστῶτας ἐγένετο

ἡ συμφιλίωσις τῶν παρόντων, ἀπεφασίσθη δὲ νὰ μεταβῶμεν καὶ εἰς Κώτσιαν, ὅπως γένηται ἡ ἀγάπη καὶ μετὰ τῶν ἐκεῖ παραμεινάντων καὶ οὕτω μετὰ μεσημβρίαν μετέβημεν ἐκεῖ, ὅπου ἐπανελήφθησαν τὰ αὐτὰ καὶ ἐδόθησαν ἔνορκοι ὑποσχέσεις, ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ συζήσωσιν ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ, καὶ πρὸς τὸ ἐσπέρας ἀνεχωρήσαμεν ἐπιστρέψαντες εἰς Φιλιάτας κατὰ τὴν μίαν τῆς νυκτός.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν ἀρχηγὸν τῆς δολοφονικῆς συμμορίας Μουχαρέμ Ρεσιὲτ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὡς καὶ τοὺς φυγοδικούντας ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἐνεκρίθη νὰ γίνῃ αἴτησις ἀπὸ μέρους τῶν δύο χωρίων πρὸς τὸ ἀρμόδιον Ὑπουργεῖον, δι' ἧς νὰ ἐκθέσωσιν ὅτι συμφιλιωθέντες τελείως καὶ εἰλικρινῶς οὐδεμίαν ἐκατέρωθεν ἔχουσιν ἀγωγὴν καὶ νὰ ζητήσωσι δι' ὅλους τούτους καὶ τοὺς ἐν Ἰωαννίνοις κρατουμένους τὴν Βασιλικὴν ἐπιείκειαν καὶ χάριν. Ἡ αἴτησις αὕτη ὑπογραφομένη θὰ σφραγισθῇ τὴν προσεχῆ Πέμπτην παρὰ τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ θὰ διαβασθῇ παρὰ τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς πρὸς τὴν Νομαρχίαν Ἰωαννίνων διὰ τὰ περαιτέρω ὡς ἐμείναμεν σύμφωνοι μετὰ τοῦ ὑποδιοικητοῦ Φιλιατῶν Χουσεῖν ἐφένδη.

Τὸ διάβημα τοῦ ἐθεωρήθη ὡς τὸ μᾶλλον τελεσφόρον πρὸς πραγματικὸν καὶ διαρκῆ συμβιβασμὸν τῶν διαμαχομένων, καθ' ὅσον ἐξουδετεροῦται τελείως πᾶσα τοῦ λοιποῦ ἀφορμὴ πρὸς νέας συγκρούσεις καὶ ἐπιθέσεις. Διὰ τοῦτο τολμῶ νὰ παρακαλέσω τὴν Ὑμετέραν θειοτάτην Παναγιότητα ὅπως ὑποστηριχθῇ ἀρμοδίως ἐν καιρῷ ἡ προκειμένη ἐνέργεια τῶν χωρίων Πλησιβίτσης καὶ Κώτσιας καὶ ἀμνηστευθῶσιν οὗτοι οἱ φυγοδικούντες, ἐπιανερχομένης τῆς προτέρας μεταξὺ τῶν γειτόνων ἡσυχίας καὶ εἰρηνικῆς συμβιώσεως.

Τὴν ἐπομένην τοῦ γενομένου τούτου συμβιβασμοῦ ἐπέστεψα ἐνταῦθα ἕνεκα ἐπειγούσης ὑποθέσεως τῆς ἀρξαμένης πρό τινος ἀνεγέρσεως τοῦ νέου κοινοτικοῦ σχολείου, καὶ σπεύδω νὰ φέρω εἰς γνῶσιν τῆς τε Ὑμετέρας θειοτάτης καὶ προσκυνητῆς μοι Παναγιότητος καὶ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τὰ ἀνωτέρω, ἐπικαλούμενος τὰς παναγίας καὶ θεοπειθεῖς Αὐτῆς εὐχὰς καὶ εὐλογίας ἀρωγός μου ἐν παντὶ καὶ κατασπαζόμενος τὴν Παναγίαν καὶ χαριτόβρυτον Αὐτῆς δεξιάν.

Ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου
Νεόφυτος

Ἐν Παραμυθίᾳ τῇ 9 Αὐγούστου 1909

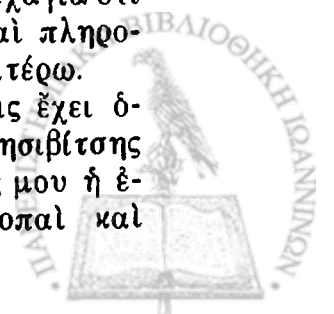
**Τῷ Παναγιωτάτῳ θειοτάτῳ καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ μοι
Κυρίῳ Ἰωακείμ τῷ πανσεβάστῳ μοι Πατρὶ καὶ Δεσπότῃ**

Εἰς Κωνσταντινούπολιν

Παναγιώτατε,

Ἐν Φιλιάταις ἐλήφθη καὶ ἡ ἀπὸ τῆς 15' τοῦ λήξαντος μηνὸς προσκυνητὴ ἐπιστολὴ τῆς Ὑμετέρας θειοτάτης καὶ πανσεβάστου μοι Παναγιότητος, δι' ἧς δηλοῦται μοι, ὅτι συνεπείᾳ ἐπανειλημμένων ἐκθέσεων τοῦ προκατόχου μου περὶ τῆς κρατούσης ἐνταῦθα οἰκτρᾶς καταστάσεως ἕνεκα τῶν διωγμῶν καὶ πιέσεων, ἃς ὑφίστανται οἱ χριστιανοὶ τῆς ἐπαρχίας παρὰ τε τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν διαφόρων ληστρικῶν συμμοριῶν, ἐγένοντο αἱ προσήκουσαι παρὰ τῇ Κυβερνήσει ἐνέργειαι καὶ ἐδηλώθη ἀπαντητικῶς τῇ Ὑμετέρᾳ Σεπτῇ Παναγιότητι διὰ τοῦ Καπουκεχαγιᾶ ὅτι αἱ περὶ βιαιοπραγιῶν καὶ πιέσεων εἰδήσεις τυγχάνουσι ἀνυπόστατοι καὶ πληροφοροῦμαι περὶ τῆς τοιαύτης ἀπαντήσεως τῆς κυβερνήσεως διὰ τὰ περαιτέρω.

Εἰς ἀπάντησιν δηλῶ, ὅτι, καθ' ἃς ἔχω πληροφορίας, ἡ κατάστασις ἔχει ὁμολογουμένως παρασταθῆ ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον, διότι ἐκτὸς τῆς Πλησιβίτσης οὐδὲν ἄλλο χωρίον ὑπέφερε, δοξάζω δὲ τὸν Θεόν, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐλεύσεώς μου ἡ ἐπαρχία ὅλη εὐρίσκεται ἐν σχετικῇ ἡσυχίᾳ, αἱ δὲ συμβαίνουσαι μικροκλοπαὶ καὶ

μονομερείς άτομικαί πίεσεις οὐδόλως δικαιολογοῦσι τὴν περιγραφείσαν ἤδη ολικτρὰν κατάστασιν καὶ τοὺς διωγμοὺς ἀπὸ μέρος τῶν ἀρχῶν τῶν διαφόρων ληστρικῶν συμμοριῶν τῆς ὅλης ἐπαρχίας, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν τοῦ γενικοῦ καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας διωγμοῦ κατὰ τοῦ ἡμετέρου στοιχείου. Ἄλλως τε ἐὰν τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις δὲν θὰ ἔλειπον ἐγκαίρως καὶ καθηκόντως νὰ διαφωτίσω τὸ Σεπτὸν Πατριαρχεῖον, ἀλλ' εὐχόμεαι νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ αὐτὴ κατάσταση καὶ μάλιστα μετὰ τὰς δοθείσας ρητὰς ὑποσχέσεις παρὰ τε τῶν ἀρχῶν καὶ ὄλων τῶν σημαινόντων ἀγάδων τῆς ἐπαρχίας περὶ ἀδελφικῆς τοῦ λοιποῦ συμβιώσεως μετὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ νὰ μὴ εὐρεθῶ ποτὲ εἰς τὴν λυπηρὰν θέσιν νὰ διεκτραγωδήσω δεινοπαθήματα χριστιανῶν μου.

Ἐπὶ τούτοις διατελῶ εὐσεβῶς ἐξαιτούμενος τὰς Παναγίας καὶ θεοπειθεῖς Αὐτῆς εὐχὰς καὶ εὐλογίας ἀρωγός μοι ἐν παντὶ καὶ κατασπαζόμενος τὴν Παναγίαν καὶ χαριτόβρυτον Αὐτῆς δεξιάν.

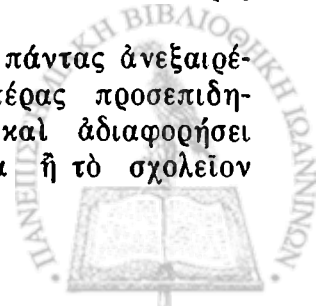
Ἐν Παραμυθίᾳ τῇ 10 Αὐγούστου 1909

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιππῶν καὶ Γηρομερίου
Νεόφυτος

Εὐλαβέστατοι ἱερεῖς καὶ τιμώτατοι Ἐφοροεπίτροποι, Μουχταροδημογέροντες καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι Χριστιανοὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Κοινότητος.....τέκνα ἐν Κυρίῳ ἡμῶν ἀγαπητά, πατρικῶς ὑμᾶς εὐχόμεθα. Βεβαίως οἱ πάντες γνωρίζετε ὡς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, ὅτι ἔχομεν ἐντολὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μορφώσωμεν τὰ τέκνα ἡμῶν «ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου», ὅπως οὕτω γνωρίζωσι τὰ τῆς ἀγίας αὐτῶν θρησκείας καὶ πίστεως καὶ ἀποβαίνωσι σὺν τῷ χρόνῳ εὐλαβεῖς Χριστιανοὶ καὶ καλοὶ πολῖται, ἀντάξια τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν προορισμοῦ. Μετὰ λύπης ὅμως παρατηρήσαμεν καὶ καλῶς ἐπληροφορήθημεν, ὅτι μολονότι μετὰ δυσκολίας, ὡς γνωστόν, πληρώνονται οἱ διδάσκαλοι τῶν διαφόρων κοινοτήτων, ἐν τούτοις πολλοὶ τῶν γονέων ἀθετοῦντες τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ παραγνωρίζοντες τὰ πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν καθήκοντα δὲν στέλλουσιν αὐτὰ τακτικῶς εἰς τὰ σχολεῖα ἢ ἀποσύρουσιν αὐτὰ ἢ καὶ ὅλως διόλου δὲν τὰ στέλλουσιν ὡς τοῦτο δυστυχῶς συμβαίνει ὡς τὸ πολὺ διὰ τὰ κοράσια, τὰ ὁποῖα στεροῦνται ὅλως διόλου μορφώσεως, διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν ὑπάρχουσι διδασκάλισσαι καὶ οὕτως οἱ γονεῖς καθίστανται οὐ μόνον παραβάται τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀφιλόστοργοι καὶ ἀφιλογενεῖς.

Μεριμνῶντες λοιπὸν πατρικῶς περὶ τῶν ἐμπεπιστευμένων ἡμῶν Χριστιανῶν καὶ μὴ θέλοντες καθηκόντως νὰ ἀφήσωμεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῇ ἀδικίᾳ ἀπέναντι τῶν ἰδίων τέκνων, ἀπολύομεν τὴν παρούσαν ἡμῶν Ποιμαντορικὴν Ἐπιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας ἐντελλόμεθα καὶ ἐπιβάλλομεν εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς γονεῖς, πτωχοὺς καὶ πλουσίους, τοὺς ἔχοντας τέκνα διὰ τὰ σχολεῖα ἄρρενά τε καὶ θήλεα, ὅπως στέλλωσιν αὐτὰ τακτικῶς εἰς αὐτὰ καὶ μεριμνῶσι φιλοστόργως ἐπὶ τῆς μορφώσεως αὐτῶν κατὰ τὸν μαθητικὸν αὐτῶν βίον. Καὶ ἐκεῖ ὅπου μὲν ὑπάρχει ἰδιαιτέρον σχολεῖον διὰ τὰ κοράσια, θὰ φοιτῶσι ταῦτα χωριστά, διδασκόμενα ὑπὸ διδασκαλίσης· ἐκεῖ δὲ ὅπου ὑπάρχει ἐν μόνον σχολεῖον μὲ διδάσκαλον, ἐκεῖ θὰ πηγαίνουν καὶ τὰ κοράσια καὶ θὰ διδάσκωνται μετὰ τῶν ἀρρένων μέχρι τῆς τετάρτης δημοτικῆς τάξεως, ὡς γίνεται ἡ τοιαύτη συνδιδασκαλία ἀρρένων καὶ θηλέων, ἐκεῖ ὅπου ἀντὶ διδασκάλου διωρισθῆ διδασκάλισσα πρὸς εὐκολωτέραν διάδοσιν τῆς πατρίου ἡμῶν γλώσσης.

Ταῦτα γράφοντες ἐξ ἀποφάσεως καὶ ἀνακοινοῦντες πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἐν τῇ Θεοσώστῳ ἡμῶν Ἐπαρχίᾳ πατέρας τε καὶ μητέρας προσεπιδηλοῦμεν ὅτι οἱ γονεῖς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἤθελον τυχὸν ἀμελήσει καὶ ἀδιαφορήσει νὰ στείλωσι τὰ τέκνα των ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ εἰς τὰ σχολεῖα ἢ τὸ σχολεῖον

τῆς κοινότητος αὐτῶν, οἱ τοιοῦτοι γονεῖς θὰ εὐρίσκωνται ὑπὸ βαρὺ ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον καὶ μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν, ἢ ὁποία θὰ γίνῃ εἰς αὐτοὺς διὰ τῶν ἱερέων αὐτῶν, θὰ ἀποκόπτωνται ὅλως διόλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ θὰ θεωρῶνται μακρὰν τῆς ποιμνῆς τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ πεποιθήμεν ὅτι οἱ πάντες προθύμως ποιηί ἦσονται ἐν τῇ εὐσεβείᾳ καὶ φιλογενείᾳ αὐτῶν νὰ ἐκπληρώσωσι τὸ ἐπιβαλλόμενον τοῦτο καθῆκον πρὸς τὰ ἴδια τέκνα καὶ θὰ στείλωσιν αὐτὰ τακτικῶς εἰς τὰ σχολεῖα, διὰ νὰ ἀποφύγῃσι τὰ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ὀριζόμενα ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια διὰ τοὺς παραβάτας τῶν διατάξεων αὐτῶν καὶ ἐπισύρωσι, διὰ τῆς εὐπειθείας αὐτῶν καὶ τῆς «ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου» ἐκπαιδεύσεως τῶν ἰδίων τέκνων, τὴν εὐλογίαν τοῦ πανσόφου Θεοῦ ἡμῶν, οὗ ἡ Χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἶη μετὰ πάντων ἡμῶν καὶ τῶν ἰδίων τέκνων. Ἀμήν!

Ἐν Παραμυθίᾳ τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1909

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου
Νεόφυτος

Τῷ Παναγιωτάτῳ θειοτάτῳ καὶ Οἰκονομικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ
μοι Κυρίῳ Ἰωακείμ τῷ πανσεβάστῳ μοι Πατρὶ καὶ Δεσπότῃ

Εἰς Κωνσταντινούπολιν

Παναγιώτατε,

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐν μέσῃ ἀγορᾷ τοῦ Μαργαριτίου ὁ ἐκ τῶν Ὁθωμανῶν κατοίκων αὐτοῦ Ἀβδῆ Μπαλῆκος ἤρπασε τὸν ἐκεῖ ἐφημέριον Παπᾶ Παναγιώτην ἐκ τῆς γενειάδος καὶ προσεπάθησε νὰ ρίψῃ αὐτόν, τῶν λοιπῶν ὀθωμανῶν θεωρούντων ἀπαθῶς τὰ συμβαίνοντα, ἀλλ' εἰς τὰς φωνὰς αὐτοῦ προσέτρεξαν ὄλοι καὶ ἀπήλλαξαν τῶν χειρῶν τοῦ ἀθλίου, τὸν ἱερέα. Ὁ Ἀβδῆς οὗτος, ὅστις καὶ ἄλλωτε ἐπετέθη ἐναντίον ἄλλων ἐφημερίων, ἐτιμωρεῖτο δι' ὀλιγοήμερου φυλακίσεως ἐνταῦθα ὡς παράφρων δῆθεν καὶ ἀπελύετο διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν μεγάλως ἰσχυόντων ἀγάδων, συνελήφθη καὶ συνεπεία τακτοῦ πρὸς τὸν Καίμακάμην Μαργαριτίου Ρεούφ Βέην, ἐλθὼν δὲ προχθὲς ἐνταῦθα διὰ τὴν στρατολογίαν τῶν Χριστιανῶν ὑπέδειξα αὐτῷ, ὅτι δέον νὰ τιμωρηθῇ αὐστηρῶς ὁ τολμητίας οὗτος, δι' ὃ καὶ ἀπέστειλε χθὲς αὐτόν δέσμιον εἰς Πρέβεξαν μετ' ἰδιαιτέρας ἐκθέσεως, ὅπως παρατηρηθῇ ἰατρικῶς καὶ ἐὰν μὲν τυγχάνῃ παράφρων, νὰ κλεισθῇ εἰς φρενοκομεῖον, ἐὰν δὲ φέρῃ τὴν εὐθύνην τῶν πράξεων αὐτοῦ, νὰ ἀποσταλῇ εἰς ἄλλο μέρος. Περὶ τούτου ἔγραψα καὶ εἰς τὸν Βαλῆν Ἰωαννίνων συνιστῶν ὅπως μὴ ἐπιστρέψῃ πλέον εἰς Μαργαρίτιον ὁ τρίτην ἤδη φορὰν ἀνδραγαθήσας Ἀβδῆς πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων.

Τὰ ἀνωτέρω φέρω εἰς γνῶσιν τῆς ὑμετέρας θειοτάτης Παναγιότητος καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ παρακαλῶ νὰ ἐνεργηθῶσιν ἀρμοδίως τὰ δέοντα, ὅπως μὴ ἐπιστρέψῃ πλέον ἐν Μαργαρίτῳ ὁ ρηθεις Ἀβδῆς τὸν ὁποῖον οἱ φανατικώτατοι Ὁθωμανοὶ ἀγάδες μετεχειρίζοντο ὡς ὄργανον πρὸς ἐξευτελισμὸν τῶν λειτουργῶν τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως, οὗς δυσαρέστως βλέπουσι καὶ δὲν ἐπέτρεψαν μέχρι τοῦδε νὰ κτισθῇ ναὸς ἐντὸς τοῦ Μαργαριτίου καὶ τὸ ὑπάρχον παρεκκλήσιον εὐρίσκεται σχεδὸν ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς πόλεως καὶ οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ ὑποφέρουσιν οὐκ ὀλίγον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν.

Ἐπὶ τούτοις ἐξαιτούμενος καὶ αὐθις καὶ πολλάκις τὰς παναγίας καὶ θεοπειθεῖς εὐχὰς καὶ εὐλογίας ἀρωγός μοι ἐν παντὶ καὶ κατασπαζόμενος τὴν Πανα-

γίαν καὶ χαριτόβρυτον Αὐτῆς δεξιὰν Τῆς Ὑμετέρας θειοτάτης καὶ προσκυνητῆς
μοι Παναγιότητος.

Ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀδελφός
† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου
Νεόφυτος

Τῷ Παναγιωτάτῳ θειοτάτῳ καὶ Οἰκομενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ
μοι Κυρίῳ Ἰωακείμ τῷ πανσεβάστῳ μοι Πατρὶ καὶ Δεσπότη

Εἰς Κωνσταντινούπολιν

Παναγιώτατε,

Ὁ περιβόητος περὶ συμμοριῶν νόμος ἐξακολουθεῖ ἀτυχῶς ἐφαρμοζόμενος καὶ ἐνταῦθα, μεθ' ὅλας τὰς περὶ τοῦ ἐναντίου ὑποσχέσεις τῶν ἐνταῦθα ἀρμοδίων καὶ τῶν αὐτόθι ἰθύνόντων, καὶ οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι τῶν χωρίων δέρονται ἀνηλεῶς διὰ τὰ μαρτυρήσωσιν δῆθεν ποῦ κρύπτονται οἱ φυγοδικοῦντες καὶ ποίους ὤρκισεν ὁ γνωστὸς καπετὰν Ποτέτης, ὁ ἐλευθερωτῆς οὗτος τῆς Ἡπείρου. Οὕτω πρὸ ἑβδομάδος περίπου ἐν τῇ δίωρον ἀπεχούσῃ τῆς Παραμυθίας Σέλλιανῃ, εἰσελάσας ὁ στρατὸς ἐξυλοκόλησε μέχρι θανάτου σχεδὸν τέσσαρας ἐκ τῶν προκρίτων, πρὸ τριῶν δι' ἡμερῶν ὁ αὐτὸς στρατὸς εἰσήλασεν εἰς τὸ χωρίον Κεράσοβον τῆς Ἐπαρχίας Ἰωαννίνων, ὑπαγόμενον πολιτικῶς εἰς τὴν ἐνταῦθα ὑποδιοίκησιν καὶ ἔδειραν ἀσπλάγχχνως τὸν πρόκριτον Κωνσταντῖνον Κούτιβον καὶ τοὺς τρεῖς υἱοὺς του, δεσμίους ὠδήγησαν εἰς τὰς ἐνταῦθα φυλακάς, περὶ δὲ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ στρατοῦ λέγεται ὅτι ἐκράτει εἰς χεῖρας τὸ πολύκροτον καὶ ἔλεγεν εἰς τοὺς ἀνακρινόμενους, ἢ θὰ εἶπετε ὅτι ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ χωρίον σας ὁ Ποτέτης καὶ σὰς ὤρκισε, καὶ ὑπέδειξε μέρος διὰ τὰ λάβητε δπλα πρὸς ἐπανάστασιν ἢ θὰ σὰς φονεύσω καὶ οἱ ἀτυχεῖς πρὸ τοῦ ἀμέσου κινδύνου ἀνωμολόγουν τὰ διατασσόμενα, τοῦ ἱερέως γράφοντος τὰς καταθέσεις! Εἰς χωρικός, Γεώργιος Εὐαγγέλου ὀνόματι, κατορθώσας τὰ διασπάσῃ τὴν πολιορκίαν τοῦ χωρίου, ἐλθὼν ἐνταῦθα ἀνήγγειλε τὰ ἐν τῷ χωρίῳ του διαδραματιζόμενα, περὶ ὧν ἔγραψα ἀμέσως τῷ Θεοφιλεστάτῳ Ἐπισκόπῳ Φωτικῆς συνιστῶν, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὸν Νομάρχην Ἰωαννίνων καὶ ἐκθέσῃ τὰ συμβαίνοντα ἐν τοῖς χωρίοις ὑπὸ τοῦ στρατοῦ.

Οἱ δυστυχεῖς χωρικοὶ κατήντησε τὰ τρέμωσι πρὸ τοῦ ἀκούσματος τῆς ἐλεύσεως στρατοῦ, διότι ἀναλογίζονται τοὺς ἀνηλεῖς δαρμούς καὶ τὰς δαπάνας πρὸς διατροφήν αὐτοῦ, ἐν ᾧ αὐτοὶ ἔχουσιν ἀνάγκην βοήθειας, κατήντησε τὸ σύμβολον τῆς τάξεως καὶ εὐνομίας τὰ θεωρῆται ὄργανον αὐθαιρεσίας καὶ τυραννίας καὶ ἐπιζητεῖται ἔπειτα ἡ συναδέλφωσις τῶν ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἐθνοτήτων, κατόπιν τοσαύτης σκληρότητος, τοσαύτης ἀπανθρωπίας.

Διαβιβάζων μετὰ πόνον ψυχῆς τὰ ἀνωτέρω τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ καὶ Προσκυνητῇ μοι Παναγιότητι καὶ τῇ Ἁγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ πρὸς γνῶσιν παρακαλῶ, ὅπως ἐνεργηθῶσι τὰ δέοντα ἀρμοδίως καὶ παύσῃ ὁ τοιοῦτος ἀνηλεῶς δαρμὸς πρὸς τοὺς ὀθωμανοὺς σνναγματικούς πολίτας καὶ διατελῶ,

Τῆς Ὑμετέρας θειοτάτης καὶ προσκυνητῆς μοι Παναγιότητος.

Ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀδελφός
† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου
Νεόφυτος

Ἄριθ. | Πρωτ. 6914
| Διεκπ. 4300

Ἱερῶτατε Μητροπολίτα Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου καὶ ὑπερ-

τιμε ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύρ Νεόφυτε, καὶ ἐντιμότετοι δημογέροντες, ἐφοροεπίεροποι, πρόκριτοι καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι Χριστιανοὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης, τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Ὅτε πρὸ διετίας ὑπὸ τὸ εὐγενὲς ἔμβλημα τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἰσότητος κατελύετο τὸ κρατοῦν ἄχρις τότε παρ' ἡμῖν ἀπολυταρχικὸν καθεστῶς καὶ ἀνεστηλοῦτο ἀντ' αὐτοῦ τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα, ἐλπίδες εὐλόγως ἐγεννήθησαν διὰ ἀπὸ τῆς εὐτυχοῦς ἐκείνης ἡμέρας νέα ἐποχὴ προόδου καὶ εὐημερίας ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἀνέτελλε καὶ νέα εἰλικρινῆς καὶ ἐξ ἴσου πρὸς πάντας φιλοδίκαιος εὐνομία καὶ τάξις τὴν ἀσφαλῆ ἀποτελέσαι ἔμελλε βάσιν τῆς ἐδραιώσεως τοῦ Κράτους καὶ τῆς συναδελφώσεως πρὸς ἀλλήλους τῶν ἐν αὐτῷ λαῶν. Δυστυχῶς ἡ ἐπακολουθήσασα πραγματικότης κατὰ πολὺ τὰς μορφωθείσας ταύτας ἐλπίδας καὶ προσδοκίας διέψευσεν, ἀπογοήτευσίς δέ, οὐ μὴν δ' ἄλλα καὶ φόβοι ἤδη οὐχὶ ἀβάσιμοι, τὰς ἐλπίδας ἐκείνας ἀφ' ἱκανοῦ ἀντικατέστησαν. Οὐ μόνον γὰρ τὰ διατυμπανισθέντα περὶ ἰσότητος λόγοι ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπεδείχθησαν ἄνευ σημασίας καὶ σπουδαιότητος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλευθερία αὐτὴ ἠρμηνεύθη καὶ ἐφημερόσθη κατὰ τρόπον χείρονα τῆς ἀπολυταρχικῆς πίεσεως, καὶ οὐχὶ πλέον μικρά τινα καὶ δευτερεύοντα, ἀλλ' αὐτὴ ἤδη ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ συνείδησις καὶ ὑπόστασις, ὧν οὐδὲν τῷ ἀνθρώπῳ ἱερώτερον καὶ τιμιώτερον, τὸν ἔσχατον ἤρξαντο κίνδυνον διατρέχοντα. Παρὰ τὴν ἀπὸ τοῦ συνταγματικοῦ γὰρ χάρτου ἀσφάλειαν καὶ παρὰ τοὺς ἐπισήμους περὶ σεβασμοῦ τῶν κεκτημένων δικαίων καὶ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν διαβεβαιώσεις, δύναμις τις ἀόρατος ἐκ τοῦ ἀφανοῦς τὰ πάντα διέπυσα καὶ κατευθύνουσα, ἄλλον, ὡς τὰ πράγματα καταδεικνύουσι, σκοπὸν καὶ τέλος τοῦ νέου πολιτειακοῦ συστήματος καθώρισε, τὴν ἐξόντωνσιν δηλονοῦν πάσης θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς αὐθυπαρξίας καὶ τὸν βαθμιαίον οὕτω πάντων ἐκτουρκισμὸν.

Ἐντεῦθεν αἱ ποικίλαι ὑπερβασίαι καὶ αὐθαιρεσίαι αἱ ἀπὸ πολλοῦ ἀτιμωρητὲι καθ' ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐκτελούμεναι. Ἴνα γὰρ περὶ ἡμῶν μόνον εἴπωμεν, ὡσεὶ διωγμὸς τις ἀκήρυκτος καὶ ἀμείλικτος κατὰ τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους καὶ τῶν δικαίων προνομίων αὐτοῦ κεκήρυκται καὶ ὡς ὑπὸ σχεδίου προδιαγεγραμμένου ἐπιτελεῖται, καὶ πρὶν ἢ φθάσῃ ἵνα παρέλθῃ ἡ λυπηρὰ ἀπήχησις τῆς δεινῆς κατὰ τοῦ δεινῆς μέρους ἢ κοινότητος ἢ ἀτόμου αὐθαιρεσίας ἢ παρανομίας, νέα ἀγγέλματα περὶ νέας ἄλλης αὐθαιρεσίας καὶ παρανομίας τὸ ποτήριον τῆς θλίψεως ἡμῶν ἐκχειλίζουσιν.

Ἐνταῦθα ἐκ μηδαμινῆς ἀφορμῆς, τῆς παρεκτροπῆς μεθύσων τινῶν, δλόκληρος πόλις μετὰ τῶν πέριξ συκοφαντεῖται ὡς στασιάζασα καὶ ἀπηνῶς παρὰ πᾶσαν δικαιοσύνην κολάζεται καὶ πολλοὶ ἀθῶοι εἰς ποινὰς βαρείας καταδικάζονται, δεινῶς προπηλακίζομένων καὶ θρησκείας καὶ προσώπων ἐκκλησιαστικῶν, μέχρι βεβηλώσεως βαρείας ἱερῶν ναῶν, ἀνασκαφῆς ἱερῶν τραπεζῶν καὶ ἐκσκαφῆς κοιμητηρίων, ἐνθα τὰ ὀστά τῶν πατέρων ἀναπαύονται. Ἐκεῖ ἐπὶ γελοία καταγγελία ἱερεῖς καὶ πολῖται ἔγκριτοι ἐπὶ μῆνας μένουσι κατατρυνόμενοι ἐν ταῖς φυλακαῖς, ὡς συνωμόται. Ἐπὶ τῷ λόγῳ περισυλλογῆς τῶν ὅπλων ἀλλαχοῦ ἐλεύθεροι καὶ συνταγματικοὶ πολῖται ὑπὸ ὀργάνων ἐλευθέρως καὶ συνταγματικῆς πολιτείας ἀπηνῶς καὶ μέχρι θανάτου δέρονται καὶ βασανίζονται. Ἱερεῖς καὶ ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι ἀλλαχοῦ παρανόμως συλλαμβάνονται καὶ φυλακίζονται, οὐδεμιᾶς διδομένης προσοχῆς εἰς τὴν καθοριζομένην ὑπὸ τοῦ νόμου, περὶ κλητεύσεως καὶ φυλακίσεως σεως τῶν τοιούτων προσώπων, τάξιν. Κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι ἀλλαχοῦ, ἑαυτοὺς ὑπεράνω τοῦ νόμου τιθέντες καὶ αὐθαιρέτως ἐνεργοῦντες, ἐπεμβάσεις ἐπιχειροῦσιν ὅπου οὐδὲν δικαίωμα ἔχουσι καὶ αὐτοβούλως διαφιλονεικοῦσιν ἕκαστος κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ ἐπισήμως καὶ ἀνέκαθεν ἀνεγνωρισμένα καὶ ὑπὸ τοῦ συντάγματος

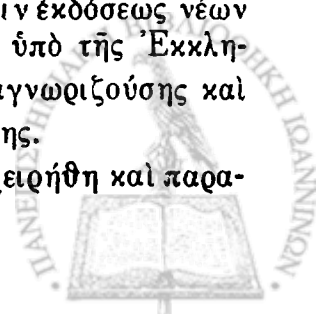

ρητῶς κατοχυρωμένα ἐκκλησιαστικά καὶ σχολικά προνόμια ἡμῶν ἀτιμωρητὴ καὶ νόμον καὶ τάξιν καὶ δικαιοσύνην παραβιάζοντες. Γαῖαι μοναστηριακαὶ καὶ κοινοτικά, περιουσίαν ἀποτελοῦσαι ἀδιαφιλονείκητον καὶ μεμαρτυρημένην μονῶν καὶ κοινοτήτων χριστιανικῶν, αὐθαιρέτως διαφιλονεικοῦνται καὶ διαρπάζονται καὶ ἄλλοις ἐπὶ διαφόροις προφάσεσιν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἐπιδικάζονται. Πρὸς ἀλλοίωσιν ἀλλαγῆς τῆς ἐθνολογικῆς τοῦ μέρους ὄψεως καὶ ἐξασθένεισιν τοῦ αὐτόχθονος χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, μεταναστεύσεις καὶ ἐγκαθιδρύσεις διοργανοῦνται προσφύγων μουσουλμάνων ἔξωθεν, πολλαῖς ταῖς ἀδικοπραγίαις καὶ βιαιοπραγίαις κατὰ τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ συνοδευόμεναι ἐνῶ τοῦ μᾶλλον αὐστηροῦ τρόπου οἰαδήποτε ἐγκατάστασις χριστιανῶν μεταναστῶν ἀπαγορεύεται.

Ἄλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς συνειδήσεως αὐτῆς τῶν χριστιανῶν, οὐκ ἐλλείπουσιν αἱ πιέσεις καὶ αἱ αὐθαιρέσιαι. Οἱ ἐν μέσῳ κινδύνων μεγίστην τὴν ἱερὰν πίστιν τῶν πατέρων διατηρήσαντες καὶ δημοσίᾳ ταύτην ἀπὸ ἡμίσεος ἤδη αἰῶνος ἀναμολογήσαντες χριστιανοὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σταυριῶται γνωστοί, οὐχ ἦττον καὶ σήμερον ταλαιπωροῦνται καὶ καταπιέζονται, μὴ ἀναγνωριζόμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ὡς χριστιανοί, ἀλλ' ὡς μουσουλμάνοι ἐν τοῖς κυβερνητικοῖς βιβλίοις παρὰ τὰς διαμαρτυρίας αὐτῶν ἐγγραφόμενοι. Οἱ δὲ ὁμοιοπαθεῖς αὐτοῖς ὀρθόδοξοι Σπαθιῶται, Χριστιανοὶ τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δυοραχίου τμήματος, καίπερ ἀναγνωρισθέντες ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου ἀπὸ ἐτῶν ὡς χριστιανοί, τὰ πάνδεινα οὐχ ἦττον ὑφίστανται καὶ σήμερον διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἐν τῇ πίστει τοῦ Χριστιανοῦ εὐστάθειαν, ποικιλοτρόπως ἐν ταῖς ἀστικαῖς ὑποθέσεσιν αὐτῶν καταπιεζόμενοι καὶ ἀδικούμενοι. Ἐν Γευγελῇ τῆς ἐπαρχίας Μογλενῶν ἐξ ἄλλου ἀναφανδὸν ἐναγχος αἱ ἀρχαὶ προέβησαν ἐξαναγκάσαι τὸν αὐτόθι ἀνέκαθεν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ ὀλομελείᾳ τοῦ Γένους ἠνωμένον καὶ ἀφοσιωμένον βλαχόφωνον ὀρθόδοξον πληθυσμὸν ἵνα μεταβάλῃ τὴν τοιαύτην ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐθνικὴν αὐτοῦ συνείδησιν καὶ ἀπαρνηθῇ αἰῶνων ὄλων ἱστορίαν καὶ παραδόσεις, προσχωρῶν εἰς ἄλλην παρασυναγωγὴν καὶ ἄλλην γλῶσσαν ἀντὶ τῆς ἀνέκαθεν ἐν χρήσει ἐλληνικῆς ἐν τῷ ναῶ καὶ τῇ σχολῇ παραδεχόμενος. Τί δὲ εἰπεῖν ὀφείλομεν περὶ τῆς δυσκόλως συγκαλυπτομένης συστηματικῆς τάσεως πρὸς ἐξισλάμισιν τῶν χριστιανῶν, περὶ τῆς διενεργουμένης συνεχῶς ἐξισλαμίσεως ἀνηλίκων καὶ τῶν ποικίλων πιέσεων τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν ἐκφοβισμῶν τῶν διαπραττομένων κατὰ τὰς ἐξισλαμίσεις ταύτας;

Τὰ γεγονότα ταῦτα, τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα ὄντα, οὐκ ἦν βεβαίως δυνατὸν ἵνα μὴ σύντονον ἐπισπάσωνται τὴν προσοχὴν τῆς πεπιστευμένης τὴν περιφρούρησιν τῆς ἱερᾶς παρακαταθήκης ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, πλειστάκις δ' ἤδη ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὸ ἐπιβεβλημένον καθῆκον τὰ πρόποντα ἐγένοντο διαβήματα καὶ προεκλήθη ἡ προσοχὴ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐζητήθη ἡ κατάπαυσις τῶν ἀδικοπραγιῶν καὶ ὑπερβασιῶν, ἐκτενοῦς πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑποβληθέντος πρὸ ἔτους μαζβατᾶ, λεπτομερῶς ἐν ἕκαστον τῶν ἀδικημάτων διαλαμβάνοντος. Πλὴν ἄλλ' ὅμως καὶ οὕτως οὐδὲν ἐγένετο καὶ οὐδεμία βεβαιότης καὶ ἀσφάλεια ἐπικολούθησε, καίπερ πολλῶν πάντοτε διδομένων ὑποσχέσεων καὶ διαβεβαιώσεων περὶ ἐπανορθώσεως τῶν κακῶς γενομένων καὶ σεβασμοῦ καὶ τηρήσεως ἀθίκτων τῶν δικαίων καὶ προνομίων ἡμῶν. Τούναντίον, τὸ κακὸν ὀσημέραι αὖξει καὶ ἐπεκτείνεται, μέγιστοι δὲ ἤδη καὶ ἄλλοι καὶ γενικώτεροι κίνδυνοι διαφαίνονται. Προθέσεις γὰρ ἤδη ἐπιβουλής καὶ κατὰ τοῦ σχολικοῦ ἡμῶν καθεστῶτος ἤρξαντο ἐκδηλούμεναι, θρύλοι τε διατρέχουσι καὶ περὶ ἐνδεχομένης καὶ πάλιν ἐκδόσεως νέων βερατίων ὑπὲρ τῶν σχισματικῶν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, οὔτε τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνακηρυχθὲν σχίσμα καὶ τὰς συνεπείας αὐτοῦ ἐξ ἐνὸς ἀναγνωρίζουσας καὶ ἀποδεχομένης, οὔτε τὴν ὀρθόδοξον τάξιν ἐξ ἄλλου προστατευούσης.

Τὸ δὲ μέγιστον, διὰ νομοθετήματος ἐναγχος ἐπέμβασις ἐπεχειρήθη καὶ παρα-

βίαισις τῆς προνομιακῆς ἡμῶν ὑποστάσεως. Ὁ γὰρ ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας ἐσπευσμένως ψηφισθεὶς, τυχὼν δὲ ἤδη καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυρώσεως νόμος περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ὑπὸ τῶν σχισματικῶν Βουλγάρων διαφιλονεικουμένων Ἐκκλησιῶν καὶ σχολῶν, δι' οὐ αὐθαιρέτως ἀποσπᾶται ἱερὰ καὶ ἀδιαμφισβήτητος ἰδιοκτησία τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, πρὸς τῇ ἄλλῃ ἀδικίᾳ καὶ ὑπονόμευσιν ἀποτελεῖ ἐμφανῆ τῆς προνομιακῆς ὑποστάσεως ἡμῶν. Ἐπισήμως γὰρ ἤδη ἀλλόθρησκος ὑπουργὸς οἰκαιοποιεῖ ἑαυτῷ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀποφαίνεσθαι περὶ δογματικῶν διαφορῶν καὶ ἐπεμβαίνειν οὕτως εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ ρυθμίζειν αὐτὰ κατὰ το δοκοῦν. Ἐφ' ᾧ καὶ εὐλόγως συνεταράχθη ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἡ συνείδησις τοῦ εὐσεβοῦς Γένους ἡμῶν, ὅπερ κατάπληκτον καὶ τὴν ψυχὴν κατώδυνον ἐπὶ τῷ ἀδικήματι καὶ τῇ ἐπεμβάσει ἐντόνους ἤδη πάντοθεν διέβησε μαρτυρίας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατάστασις οὕτως ὄλως ἐστὶν ἀνώματος καὶ κινδυνώδους τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἡ Μετριότης δὲ ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς δύο Σωμάτων, ἐξαντλήσαντες ἤδη πάσας τὰς συνήθεις νομοταγεῖς ἐνεργείας οὐδὲν ἠνύσαμεν, διὰ ταῦτα, τὸ μὲν τὴν εὐθύνην ἀπέναντι τῶν ταξάντων ἡμᾶς φρουροῦς τῆς ἱερᾶς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς παρακαταθήκης Ἐκκλησίας τοῦ Γένους ὑπ' ᾧ ψεῖ ἔχοντες, τὸ δὲ τὰ πράγματα μεγίστης ὄντως τινὸς καὶ γενικωτέρας σκέψεως καὶ προνοίας καὶ βοηθείας ἐπειγόντως ἐπιδεόμενα βλέποντες καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος τοῦτ' αὐτὸ ἐν διωγμῷ εὐρισκόμενα καθορῶντες, δεῖν ἔγνωμεν, ἀπὸ κοινοῦ διασκεψάμενοι, κατὰ τὰ ἀνέκαθεν εἰθισμένα καὶ νόμιμα, ἕκτακτον συγκαλέσαι ἐξ ἀντιπροσώπων πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Θρόνου ἐθνοσυνέλευσιν καὶ κοινῇ μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους διασκεψασθαι καὶ προνοῆσαι περὶ τῆς δημιουργηθείσης κινδυνώδους καταστάσεως καὶ ὅ,τι ἂν τῷ Θεῷ καὶ τῇ μεγάλῃ ταύτῃ συνελεύσει δόξῃ ἀποφασίσαι καὶ ἐνεργῆσαι. Σκέψεως δὲ γενομένης περὶ τοῦ τρόπου τοῦ καταρτισμοῦ τῆς μεγάλης ταύτης ἐκτάκτου Ἐθνοσυνελεύσεως, ἔδοξεν ἀπὸ κοινῆς ἀποφάσεως ἀπαρτισθῆναι ταύτην, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς ἡμῶν Μετριότητος, ἐκ τῶν μελῶν Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ Δ.Ε.Μ. Συμβουλίου, ἐξ ἐτέρων ἀρχιερέων τῶν ἐπαρχιῶν, ἐκ δύο ἀντιπροσώπων λαϊκῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐξ ἑνὸς ἀντιπροσώπου λαϊκοῦ ἐξ ἐκάστης τῶν λοιπῶν τοῦ Θρόνου ἐπαρχιῶν.

Ὅθεν ἐξαγγέλλοντες καὶ ὑμῖν διὰ τῆς παρουσίας Πατριαρχικῆς ἡμῶν καὶ Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου τὴν σύγκλησιν τῆς τοιαύτης ἐκτάκτου μεγάλης ἐθνοσυνελεύσεως πρὸς σύσκεψιν καὶ ἀπόφασιν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἀνωτέρω θεμάτων, προτρεπόμεθα καὶ ἀξιούμεν ἐκκλησιαστικῶς καὶ πατρικῶς ὅπως ἢ μὲν Ἱερότης αὐτῆς ἅμα τῇ παραλαβῇ τῆς παρουσίας σπεύσῃ ἀποστείλαι ἡμῖν, ἐν δελτίῳ ἰδιαιτέρῳ, ἐσφραγισμένῳ ἔξωθεν, τὰ ὀνόματα δώδεκα ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπολιτῶν, οὓς ἂν κρίνῃ καταλλήλους εἰς συμμετοχὴν καὶ συνεργασίαν, ἐν τῇ τοιαύτῃ Ἐθνοσυνελεύσει, προτιμωμένων, εἰ δυτατόν, διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς ἐλεύσεως τῶν ἐν τῇ Βασιλευούσῃ τυχόν παρεπιδημούντων Μητροπολιτῶν τῶν πλησιοχώρων τῇ Βασιλευούσῃ Ἐπαρχιῶν, ἅμα δὲ ἡ Ἱερότης αὐτῆς μετὰ τῶν οἰκείων κοινοτικῶν σωματείων προβῆτε κατὰ τὴν εἰθισμένην ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τάξιν εἰς ἐκλογὴν ἐνὸς καταλλήλου λαϊκοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ἐπαρχίας, εἴτε ἐκ τῶν αὐτόθι εὐρισκομένων, εἴτε καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ Βασιλευούσῃ παρεπιδημούντων ἐπαρχιωτῶν ἢ καὶ οἰουδήποτε ἄλλου ὁμογενοῦς ἐκ τῶν ἐνταῦθα, ἔχοντος ἡλικίαν οὐχὶ κατωτέραν τῶν τριάκοντα ἐτῶν, φέροντός τε πάντα τὰ προσόντα, συνέσεως, χρησιμότητος, πείρας τε καὶ λογιότητος, καὶ δυναμένου τελεσφόρως συσκεψασθαι καὶ συναντιλαβέσθαι εἰς τὰ χρήσιμα καὶ ὠφέλημα, ὅστις ἀντιπρόσωπος, ἐφοδιαζόμενος διὰ τῶν προσηκόντων βεβαιωτηρίων γραμμάτων τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ, ὠφείλει παρεῖναι ἐν τῇ Βασιλευούσῃ ἀνυπερθέτως μέχρι τέλους τοῦ προσεχοῦς μηνὸς Αὐ-

γούστου ἵνα συμμετάσχη τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἀρχομένων ὠρισμένως ἐν τῇ πρώτῃ Σεπτεμβρίου. Ἀπεκδεχόμενοι τοίνυν τὴν ἔγκαιρον καὶ τακτικὴν κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐνέργειαν, εὐχόμεθα ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν κατευοδώσῃ τὰ πάντα εἰς ἀγαθόν· οὐ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἶη μετὰ τῆς Ἱερότητας καὶ Ἐντιμότητος ὑμῶν.

αῤῥι' Ἰουλίου κγ'

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ Ἰωακείμ ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς				
			ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης	
† Ὁ Δέρκων ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ	ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης			
† Ὁ Λισσιδείας ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	»	»	»	»
† Ὁ Μυτιλίνης ΚΥΡΙΑΛΛΟΣ	»	»	»	»
† Ὁ Φιλαδελφείας ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ	»	»	»	»
† Ὁ Σάμου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	»	»	»	»
† Ὁ Σωζοαγαθουπόλεως ΔΩΡΟΘΕΟΣ	»	»	»	»
† Ὁ Ξάνθης ΙΩΑΚΕΙΜ	»	»	»	»
† Ὁ Ἐλασσῶνος ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ	»	»	»	»
† Ὁ Προικονήσου ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ	»	»	»	»
† Ὁ Κολωνίας ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ	»	»	»	»
† Ὁ Σαράντα Ἐκκλησιῶν ΑΝΘΙΜΟΣ	»	»	»	»

Σήμερον τὴν ὄγδῳ Ἀυγούστου μηνὸς ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Κυριακὴν καὶ ὥραν τουρκιστὶ Τρίτην συνεκλήθη ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει ὑπὸ τὴν ἡμετέραν προεδρείαν ἢ τε ἔντιμος Δημογεροντία καὶ Ἐφοροεπιτροπὴ τῆς κοινότητος καὶ πολλοὶ τῶν προκρίτων τῆς πόλεως Παραμυθίας πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ γνῶσιν τῆς ἀπὸ τῆς 23 τοῦ λήξαντος Ἰουλίου μηνὸς ἐνεστῶτος ἔτους Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου Ἐπιστολῆς δι' ἧς ἐξιστορεῖται ἡ κατάστασις τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ συντάγματος καὶ ἐξῆς, ἐκτίθενται τὰ ἐπακολουθήσαντα ἔκτοτε δεινὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ γενικῶς εἰπεῖν διατραγωδεῖται ὁ διωγμὸς ὃν διατρέχει ἢ τε Ἐκκλησία καὶ τὸ Χριστιανικὸν πλήρωμα ἐν ὅλαις ταῖς Ἐπαρχίαις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὧν ἔνεκα ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνωτάτων Διοικητικῶν Σωμάτων, δηλ. τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ Δ.Σ. προεδρευομένου ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Ἰωακείμ ἢ συγκρότησις Ἐθνοσυνελεύσεως εἰς ἣν πρόκειται νὰ λάβῃ μέρος ἀνα εἰς ἀντιπρόσωπος ἐξ ἐκάστης τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς ἣν προσκαλεῖται ἵνα λάβῃ μέρος καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς ἡμετέρας Ἐπαρχίας Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς ταύτης Ἐπιστολῆς ἐγένετο λόγος περὶ ἐκλογῆς καὶ ἀποστολῆς καταλλήλου ἀντιπροσώπου δυναμένου νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ ἀξιοπρεπῶς τὴν ἡμετέραν Ἐπαρχίαν. Ὡς τοιοῦτος δὲ προϋτάθη καὶ ἐνεκρίθη παμψηφεί ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημῶν ἐπαρχιώτης Κύριος Θεολόγος Γ. Θεολογῆς, ὅστις ὡς ἐκ τῶν σχέσεων καὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ δεῖ θέλει ἀξιοπρεπῶς ἀντιπροσωπεύσει τὴν ἡμετέραν Ἐπαρχίαν καὶ συντελέσει καὶ αὐτὸς εἰς τὸ δυσχερὲς ἔργον τῆς προκειμένης Ἐθνοσυνελεύσεως.

Ὅθεν καὶ εἰς ἔνδειξιν ἐγένετο τὸ παρὸν ἔγγραφον συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου δοθήσεται τακτικὸν πληρεξούσιον ἔγγραφον τῷ εἰρημέμῳ κυρίῳ Θεολόγῳ Γ. Θεολογῆ, ὅπως ἀναγνωρισθῆ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐπαρχίας ἡμῶν καὶ παρακαθίσῃ ἐν

τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνερχομένη κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἐπιόντος Σεπτεμβρίου μηνὸς Ἐθνοσυνελεύσει.

Ἐν Παραμυθία τῇ 8ῃ Αὐγούστου 1910

† Ὁ Παραμυθίας Νεόφυτος

Γεώργιος Α. Ρίγγας
 Ἀναστάσιος Κ. Τζάκος
 Κωνσταντῖνος Χ. Πλαχούρης
 Χρῆστος Παπαθανασίου
 Παναγιώτης Βρύσης
 Στιῦρος Βασιλείου
 Κωνσταντῖνος Ι. Πνευματικὸς
 Πάσχος Πάσχος
 Ἀπόστολος Στρογγάρης
 Νεῖλος Τριανταφύλλης
 Δημήτριος Κ. Στατεράς
 Παναγιώτης Μάνος

Πληρεξούσιον

Οἱ ὑποφαινόμενοι Δημογέροντες καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐπαρχιακῶν τμημάτων Παραμυθίας καὶ Φιλιατῶν συνελθόντες ἐν συνεδριάσει ἐν μὲν τῇ Παραμυθία ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου ἡμῶν Μητροπολίτου Κυρίου Νεοφύτου, ἐν δὲ Φιλιάταις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ αἰδεσιμωτάτου οἰκονόμου Κυρίου Σωτηρίου καὶ λαβόντες γνῶσιν τοῦ περιεχομένου τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 23 Ἰουλίου μηνὸς ἐνεστῶτος ἔτους Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου Ἐπιστολῆς, δι' ἧς δηλοῦται ὅτι συνέρχεται ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐθνοσυνέλευσις πρὸς μελέτην τῶν ὑφισταμένων ζητημάτων καὶ ζητεῖται ἡ ἀποστολὴ ἀντιπροσώπου ἐκ τῆς ἡμετέρας Ἐπαρχίας, συσκεψάμενοι δὲ κατ' ἴδιαν ἐπὶ τούτων, ἐξελέξαμεν ἀπὸ κοινοῦ ἀντιπρόσωπον ἡμῶν διὰ τὴν συνερχομένην ἐν τῇ Βασιλευούσῃ Ἐθνοσυνέλευσιν τὸν ἐκ τῆς Ἐπαρχίας ἡμῶν ὀρμώμενον καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντα ἀξιότιμον Κύριον Θεολόγον Γεωργίου Θεολογῆν καὶ παρέχομεν αὐτῷ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀντιπροσωπεῦσαι τὴν Ἐπαρχίαν Παραμυθίας Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου ἐν τῇ συνερχομένῃ Ἐθνικῇ Συνελεύσει.

Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν συνυπογράφομεν τὸ παρὸν πληρεξουσιότητος ἔγγραφον καὶ παρέχομεν τῷ ρηθέντι ἀντιπροσώπῳ ἡμῶν Κυρίῳ Θεολόγῳ Γ. Θεολογῇ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Παραμυθία τῇ 9 Αὐγούστου 1910

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΔΟΣΙΘΕΟΣ ΦΙΛΙΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΟΥΓΓΡΟΒΛΑΧΙΑΣ

(1721—1826)

Στήν πινακοθήκη τῶν πρωτεργατῶν καὶ προδρομῶν τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ ἔθνους μας ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ, τιμητικὴ καὶ ἐξέχουσα θέση κατέχει ἡ μεγάλη καὶ σεβάσμια μορφή τοῦ Μητροπολίτη Οὐγγροβλαχίας Δοσίθεου Φιλίτου, τοῦ φωτισμένου αὐτοῦ Δεσπότη, πού σὰν μοναδικὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς του εἶχε βάλει τὴ μόρφωση τοῦ σκλαβωμένου Γένους μας, γιατί πίστευε—ὅπως κι' ὁ Κοραῆς—ὅτι μ' αὐτὴ σὰν ἀπαραίτητο ἐφόδιο θὰ μπορέσει νὰ ξεσηκωθεί καὶ σπάσει τὸ δεσμὰ τῆς μαύρης καὶ πικρῆς σκλαβιάς.

Φτωχόπαιδο ἀπὸ τὴν Πογδόριανη, (σημερινὸ Παρακάλαμο), γεννήθηκε σ' αὐτὴ τὸ 1721 κι' ἀνῆκε σ' οἰκογένεια ἱερωμένων. Ὁ πατέρας του ἦταν παππᾶς κι' ὀνομάζονταν Παππα·Χρηστος Φιλίτης, ἕνας δὲ ἀπὸ τοὺς ἄλλους τρεῖς μεγαλύτερους ἀδελφούς του, καλόγερος. Ὁ Παππα·Χρηστος εἶχε ἀρκετὴ μόρφωση, στὴν Πογδόριανη δὲ ὅπου ἦταν ἐφημέριος, σύστησε Σχολεῖο, στὸ ὁποῖο καὶ δίδασκε (1).

Στὸ Σχολεῖο αὐτὸ ὁ Δοσίθεος πῆρε ἀπὸ τὸν πατέρα του τὴ στοιχειώδη μόρφωση, ἀργότερα δὲ ζήτησε τὸ μοναχικὸ βίο καὶ πῆγε σὰν καλογεροπαιδί στὸ Μοναστήρι τῆς Πογδόριανης τὸ Σώσινο. Ἐκεῖ μαζί μὲ τὸ μοναχικὸ σχῆμα πῆρε καὶ τὸ καλογερικὸ ὄνομα «Δοσίθεος» ἀπὸ Δημήτριος πού λέγονταν πρῖν.

Στὸ Μοναστήρι ὅμως αὐτὸ δὲν ἔμεινε πολὺ, γιατί ὁ πατέρας του τὸν ἔστειλε στὸν Ἀϊλιὰ τῆς Ζίτσας, στὸ μεγάλο καὶ ξακουστὸ αὐτὸ Μοναστήρι πού ἦταν τότε φημισμένο σ' ὅλη τὴν Ἠπειρὸ γιὰ τὴ μεγάλη του προκοπὴ καὶ τὰ πολλὰ καὶ πλούσια σοδήματά του. Ἐδῶ ὁ Δοσίθεος μόνασε δέκα ὀχτὼ ὀλόκληρα χρόνια, πῆρε δὲ σ' αὐτὸ πλατύτερη μόρφωση καὶ συνδέθηκε πολὺ μὲ τὴ Ζίτσα ὅπου εἶχε παντρεντεῖ καὶ ἡ ἀδελφή του Χαΐδω.

Ἄν ἡ Πογδόριανη ἦταν ἡ πατρίδα στὴν ὁποία ὁ Δοσίθεος πρωτῆιζε τὸ φῶς, ἡ Ζίτσα ἦταν γι' αὐτὸν δευτέρη θετὴ πατρίδα, γιατί σ' αὐτὴ ἔζησε τὰ καλύτερά του χρόνια, στὴ Ζίτσα ἀνδρώθηκε, σ' αὐτὴ ἔννοιωσε τὸν ἑαυτό του, συγγένεψε μ' αὐτὴ, καὶ στὸ Μοναστήρι τῆς τὸν Ἀϊλιὰ χρωστάει τὴν ἀνάδειξή του, τὴν πανελλήνιο προβολὴ καὶ ἀκτινοβολία του, καὶ τὴν ἱστορικὴ του φήμη.

Ἀλλὰ κι' αὐτός, ἀναγνωρίζοντας τὴν εὐεργεσία τῆς αὐτῆς τῆς ἀντάμειψε—ὅπως θὰ ἴδοῦμε πρὸς κάτω—πλουσιοπάροχα μὲ τ' ἀγαθοεργήματά του, καὶ ξεπλήρωσε τὸ χρέος του πρὸς αὐτὴ σὰν πραγματικὸ καὶ καλλίτερο παιδί τῆς.

Ἦταν τώρα τριάντα χρονῶν, κι' ὁ ἡγούμενος τοῦ Ἀϊλιᾶ πού εἶδε στὸ μακρὸ αὐτὸ διάστημα τὴν ἐξυπνάδα του, καὶ κατάλαβε τὸ διαμαντένιο χαρακτήρα του, τὸν ἔστειλε στὸ Βουκορέστι στὸ ἐκεῖ μοναστήρι τ' Ἀἰ Γιαννίου, πού ἦταν Μετόχι τοῦ Ἀϊλιᾶ τῆς Ζίτσας, γιὰ διάκονο καὶ βοηθὸ τοῦ ὑπεργηροῦ ἡγούμενου, μὲ τὸν ἀπώτερο σκοπὸ νὰ τὸν ἀναπληρώσει μετὰ τὸ θάνατό του.

1. Λαμπρίδου «Περὶ τῶν ἐν Ἠπειρῷ ἀγαθοεργημάτων», Μέρος Β', σελ. 251.

Φεύγοντας ὁ Δοσίθεος ἀπὸ τὸν Ἀϊλιά, μαζί με τὴν εὐχὴ καὶ τὴν εὐλογία τοῦ ἡγουμένου, πήρε σὰν ἀπαιρέτητα ἐφόδια καὶ τὶς πολυτίμητες καὶ ζηλευτὲς Ἡπειρωτικὲς ἀρετὲς, τὴν ἀκάματη ἐργατικότητα, τὴ σεμνότητα καὶ τιμιότητα, καὶ τὴ χαλύβδινη θέληση καὶ ἀπόφαση νὰ προκόψει καὶ ν' ἀναδειχθεῖ ὥστε νὰ μπορέσει νὰ φανεῖ ὠφέλιμος καὶ χρήσιμος στὴ σκλαβωμένη καὶ χιλιοπικραμένη Πατρίδα.

Στὸ μοναστήρι τ' ἈϊΓιαννιοῦ λίγα μόνο χρόνια ὑπηρέτησε ὁ Δοσίθεος σὰν διάκονος, γιατί ὁ ἡγούμενός του πέθανε καὶ πήρε τὴ θέση του αὐτός. Τύπος ἐξυπνος, δραστήριος καὶ ἰκανότατος, ὅπως ἦταν, δὲν ἄργησε νὰ ἐπισύρει τὴν ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση τοῦ Μητροπολίτη Οὐγγροβλαχίας καὶ ὄλων τῶν προκρίτων ὁμογενῶν τοῦ Βουκορεστιοῦ, καὶ ὅταν ἡ ἔδρα τῆς Ἐπισκοπῆς Βουζαίου τῆς Ρουμανίας κενώθηκε, ἐκλέχτηκε ὁμόφωνα αὐτός γιὰ νὰ τὴν καταλάβει.

Στὴν Ἐπισκοπὴ αὐτὴ ὁ Δοσίθεος ἔδειξε ὅλα τὰ ἡγετικά του προσόντα καὶ τὰ πνευματικά καὶ ψυχικά χαρίσματα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἡ φύση τὸν ἔχει προικίσει, καὶ κατώρθωσε, μετὰ τὸν ἴσιο καὶ καλοκάγαθο χαρακτήρα του, νὰ πάρει ἐξέχουσα θέση ἀνάμεσα στοὺς πρόκριτους ὁμογενεῖς τῆς Βλαχίας. Ὅταν δὲ ὁ θρόνος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Οὐγγροβλαχίας χήρεψε, αὐτὸς πάλι ἦταν ὁ ἐκλεκτός ποὺ ὑποδείχτηκε στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο γιὰ τὴν πλήρωσή του ἀπὸ τὸν Ἑλληνα ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας. Τὸ Πατριαρχεῖο υἱοθέτησε τὴν ὑπόδειξη αὐτῆ, κάλεσε τὸ Δοσίθεο στὴν Πόλη, τὸν προήγαγε σὲ Μητροπολίτη καὶ τὸν ἀνεκήρυξε Ἀρχιεπίσκοπο Οὐγγροβλαχίας.

Ἀπ' ἐδῶ τώρα ἀρχίζει ἡ κοινωνικὴ καὶ κυρίως ἡ ἐθνικὴ δράση τοῦ ἐξαιρετικοῦ αὐτοῦ Δεσπότη, καὶ ἀπ' ἐδῶ φτερούγισε ἡ φήμη του γιὰ τὶς ποιμαντορικὲς, κοινωνικὲς καὶ πολιτικὲς του ἀρετὲς μετὰ τὶς ὁποῖες τίμησε τὸ θρόνο καὶ τὸ ἔθνος του.

Γνώριμος τῆς φτώχειας καὶ τῆς στέρησης, συμπονοῦσε τοὺς ἀπόκληρους καὶ κατατρεγμένους τῆς ζωῆς, καὶ φρόντιζε μετὰ τὴν ἀπλοχεριά του ν' ἀπαλύνει τὸν πόνο τους. Ἡ ἀρχιεπισκοπὴ του εἶχε γίνει ὄχι μόνον τὸ ἄσυλο τῶν φτωχῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ καταφύγιο ὄλων τῶν καταδιωγμένων ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὁμογενῶν, ὅσοι ξέπεφταν ἐκεῖ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς σκλαβωμένης Πατρίδας. Ὁ κύριος ὁμως καὶ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς του σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ἕνας ἦταν ἡ ἀνύψωσις τῆς πνευματικῆς στάθμης τοῦ σκλαβωμένου Γένους, καὶ πρὸς αὐτὸν πρὸ πάντων ἀπέβλεπαν ὅλες οἱ προσπάθειες καὶ οἱ φροντίδες του.

Ἐνίσχυσε ἠθικά καὶ ὑλικά τὴν Ἑλληνικὴ Παιδεία στὸ Βουκορέστι, ἡ ὁποία καὶ μετὰ τὴν συμπαράσταση τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας ἔφτασε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στὴ μεγαλύτερῃ τῆς ἀνθιση. Ἰδρυσε στὴ Στεφανούπολη (Κρόνστατ) τῆς Τρανσυλβανίας Σχολὴν γιὰ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τῆς ἑλληνικῆς παροικίας καὶ ἐκληροδότησε τὴν ιδιόκτητο ἐκεῖ οἰκία του γιὰ στέγασή της. Βοηθοῦσε οικονομικά ὅσες Σχολὲς ὁμογενῶν στὶς διάφορες πόλεις τῆς Βλαχίας ἦταν ἀτροφικὲς καὶ ζητοῦσαν τὴ συνδρομὴ του. Δὲν ὑπῆρξε φτωχόπαιδο ποὺ νὰ μὴν τὸ βοηθοῦσε καὶ νὰ μὴν τὸ συνέδραμε γιὰ νὰ μορφωθεῖ, ὅταν τῷ βλεπε ὅτι εἶχε τέτοια ὄρεξη, καὶ ὅσα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἔξυπνα, τὰστελνε στὰ Πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης γιὰ νὰ σπουδάσουν σύμφωνα μετὰ τὴν κλίση τους.

Ἐόδεψε γιὰ τὴν ἰδρυση, συντήρηση, καὶ λειτουργία Σχολειῶν στὰ χωριά τῶν περιφερειῶν Ζίτσας καὶ Πογδόριανης τεράστια ποσά. Βοήθησε οικονομικά τὴ «Σχολὴν Γκιούμα» τῶν Γιαννίνων, ὅταν αὐτὴ ἔχασε τὸ ὁμώνυμο κληροδότημα ἀπὸ τὸ ὁποῖο συντηροῦνταν, καὶ ἀλληλογραφοῦσε μετὰ τὸν διευθυντὴ τῆς Κωνσταντινῆ Μπαλάνο(1). Ἄλλ' ἄς ἀφήσουμε τὸν ἀείμνηστο ἱστορικὸ τῆς Ἡπείρου Ἰ. Λαμπρίδη νὰ συνεχίσει τὴν ἐξιστόρηση τῶν κληροδοσιῶν του:

1. Β. Μυστακίδης, περιοδικὸν «Παρνασός», τόμος 10ος, 1886.

«Ο επιφανής Ούγγροβλαχίας Μητροπολίτης Δοσίθεος Φιλίτης, τὸ μὲν διότι εἶχεν ἐκπαιδευθῆ ἔν τῇ Μονῇ τοῦ Προφήτου Ἡλίου, τὸ δὲ διότι εἶχεν ἀποκατασταθῆ ἔν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἢ ἀδελφῇ του Χαΐδω, μήτηρ τοῦ ἱεράρχου Βουζαίου Κωνσταντίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Σιλβέστρου ὤρισε (1825) ἔν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ ἵνα βοηθῆται καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ Ζίτσης διὰ 30 φλωρίων καισαροβασικῶν ἑτησίως. Ἄλλ' ἢ ἔν Βουκορεστίῳ πενταμελὴς τοῦ εὐεργέτου τούτου ἐπιτροπεία ἀπὸ τοῦ 1850 ἤρξατο ἀποστέλλουσα ὑπὲρ τῆς Σχολῆς ταύτης 120 φλωρία καισαροβ. ἑτησίως καὶ ταῦτα ἔνεκα τῆς αὐξήσεως τῶν προσόδων ἀπὸ τῆς κληρονομίας τοῦ Μητροπολίτου...

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πρὸς συντήρησιν ὑποτρόφων ὀρισθείσης ὑπὸ τοῦ ἱεράρχου τούτου περιουσίας σπουδαίας καὶ ἡ κώμη αὕτη—εὐτυχήσασα νὰ συναριθμῆ πρὸ πολλῶν ἤδη ἑτῶν καὶ συμπολίτας αὐτῆς μετὰ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης ἐκείνου—ὠφελήθη». Καὶ πῖδ κάτω γράφει:

«Ὅριζει δὲ ἵνα ἀπὸ τῆς περιουσίας αὐτοῦ ἐκ 13.080 φλωρίων καισαροβασικῶν ἀποτελουμένης, δαπανηθῶσι παρὰ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐφ' ἑαυτῆς χίλια πρὸς ὑπανδρείαν πτωχῶν καὶ ὄρφανῶν ὁμογενῶν ἔν Βλαχίᾳ κορασίῳν, πεντακόσια πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων Ἑλλήνων, καὶ διακόσια πρὸς εὐπρέπειαν καὶ βοήθειαν τῶν ἔν Πογδοριανῇ Μονῶν. Ἐξασφαλισθῶσι δὲ τριακόσια μὲν πρὸς ἑτησίαν βοήθειαν τῆς ἔν Πογδοριανῇ ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἀποστελλομένου τοῦ προϊόντος αὐτῶν εἰς χεῖρας τῆς κατὰ καιροὺς ἐπιτροπείας, ὀγδοήκοντα δὲ ὑπὲρ τῆς ἔν Στεφανουπόλει ἑλληνικῆς Σχολῆς. Ἐκ δὲ τῶν ὑπολειπομένων ὀκτὼ χιλιάδων φλωρίων καισαροβ. νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἀγορὰν κτήματος ἔν Βλαχίᾳ, ἐκ τῶν προσόδων τοῦ ὁποίου ἀφοῦ ἀφαιρεθῶσιν ἑτησίως φλωρία καισαροβ. ἑξήκοντα ὑπὲρ τῶν Σχολείων Ζίτσης καὶ Πογδοριανῆς, εἰς χεῖρας τῆς ἐφορείας ἐπίσης ἀποστελλόμενα, νὰ διατηρῆται καὶ ἐκπαιδεύηται ἀνάλογος ἀριθμὸς μαθητῶν πτωχῶν, χρηστῶν, εὐφυῶν, καὶ ἐπιμελῶν ἐκ πατρίδος. Αἱ δὲ λοιπαὶ τρεῖς χιλιάδες φλωρία καισαροβ. νὰ χρησιμεύσωσιν ἐπίσης πρὸς ἀγορὰν ἑτέρου κτήματος, ἐκ τῆς προσόδου τοῦ ὁποίου νὰ ἐκπαιδεύωνται νέοι ὁμογενεῖς ἐπιμελεῖς καὶ εὐφυεῖς ἔν τοῖς Πανεπιστημίῳις τῆς Εὐρώπης πρὸς γενικὴν τοῦ ἔθνους ὠφέλειαν, ἢ δὲ δαπάνη ἔστω ἀνάλογος τῇ χρεῖα καὶ τοῖς μαθήμασιν(1).

Οἱ κοινωνικὲς καὶ ἔθνικες αὐτὲς πράξεις τοῦ Δοσιθέου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του, καὶ αἱ μετὰ τὸν θάνατό του κληροδοσίαις του, ἐδραίωσαν τὴν φήμην του γιὰ τὴν ἔθνικὴν του δράσιν καὶ παρέδωκαν τὴν ὀνομασίαν του εἰς τὴν ἱστορίαν.

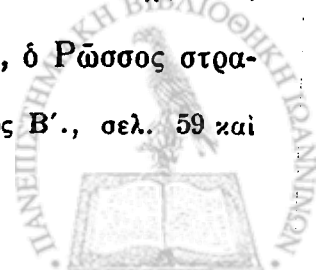
Ὁ σοφὸς δάσκαλος τοῦ Γένους, Κοραῆς, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Δοσίθεος εἶχε τακτικὴ ἀλληλογραφίαν, γιὰ τὴν ταίριαζαν εἰς τὴν ψυχοσύνθεσιν, εἰς τὴν φιλοπατρίαν καὶ εἰς τὴν ἰδέαν, τὸν ἀποκαλεῖ «φιλόμουσο Δεσπότη πρὸς ὑπεστήριξιν πολὺν τῶν ἑλληνικῶν γράμματα καὶ βοηθοῦσε ἀπόρους νέους διὰ νὰ σπουδάζουν», ὁ δὲ ἱστορικὸς Λαμπρίδης τὸν ὀνομάζει «Πανελλήνιον εὐεργέτην».

Στὴν καρδίαν τοῦ Δοσιθέου ἀνέμιζαν πάντα πανίσχυρα τὸ χρέος καὶ ἡ εὐθύνη, ἀρετὲς πρὸς χαρακτηρίζουσιν κάθε εὐσυνείδητο ἄνθρωπο πρὸς κατέχει ἕνα ὑψηλὸν ἀξίωμα καὶ ἔχει συναίσθησιν τῆς ἔθνικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀποστολῆς του, τίποτε δὲ σ' ὄλο τὸ βίον του δὲν μπόρεσε ν' ἀλλάξει τὸ δρόμον πρὸς μιὰ ἀνώτερον βουλήν τὸν ἔνωσε μὲ τὸ λυτρωμὸν τοῦ Γένους.

Στὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τῆς Οὐγγροβλαχίας ὁ σεπτὸς αὐτὸς ἱεράρχης δὲν παρέμεινε δυστυχῶς σ' ὄλο τὸ βίον του. Ἐνα βίαιον καὶ ἀνεπάντεχον περιστατικὸν ἤρθε νὰ τὸν ἀποσπᾷ ἀπ' αὐτὸν ὑπὲρ γῆρον πᾶς σὲ ἡλικίαν ἑνενηντα ἑνὸς χρόνων, τὸ ἀκόλουθον:

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1812, ὁ Ρῶσος στρα-

1. Λαμπρίδου «Περὶ τῶν ἔν Ἠπειρῷ ἀγαθοεργημάτων». Μέρους Β', σελ. 59 καὶ 251 κ. ἑ.

τάρχης πού διοικούσε τὰ ρωσικά στρατεύματα, μπήκε νικητής στο Βουκορέστι. Οί Ρουμάνοι πού είδαν στο πρόσωπό του τόν έλευθερωτή τής Πατρίδας τους, βρήκαν τήν εύκαιρία νά συκοφαντήσουν τό Δοσίθεο διτι τάχα έξυπηρετούρε τουρκικά συμφέροντα, και τόν παρακάλεσαν νά τόν παύσει κι' έξορίσει.

Ο συκοφαντικός αυτός χαρακτηρισμός του Δοσίθεου προέρχονταν από τή μεγάλη εμπάθεια και τό μίσος πού έτρεφαν οί Ρουμάνοι κατά τών Έλλήνων γενικά, έπειδή οί τελευταίοι κρατούσαν στα χέρια τους τήν πολιτική και οικονομική ζωή τής Πατρίδας τους, κι' είχαν κατορθώσει με τίς ικανότητές τους νά δημιουργήσουν σ' αυτή, κατά κάποιον συγκεκαλυμμένο τρόπο, «Κράτος έν Κράτει» και νά γίνουν στην ούσία οί πραγματικοί κυρίαρχοι. Ειδικώτερα για τό Δοσίθεο, του όποιου τήν έλληνική δράση παρακολουθούσαν ζηλόφιλονα επί μισόν αιώνα, τό μίσος τους ήταν άφάνταστο.

Είναι αλήθεια διτι ό Δοσίθεος θεωρούσε τίς παραδουνάβεις ήγεμονίες σάν μισοελεύθερες έλληνικές χώρες —δπως κι' ήταν στην πραγματικότητα— άφου Έλληνες ήταν οί ήγεμώνες πού τίς διοικούσαν, Έλληνες οί περισσότεροι από τούς κρατικούς υπαλλήλους τους, Έλληνες οί έμποροι και επαγγελματίες πού κρατούσαν και ρύθμιζαν τήν οικονομία τους, Έλληνες επίσης πολλοί από τούς γαιοκτήμονες, αλλά, και τό σπουδαιότερο, λεύτερη και άνθούσα ήταν έδω ή έλληνική παιδεία.

Τίς χώρες λοιπόν αυτές ό Δοσίθεος με τό φωτεινό μυαλό του, τίς έβλεπε σάν έθνικά έργαστήρια πού σφυρηλατούσαν και παρασκεύαζαν άνενόχλητα σχεδόν τό λυτρωμό του Γένους μας. Για τούς λόγους αυτούς φυσικό ήταν, φαινομενικά μέν, νά δείχνεται σάν φίλος τής Τουρκίας, ένω στην πραγματικότητα προετοίμαζε τόν άφανισμό της.

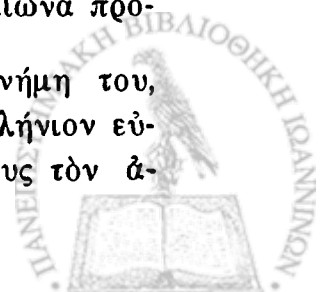
Η παράκληση αυτή τών Ρουμάνων έγινε εύκολα άποδεχτή από τό Ρώσο στρατάρχη, ό όποιος, θέλοντας νά δημιουργήσει εκεί φιλορωσικό κλίμα, δέν δίστασε νά παύσει κι' έξορίσει τό Δοσίθεο στη Βεσσαραβία. Κι' έτσι ό έξαιρετος αυτός Δεσπότης στο ήλιοβασίλεμα του βίου του αναγκάστηκε με ψυχική συντριβή νά εγκαταλείψει τό ποιμνίο του και τόν τιμημένο άρχιεπισκοπικό του Θρόνο, και νά πάρει τό δρόμο τής έξορίας.

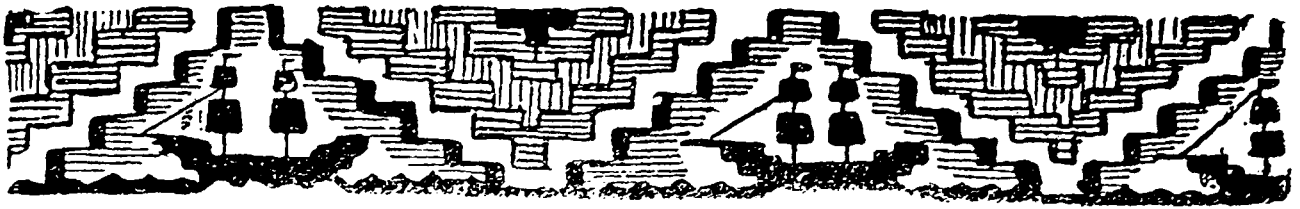
Όταν ό Ρωσσοτουρκικός πόλεμος τελείωσε ό Δοσίθεος λευτερώθηκε και πήγε σ' ένα μοναστήρι κοντά στο Πλοέστι, άπ' εκεί δε τό 1818 στη Στεφανούπολη όπου και πέθανε σ' ήλικία 104 χρονών (1825).

Αυτή, έν όλίγοις, ήταν ή πολυκύμαντη ζωή του έξόχου αυτού Ιεράρχη και άνθρωπιστή, κι' αυτή ή έθνική του δράση κατά τήν κρισιμώτερη για τό έθνος μας προεπαναστατική εποχή, ή όποία τόν τοποθετεί δικαίως στο πάνθεο τής Έλληνικής Ιστορίας ανάμεσα στους κορυφαίους Έλληνες, όσοι αναδείχτηκαν πρωτεργάτες τής Έθνικής Παλλιγενεσίας.

Στα τελευταία χρόνια τής ζωής του—ύπεραιωνόβιος πιά—είχε τήν εύτυχία νά πληροφορηθεί τόν ξεσηκωμό του Έθνους μας, πού σάν τρομακτικός σεισμός συγκλόνισε συθέμελα τό σαθρό και αίματοβαμένο οικόδομημα τής τουρκικής τυραννίας, δέν πρόφτασε όμως νά μάθει και τήν καλή του έκβαση, και νά χαρεί τή λευτεριά πού αξιώθηκε τό νότιο τμήμα του' τήν άκριβοτίμητη αυτή λευτεριά, πού με τόσον καύμό και τόση λαχτάρα ποθούσε και περίμενε, και τής όποιας τó δρόμο του έρχομού με άκατάβλητη επιμονή και ύπομονή επί μισόν αιώνα προετοίμαζε ό ύπέροχος αυτός Δεσπότης.

Τό Πανελλήνιο, άναγνωρίζοντας τó έργο του και τιμώντας τή μνήμη του, τόν απέκάλεσε εύγνώμονα «προστάτην τής έλληνικής παιδείας, πανελλήνιον εύεργέτην, και καύχημα του Γένους», μ' αυτούς δε τούς τιμητικούς τίτλους τόν άνέγραψε στις σελίδες της και ή Ιστορία.

ΣΠΥΡΟΥ ΜΟΥΣΣΕΛΙΜΗ

Τ Ο Π Ο Π Ο Β Ο *

(ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ)

ΑΓΩΝΕΣ

Όσες φορές τὸ σκλαβωμένο γένος μας, εἴτε ὡς σύνολο εἴτε μερικῶς, ἄρπαξε τ' ἄρματα καὶ ρίχθηκε κατὰ τοῦ κατακτητῆ γιὰ νὰ καταλύσει τὴν τυραννία, οἱ Ποποβίτες βρέθηκαν στὸ πλευρό του.

Καὶ σ' αὐτὲς ἀκόμα τὶς πρῶτες ἐπαναστάσεις, Πούλιου Δράκου καὶ Μαλάμου (1496 καὶ 1585) ἔλαβαν μέρος. Οἱ ἥρωϊκοὶ ἐκεῖνοι ἀρχηγοὶ παλληκάρια καὶ λεβέντες τῶν βουνήσιων χωριῶν εἶχαν κοντά τους καὶ σ' αὐτοὺς ἐμπιστεύτηκαν τὸν ἀγῶνα κι' ὄχι στοὺς ραγιάδες τοῦ κάμπου.

Τέσσερες φορές οἱ Ποποβίτες μπαίνουν στὸν ἐπαναστατικὸ ἀγῶνα καὶ ριψοκινδυνεύουν ἀψηφῶντας τὸν ἀφανισμό τοῦ χωριοῦ καὶ τῶν οἰκογενειῶν τὴν ἐξόντωση (1611, 1854, 1912—13 καὶ 1942—44).

Τὸ 1611 παίρουν μέρος στὴν ἐπανάσταση τοῦ παλληκαρᾶ δεσπότη ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Παραμυθιάς, Διονυσίου τοῦ Σκυλόσοφου, ὁ ὁποῖος μὲ 1000 νομάτους ἀπὸ τὰ γύρω χωριά, ὀπλισμένους μὲ τσεκούρια, κασμάδες καὶ φκιάρια, ἀκόμα καὶ μὲ ποιμενικὲς τζόρες, ξεκινῶντας ἀπὸ τὸ μοναστήρι τῆς Διχούνης καταλαβαίνει τὰ Γιάννινα, καὶ Ποποβίτης ἦταν σίγουρα ὁ ὑπαρχηγὸς Λάμπρος, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐπανάστασης, καταφεύγει στὸ χωριό του.

«Συνελήφθη ἐπίσης πρὸ τριῶν ἡμερῶν καὶ ὁ Λάμπρος, ὁ ὁποῖος εἶχε διαφύγει εἰς ἓνα χωριὸν ὀνόματι Πόποβον. Τοῦτον παρέδωσαν στὸν πασᾶν (Ὁσμᾶν πασᾶ, Παραμυθιώτην) οἱ ἴδιοι οἱ κάτοικοι διότι εἶχεν ὑποσχεθῆ ἀμνηστειάν εἰς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν οἱ ὁποῖοι εἶχον συμμετάσχει εἰς τὴν συνωμοσίαν. Εἰς τὸν Λάμπρον ὁ Πασᾶς ὑπεσχέθη νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴν ζωὴν, ἐάν ἐγένετο Τοῦρκος, ὡς καὶ πολλὰ χρήματα, ἀλλ' ὁ Λάμπρος προτίμησε τὸν φρικώδη θάνατον».

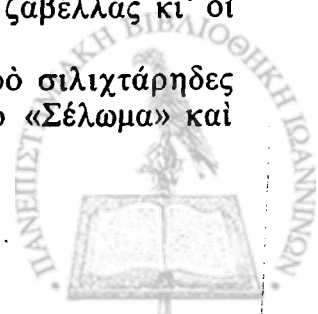
(Ἀρχειὸν Βενετίας. «Ἡπειρ. Χρονικά» 1938, σελ. 85)

Τὸ χρονικὸ τῆς Ἡπείρου (Κουβαράς) δὲν ἀναφέρει ἂν ἔλαβαν μέρος στὴν ἐπανάσταση οἱ Σουλιῶτες, καὶ τοῦτο γιὰ τὸ Σούλι ἦταν ἀκόμα στὰ σπάργανα, τότες ἀναπιάνοναν, σχηματίζονταν χωριό. Ἄν ἦταν ξεσηκωμένο, ὁ Σκυλόσοφος σ' αὐτοὺς θάχε τὴ μεγαλύτερη στήριξη.

Ἐπὶ τοῦ Κορύλα (1800—1801) συνάπτονται φοβερὲς μάχες μεταξὺ τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἰμέρ μπέη, πασᾶ τοῦ Μπερατιοῦ, συμμάχου τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, κατὰ τὴν ὁποία τραυματίζεται ὁ Φῶτο Τζαβέλλας κι' οἱ Τοῦρκοι παθαίνουν μεγάλη σβωλιά κι' ἀνήλα.

Στις 15 τοῦ Μάη 1822 διέρχονται ἀπὸ τὸ Πόποβο δυὸ σιλιχτάρηδες (στρατηγοὶ) τοῦ Χουρσίτ πασᾶ μὲ 5.000 ἄνδρες, ἀνέρχονται στὸ «Σέλωμα» καὶ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 100.

πολλιορκοῦν τοὺς Σουλιῶτες ποὺ εἶχαν ἐπαναπατρισθεῖ στὰ μέρη τους.

Τὸ 1785, κατόπι πρόσκλησης τῆς τουρκικῆς κυβέρνησης, ὁ τότες προ-
εστὸς τοῦ χωριοῦ Κολιὸς τοῦ Γιάννη Παπαῦ, μεταβαίνει στὴν Πόλη μαζί με

ΠΟΠОВО : Μερικὴ ἄποψη

τοὺς ἀγάδες τῆς Τσαμουριᾶς νὰ βλάλει τοὺς τίτλους (ταπιὰ) ἰδιοκτησίας (μούλ-
κι) τοῦ χωριοῦ, σὰν κεφαλοχώρι. Ἡ συγκοινωνία τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γέρονταν
μὲ τ' ἄλλογα.

Ἐπιστολέφοντας, δηλητηριάζεται στὸ δρόμο ἀπὸ τοὺς φίλους του ἀγῶνας

τῆς Παραμυθιάς, Ἰσοῦφ Ἀμπάζη, Τζαφέρ Ζένη, Ταχή Μπακο καὶ Χατζῆ Γιακούπη, οἱ ὅποιοι εἶπαν στὸν κόσμον πὼς πέθανε ὅπως ἔρχονταν ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ ἐπὶ πλεον ζήτησαν ἀπὸ τοὺς Ποποβίτες καὶ τριάντα ἑξ γρόσια, τὰ ὁποῖα ἰσχυρίσθηκαν ὅτι ἐδάνισαν τὸν Κολιό. Τὸ χρηματικὸ αὐτὸ ποσὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη παῦ σπάνιζε τὸ χρῆμα ἦταν πολὺ μεγάλο, ἀφοῦ κυκλοφόραε τὸ «ἄσπρο» ὡς νομισματικὴ μονάδα. Τρία ἄσπρα ἔκαναν 1 παρά, 40 παράδες 1 γρόσι καὶ 107 γρόσια μιὰ χρυσῆ λίρα Τουρκίας, καὶ τὸ χωριὸ ἀδυνατοῦσε νὰ τὸ ἐξοφλήσει.

Συμφώνησαν τὸ κάθε σπίτι νὰ δίνει στοὺς ἀγάδες τὸ χρόνο, μιᾶς ἡμέρας τὸ γάλα ἀπὸ ὅλο τὸ κοπάδι. Τὴν ἄλλη χρονιά τὸ γάλα δόθηκε σὲ τυρὶ, τὴν παράλλη βάλθηκε στὸ ἄσκι καὶ τὴν τέταρτη χρονιά ἔδωκαν στοὺς ἀγάδες καὶ λίγο γάλα γιὰ τραχανά.

Ἔτσι σιγὰ-σιγὰ τὸ χωριὸ ἀπὸ κεφαλοχώρι μεταβάλλθηκε σὲ τσιφλίκι τῶν ἀγάδων κι' οἱ κάτοικοι ἀπὸ ἀζάπωτοι σὲ ραγιάδες.

Ὁ Ἰσοῦφ Ἀμπάζης. Τζαφέρ Ζένης καὶ Ταχῆρ Μπακος, πούλησαν τὸ μοιράδι τους στὸν Ἀχμέτ (Μέτ-ἀγᾶ) Πρόνιο. Ὑστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ πουλεῖ κι' ὁ Χατζῆ Γιακούπης τὸ δικό του στὸν ἀνεψιὸ τοῦ Μέτ-ἀγᾶ, Γιασὶν Πρόνιο.

Τὸ 1834, ἐπὶ Μέτ-ἀγᾶ, ὁ Τοῦρκος ταμίας τοῦ Δημοσίου Ταμείου τῆς Παραμυθιάς εἶπε στοὺς Ποποβίτες νὰ τοῦ δώσουν 12 λίρες νὰ βγάλει τὰ ταπιά. Ἐπεμβαίνει ὁ Μέτ-ἀγᾶς καὶ ἀποσοβεῖ μὲ τις φοβέρες τὸν κίνδυνον νὰ χάσει τὸ τσιφλίκι.

Ἀπὸ τὸ Μέτ-ἀγᾶ τὸ χωριὸ περιέρθε στοὺς τρεῖς γιουὺς του, τὸν Πρόνιο, τὸν Μουσταφᾶ καὶ τὸν Φερίκη, ὁ ποῖος ἀργότερα πῆρε προῖκα καὶ τὸ μοιράδι τοῦ Γιασὶν Πρόνιου.

Ὁ θάνατος τοῦ Κολιοῦ τοῦ Γιάννη Παπᾶ ἔγινε τραγούδι, ὅπου ὁ λαβωμένος ἀπὸ τοὺς ἀγάδες ὁμιλεῖ μὲ τὸ γρίβα του:

—Σήκου ἀπάνου μῶρ' ἀφέντη,
σὲ γυρεύουν στὸ σεφέρι,
τί σκουριάσαν τ' ἄρματά σου
καὶ τ' ἀσημοχαντζαρά σου.

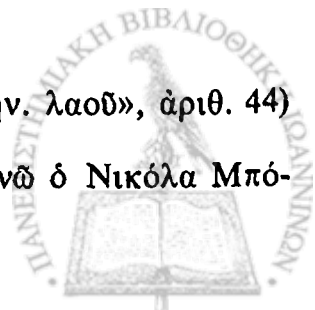
—Δὲν μπορῶ καημένε γρίβα
γιατὶ μ' ἔχουν λαβωμένο
στὴν καρδιά πετυχημένο
οἱ ἐχθροὶ μας οἱ φονιάδες.

—Ἔλλα σκάψε μὲ τ' ἀνύχια,
μὲ τ' ἀργυροπέταλλά σου,
τράβηξέ με μὲ τὰ δόντια
ρίξε με μέσα στὸ μνήμα.

—Ἐπαρε καὶ τ' ἄρματά μου
δῶσε τα στὰ γόνικά μου,
ἔπαρε καὶ τὸ μαντίλι
νὰ τὸ δώκεις τῆς καλῆς μου.

(Πολίτη: «Τραγούδια τοῦ ἑλλήν. λαοῦ», ἀριθ. 44)

Στὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἡπειρωτοθεσσαλίας (1854), ἐνῶ ὁ Νικόλα Μπό-

τσαρης με τὸ Γιώργο Ζαΐμη καταλαβαίνουν τὸ κάστρο τοῦ Ἐλευθεροχωρίου, ὁ Νικόλα Ζέρβας με τὸν Κάσκαρη πολιορκοῦν τὴ φρουρὰ τοῦ Κάστρου τῆς Κιάφας ἀποτελουμένη ἀπὸ 150 Τούρκους με ἀρχηγὸ τὸ γιὸ τοῦ Μάλιο Χούσου, κυριεύουν τὸ κάστρο τῆς Γλυκῆς (Σήμερα, 1964, δὲν ὑπάρχει. Στὴ θέση του καὶ με τὰ ἴδια λιθάρια, προερχόμενα ἀπὸ τὸν ἐρειπωμένο παλιὸ ναὸ τῆς Παναγίας, χτίστηκε τὸ Δημοτ. σχολεῖο τῆς Γλυκῆς) καὶ μπαίνουν στὸ Γαρδίκι, κι' ὁ Λάμπρο Βεΐκος τριγυρίζει τὰ χωριά, οἱ Ποποβίτες πιάνουν τὴν Κακὴ Σκάλα τῆς Παραμυθιάς.

Ἡ λαϊκὴ μούσα δὲν ἄφησε ἀμνημόνευτη τὴ δράση τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ 1854.

«Τρεῖς περδικούλες κάθουνταν
ψηλά στὸν ἄη - Δονάτο.
Ἡ μιὰ τηράει τὸ Φλάμπουρο
κι' ἡ ἄλλη πρὸς τὴν Πάργα
κι' ἡ τρίτη καὶ καλλίτερη
μοιρολογάει καὶ λέει :
—Χαρεῖτε χτίρια τοῦ Σουλιοῦ
πηγάδια μου γεμάτα.
Ἐσὺ Γρίβα τὰ Γιάννινα
καὶ Κάσκαρη τὸ Λοῦρο
καὶ σὺ Νικόλα Ζέρβα μου
τὴν Τσαμουριά νὰ πάρεις
τὸ κάστρο τῆς Παραμυθιάς
κι' ὅλα τὰ τουρκοχώρια».

Ἡ ἐπανάσταση εἶχε κακὸ τέλος. Ὁ Ἀβδῆ πασᾶς με 2.000 ταχτικούς καὶ χίλιους ἀτάκτους διευθύνεται ἀπὸ τὰ Γιάννινα γιὰ τὸ Κάστρο τοῦ Ἐλευθεροχωρίου. Οἱ ἐπαναστάτες διαλύονται κι' ὁ Μπότσαρης με τὸ Ζαΐμη ἀναχωροῦν γιὰ τὰ Τζουμέρκα γιὰ συνάντηση τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ Θεωδωράκη Γρίβα.

Κατὰ τὴν ἐπανάσταση αὐτὴ κἀκαν 130 τουρκοχώρια ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες καὶ 160 χριστιανικά ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Μαῦρες μέρες περίμεναν τοὺς Χριστιανούς. Σώζει ὅμως τὸν κόσμον ὁ Ἄγγλος πρόξενος τῆς Πρέβεζας Σμιθ Σάντερης, με τὶς ἐνέργειες τοῦ ὁποῖου δίνεται γενικὴ ἀμνηστία.

Δὲ μένουν ἀμέταχοι οἱ Ποποβίτες, ἀλλὰ μυοῦνται καὶ συνεργάζονται με τὴν Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία (1905). Ὁ Σπύρο Γαλάτσης ἀπὸ τὸ Πόποβο μαζί με ἄλλα Ἡπειρωτόπουλα ἀκολουθεῖ τὸν καπετὰν Πουτέτση τὸ 1912 στὴ βόρεια Ἡπειρο, ὅπου δίνεται (13-9-1912) μάχη στὴ θέση «Κρασιά» Δελβίνου κατὰ πολυαριθμὸν τουρκικοῦ στρατοῦ, σκοτώνεται ὁ ἀρχηγὸς καὶ τέσσαρα παλληκάρια καὶ πολλοὶ τραυματίζονται μεταξὺ τῶν ὁποίων κι' ὁ Γαλάτσης.

Τὸ 1908 στὴν τοποθεσίαν «Μεγάλο Γεφύρι» τοῦ πεζοπόρου δρόμου Γιαννίνων — Παραμυθιάς, διερχομένου διὰ μέσου τῆς Ντουσκάρης, χτυπιέται ἀπὸ τὸ Γιάννη Πουτέτση τὸ τουρκικὸ ταχυδρομεῖο (πόστα) φονευομένων τῶν συνοδῶν Τούρκων χωροφυλάκων καὶ τοῦ γιοῦ τοῦ Κάσο Μενίνα, μεγάλου ἀγᾶ τῆς Μενίνας. Ὅλα τὰ βαρέματα τοῦ φόνου πέφτουν στοὺς Ποποβίτες.

Γιὰ τὸν ἥρωα τοῦ ἠπειρωτικοῦ ἀγῶνα Γιάννη Πουτέτση δὲν ξέρω πολλά. Μόνο ἓνα τραγούδι του ἔμαθα, πὺ σῶζεται στὰ Γραμμενοχώρια, κι' ἀρχινάει ἔτσι :

«—Γιαννάκη μου πῶς γλύτωσες
ἀπ' τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια.

—Μὲ γλύτωσεν ἡ Παλιουρῆ
τῆς Δραγωμῆς τὸ γλέντι...».

Οἱ Παραμυθιωτὲς ἀγάδες ἀφορμὴ γύρευαν. Τζίναμε νὰ βγάλω αἷμα. Προσκαλοῦν ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ὅπου ἔδρευε σῶμα τουρκικοῦ στρατοῦ, λόχο ἀπὸ βαρβάρους Ἀνατολήσιους καὶ ρίνονται κατὰ τοῦ Ποπόβου. Ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα τρώγουν, πίνουν, ξυλοκοποῦν καὶ δέρουν. Παίρουν 16 νομάτους, συγγε-

Πολοβίτισσα

νεῖς τῶν φυγοδικῶν Νικ. Κουτούπη, Κώστα Ράφτη, Νάστου Παπᾶ, Γιάνναρου Παπᾶ καὶ Κώστα Βλάχου κι' ἄλλα κεφάλια τοῦ χωριοῦ καὶ τοὺς κλειοῦν στ' ἀνήλια μπιντρούμια τῶν φυλακῶν τοῦ Κάστρου τῶν Γιαννίνων.

Τὰ ὀνόματά τους εἶναι :

Δῆμος καὶ Νικόλας Βλάχος, ἀδέρφια, Σωτήρης Βλάχος, Γιώρης Ζορκάδης, Βασίλης καὶ Μῆτρος Ζορκάδης, πατέρας καὶ γιοι, Δῆμος Βάσιος, Γιώρη Τελέλης, Γιάννης Κουτούπης, Γεωργάκη Γιάννη Μουσελίμης (πατέρας τοῦ συγγραφέα), Σπύρος Δῆμο Μουσελίμης, Σταῦρος Ράφτης, Μήτσης Λάλος, Δῆμος Σπύρο Κάτσος, Βασίλης Καρακίτσιος καὶ Κώστας Κούρτης.

Ὑστερα ἀπὸ ἓνα χρόνο ὑποδικίας, περᾶν στρατοδικεῖο. Ἀπαλλάσσονται πέντε καὶ ἑνδεκα καταδικάζονται σὲ πολυετῆ φυλάκιση καὶ ἔξορία.

«Ἐνδεκα κάτοικοι τοῦ χωριοῦ Ποπόβου κατεδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ στρατοδικεῖου εἰς ἑπταετῆ μέχρι πενταετῆ εἰρκτήν, διότι ἔτυχε νὰ ἔχουσι συγγενεῖς καταζητούμενους ὑπὸ τοῦ στρατοδικεῖου καὶ φυγοδικοῦντας».

(Ἐφημ. «Ἀγών» Ἀθηνῶν, 21-1-1910)

Ὅσοι ἐπέζησαν παρέμειναν ὡς τὸ 1912 πὺ ἀπελευθερώθηκαν ἀπὸ τὸν

Ἑλληνικὸ καὶ Βαλκανικὸ συμμαχικὸ στρατό, ὃ ὁποῖος κατέλαβε τὰ μέρη. Στὴ φυλακὴ καὶ τὴν ἐξορίαν ἀπέθαναν οἱ :

Γιάννης Κουτούπης στὴν Κωνσταντινούπολη,
Γιώργης Ζορκάδης στὰ Μπιντώλια
Δῆμος Βλάχος στὰ Μπιντώλια
Σωτήρης Βλάχος στὰ Γιάννινα
Μήτσης Λάλος στὰ Γιάννινα.

Ὅταν τὸ 1912 κηρύσσεται ὁ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πόλεμος, πρῶτοι, ἀπ' ὅλα τὰ χωριὰ τῆς Ἠπείρου, οἱ Ποποβίτες σηκώνουν κεφάλι καὶ κοντρόνωνται τῶν Τούρκων. Ἀφορμὴ δίνεται πάλι ἀπὸ κάποιον Τούρκο πού οἱ Νικ. Κουτούπης καὶ Κώστα Ζορκάδης σκοτώνουν τὶς μέρες τοῦ Λαμπόβου τῆς Παραμυθιάς στὴν Κακὴ Σκάλα.

Ἄτακτοι Τούρκοι (μπασμπουζοῦκοι) ἀπὸ τὰ τουρκοχώρια τῆς Τσαμουρ-
γιᾶς μὲ ἐπικεφαλεῖς τοὺς ἀγάδες ρίχνονται κατὰ τοῦ Ποπόβου. Πλατσικολο-
γοῦν καὶ καῖν τὰ σπίτια τῶν καπεταναραίων Κουτούπη, Ζορκάδη καὶ πεντέξη
ἄλλα. Τὴν αὐγὴ τῆς ἐπομένης ἐπιθέτονται κατὰ τῶν Τούρκων πολλοὶ ἔνοπλοι
χωρικοὶ πού εἶχαν συγκεντρωθεῖ γύρα στὸ διάστημα τῆς νύχτας ἀπὸ τὰ Σκά-
πετα καὶ τὴ Ντουσκάρα καὶ κυνηγώντας τοὺς φέρουν ὡς τὰ πρόθυρα τῆς Πα-
ραμυθιάς.

Διερχόμενοι οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὸ Ἐλευθεροχώρι σκοτώνουν τὸ Νικόλα
Δῆμο, ἀπὸ τὸ ἴδιο χωριό, πού συναντοῦν στὸ δρόμο.

Ἐπεμβαίνει ὁ δεσπότης καὶ σταματᾷ τὸ κακό.

Πιστὴ εἰκόνα τῶν γεγονότων δίνει ὁ μητροπολίτης Παραμυθίας Νεόφυ-
τος μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 63, τῆς 25 Σεπτεμβρ. 1912, ἀναφορὰ του, πρὸς τὸ Οἰ-
κουμενικὸ Πατριαρχεῖο:

Ἄριθ. 63

Ἰωακείμ τῷ Γ.

Τηλεγραφικῶς διεβίβασα χθὲς τῇ Ὑμετέρα Θειοτάτη καὶ προσκυνητῇ
μοι Παναγιώτητι αὐθημερὸν συμβάντα λυπηρὰ γεγονότα εἰς τὰ παροκείμενα
τῇ Παραμυθία ὁμογενῆ χωριὰ Ἐλευθεροχώριον καὶ Πόποβον ἐξ ἀφορμῆς φό-
νου Ὀθωμανοῦ τινὸς ὄν κακοβούλως ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ ἐνταῦθα Ὀθωμανοί,
διὰ νὰ ἐκδικηθῶσι τὰ δύο ταῦτα χωριὰ. Σήμερον δὲ ἔρχομαι διὰ τῆς παρουσίας
νὰ ἐκθέσω πλατύτερον τὰ ἐν τοῖς εἰρημένοις χωρίοις συμβάντα.

Τὴν προχθὲς Κυριακὴν πρὸς τὸ ἑσπέρας παρὰ τὴν Σκάλαν τῆς Παραμυ-
θίας, ἐφονεύθη Ὀθωμανὸς τις, ἀγωγιάτης, μεταβαίνων μετ' ἄλλου τινὸς εἰς
Ἰωάννινα. Τοῦ γεγονότος τούτου ἠθέλησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν οἱ ἐνταῦθα Ὀθω-
μανοὶ μετὰ τῶν ἐκ τῶν πέριξ προσκληθέντων καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ληστοφυγο-
δίκων καὶ ἐξεγερθέντες χθὲς διήρπασαν τὴν ἐνταῦθα ὀπλοθήκην καὶ ἐξεστρά-
τευσαν πρὸς καταδίωξιν δῆθεν τῶν φονέων, πραγματικῶς δὲ ὅπως λεηλατήσωσι
τὰ χωριὰ ταῦτα τὰ ὁποῖα θεωροῦσιν ὡς κάρφους εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των.

Πρὸ τῆς γενικῆς ταύτης ἐξεγέρσεως οἱ Χριστιανοὶ περιωρίσθησαν εἰς
τὰς οἰκίας των, οἱ δὲ χωρικοὶ κατέφυγον εἰς τὴν Μητρόπολιν. Μετὰ παρέλευ-
σιν ὀλίγης ὥρας ἐξήλθον εἰς συνάντησιν τοῦ καίμεκάμη (στρατιωτ. διοικητῆς)
διὰ νὰ διαμαρτυρηθῶ διὰ τὴν τοιαύτην ἔκτροπον κατάστασιν, ὄν συνήντησα
εἰς τὸ τηλεγραφεῖον. Ἐκεῖ διεμαρτυρήθη ἐντόνως διὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Ὀ-
θωμανικοῦ ὄχλου, ὅστις δὲν ἐδίστασε νὰ ὁμιλήσῃ, ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ πράτ-
τη πρὸς περιορισμὸν τῶν ἀτάκτων, ἀλλὰ διεβίβασε (τὰ γινόμενα) πρὸς τὸν Βα-

λῆν Ἰωαννίνων καὶ ἀναμένει ὁδηγίας. Ἐν τῷ μεταξύ προσήλθεν ὁ Χακὴμ ἐφέντης, ὁ δήμαρχος Χαφούζ Μουχεδίν ἐφέντης, ὁ Μαχμουδέρης (διευθυντῆς τοῦ ταμείου) καὶ τινες ἄλλοι Ὀθωμανοί, οἵτινες προέτειναν νὰ μεταβῆ ἐπιτοπίως ἐπιτροπὴ καὶ νὰ συμβιβάσῃ τοὺς διαμαχομένους. Προσεκλήθησαν ὡς ἐκ τούτου καὶ τινες τῶν προϋχόντων Χριστιανῶν, ἀλλ' οὐδεὶς προσήλθε καὶ ἀνέλαβον μόνος μετὰ τοῦ καϊμεκάμη, δημάρχου καὶ τοῦ μαχμουδέρη νὰ μεταβῶ πρὸς τὰ χωρία ταῦτα, ὅπου ψευδῶς διέδιδον συνήπτετο μάχη μετὰ τῶν ληστῶν διὰ νὰ ἐξέλθωσι περισσότεροι καὶ ἀποβῆ ἡ λεηλασία μεγαλυτέρα.

Τῷ ὄντι καθ' ὁδὸν ἐπέστρεφον οἱ ἄτακτοι φορτωμένοι ἀπὸ διάφορα οἰκιακὰ φορέματα καὶ σκεύη. Κατὰ δὲ τὰ σύνορα τοῦ Ἐλευθεροχωρίου συνηγήσαμε πλεόν τῶν ἑκατὸν φορτωμένους, ὅποτε μὲ προφανῆ κίνδυνον ἤρχιζα νὰ φωνάζω κατὰ τῆς τοιαύτης διαρπαγῆς, ἀποτεϊνόμενος πρὸς τὸν παρατυχόντα ἀξιωματικὸν τῆς χωροφυλακῆς Μεμέμ Ἀλῆ ἐφέντη, ὅστις τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ ἔφιππος τοὺς φεύγοντας καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἐξεφόρτωσεν καὶ δὲν ἐπροχώρησα μέχρις οὗ προσήλθον ἐκ τοῦ χωρίου κλαίοντες οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἀνέλαβον τὰ διαρπαγέντα. Κατόπιν προέβημεν πρὸς τὸ χωρίον καὶ εὔρομεν καιομένην τὴν οἰκίαν τοῦ Δημητρίου Μάσια, πλεόντα δὲ εἰς τὸ αἷμα τῶν ὀλίγων λεπτῶν ἀγρίως δολοφονηθέντα Νικόλαον Δῆμον. Περαιτέρω δὲν ἠθέλησαν νὰ προχωρήσωσιν μετ' ἐμοῦ φοβηθέντες καθ' ὅσον οἱ στρατιῶται μετὰ τῶν ἀτάκτων εἶχον ἐπιστρέψει κατερχόμενοι πρὸς τὴν Παραμυθίαν. Ἐκρίνα δὲ φρόνιμον δι' ἄλλους λόγους νὰ ἐπιστρέψω καὶ αὐτός, ἂν καὶ οὐδεὶς ληστής ἐφάνη νὰ πολεμήσῃ μετὰ τῶν ἠρώων τούτων τῆς ἐγνωσμένης τσαμουργιάτικης διαρπαγῆς.

Ἐκτὸς τοῦ πρὸς τῆ Ὑμετέρα προσκυνητῆ μοι Παναγιότητι τηλεγραφήματος ἀπηύθυνα καὶ πρὸς τὸν Βαλῆν Ἰωαννίνων ἕτερον τηλεγράφημα, οὗ ἀντίγραφον διαβιβάζω περικλείστως.

Σήμερον δὲ οἱ ἐνταῦθα Ὀθωμανοί, προεξάρχοντος τοῦ Μουδερὶζ ἐφέντη (ἀνωτέρου τοῦ Μουχτῆ ἱερωμένου), ὡσεὶ λησμονοῦντες τὰ χθὲς γενόμενα, ἐζήτησαν συνεργασίαν πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς τάξεως! Οἱ δὲ Χριστιανοὶ μετ' ἐμοῦ ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσίν, κατόπιν μακρῶν συζητήσεων περὶ τῆς ἐχθρικῆς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς συμπεριφορᾶς των, ὑπεσχέθημεν νὰ συμβουλευσώμεν τοὺς προεξάρχοντας ἐν τοῖς χωρίοις Χριστιανούς.

Φέρω ταῦτα εἰς γνῶσιν τῆ τε Ὑμετέρα θειοτάτη καὶ προσκυνητῆ μοι Παναγιότητι καὶ τῆ ἁγία καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ διὰ τὰ περαιτέρω.

Διατελῶ κ.λ.π.

Ἐν Παραμυθίᾳ τῆ 25 Σεπτεμβρίου (π. ἡμερ.) 1912.

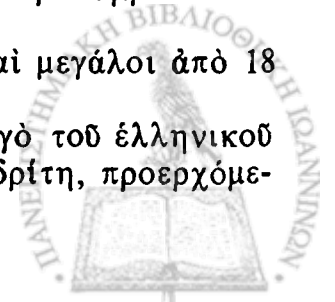
Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀκάθεκτος εἰσέρχεται εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν Ἠπειρὸν, καταλαβαίνει τὴν Πρέβεζαν. Οἱ καπεταναῖοι τοῦ Ποπόβου ἀποφασίζουν νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Ἄρταν νὰ προμηθευθοῦν ὄπλισμόν γιὰ τοὺς κατοίκους.

Στὸ δρόμον φιλονικοῦν γιὰ τὸ ποῖος θὰ ἀναγνωρισθεῖ ἀρχηγός. Ἔρχονται σ' ἐνοπλη σύρραξη κατὰ τὴν ὁποία στὸ Λιβᾶδι τῶν Κουκουλιῶν φονεύεται ἀπὸ τὸν Κώστα Ράφτη, σύντροφον τοῦ Κουτούπη, ὁ Κώστα Ζορκάδης.

Ἔτσι ἀπομνήσκει μόνος ἀρχηγός ὁ Κουτούπης καὶ παραλαμβάνει τὸν ὄπλισμόν.

Τὸ ἀντάρτικο φουντώνει. Οἱ Ποποβίτες, μικροὶ καὶ μεγάλοι ἀπὸ 18 χρονῶν κι' ἀπάνου, ὀπλίζονται.

Μὲ χαρὲς καὶ ζητοκραυγὰς ὑποδέχονται τὸν ὄπλοχαγὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ Ταϊριακίδην, μετεμφιεσμένο ρασοφόρον ἀρχιμανδρίτην, προερχόμε-

νο ἐκ Παραμυθίας, ὁ ὁποῖος ὄλο τὸ 1912 ἐγύριζε τὴν Ἑπειρο κατάσκοπος.

Οἱ ἀγάδες τῆς Τσαμουργιάς ἀφριάζουν. Οἱ Τούρκοι τῆς Πάργας σκοτώνουν τὸν Ποποβίτη Σπύρο Μπάλα καὶ Χρήστο Τσίρη, Τσαγκαριώτη ποῦ ξεχείμαζαν ἐκεῖ τὰ ζωντανά τους. Ρίχνονται κατὰ τῶν Χριστιανικῶν χωρίων, λεηλατοῦν καὶ καῖν. Ὡς τὶς 15 Ὀκτώβρη 1912 κήκαν ἀπ' αὐτοὺς 16 χριστιανικά χωριά.

Γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς Τσαμουργιάς, οἱ Τούρκοι ὀχυρώνουν καὶ ἐπανδρώνουν τὴν Κακὴ Σκάλα καὶ τὸ Κάστρο τοῦ Ἐλευθεροχωριοῦ.

Ὁ Φουὰτ Πρόνιος, μέγας ἀγᾶς τῆς Παραμυθίας, στὸν ὁποῖο ἰπάκουε ὄλη ἡ Τσαμουργιά, προσπαθεῖ μὲ φοβέρες νὰ καθησυχάσει τὰ ἐπαναστατημένα χωριά. Παραγγέλλει νὰ καθήσουν φρόνιμα καὶ ταπεινωμένα γιὰ νὰ μὴ χαλάσουν ὅπως τὸ Φανάρι ποῦ τοὺς πῆρε τὸ κεφάλι ἀγέρα καὶ καταστράφηκε.

«Παπάδες καὶ μουχταροδημογέροντες,

Ἄμα λάβητε τὴν παροῦσαν μου, ἀμέσως νὰ ἔλθετε μὲ τὰ μπαϊράκια σας (σημαῖες) στὰ χέρια εἰς τὸν ὄντά μου (καλὸ σπίτι), καὶ μαζὺ νὰ παρουσιαστοῦμε στὸ δικαστήριον, νὰ μὴ σᾶς πάρει τὸ κεφάλι ἀέρα καὶ χαθῆτε καθὼς εἶδατε τὸ Φανάρι ὀλόκληρον καὶ ἄλλα μέρη ἂν ἀκούσατε.

Σᾶς γράφω διὰ τὸ καλὸν σας, ἂν εἴστε φρόνιμοι καὶ γνωρίζετε τὸ καλόν. Ἄν κάμετε ἀλλοιῶς θὰ πάθετε τὰ ἴδια. Ἐμεῖς οἱ Τούρκοι θὰ ἔλθωμε μὲ τὴ βασιλικὴ δύναμη νὰ σᾶς χαλάσωμε καὶ τὸ κρίμα στὸ λαιμό σας.

Παραμυθιά 27 8)βρίου 1912

Φουὰτ Πρόνιος».

Στις 24 Ὀκτώβρη 1912, οἱ Ποποβίτες κάνουν ἐπίθεση κατὰ τῆς Κακῆς Σκάλας καὶ τοῦ Κάστρου τοῦ Ἐλευθεροχωρίου καὶ τὰ καταλαμβάνουν.

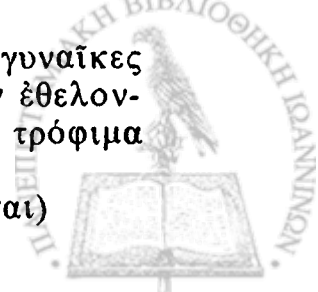
Ἡ κατάληψη τῶν στενῶν τοῦ Ἐλευθεροχωρίου (Κάστρου καὶ Σκάλας) κατατρομάζει τοὺς Τούρκους. Γι' αὐτὸ οἱ ἀγάδες, σὲ σύντομον χρονικὸ διάστημα, συγκεντρώνουν πολλές δυνάμεις, ἀντεπιθέτονται καὶ τὴν ξαναπαίρουν.

Τὰ στενά εἶναι τὸ κλειδί τοῦ τόπου μεταξὺ τῶν ὄρεινῶν καὶ πεδινῶν Θεσπρωτίας καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀνακαταληφθεῖ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Γι' αὐτὸ, στις 20 Νοέμβρη 1912, συγκεντρώνονται στὸ Πόποβο ἀρκετὲς ἔνοπλες δυνάμεις. Ὁ Κρητικὸς Μάρκος Δεληγιάννης μὲ 30 Κρητικούς καὶ Ἑπειρῶτες ἀντάρτες, ὁ Κερκυραῖος Βάρφης, ἀξιωματικὸς τῆς Ἑλλήν. Χωροφυλακῆς, μὲ 10, οἱ ἀδελφοὶ Καραῖοι ἀπὸ τὴ Λιβίκιστα μὲ 150, ὁ Παπα Δημήτρης Λιόντος μὲ τὸ Γρηγόρη Μάρκο Κολιούση (καπετάν Σπανοβαγγέλλη) ἀπὸ τὸ Βερνικό μὲ 30 καὶ ἄλλοι ἔνοπλοι χωρικοί, ἐξὸν ὁ Νικόλα Κουτούπης μὲ 80 Ποποβίτες. Καταφθάνει καὶ ὁ Ταιριακίδης ἀπὸ τὸ Πρεβεζιάνικο μὲ 82 Ἕλληνες στρατιῶτες, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους 3 λοχίες εὐζωνοί.

Γιὰ τὴ συντήρηση τῶν ἐνόπλων κατάσχονται ὅλες οἱ ἀποθήκες τῆς Ντουσκάρης ποῦ περιεῖχαν τὸ ἥμισυ τῶν ἀγᾶδων καὶ τὸ δέκατο τοῦ τουρκικοῦ δημοσίου (γεωργ. φόρου 10% ἐπὶ τῆς παραγωγῆς). Ἐπὶ πλέον δὲ ἀγοράζοντας καὶ ἀπὸ ἰδιώτες.

Ἡ μεταφορὰ τῶν τροφίμων ἀπὸ τὶς ἀποθήκες γίνονταν μὲ τὶς γυναῖκες τοῦ χωριοῦ, οἱ ὁποῖες ὄλο τὸ διάστημα τοῦ πολέμου ὑπηρετοῦσαν ἐθελοντικὰ τὸ στρατὸ καὶ τοὺς ἀντάρτες, μεταφέροντας, ὅπου χρειάζονταν, τρόφιμα καὶ πολεμοφόδια.

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΣΑΡΑ

ΑΠ' ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΚΑΠΕΣΟΒΟΥ

Τὰ δυὸ ἔγγραφα, πὸν δημοσιεύω παρακάτω, βρίσκονται στὰ χέρια μου ἀπ' τὰ ἡρωϊκὰ χρόνια τοῦ Σαράντα. Ἐνα βροχερὸ βράδυ τοῦ χινόπωρου τῆς χρονιᾶς ἐκείνης, πὸν περνούσαμε, βρεμένοι ὡς τὸ κόκκαλο καὶ κατάκοποι, ἀπ' τὸ Καπέσοβο, χρειάστηκε νὰ σταματήσουμε καὶ νὰ κοιμηθοῦμε στὸ Σχολεῖό του, γιὰ νὰ συνεχίσουμε τὴν ἄλλη μέρα, πρὶν ξημερώσει, τὴν πορεία μας ἀτέλειωτη καὶ κουραστικὴ γιὰ κάποιον, γιὰ νὰ μεταχειριστῶ ἕναν πολεμικὸ ὄρο τῆς ἐποχῆς.

Τὰ βροῦκα πεταμένα μαζὶ μ' ἄλλα χαρτιὰ κάτω στὸ πάτωμα καὶ ἀνήκουν φυσικὰ στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Σχολεῖου. Μέσα στὴ γενικὴ ἀναστάτωση καὶ σύγχυση, μὰ καὶ στὴ βιασύνῃ τῶν στρατιωτικῶν μονάδων, πὸν περνοδιάβαιναν ἀπὸ κεῖ, ποιὸς νὰ τὰ προσέξει;

1°

Ἀπόφαση

1877. Σεπτεμβρίου 17

Οἱ ἐφοροδημογέροντες τοῦ Καπέσοβου ἀποφασίζουν νὰ κρατήσουν ἀκόμα ἕνα χρόνο στὸ Σχολεῖό τους τοὺς δασκάλους πὸν εἶχαν συμβόλαια μαζὶ τους.

Ἔψ. 0,30 καὶ πλατ. 0,125. Σὲ μονόφυλλο, ἀρίγωτο χαρτὶ διπλωμένο κάθετα. Τὸ μισὸ ἀριστερὸ κομμάτι λείπει καὶ μονάχα ἀπ' τὸ ἐπάνω μέρος ἔμεινε λοξὸ κόψιμο, ὥστε νὰ ὑπάρχει λίγο κείμενο. Ἡ γραφὴ, ἢ σύνταξη καθὼς καὶ ὅλη ἡ διατύπωση τοῦ ἐγγράφου εἶναι ἄσφρα, γιὰτὶ ὁ συντάχτης του εἶναι λόγιος.

Κύριοι,

(Συννε)πεῖα πρακτικοῦ ὑπὸ ἡμερ. 27 Φεβρ. 1877, ὑπογεγραμμένου καὶ (ἐγγεκριμέ)νου καὶ ἀφορῶντος τὴν διαρρῦθμισιν τῆς Σχολῆς, ἢ Ἐπιτροπῇ (συνῆλθε) σήμερον καὶ ἀπεφάσισεν ἀμετακλήτως διὰ Πρακτικοῦ της νὰ (παραμείνωσιν ἐπ)ὶ ἕν ἔτος ἀκόμη οἱ φέροντες συμβόλαια δύο διδάσκαλοι κ.)κ.

καὶ Κων. Χρ. Βαρζώκας, τὸ δὲ ἀκόλουθον ἔτος νὰ ληφθῆ ἢ δέουσα (μέριμνα περὶ) εὐρυτέρας ἢ μὴ διαρρῦθμίσεως αὐτῆς καὶ τοῦτο πρὸς ἀπο(φυγὴν τυχόν παρα)πόνων καὶ ἐνστάσεων τῶν κατεχόντων συμβόλαια διδασκά(λων, ἔτι δὲ καὶ) νὰ ἐπιδοκιμασθῆ καὶ παρ' ὑμῶν τὸ ρενικὸν⁽¹⁾ καὶ οἰκο)νομικὸν πρόγραμμα), ὅπερ ἢ Ἐπιτροπῇ ἔγνω καλὸν νὰ ἐγκρίνη.

.....τόμεθα

Τὴν 11 7)βρίου 1877. Ἰωάννινα
πρόθυμοι

1. Λέξη δυσκολοδιάβαστη.

οἱ Ἐπίτροποι

Κ. Δ. Σταυρίδης

Χ. Βουλόδημος

Κωνστ. Βαρτζώκας

(Ἐγκρίνομεν τὴν ὡς ἄνω) πρᾶξιν τῶν ἀξιοτίμων κυρίων
Ἐπιτρόπων ἐπί(δοκιμάζοντες ταύτην π)ληρέστατα.

Ἐν Καπεσόβῳ τῇ 17 Σεπτ. 1877

Οἱ Δημογέροντες καὶ Ἐφοροὶ

»

» Ἀνδρέας Κυριάδης

» Θ. Πούσιος

(Στὴν πίσω σελίδα ὑπάρχει ἡ ἔνδειξις:)

Πρὸς τοὺς κυρίους Ἀλέξιον Βογᾶν, Ἀνδρέαν Κυριάδην καὶ Θ. Πούσιον
δημογέροντας τῶν αἰοιδίμων ἀδελφῶν Πασχάλη.

Εἰς Καπέσοβον

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τὸ Καπέσοβο (βλ. I. Κ. Λαμπρίδου, Ζαγοριακὰ Ἀθῆναι, 1870, σ. 103 κ.
κ.—Γιάννη Σαραλῆ, Ζαγόρι, Ἀθήνα 1957, σ. 112 - 117. — Μ.Κ. Πετρόχειλου,
Τὸ Καπέσοβον τοῦ Ζαγορίου, Ἡπειρωτικὴ Ἔστια 10 (Ἰωάννινα 1961) 483 - 490,
ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία) εἶν' ἓνα μικρὸ χωριὸ στὸ Ζαγόρι τῆς Ἠπείρου.
Οἱ πρῶτοι τοῦ κάτοικοι, πρόσφυγες ἀπ' τὴν Πιτούρνα, τὸ ἔχτισαν μὲ τ' ὄνομα
Καπούσκα ὕστερ' ἀπ' τὰ 1580. Πολὺν γρήγορα ὁμως ἄρχισαν νὰ γίνονται σ' αὐ-
τὸ πρόσφυγες κι ἀπὸ ἄλλα γειτονικὰ χωριά, ὥστε ἡ Καπούσκα νὰ γίνῃ σιγὰ-
σιγὰ ἓνα μεγάλο χωριό. Τὴ μεγαλύτερὴ του ὥστόσο προκοπὴ τὴ γνώρισε στά
χρόνια τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀπὸ καινούργια προσφυγιά. Γιατί, καθὼς εἶταν χτισμένο
πάνου σὲ τόπο ἀπομονωμένο καὶ δυσκολοπάτητο, ἐγίνε καταφύγιο πολλῶν Ἡ-
πειρωτῶν, ποὺ ἤθελαν νὰ ξεφύγουν τὴν ἐκδικητικὴ μανία τοῦ σκληροτράχηλου
τύραννου τῆς Πατρίδας τους. Μὰ καὶ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ πάλι εἶναι ποὺ τὸ Καπέ-
σοβο βγάζει κάτοικους ἀπ' τοὺς μεγαλύτερους ἄντρες τῆς Ἠπείρου. Γιατὸ κι ὁ
Λαμπρίδης τ' ὀνομάζει διὰ ση μ ο ν κ ω μ ὀ π ο λ ι ν. Κι ὅπως πολλοὶ ἄλλοι Ἡ-
πειρωτῆς ἀπὸ πολὺ παλιότερα, ἔτσι καὶ πολλοὶ Καπεσοβίτες, μὴ μπορώντας νὰ
νὰ ζήσουν στὸ χωριὸ τους, παίρνουν τὸ δρόμο τῆς ξενιτιᾶς. Ἀπὸ κεῖ, ὅταν μὲ
τὸν καιρὸ πλουτίσουν, δὲν παύουν νὰ θυμοῦνται τὸ Καπέσοβο καὶ νὰ τὸ βοη-
θοῦν ἀπλόχερα μὲ τὸν τίμιον ἰδρωτὰ τους. Καὶ βόηθησαν ὄχι μονάχα τὸ Καπέ-
σοβο, μὰ κι ἄλλα Ζαγοροχώρια καὶ τὰ ἴδια τὰ Γιάννινα (βλ. I.Κ. Λαμπρίδου,
Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἀγαθοεργημάτων, Μέρος Δεύτερον, Ἀθῆναι 1880, σ. 25 -
26, 87 - 94, 103, 134 - 136). Οἱ Καπεσοβίτες ὁμως στάθηκαν οἱ μεγαλύτεροι εὐ-
εργέτες τοῦ Σχολειοῦ τους εἶναι τὰ δυὸ ἀδέρφια Κώστας καὶ Παῦλος Πασχάλης
(βλ. I.Κ. Λαμπρίδου, Ζαγοριακὰ, Ἀθῆναι 1870, σ. 125 - 126.—Τοῦ ἴδιου Ζα-
γοριακὰ, τευχ. 9, Ἀθῆναι 1889, σ. 70 - 71.—Τοῦ ἴδιου, Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ
ἀγαθοεργημάτων, Μέρος δεύτερον, σ. 87 - 94.—Ἀχιλλ. Βάντζιου, Χαμένοι θη-
σαυροί. Οἱ ἀδελφοὶ Πασχάλοι, Ἡπειρωτικὴ Ἔστια, 4 (1955) 342 - 345.—Μ.Κ.
Πετρόχειλου, Τὸ Καπέσοβον τοῦ Ζαγορίου, Ἡπειρωτικὴ Ἔστια, 10 (1961) 483
- 490). Τὸ κληροδότημα, ποὺ ἄφησαν αὐτοί, ἀγκαλιάζει πολλοὺς τομεῖς τῆς κοι-

νωνικῆς ζωῆς: νὰ παντρεύουν ὄρφανὰ κορίτσια, νὰ σπουδάζουν φτωχὰ παιδιὰ ν' ἀνοίξουν γηροκομεῖο καὶ τέλος νὰ χτίσουν στὸ Καπέσοβο — ὄνειρο αὐτὸ τῶν περισσότερων εὐεργετῶν τῆς Ἠλείρου—Δημοτικὸ καὶ Ἑλληνικὸ Σχολεῖο, ποὺ συντηρεῖται ἀπὸ τοὺς τόκους τοῦ κληροδοτήματός τους. (Βλ. Ι. Κ. Λαμπρίδου Ζαγοριακά, Ἀθῆναι 1870, σ. 125 - 126). Τὸ χτήριο τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ποὺ ὑψώνεται σήμερον μέσα στὸ φτωχικὸ περίγυρο τοῦ Καπέσοβου, πανύψηλο, ἐπιβλητικὸ, μὲ πελεκητὴ πέτρα, μὲ μιὰ σάλα καὶ ἔντεκα αἶθουσες (πβ. καὶ Γιάννη Σαραλῆ, ὅ.π. σ. 114), εἶναι ἀπ' τὸ κληροδοτήμα τῶν ἀδερφῶν Πασχάλη. Τὸ σχολεῖο τέλειωσε στὰ 1862. (Βλ. Ι.Κ. Λαμπρίδου, Περὶ τῶν ἐν Ἠλείρῳ ἀγαθοεργημάτων, Μέρος Δεύτερον, Ἀθῆναι, 1880, σ. 89), δὲν ξέρομε ὅμως καὶ πότε ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ συστηματικὰ. Τὸ πρῶτο ἔγγραφο κίόλας, μᾶς γυρίζει πίσω σὲ μιὰν ἐποχὴ, ποὺ ἡ ἀρμόδια Ἐπιτροπὴ δὲν εἶχε ὀργανώσει ἀκόμα ὀριστικὰ τὴν λειτουργία τοῦ Σχολείου τῶν Πασχάληδων μ' ὄλη τὴν πείρα ποὺ μπορούσε νὰ ἔχει αὐτὴ εἴτε ἀπ' τὸ παλιότερο Σχολεῖο τοῦ Καπέσοβου, (πβ. «Καὶ μέχρι μετὰ τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἸΗ' αἰῶνος ὑπῆρχον μόνον Σχολεῖα κοινὰ (δηλαδὴ Δημοτικὰ) ἀπὸ δὲ τοῦ 1780 συνέστησαν εἰς τὰ χωρία..... Καπέσοβον..... καὶ Ἑλληνικά» Ι.Κ. Λαμπρίδου, Ζαγοριακά, μέρος Πρῶτον, τευχ. 8, Ἀθῆναι 1889, σ. 52.—Οὐ Πετρόχειλος ὡστόσο, ὅ.π. Η.Ε. 10 (1961) 484, ὑποστηρίζει πῶς τὰ παιδιὰ τοῦ Καπέσοβου φοιτοῦσαν στὸ Ζαγοριακὸ Σχολεῖο, ποὺ εἶχαν χτίσει στὰ 1780, χωρὶς ὅμως νὰ σημειῶναι καὶ τὴν πηγὴ ἀπ' ὅπου παίρνει τὴν πληροφορία αὐτὴ Πβ. ἀκόμα καὶ Τρ. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τ. Α', Ἀθῆναι 1936, σ. 177), εἴτε ἀπ' τὸ Ζαγοριακὸ εἴτε ἀπ' τὰ Σχολεῖα ποὺ λειτουργοῦσαν στὸ Γιάννινα. Γιαυτὸ καὶ ὅταν τὸ ἔγγραφο μιλάει γιὰ «διαρρῦθμισιν τῆς Σχολῆς» δὲ θέλει νὰ πεῖ παρὰ πῶς ἡ πραγματικότητα ποὺ ἀντιμετώπιζε ἡ ὑπεύθυνη Ἐπιτροπὴ, τώρα ποὺ ἔβλεπε μπροστά της τὸ χτήριο τοῦ Σχολείου ἀποτελειωμένον, εἴτανε πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ κείνη ποὺ ὀραματίστηκαν οἱ μεγάλοι της εὐεργέτες καὶ ποὺ εἶχε φανταστεῖ καὶ ἴδια ἡ Ἐπιτροπὴ, πρὶν ἀκόμα τελειῶσει τὸ χτήριο. Ἀντιμετώπιζε προβλήματα πολλὰ καὶ ἄλυτα. Γιατὶ τὸ Καπέσοβο, ἓνα μικρὸ χωριὸ μὲ 61, πάνω - κάτω, φασίλιες τὴν ἐποχὴ αὐτὴ (1870), (πβ. Μιχ. Πετρόχειλου, Τὸ Καπέσοβον τοῦ Ζαγορίου, Ἠπειρωτικὴ Ἔστια, 10 (1961) 485 α'), βουτηγμένον μέσα στὴ φτώχεια, (Βλ. Ι. Κ. Λαμπρίδου, Περὶ τῶν ἐν Ἠλείρῳ ἀγαθοεργημάτων, Μέρος Β', Ἀθῆναι 1880, σελ. 136)... ἄγονος καὶ πτωχικὴ κώμη...». — Τοῦ ἴδιου, Ζαγοριακά, Μέρος Α', τευχ. 8, Ἀθῆναι, 1889, σελ. 77 καὶ 80), ἀλλὰ μὲ πανάκριβους ὡστόσο γαμβρούς. (Βλ. Περ. Βυζουκίδου, Ἠπειρωτικῶν θεσμῶν, ἔρευνα, Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ 2 Ἀθῆναι 1927) 26.—Δημ. Σάρρου, Ζαγοριακῶν θεσμῶν ἔρευνα. Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ 2, 1927) 296, δίχως νερὸ καὶ δίχως συγκοινωνία καὶ πρὸ πάντων τὸ χειμῶνα, ποὺ τὸ ἀπόκλειναν τὰ χιόνια, ἀπομονωμένον ὀλότελ' ἀπ' τὸ γύρω του κόσμον, εἴτανε φυσικὸ τὸ παρουσιάζει εἰδικὴς συνθηκῆς λειτουργίας καὶ μὲ ἀνάλογες δυσκολίες. Ἐπειτα, πολλὰ ἀπ' τὰ γύρω χωριά, τουλάχιστον τὰ περισσότερα, εἶχαν καὶ ἐκεῖνα τὰ δικά τους σχολεῖα. Καὶ ξέρομε πῶς ἀπ' τὰ 1780, καὶ τὸ δίχως ἄλλο ἀπὸ πολὺ νωρίτερα, λειτουργοῦσε τὸ Ζαγοριακὸ Σχολεῖο καὶ ἐκεῖ φοιτοῦσαν τὰ παιδιὰ τῆς περιφέρειας. Κάτω λοιπὸν ἀπ' τὴς συνθηκῆς αὐτῆς δὲν εἴταν εὐκόλον νὰ φοιτήσουν πολλὰ παιδιὰ στὸ Σχολεῖο τοῦ Καπέσοβου καὶ οὔτε νὰ συμπληρώσουν τὴν τάξιν, ὥστε νὰ λειτουργήσῃ τὸ Σχολεῖο ὀλοκληρωμένον. Ἐνα ἄλλο ἀποτέλεσμα πάλιν τῶν ἴδιων συνθηκῶν εἴτανε νὰ μὴν ξέρουν καὶ οἱ δασκάλοι, ἂν θὰ διδάξουν καὶ τὴν ἀκόλουθον σχολικὴν χρονιά καὶ γιαυτὸ φρόντιζαν νὰ σιγουρέψουν τὴ θέσιν τους ἀπὸ πρὶν, μιὰ καὶ χρειάζονταν συμβόλαια γιὰ τὸ διορισμὸν τους. Καὶ νά, γιὰ ποῖο ἄλλο λόγο, ἡ Ἐπιτροπὴ εἶχε νὰ κάμει ἀκόμα μὲ τόσες δυσκολίες, ὅσο νὰ συστηματοποιήσῃ τὴν λειτουργία τοῦ Σχολείου, νὰ ὀργανώσῃ τὴν διοίκησίν του καὶ νὰ χα-

ράξει τὸ σωσὸ δρόμο, πού θ' ἀκολουθοῦσε, ὅταν θάρχιζε νὰ διαχειρίζεται τὸ ἀνάλογο κοντύλι ἀπ' τὸ Πασχάλειο κληροδοτήμα. Καὶ νὰ σημειώσῃ κανεὶς πὼς τὰ πρόσωπα τῆς πρώτης αὐτῆς Ἐπιτροπῆς εἶταν ὅλα μορφωμένα κι ἀπ' τὰ πρῶτα τζάκια τοῦ χωριοῦ. Ὁ Χ. Βουλόδημος, ἀ ν ἦ ρ εὐ φ υ ἔ σ τ α τ ο ς κ α λ π ο λ υ μ α θ ῆ ς, ὅπως τὸ χαρακτηρίζει ὁ Λαμπρίδης (πβ. I.Κ. Λαμπρίδου, Ζαγοριακά, Μέρος Δεύτερον, τευχ. 8, Ἀθῆναι 1886, σ. 64, σημ. 1), εἶτανε τελειόφοιτος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς (βλ. I. Κ. Λαμπρίδου, Ζαγοριακά, Ἀθῆναι 1870, σ. 106), ὁ Θ. Βουγᾶς ἐπίσης, ἐνῶ ὁ Κ. Βαρζώκας (βλ. I. Κ. Λαμπρίδου, Ζαγοριακά, Μέρος Δεύτερον, τευχ. 8, Ἀθῆναι 1889, σ. 65.—(πβ. καὶ Μ. Πετρόχειλου, Κωνστ. Βαρζώκας, ἕνας Ζαγορίσιος ποιητής, Ἡπειρωτικὴ Ἔστια 9 (1960) 261-263), δάσκαλος ἀπ' τὰ 1850, εἶτανε Σχολάρχης.

2

Σ υ μ β ὄ λ α ι ο

1904 Αὐγούστου 30

Ἡ Ἐφοροδημογεροντία τῶν Πασχαλείων κληροδοτημάτων Καπεσόβου διορίζει τὸν Χριστόδ. Κ. Βαρζώκα δάσκαλο γιὰ ἕνα χρόνο.

ῥψ. 0,26 καὶ πλάτ. 0,20 σὲ δίφυλλο ριγωμένο χαρτί τῆς πόστας. Τὸ κείμενο μὲ τίς ὑπογραφές τῶν συμβαλλομένων πιάνει τὴν πρώτη σελίδα καὶ τὴ μισὴ περίπου ἀπὸ τὴ δευτέρη μὲ τὸ σχετικὸ περιθώριο. Τὰ γράμματα εἶναι καθαρὰ, στρόγγυλα κι ὠραῖα, δίχως κανένα ὀρθογραφικὸ λάθος, μὲ τὸ γνωστὸ λόγιον ὕφος πού συναντοῦμε ἀκόμα καὶ σήμερα σ' ἀνάλογα ἔγγραφα.

Συμβόλαιον

δι' οὗ γίνεται δῆλον ὅτι οἱ Ἐφοροδημογέροντες τῶν Πασχαλείων κληροδοτημάτων Καπεσόβου ἀφ' ἑνὸς καὶ ὁ ἐκ Καπεσόβου ἐλλόγιμος κ. Χριστόδουλος Κ. Βαρζώκας ἀφ' ἑτέρου συνεβάλλοντο ὡς ἑξῆς:

α'. Οἱ Ἐφοροδημογέροντες Καπεσόβου ἐν τῇ ἰδιότητί των διορίζουσι διδάσκαλον τῆς Πασχαλείου Σχολῆς διὰ τὸ τρέχον σχολικὸν ἔτος 1904 - 1905, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος καὶ λήγον τὴν ἡμέραν τῶν ἐξετάσεων, αἵτινες γενήσονται τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ τελευταίου δεκαημέρου τοῦ προσεχοῦς Ἰουλίου, τὸν κ. Χριστόδουλον Κ. Βαρζώκαν ἐπὶ ἑτησίῳ μισθῷ χρυσῶν εἰκοσοφράγκων εἴκοσιν (ἀριθ. 20), πληρωτέων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ταμίου τῆς Ἐφοροδημογεροντίας κατὰ τὴν τάξιν τῶν Ἑλεῶν.

β'. Ὁ κ. Χριστόδουλος Κ. Βαρζώκας ἀναλαμβάνει νὰ διδάξῃ ἀόκνως καὶ ἐπιμελῶς κατὰ τε τὸ πρόγραμμα τῶν ἐν Ἰωαννίνοις ὁμοειδῶν σχολείων καὶ κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως τὴν μαθητιῶσαν ἄρρενα νεολαίαν τῆς Κοινότητος Καπεσόβου τοῦ τε Δημοτικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ Σχολείου μαθήματα ἀνάλογα τῆς εἰδικότητός του.

γ'. Ἀναφορικῶς πρὸς τὰ λοιπὰ σχολικὰ αὐτοῦ καθήκοντα ὑποχρεοῦται νὰ συμμορφωθῇ ἀπαρεγκλίτως πρὸς τε τὸν κανονισμὸν τῶν σχολείων καὶ τὰς διαταγὰς τῶν Ἐφοροδημογερόντων.—Ἐπὶ τούτοις ἐγένετο τὸ παρὸν συμβόλαιον εἰς διπλοῦν.—Ἐν Καπεσόβῳ τῇ 30ῇ Αὐγούστου 1904.

Οἱ Ἐφοροδημογέροντες
τῶν Πασχαλ. κληροδοτημάτων Καπεσόβου

- Γεώργιος Ἀν. Βογιατζῆς ταμίας
- Ἰωάννης Κυριακίδης
-

Ὁ διδάσκαλος

Χριστ. Κ. Βαρζώκας

(Στὸ τέλος τῆς τελευταίας σελίδας ἔχει τὴν ἔνδειξη:)

Συμβόλαιον Καπεσόβου 1904 - 1905

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἄλλ' ἂν τὸ πρῶτο ἔγγραφο μᾶς δίνει μιὰν ἀκαθόριστη ἀκόμα εἰκόνα γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ Σχολείου τοῦ Καπέσοβου, σαφῆ, ὡστόσο, τὴ δίνει μονάχα τὸ δεύτερο. Μὰ καὶ πάλι πιδ ὀλοκληρωμένη τὴν εἰκόνα αὐτὴ θὰ μᾶς τὴ δώσουν μονάχα τὰ Πραχτικά κι' ἡ Ἀλληλογραφία τῆς Ἐφοροδημογεροντίας τῶν Πασχαλείων κληροδοτημάτων, ἂν φυσικὰ ὑπάρχουν κάπου καταχωνιασμένα ὀλάκαιρα ἢ ἀπομεινάρια τους.

Ὅμως, ὅπως κι ἂν εἶναι, τὸ Σχολεῖο τοῦ Καπέσοβου τὸ διοικεῖ ἡ Ἐφοροδημογεροντία· αὐτὴ διαχειρίζεται τὰ Πασχάλεια κληροδοτήματα κι αὐτὴ διορίζει καὶ πληρώνει τοὺς δασκάλους, ὅπως ὄριζε γενικότερα ὁ κανονισμὸς τῶν κληροδοτημάτων τῆς Ἠλείρου. Κι αὐτὸ θέλει νὰ πεῖ ἡ φράση κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἐλεῶν.

Ἡ Ἐφοροδημογεροντία εἶναι ἀπὸ δυὸ μέλη. Κάτω ὅμως ἀριστερὰ ἀπ' τὴς ὑπογραφῆς τῶν δυὸ μελῶν της ὑπάρχει σημάδι, γιὰ νὰ ὑπογράψει καὶ τρίτο μέλος. Μιὰ γενικὴ παρατήρηση ποὺ θὰ μπορούσε νὰ κάνει κάποιος εἶναι πὼς τὴν Ἐφοροδημογεροντία 28 ὀλάκερα χρόνια τὴν ἔχουν πάντα τὰ ἴδια τζάκια κι αὐτὰ μαζὶ μὲ τὴν Κοινότητα διοικοῦν καὶ τὸ Σχολεῖο. Κι ἂν στὰ 1904, σὲ σχέση μὲ τὰ 1877, ἔχει ἀλλάξει ὁ Ταμίας, αὐτὸ σημαίνει πὼς μπορεῖ καὶ νὰ πέθανε καὶ νὰ τὸν ἀντικατέστησε κάποιος ἄλλος. Ὅμως Ἀνδρέα Κυριάδη συναντοῦμε καὶ στὰ 1904. Μὰ καὶ τὸ δασκαλίκι ἢ ἴδια ἢ οἰκογένεια τόχει. Κώστας Βαρζώκας στὰ 1877, Χριστόδουλος Κώστα Βαρζώκας καὶ στὰ 1904.

Τὸ Συμβόλαιο ἔχει τρεῖς παραγράφους, ὁ καθένας καὶ μ' ἓναν ὄρο.

Στὸν πρῶτο παράγραφο οἱ Ἐφοροδημογέροντες τοῦ Καπέσοβου κάνουν τὴ δήλωση πὼς διορίζουν δάσκαλο στὴν Πασχάλειο Σχολὴ γιὰ τὴ σχολικὴ χρονιά 1904 - 1905 τὸ Χριστόδουλο Κώστα Βαρζώκα. Ἡ σχολικὴ χρονιά ἀρχίζει ἀπ' τὴς 30 Αὐγούστου καὶ τελειώνει τὴν πρώτη Κυριακὴ τοῦ τελευταίου δεκαήμερου τοῦ Ἰούλη τῆς ἄλλης χρονιάς. Γιὰ τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα ἡ Ἐφοροδημογεροντία θὰ πληρώσει στὸ Βαρζώκα γιὰ χρονιάτικο μισθὸ εἴκοσι (20) χρυσὰ εἰκοσόφραγκα.

Στὸ δεύτερο καθορίζουν τὰ καθήκοντα τοῦ Βαρζώκα. Αὐτὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διδάξει στ' ἀγόρια τοῦ Δημοτικοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τὰ μαθήματα τῆς εἰδικότητάς του σύμφωνα μὲ τὸ Πρόγραμμα, ποὺ εἶχαν τὰ ὀμοια Σχολεῖα στὰ Γιάννινα κι ὄριζαν οἱ σχετικὲς διατάξεις τῆς Μητροπόλης τους.

Στὸν τρίτο παράγραφο τέλος ὑπενθυμίζουν στὸ δάσκαλο τὰ ὑπόλοιπα σχολικά του καθήκοντα, ποὺ τὰ καθορίζει ὁ κανονισμὸς τῆς Σχολῆς κι οἱ διαταγῆς τῶν Ἐφοροδημογερόντων.

Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ τὰ ἔγγραφα ἀπ' τὸ Σχολεῖο τοῦ Καπέσοβου εἶναι πολὺτιμα στοιχεῖα γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ τὴ διοίκηση τῆς Παιδείας στὸν ὑπόδουλο Ἑλληνισμό. Γιὰ τὸ ἴδιο τὸ Καπέσοβο μαρτυροῦν πὼς ὑπάρχει δημοτικὸ κι Ἑλληνικὸ (ἀστικὸ) Σχολεῖο ποὺ οἱ δασκάλοι τους διδάσκουν μαθήματα τῆς εἰδικότητάς τους. Γενικότερα ὅμως μαρτυροῦν Κοινοτικὰ Σχολεῖα, ποὺ ὕψωσε ἢ κνηνημένη Ἐθνικὴ Συνείδηση. Γιατὶ τὰ ὀρφανὰ καὶ φτωχὰ παιδιὰ τοῦ Γένους μας, σκορπισμένα στὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὄριζοντα, δὲ λησμονοῦν τὴν πατρικὴ τους γῆ, μὰ καὶ μέσ' ἀπ' τὸ πλούσιο καὶ πολιτισμένο περίγυρο τῆς ξενιτιάς, ποὺ τὰ προστάτεψε κι ἔγιναν δημιουργικά της στοιχεῖα καὶ πολὺτιμοι φίλοι της γιὰ τὴν πρόοδό της, ζοῦν πάντα μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τους γυρισμένα ἐκεῖ.

Ἄλλὰ τὰ ἔγγραφα αὐτὰ, δίπλα στὴν ἱστορικὴ τους ἀξία, ἔχουν καὶ μιὰ βαθιὰ νότα συναισθηματικὴ, ποὺ γεμίζει τὴν ψυχὴ μας, παρεχτὸς ἀπὸ ἔθνικὴ περηφά-

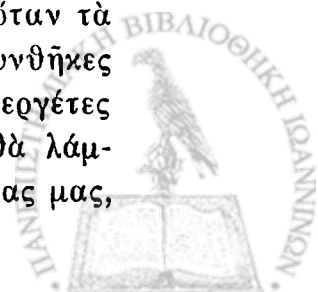
νεια, μὰ κι ἀπὸ ἓνα δέος μπροστὰ στὴν ἀπέραντη ἀνθρωπιὰ τῶν ἀπλῶν εὐεργετῶν τοῦ Καπέσοβου, ποὺ ὑψώθηκαν πάνω ἀπὸ κάθε μικρότητα κι ἄφησαν ὄλο τὸ μόχθο τῆς ζωῆς τους γιὰ τὴν ὑπόδουλη Πατρίδα τους.

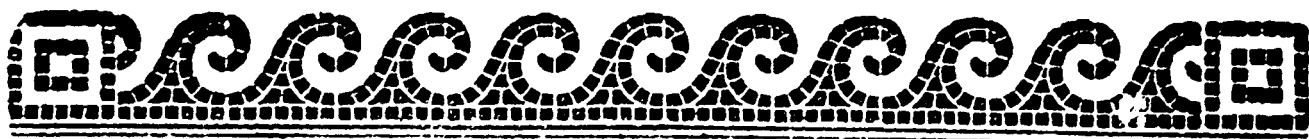
Ὁ γιατρὸς Λαμπρίδης, ποὺ ἀσχολήθηκε εἰδικὰ μὲ τὴν ἱστορία τῆς Πατρίδας τοῦ Ἠλείρου στὴν ἐποχὴ του, θαμπωμένος γιὰ μιὰ στιγμή ἀπ' τοὺς πολλοὺς εὐεργέτες της κι ἀπ' τὰ τεράστια χρηματικὰ ποσά, ποὺ ἄφησε ὁ καθένας τους γιὰ τὸ χωριὸ του ἢ καὶ τὰ περὶχωρά του, ἀφήνει νὰ τοῦ ξεφύγει τοῦτος ὁ μεγάλος λόγος: «Ἐκάστη περίπου τῶν Κοινοτήτων τοῦ Ζαγορίου ἰδίαν ἀγαθοεργημὰ των ἱστορίαν ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ » » (Βλ. I.K. Λαμπρίδου, Περὶ τῶν ἐν Ἠλείρῳ Ἀγαθοεργημάτων, Μέρος Δεύτερον, Ἀθῆναι 1880, σ. 7).

Κι ὁ Λαμπρίδης δὲν ἔχει ἀδικο. Στὰ χρόνια του, στὴν Ἠπειρο, εἶχαν ἀρχίσει νὰ φτάνουν ἀπανωτὰ τὰ κληροδοτήματα τῶν ξενιτεμένων συμπατριωτῶν του κι ὁ ἴδιος ἔζησε πολὺ ἔντονα ὄλο τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἠπειρώτικης ψυχῆς στὴν ἡρωϊκὴ τῆς ἐξόρμηση ἀπ' τὰ πέρατα τῆς γῆς ν' ἀλαφρώσει τὴ δυστυχία τῶν συγχωριανῶν της, νὰ γεμίσει τὸν τόπο μὲ σχολειά, μ' ἐκκλησιές, μὲ γηροκομεῖα, μὲ βρύσες καὶ μ' ἄλλα ἔργα κοινῆς ὠφελείας, νὰ προστατέψῃ ὀρφανά, νὰ προικίσει κορίτσια φτωχά, νὰ σπουδάσει φτωχὰ παιδιὰ καὶ νὰ προετοιμάσει ἔτσι τὴν ἀπελευθέρωσή της.

Ἡ εἰκόνα εἶναι ἀληθινὰ συγκινητικὴ. Τὸ κάθε Ἠπειρωτόπουλο ποὺ ξεκίνησε κάποτε πεινασμένο καὶ περιφτωχο ἀπ' τὸ χωριὸ του γιὰ τὰ μακρυνὰ τὰ ξένα, μόλις κέρδισε λίγα χρήματα καὶ πλούτιζε σιγὰ σιγὰ, τὸ πρῶτο ποὺ σκεφτόταν εἶτανε πῶς νὰ βοηθήσει τὸν τόπο του. Κι ἐπειδὴ, ὅπως ξέρουμε, ὕστερ' ἀπ' τὰ 1750, κι ἀκόμα περισσότερο, ὕστερ' ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, ἀρχίζει μιὰν ἀσυγκράτητη ἐμποροβιομηχανικὴ ἐξόρμηση καὶ στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀμερικὴ, τὰ Ἠπειρωτόπουλα ποὺ βρίσκονται σκορπισμένα σ' ὄλα τ' ἀστικὰ κέντρα, προπάντων τῆς Εὐρώπης, εἶναι ἀπ' τὰ πρῶτα ποὺ παίρνουν μέρος σ' αὐτὴν τὴν ἀνοδικὴ πορεία («Ἀλλὰ ὁ κύριος μοχλός, γράφει ὁ Βικέλας, ὁ ἀνεγείρας τὸ ἔθνος ἐκ τοῦ διανοητικοῦ ληθάργου του, ὑπῆρξε τὸ ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον ἐμορφώθη πανταχόθεν καὶ ἀνεπτύχθη ἀπὸ τοῦ 18 αἰῶνος». Βλ. Δ. Βικέλα, Ἡ Ἑλλάς πρὸ τοῦ 1821, Ἀθῆναι 1884, σ. 18) τοῦ καινούργιου κόσμου ποὺ ξεπετάχτηκε μέσ' ἀπ' τὰ σπλάχνα τῆς Μεσαιωνικῆς Κοινωνίας. Καὶ καθὼς εἶταν ἐργατικὰ κι ἔξυπνα ὄχι μονάχα ἐνίωσαν σ' ὄλη της τὴν ἅπλα τὴν κοσμογονία, ποὺ γινότανε γύρω τους, μὰ συχνὰ μπῆκαν κι ἐπικεφαλῆς αὐτοῦ τοῦ προοδευτικοῦ ρεύματος καὶ γίνανε δημιουργοὶ καὶ οἰκοδόμοι τῆς νέας Κοινωνίας. Κι ἔτσι μονάχα μποροῦμε νὰ ἐξηγήσουμε τίς μεγάλες περιουσίες ποὺ δημιούργησαν οἱ Ἠπειρώτες στὸ ἐξωτερικὸ καὶ τὰ πολλὰ καὶ γενναῖα κληροδοτήματα ποὺ ἄφησαν γιὰ τὸν τόπο τους.

Γιὰ τ' ἀγαθοεργήματα αὐτὰ μίλησε, ὅπως εἶδαμε, ὁ λόγιος γιατρὸς Ἰω. Λαμπρίδης. Ὅμως ἀπ' ὄλα αὐτὰ ὁ Λαμπρίδης ἔδωσε μονάχα ἓνα μικρὸ μέρος, ὅσο μπόρεσε νὰ ζήσει ὁ ἴδιος. Ἐνα μεγάλο μέρος ὡστόσο ἀπ' αὐτὰ, κι ἴσως τὸ μεγαλύτερο, μένει ἀκόμα ἂν ὄχι ὀλότελ' ἄγνωστο, πάντως σκόρπιο κι ἀσυμμάζευτο. Γιαυτὸ καὶ μένει χρέος βαρὺ γιὰ τοὺς λόγιους Ἠπειρώτες τὸ πρόβλημα τῶν ἀγαθοεργῶν τῆς Ἠλείρου νὰ τὸ καταπιαιστοῦν μ' ὄλα τὰ στοιχεῖα ποὺ μποροῦμε νάχουμε ὡστόσο καὶ νὰ τὸ τοποθετήσουν μ' ὄλη τὴν ἀντικεμενικότητα ποὺ ἐπιτρέπει ἡ ἀπόσταση τοῦ χρόνου. Γιατὶ τ' ἀγαθοεργήματα αὐτὰ, ὅταν τὰ συσχετίσει κανεὶς μὲ τίς ἱστορικὲς συνθῆκες τῆς Ἠλείρου καὶ μὲ τίς συνθῆκες τῶν χωρῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, ποὺ ἔζησαν καὶ δημιούργησαν οἱ τόσοι εὐεργέτες της, θὰ στήσουν μιὰν ἐθνικὴ περηφάνεια καὶ μιὰν ἀθάνατη δόξα, ποὺ θὰ λάμπει πάνου ἀπ' ὄλη τὴν Ἑλλάδα. Γιατὶ κανένας ἄλλος τόπος τῆς Πατρίδας μας,

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ Γ. ΝΤΑΒΕΛΗ

Πρὸς τὴν «Ἡπειρωτικὴν Ἑστίαν»

Ἰωάννινα

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 133 - 134, Μαΐου - Ἰουνίου, τεύχος τοῦ 1963, τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» καὶ εἰς τὴν πρώτην σελίδα αὐτῆς, ἐδημοσιεύσατε ἄρθρον τοῦ ἐκ Κουκουλίου Ζαγορίου συνταξιούχου δημοδιδασκάλου κ. Κώστα Π. Λαζαρίδη, μὲ θέμα: «Πῶς πάτησε τὸ Τσεπέλοβο ὁ Λήσταρχος Νταβέλης». «Ἀπὸ τίς σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ Ζαγορίου».

Εἰς τὸ ἄρθρον του αὐτὸ ὁ κ. Κώστας Λαζαρίδης παρουσιάζει τοὺς συνεχιστὰς τοῦ ἔργου τῶν ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν, τοῦ Κατσαντώνη καὶ τῶν ἄλλων ἀνωγύμων ἀγωνιστῶν τῆς σκλαβωμένης μικρῆς τότε πατρίδος μας, χάρις εἰς τὸ ἔργο τῶν ὁποίων διετηρήθη ἡ ἐλληνικότης τῆς Μακεδονίας καὶ Ἡπείρου, παλαιόντας κατὰ πολλαπλῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μας, τοὺς προδρόμους τούτους τῶν Μακεδονομάχων τοῦ 1903 - 1909 καὶ τοῦ ἔπους τοῦ 1912, ὡς κοινούς ληστὰς καὶ ἐγκληματίας.

Ἀσφαλῶς δὲν καταλογίζω πρόθεσιν εἰς τὸν ἀξιότιμον κ. Κώσταν Λαζαρίδην, διότι τὸ ἐναντίον θὰ ἦτο ἀποκαρδιωτικόν, πάντως ὅμως φρονῶ ὅτι, ὅταν ἕνας καταπιάνεται μὲ τέτοια ζητήματα, θὰ πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς πληροφορίας ἐπισήμων ἀρχῶν.

Γράφει λοιπὸν ὁ κ. Κώστας Λαζαρίδης:

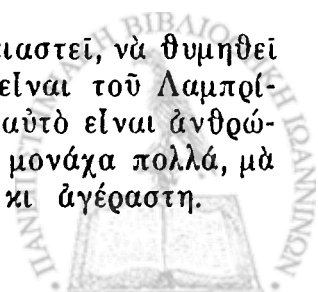
«Θὰ προσπαθῆσω, μὲ τίς μικρὲς μου δυνάμεις, νὰ περιγράψω τὸ ἱστορικὸν γεγονός, πῶς δηλαδὴ πάτησε ὁ Νταβέλης τὸ Τσεπέλοβο, μὲ βάσιν τὰ στοιχεῖα ποὺ κατώρθωσα νὰ συγκεντρώσω ὡς τώρα. Εἶναι δὲ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἀπ' τῆς μιᾶς μεριᾶς μερικὲς γραπτὲς πηγὲς καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη διάφορες προφορικὲς διηγήσεις προσώπων ἡλικιωμένων ποὺ τοὺς ἔχουν πέσει στὴν ἄμεση ἀντίληψη διάφορες σκηνὲς ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὸ γεγονός αὐτό».

Ἐπίσης εἰς τὴν σελίδα 375 ἀναφέρει ὡς γραπτὰς πηγὰς τὰς ἐφημερίδας τῶν Ἰωαννίνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τὸ βιβλίον, ὡς λέγει, ἐνδὸς Ἀναστ. Π. Σακελλαρίου, ποὺ τυπώθηκε τὸ 1888 ἐν Ἰωαννίνοις, μὲ τίτλον, «Τὸ Ζαγόριον καὶ αἱ κατ' αὐτοῦ ληστρικά ἐπιδρομαί».

Παρουσιάζει λοιπὸν ὁ κ. Λαζαρίδης τὸν Νταβέλην μὲ τὰ παλληκάρια του ἐπιτιθέμενον ἐναντίον τοῦ Τσεπελόβου, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι στρατιῶτες βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸν πληθυσμὸν ἀνθίστανται κατὰ τῶν ληστῶν. Καὶ μόνον ὅταν οἱ Ζαπτιέδες εἶδον τὸ ἀνώφελον τῆς ἀντιστάσεως, ἀλλὰ καὶ πάλιν διὰ νὰ σώ-

μὰ οὔτε καὶ ὅλοι μαζί, δὲν ἔβγαλε τόσοσ πολλοὺς καὶ τόσο μεγάλους εὐεργέτες, ὅσους ἡ Ἡπερος μονάχη τῆς.

Ἄν τώρα, μέσα σ' αὐτὴ τὴ γιορταστικὴ ἀτμόσφαιρα χρειαστεῖ, νὰ θυμηθεῖ κανεὶς καὶ τοὺς ἐλεοφάγους τῆς Ἡπείρου — ὁ ὅρος εἶναι τοῦ Λαμπρίδη — θὰ τοὺς θυμηθεῖ δίχως φόβον καὶ δίχως πάθος, ἀφοῦ καὶ αὐτὸ εἶναι ἀνθρώπινο καὶ μπορεῖ νάγινε κάτι τέτοιο. Καὶ αὐτὸ δὲν θὰ διδάξει μονάχα πολλά, μὰ θὰ βοηθήσει νὰ ξεπεταχτεῖ ἡ δόξα τῆς Ἡπείρου πρὸς λαμπερὴ καὶ ἀγέραστη.

σουν τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν ἀπὸ τὴν σφαγὴν τῶν ληστῶν, ἐσυνθηκολόγησαν.

Ἐπίσης, εἰς ἄλλην σιήλην, ὁ κ. Λαζαρίδης ἀναγράφει: «Διεδόθη τότε διὲ ἐπίθεσις ἐναντίον τοῦ Τσεπελόβου, ἀπὸ τὸν Νταβέλη, ἐγένετο κατόπιν ἐντολῆς τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας Ἰωαννίνων, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον διεψεύσθη ἀργότερα».

Ἐπίσης, ἄλλοῦ ἀναγράφει, καὶ σήμερα εἰς τοὺς χοροὺς στὰ χωριά, τραγουδοῦν ἀκόμα ἓνα τραγούδι, διὰ νὰ ἀποδείξῃ τρόπον τινα, διὲ ὁ Γ. Νταβέλης ἦτο λήσταρχος. Τὸ τραγούδι αὐτὸ εἶναι: «Μᾶς πῆρε ἡ μέρα καὶ αὐγὴ, γειὰ σου Νταβέλη ἀρχιληστή...» κλπ.

Ἄλλοῦ ἀναγράφει: «Ὁ Νταβέλης μὲ τὸ χρυσάφι ποῦχε πάρει ἀπ' τὸ Ζαγόρι ἀγόρασε ἀργότερα κάποιο τσιφλίκι στὴ Θεσσαλία».

Ἐπίσης, εἰς τὴν σελίδα 378, ἀναγράφει: «Ὁ Γ. Νταβέλης, κατηγορήθηκε γιὰ πολλὰς ληστρικὰς πράξεις καὶ εἶχε μάλιστα φυλακισθῆ κλπ.»

Εἰς τὸν στενὸν χώρον μιᾶς ἐπιστολῆς, δὲν εἶναι βέβαια δυνατὸν νὰ περιγραφοῦν τὰ κατὰ τῶν Τούρκων κατορθώματα τοῦ τουρκοφάγου «Σαῖτὰν Νταβέλη», ὡς χαρακτηριστικῶς τὸν ὠνόμαζαν οἱ Τούρκοι. Ἡ ἱστορία του ἐγράφη ἀπὸ κάποιον Δημοσιογράφον Ἠλίαν Μπραζιώτην, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Γ. Νταβέλη τὸ 1909. Ὁ Γ. Νταβέλης ὑπηγόρευεν ἐπὶ 8 ἡμέρας καὶ ἐκεῖνος ἔγραφε.

Θὰ ἀπαντήσω ὁμως εἰς τὰς κυριώτερας κατηγορίας κατὰ τοῦ Γ. Νταβέλη.

Καλῶ, λοιπὸν, τὸν κ. Λαζαρίδη, ἐφ' ὅσον γράφει ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, νὰ μεταφερθῶμεν καὶ ἡμεῖς νοερῶς εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Καὶ νάμαστε στὸ 1880: Τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἦσαν, σχεδὸν ἀκόμα, ὅπως ἐπὶ Ὀθωνος. Ἡ Θεσσαλία, δὲν εἶχεν ἀκόμα προσαρτηθῆ. Διάφοροι προπαγάνδαι, ἐκτὸς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, δροῦσαν στὴν Ἠπειρὸ καὶ Μακεδονία, αἵτινες ζητοῦσαν νὰ ἐξαφανίσουν πᾶν τὸ ἑλληνικόν.

Ἡ ἐπίσημος μικρὰ Ἑλλάς δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ τί ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς διὰ τὴν προάσπισιν τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου. Ἐνα τέτοιο πρᾶγμα τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία ἦτο πανίσχυρος καὶ ἐπεκράτου ἀκόμα αἱ ἰδέαι τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας, τῆς ἀμέσου μεταμετερνιαστικῆς ἐποχῆς, θὰ ἦτο σωστὴ παραφροσύνη. Καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν κατάστασιν ἔσωσεν ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἐνθαρρυνουμένη ἀπὸ τὸ ἐπίσημον κράτος.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν, ὡς προανέφερα, καὶ ὁ κ. Λαζαρίδης γράφει «διεδόθη τότε διὲ ὅτι ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Τσεπελόβου ἐγίνε κατ' ἐντολὴν τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας Ἰωαννίνων», ἀλλ' ἀμέσως κατόπιν: «Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον διεψεύσθη ἀργότερα».

Ἀλλὰ, ὁ κ. Λαζαρίδης, μήπως ἤθελε νὰ μὴ διαψευσθῆ; Ποία ἦτο ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνοσ πρεσβευτοῦ; ἢ μήπως ἤθελε τότε ἡ μικρὴ Ἑλλάς νὰ πολεμήσῃ ἐξ αἰτίας τοῦ Τσεπελόβου; Τούναντιον, τόσον ἢ διάψευσις, ὅσον καὶ ἡ ἐμφάνισις ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῆς Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας ὡς ληστοκρατουμένων περιοχῶν, ἐξυπηρέτου τὰ σχέδια τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διότι ἐνεφάνιζον εἰς τὰς μεγάλας δυνάμεις τὸν Σουλτᾶνον, ὡς τὸν ἀσθενῆ τῆς Βαλκανικῆς, ὡς μὴ δυνάμενον νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τάξιν εἰς τὸ κράτος του. Τὸ πνεῦμα ἐνίκησε τὴν ὕλην. Αὐτὸ διδάσκει ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία ἀπὸ τῶν Περσικῶν πολέμων. Δὲν ἠδύνατο νὰ ὑστερήσῃ, εἰς τοῦτο, καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλλάς.

Ἐξ ἄλλου, μήπως θὰ ἤθελεν ὁ κ. Λαζαρίδης αἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ τὰ ἐκδιδόμενα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς Τουρκικῆς κατοχῆς νὰ ἐξυμνήσουν τὰ κατορθώματα τοῦ Νταβέλη καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀνταρτῶν; Πολὺ ὀρθῶς αἱ ὑπὸ τουρκικὴν λογοκρισίαν ἐκδιδόμενα τότε ἐφημερίδες περιέγραψαν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Γ. Νταβέλη κατὰ τοῦ Τσεπελόβου ὡς ληστρικὴν.

Ἄδικεῖ πολὺ ὁ κ. Λαζαρίδης ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ Τσεπελόβου, δταν παρουσιάζῃ τούτους πολεμώντας μαζί μὲ τοὺς Τούρκους κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀν-

ταριῶν τοῦ Γ. Νταβέλη. Τὸ Τσεπέλοβο καὶ ἡ Ἑπειρος γενικῶς μόνον φλογεροῦς πατριώτας ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ καὶ οὐχὶ προδότας ὅπως παρουσιάζει ὁ κ. Λαζαρίδης τὰ γεγονότα.

Εἶναι γεγονός, ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ Τουρκικὸν στρατηγεῖον τῶν Ἰωαννίνων μετέβαλλε τὸ Τσεπέλοβον εἰς προχωρημένην τοῦ τουρκικῆν βάσιν, διὰ νὰ δύναται νὰ διατηρῆ ὑπὸ τὸν ἑλεγχόν του ὅλον τὸ ὄρεινὸ συγκρότημα τοῦ Ζαγορίου καὶ νὰ τρομοκρατῇ τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τοῦ Ζαγορίου. Ὅπως δὲ γίνεται συνήθως εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, οἱ τυχάρπαστοι, οἱ δοσίλογοι ἔναντι τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ οἱ οικονομικῶς συνεργαζόμενοι καὶ ὄργανα ξένων προπαγανδῶν συνεκεντρώθησαν γύρω ἀπὸ τοὺς Τούρκους Ζαπτιέδες διὰ νὰ τρομοκρατοῦν καὶ καταληστεύουν τὸν φιλήσυχον πληθυσμὸν τοῦ Τσεπέλοβου καὶ τῶν Ζαγοριῶν γενικώτερον. Ἐναντίον αὐτῆς τῆς σφηκοφωλιᾶς ἐκινήθη τὸ ἀνταρτικὸν σῶμα τοῦ Γεωργίου Νταβέλη, κατόπιν διαταγῆς ἀνωθεν, ἵνα ἐκδιώξῃ ὀριστικῶς τοὺς Τούρκους καὶ τὰ ὀλίγα καθάρματα τὰ μετ' αὐτοῦ συνεργαζόμενα καὶ ἀπαλλάξῃ τὴν περιοχὴν τοῦ Ζαγορίου ἀπὸ κάθε ἴχνος τουρκικῆς ἐξουσίας.

Ὡς πρὸς τὸ τραγούδι τὸ ὁποῖον ἀναφέρει διὰ νὰ ἀποδείξῃ, τρόπον τινά, ὅτι ὁ Γεώργιος Νταβέλης ἦτο λήσταρχος, εἶναι τὸ κάτωθι.

«Μᾶς πῆρε ἡ μέρα καὶ αὐγὴ, γειά σου
Νταβέλη ἀρχιληστή
γέμ' μᾶς πῆρ' τὸ μεσημέρι.
Κακαράπη καὶ Νταβέλη κ.λ.π.»

Τὸ τραγούδι αὐτὸ ἐγράφη διὰ τὸν αἰμοβόρον λήσταρχον τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος Χρῆστον Νταβέλην, ὅστις ἔδρασεν ὡς λήσταρχος εἰς τὸ ἐλεύθερον τότε ἑλληνικὸν κράτος, πρὸ αὐτοῦ. Ἐνῶ ὁ Γεώργιος Νταβέλης ἐνεφορεῖτο ἀπὸ ὑψηλὸν πατριωτικὸν αἶσθημα καὶ ἠγωνίσθη ἀποκλειστικῶς ἔναντι τῶν Τούρκων καὶ τῶν ξένων προπαγανδῶν εἰς Ἑπειρον καὶ Μακεδονίαν ὡς συνεχιστῆς τῶν ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν μαχόμενος ἀποκλειστικῶς «Γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστην τὴν Ἁγία, γιὰ τῆς πατρίδος τὴν ἐλευθερίαν». Οἱ ὄργανοπαίχται ὅμως εἰς τοὺς γάμους καὶ εἰς τοὺς χορούς, πού γίνονται σὲ ὠρισμένα διαμερίσματα τῆς Ἑλλάδος, τὸ μετέτρεψαν «Γεμ' μᾶς πῆρ' τὸ μεσημέρι Λεωνίδα καὶ Νταβέλη» ἢ τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς Νταβέλη «Λίαν, Ζέρβα καὶ Νταβέλη».

Τὰ κατορθώματα τοῦ Γεωργίου Νταβέλη τὰ ἀποδίδουν καλύτερα οἱ ἴδιοι οἱ ἐχθροὶ του μὲ τὸ κάτωθι τραγούδι, γραμμένο εἰς τὴν Ἀλβανικὴν γλῶσσαν, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

—Νὲ Κονιτσα γιοκλαμὰ
Ἄϊντε ὦ Νετζήπ μπέου
Νὲ Φουρκ' σκελν ἀνταρτ
ἄϊντε κ.τ.λ. —
Γγκαστ στατ κάπεντὰν Νταβέλη
μὲ τ' βλαν Ζαλιομπέου
μωϊ νιὲ ντιαλ ι γκιατ
μπάθι του μανει σὶ γκιατ

Ἡ μετάφρασίς του εἶναι:

Στὴν Κόνιτσα μαζεῦουν ἀσκέρια
ἄϊντε ὀρὲ Νετζηπ μπέη
Στὴ Φούρκα πατοῦν ἀντάρτες

ἔξη ἑπτὰ καπετανεῖοι
 Ὁ Νταβέλης με τὸν ἀδελφὸ του
 Ὁ Ζαλιόμπης ἕνας νεαρὸς ψηλὸς
 φόρεσε τουμάνια σὰν τὶς γυναῖκες
 (χανούμισσες)

Ἡ ἱστορία του εἶναι: Ὁ Νταβέλης σκότωσε τὸν Νετζήπ μπέη Μπουραντάνη καὶ πῆγε ὁ Ζαλιόμπης Μπουραντάνης Ντερβέναγας νὰ κάψῃ τὸ χωριὸ Φούρκα, ἐκεῖ ὁμως δὲν τὰ κατάφερε νὰ τὸ κάψῃ, οὔτε με τοὺς ἀντάρτες μπόρεσε νὰ τὰ βάλῃ καί, κατὰ τὸ τραγούδι, φόρεσε φουστάνια, δηλαδή τὸν χαρακτηρίζει ὡς ἄνανδρο. Καὶ νὰ φαντασθῆ κανεῖς, ὅτι αὐτὰ ἔλεγαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Νταβέλη γι' αὐτὸν καὶ νὰ συγκρίνῃ με αὐτὰ ποὺ γράφουν σήμερα οἱ συμπατριῶται του!!! Ἀντάρτη τὸν ὀνομάζουν οἱ ἐχθροὶ του καὶ τὸν παρουσιάζουν νικητὴ. Λήσταρχο τὸν ὀνομάζουν οἱ ὁμοεθνεῖς του, (λίγοι εὐτυχῶς) καὶ κάθαρμα.—Λέγω λίγοι, διότι ὅπως θὰ ἴδωμεν, ὁ Γ. Νταβέλης ἐτιμήθη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Βασιλέα. Ὑπάρχουν γραμμένα καὶ ἄλλα τραγούδια στὴν Ἑλληνικὴ ποὺ τραγουδοῦνται γιὰ τὴν Νταβέλη καὶ κάποιον «Φέζο» Τοῦρκο, ἀνώτερον ἀξιωματικόν, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσε ὁ Νταβέλης με τὰ ἴδια του τὰ χέρια. Αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ τὰ ξέρουν οἱ τραγουδισταὶ ποὺ τραγουδοῦν στὴν Ἡπειρὸ λαϊκὰ τραγούδια στοὺς γάμους καὶ θὰ πρέπει νὰ ἐρωτηθοῦν οὗτοι σχετικῶς.

Ἀλλὰ μὴ μᾶς ἐκπλήσσει τὸ γεγονός, διότι αἱ ὑπὸ τουρκικὴν κατοχὴν ἐκδιδόμεναι ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπεκάλουν τοὺς Ἑλληνας ἀντάρτας τῆς Μακεδονίας καὶ Ἡπειροῦ ληστάρχους. Ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται. Κατὰ τὴν Ἰταλικὴν καὶ Γερμανικὴν κατοχὴν 1940 - 44, οἱ ἀντάρται τοῦ ΕΔΕΣ καὶ τῶν ἄλλων ἀνταρτικῶν σωμάτων, ὅλοι μας γνωρίζομεν, ὅτι ἐπίσης ἀπεκαλοῦντο ληστοσυμμορίται ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας τῆς κατοχῆς. Εἶναι ὁμως σωστό, ἐὰν ἡ γερμανικὴ κατοχὴ παρετείνεται ἐπὶ πολλὰ ἔτη, οἱ νεώτεροι Ἑλληνες, με ἀποδείξεις τὰς ἐφημερίδας αὐτάς, νὰ κατηγορήσουν τοὺς Ἑλληνας ἀντάρτας ὡς ληστές;

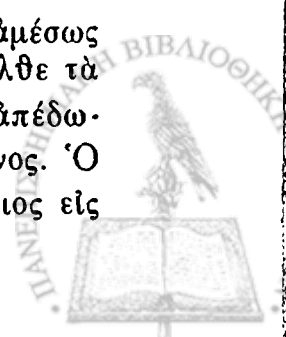
Ὡς πρὸς τὸν ἀναγραφόμενον: «Ὁ Νταβέλης με τὸ χρυσάφι ποῦχε πάρει ἀπ' τὸ Ζαγόρι, ἀγόρασε ἀργότερα κάποιον τσιφλίκι στὴ Θεσσαλία».

Δὲν χρειάζεται οὐδεμία ἀπόδειξις διὰ νὰ ἀποδειχθῆ, ὅτι εἶναι ἀνακριβές. Διότι, εἰς τὸ χωριὸν Μακρουχώριον Λαρίσης, ζοῦν σήμερα ὁ υἱὸς του καὶ αἱ τρεῖς θυγατέρες του, οἱ ὁποῖοι εἶναι πτωχοὶ βιοπαλαισταὶ ἐργαζόμενοι σκληρὰ αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα των διὰ νὰ ζήσουν.

Ὁ Γεώργιος Νταβέλης ἀπέθανε πτωχὸς τὸ ἔτος 1923 εἰς Μακρουχώριον Λαρίσης, τιμώμενος ὡς ἔθνικὸς ἥρωας ἀπὸ τὰς ἐπισήμους ἀρχὰς καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς περιοχῆς. Ἡ μόνη του περιουσία ἦτο 250 στρέμματα γῆς, κατὰ τὸ πλεῖστον ἄγονος, ποὺ ἠγόρασε τὸ 1890 ἀπὸ τοὺς φεύγοντας τότε Τούρκους πρὸς 5 (πέντε) δραχμὰς τὸ στρέμμα. Ἦσαν δὲ καὶ αὐτὰ χρεωμένα, διότι ὁ Νταβέλης καὶ περιουσίαν καὶ οἰκογένειαν ἐθυσίασεν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος. Ἡδύνατο ἀσφαλῶς, ἐὰν ἦτο ὅπως τὸν παριστάνῃ ὁ κ. Λαζαρίδης, νὰ εἶχεν ὄχι ἕνα, ἀλλὰ περισσότερα τσιφλίκια, χωρὶς κανὲν νὰ τὰ πληρώσῃ, ἀπὸ τοὺς φεύγοντας τότε τρομοκρατημένους Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἔτρεμον εἰς τὸ ἄκουσμα Νταβέλης.

Ἐπίσης εἰς τὴν σελίδα 378, ἀναγράφει: Ὁ Νταβέλης κατηγορήθηκε γιὰ πολλὰς ληστρικὰς πράξεις καὶ εἶχε μάλιστα φυλακισθῆ κλπ.».

Ἐπ' αὐτοῦ, ἔχω νὰ πληροφωρήσω τὰ ἑξῆς τὸν κ. Λαζαρίδη: Ὅταν, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θεσσαλίας, ὁ Νταβέλης με τὸ σῶμα του διῆλθε τὰ σύνορα τῆς Μελοῦνας, ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς τοῦ Τυρνάβου παρετάχθη καὶ ἀπέδωκε τιμὰς. Ἀρχικῶς οὗτος ἐγκατεστάθη εἰς τὴν κωμόπολιν τῆς Ἀμπελώνος. Ὁ Νταβέλης τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικὴν. Ὁ ἴδιος εἰς

τάς τοπικάς ἐκλογὰς ἐξέθετε ὑποψηφιότητα δημάρχου, ἐκλεγείς μάλιστα σύμβουλος, εἰς δὲ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς, ὑπερήσπιζε μετὰ φανατισμοῦ ὠρισμένον κόμμα.

Συνεπεία τῆς τοιαύτης δραστηρίου πολιτικῆς του δράσεως ἐκατηγορήθη ἀργότερον ἀπὸ τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους καὶ συλληφθεὶς ὠδηγήθη εἰς Ἀθήνας. Καὶ ἐκεῖ τοῦ ἔλαβον κατάθεσιν σχετικῶς μὲ τὴν δρᾶσιν του, καὶ ὅταν ἐπῆλθεν ἡ ἀναγνώρισις περὶ τίνος πρόκειται, ὄχι μόνον δὲν πέρασε κἄν ἀπὸ δικαστήριον, ἀλλ' ἐδέχθη τὰ συγχαρητήρια τῶν ἐκπροσώπων τῆς κυβερνήσεως, μετὰξὺ τῶν ὁποίων εὕρισκετο ὁ ἐφέτης Παρασκευαΐδης καὶ ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς συνόρων Παπαφράγκου, οἱ ὅποιοι τοῦ προσέφεραν, ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως, δύο βαλίτσες, μίαν μὲ τροφίμα καὶ ἄλλην μὲ χρήματα. Καὶ τὰ μὲν τροφίμα τὰ παρέλαβεν, τὰ δὲ χρήματα τὰ ἐπέστρεψε, μὴ δεχθεὶς νὰ τὰ παραλάβῃ. Οὕτε κἄν ἀπὸ τυπικὸν δικαστήριον ἐπέρασεν ὁ Νταβέλης, ὅπως πέρασαν ἀπὸ τέτοιο τυπικὸν δικαστήριον ὅλοι οἱ Μακεδονομάχοι τῶν ἐτῶν 1903 - 1909.

Ἡ οἰκία του ἦτο τὸ ἐντενκτήριο δλων τῶν ἐπιφανῶν μετέπειτα ἀρχηγῶν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος 1903 - 1909 καὶ ἀπ' αὐτὸν ἐζήτουν πληροφορίας σχετικῶς μὲ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἕπειρον.

Πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθείας, παραθέτω κατωτέρω βιογραφικὸν σημεῖωμα τοῦ ὄπλαρχηγοῦ Γ. Νταβέλη:

Ὁ Γεώργιος Νταβέλης ἐγεννήθη ἐν Γαλατεινῇ (Κονισκὸν) Σιατίστης καὶ ὄχι ἐν Περιβολίῳ, ὡς ἀνακριβῶς ἀναγράφει ὁ κ. Λαζαρίδης, περὶ τὸ ἔτος 1848 καὶ ἀπέθανεν ἐν Μακρουχωρίῳ Λαρίσης, τὸ ἔτος 1923.

Ὁ πατήρ του ὠνομάζετο Λουκάς Δούκας, εἶχε δὲ 5 ἄρρενα τέκνα: 1) τὸν Ἕλιαν, 2) τὸν Γεώργιον (τὸν μετέπειτα ὄπλαρχηγὸν Τουρκοφάγον Νταβέλην), 3) τὸν Δημήτριον (τὸν μετέπειτα ὀνομασθέντα Ζέρβα), 4) τὸν Ἀθανάσιον καὶ 5) τὸν Μᾶρκον. Ἐπίσης εἶχε καὶ 5 θυγατέρας.

Ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός του Ἕλιος ἦτο παλαιστής καλός, ἡ δὲ φήμη του ὡς παλαιστοῦ, ἐφθασεν ἕως τὴν Μικρὰ Ἀσία. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης τῆς Προύσσης τὸν ἐκάλεσε νὰ πηγαίῃ καὶ ἀγωνισθῇ ἐκεῖ μὲ ἕναν ἐπίσης διάσημον Τούρκον παλαιστήν. Ὄντως ὁ Ἕλιος μετέβη εἰς Προῦσσαν μετὰ τοῦ πατρὸς του Λουκά καὶ τοῦ μικροῦ του ἀδελφοῦ Γεωργίου, ἡλικίας τότε 12 ἐτῶν. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν πάλιν ὁ Ἕλιος ἀνεδείχθη νικητὴς καταβαλὼν τὸν Τούρκον παλαιστήν, γεγονόςς τὸ ὁποῖον ἐξένισε σφόδρα τοὺς ἐντοπίους Τούρκους κατοίκους, οἵτινες ἠσθάνθησαν τὸν ἑαυτὸν των τρόπον τινα μειωμένον ἔναντι τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν.

Τὸ γεγονός αὐτὸ καὶ τὸ ἐπακολουθῆσαν μικροεπεισόδιον μετ' ἑνὸς Τούρκου ἀξιωματικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀφηγοῦμαι κατωτέρω, ὑπῆρξαν φαίνεται ὀλέθρια διὰ τὴν οἰκογένειαν Δούκα, ἥτις ἐγένεν ἕκτοτε ὀλοκαύτωμα, ἀλλὰ καὶ ἡ αἰτία νὰ ἐκκολαφθῇ ἕνας ὑπέροχος Ἕλλην ὄπλαρχηγός, ὁ Γεώργιος Νταβέλης. Τὸ ἐπεισόδιον ἦτο τὸ ἐξῆς:

Ἐνας ἔφιππος Τούρκος ἀξιωματικός, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἀγῶνος ἐν Προύσση, ἀφίππευσε καὶ παρέδωσε τὰ χαλινάρια τοῦ ἵππου του εἰς τὸν παρατυχόντα μικρὸν Γεώργιον (Νταβέλην), ἵνα κρατήσῃ τὸν ἵππον του. Ὁ μικρὸς Γεώργιος, ἡλικίας ὡς εἶπομεν 12 ἐτῶν, συνεμμορφώθη μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Τούρκου ἀξιωματικοῦ.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀγῶνος, ὁ Νικητὴς πλέον, Ἕλιος, ἀνεζήτησε καὶ ἀνεῦρεν κρατοῦντα τὸ ἄλογο τοῦ Τούρκου ἀξιωματικοῦ τὸν μικρὸν ἀδελφόν του καὶ ἤρχισε νὰ δέρῃ τοῦτον ἀνηλεῶς. Ὁ Τούρκος ἀξιωματικός ἀντιληφθεὶς τὸ γεγονός, ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλῃ τὰς ἀπόψεις του, ὅπως ὁ μικρὸς Γεώργιος συνεχίσῃ νὰ κρατῇ τὸ ἄλογόν του. Οἱ δύο ἄνδρες διεπληκτίσθησαν. Εἰς τὴν ἐπιμονὴν δὲ τοῦ

Τούρκου, ὁ Ἡλίας ἀπήντησεν: «Μόνον ἐὰν πατήσῃ στὸ πτώμα μου θὰ γίνῃ αὐτό», δηλαδή θὰ κρατήσῃ τὸ ἄλογο ὁ ἀδελφός μου. Ὁ Τούρκος ἀξιωματικὸς πρὸ τῆς ἐπιμονῆς, καὶ ἐπειδὴ εἶχε νὰ κάνῃ μὲ παλαιστήν, ὑπεχώρησε χωρὶς τότε νὰ δώσῃ ἐν Προύσση συνέχειαν εἰς τὸ ἐπεισόδιον καὶ χωρὶς νὰ προβῇ εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν κατὰ τοῦ Ἡλίου, διὰ λόγους ἀσφαλῶς σκοπιμότητος, διότι ἐν Προύσση, ὡς γνωστόν, ἐπλεόναζεν τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

Ὅ,τι ὁμοῦ δὲν συνέβη εἰς Προύσσαν, συνέβη μετ' ὀλίγους μῆνας, ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν υἱῶν Δούκα εἰς Γαλατεινήν.

Τούρκοι Ζαπτιέδες συνέλαβον ἄνευ αἰτίας τὸν πατέρα Λουκᾶν Δούκαν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ἡλίου καὶ τοὺς ἔρριψαν ἄνευ αἰτίας εἰς τὰς φυλακὰς Μπιτολίων. Μετ' ὀλίγους μῆνας, λόγῳ τῶν στερήσεων καὶ τῶν βασανιστηρίων, ἀπέθανεν εἰς τὰς φυλακὰς Μπιτολίων ὁ πατὴρ Δούκας.

Ὁ ἐναπομείνας Ἡλίας διεμήνυσεν εἰς τὴν μητέρα του, ὅτι οἱ Τούρκοι προτίθενται νὰ συλλάβουν ὀλόκληρον τὴν οἰκογένειαν καὶ θὰ πρέπει νὰ προσέχουν. Κατόπιν αὐτοῦ, τὰ μὲν δύο μικρότερα ἀδελφία τοῦ, Μᾶρκος καὶ Ἀθανάσιος, μετέβησαν μυστικὰ εἰς φιλικὰ ἰων σπίτια ἐν Προύσση, οἱ δὲ μεγαλύτεροι Γεώργιος καὶ Δημήτριος, ἡλικίας 13 καὶ 11 ἐτῶν ἀντιστοιχῶς, πῆραν τὰ βουνὰ ὀρμισθέντες νὰ πάρουν πίσω τὸ αἷμα τοῦ πατέρα των καὶ νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν φυλακισμένον ἀδελφόν των, ἄσβεστον μῖσος κατὰ τῶν τυράννων Τούρκων ἔκαιγε πλέον τὰ καρδίας των. Μετὰ περιπλάνησιν πολλῶν ἡμερῶν, συνηντήθησαν μὲ ἓνα ἑλληνικὸν ἀνταρτικὸν σῶμα ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα δροῦσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐναντίον τῶν Τούρκων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἄλλων προπαγανδῶν Βουλγαρικῆς, Ρουμανικῆς κλπ. ἀφ' ἑτέρου, εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ὁποῖου ὁ μικρὸς Γεώργιος παρουσιάσθη καὶ ἐζήτησεν νὰ τοὺς πάρῃ μαζί του. Ὁ ἀρχηγὸς μόλις εἶδε τὰ δυὸ μικρὰ ἀδέρφια ἐγέλασε μὲ τὴν ἐπιμονὴν των νὰ θέλουν τόσο μικροὶ νὰ πολεμήσουν. «Τί νὰ σᾶς κάνω σᾶς, νὰ σᾶς νταντέψω», ἀποκρίθηκε, «καιρὸς γιὰ τέτοια εἶναι τώρα».

Ὁ μικρὸς Γεώργιος ἔπεσε στὰ πόδια του καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοὺς κρατήσῃ νὰ κουβαλᾶνε νερὸ καὶ νὰ τοὺς κάνουν ὅλα τὰ θελήματα.

Ὁ ἀρχηγὸς, δταν ἄκουσε καὶ τὴν ἱστορίαν των, συνεκινήθη καὶ τοὺς ἐκράτησε νὰ τοῦ κάνουν διάφορα θελήματα, χωρὶς βέβαια νὰ τοὺς δώσῃ ὄπλα.

Διὰ πρώτην φοράν ὄπλον ὁ μικρὸς Γεώργιος πῆρε εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν κατόπιν τοῦ ἐξῆς ἐπεισοδίου, ὡς ὁ ἴδιος διηγεῖτο. Μίαν ἡμέραν, τὸ ἀνταρτικὸ σῶμα ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ ἓναν Τούρκον Μπέην, ὅστις ἐφέρετο σκληρὰ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, καὶ νὰ λαφυραγωγῆσῃ συγχρόνως καὶ τὸ κονάκι του.

Ἐπειδὴ ἕως ὁ Πύργος περιεστοιχίζετο ἀπὸ ὑψηλὸν μανδρότοιχον, ἤρχισαν νὰ ἀνοίγουν ὀπὴν εἰς τὸν τοῖχον, διὰ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὄπου δύο γιγαντιαῖοι, ὡσὰν λύκοι, σκύλοι ἐγαύγιζον δαιμονιωδῶς εἰς τὸ ἀνοιγμα τῆς ὀπῆς. Ὁ ἀρχηγὸς εἶπε στὰ παλληκάρια του ποῖος θέλει νὰ ἔμβῃ πρῶτος μέσα ἀπὸ τὴν ὀπὴν, οὐδεὶς ὁμοῦ ἀπήντησεν καὶ μόνον ἡ φωνὴ τοῦ μικροῦ Γεωργίου ἠκούσθη λέγων: «Ἐγὼ ἀρχηγέ, μόνον δόσε μου ἓνα γιαταγάρι». Ὁ ἀρχηγὸς μετὰ τινα δισταγμὸν ἐδέχθη, δεδομένου ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἐδέχετο νὰ εἰσέλθῃ πρῶτος. Ὁ Γεώργιος παραλαβὼν τὸ γιαταγάρι ὥρμησεν ἀπὸ τὴν ἀνοίγεισαν ὀπὴν καὶ ἀπεκεφάλισεν τὸν ἓναν κατόπιν τοῦ ἄλλου τοὺς δύο σκύλους καὶ διηυκόλυεν τὴν εἴσοδον καὶ τῶν ὑπολοίπων. Μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν μάχην, ὁ Μπέης μὲ τοὺς ὀπαδοὺς του ἀπέδρασεν ἐκ τινος μυστικῆς κρύπτῆς καὶ οὕτω δὲν ἀνεῦρον κανέναν εἰς τὸ κονάκι ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα καριοφύλλι κρεμασμένον στὸν τοῖχο.

Πολλοὶ ἠθέλαν νὰ πάρουν τὸ καριοφύλλι αὐτό, ἐπεμβὰς ὁμοῦ ὁ ἀρχηγὸς εἶπεν: «Τὸ καριοφύλλι αὐτὸ ἀνήκει στὸν Γιώργο, ὁ ὁποῖος ἔδειξε μὲ τὴν παλληκαριά του ὅτι τοῦ ἀξίζει». Ἦτο ἡ μεγαλυτέρα χαρὰ τῆς ζωῆς του ἡ ἀπόκτησις τοῦ καριοφυλλιοῦ, ὅπως ὁ ἴδιος διηγεῖτο μετέπειτα.

Εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν παρουσιάσθη ὁ Γεώργιος εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ καὶ τοῦ εἶπεν ἀπεριφράστως « Ἀρχηγέ θέλω νὰ φύγω ». Ὁ ἀρχηγὸς ἔμεινεν ἀναυδος, διότι ἔχανε τὸ καλλίτερο παλληκάρι τοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ διὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας τοῦ ἀφ' ἑτέρου, προσεπάθησε νὰ τὸν κρατήσῃ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κάμψῃ τὴν θέλησιν τοῦ νεαροῦ Γεωργίου, ὁ ὁποῖος ἀπεχώρησε καὶ κατήρησε δικό του ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀνταρτικῶ σώμα.

Ἐκτοτε πλέον ἀρχίζει ἡ λαμπρὰ ἐθνικὴ δρᾶσις τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Γ. Νταβέλη, ἀπειρες μάχες ἔχει δώσει μὲ τακτικὸν τουρκικὸν στρατὸν προξενῶν εἰς αὐτὸν μεγάλη φθορά. Ὁ Σουλτάνος ἐπεκέρυξε τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντὶ μιᾶς βεδούρας (ταγάρι) λίρες.

Πεδίον δρᾶσεώς του ἦτο ὀλόκληρος ὁ Μακεδονία καὶ Ἡπειρος καὶ ἡ μικρὰ Ἀσία ἀκόμη, διὰν ἐκαλεῖτο ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ ἐγκατεστημένους Ἕλληνας, ἵνα τιμωρήσῃ κακούργους Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἐφέροντο βαναύσως κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπιφανεῖς Τούρκοι ἀξιωματικοὶ οἱ ὁποῖοι ἐστάλησαν ἀπὸ τὴν Πύλην γιὰ νὰ φέρουν τὸ κεφάλι τοῦ Νταβέλη, ἐνικήθησαν καὶ οἱ ἴδιοι ἐφονεύθησαν, ἀναφέρω ἐλαχίστους ἀπ' αὐτούς: Ἀμπετὶν ἀγάς ἡ μπέης, σκοτώθηκε σὲ μιὰ τοποθεσία κοντὰ στὴ Δεσκάτη ἡ ὁποία ὀνομάζεται ἐβδομῆντα ἀδέλφια, Φέζος, Τούρκος ἀνώτερος ἀξιωματικὸς, Τζινὲλ μπέης, Νετζήπ Μπουραντάνη (Δερβέναγας) στὸν Ἀηλιά τοῦ χωριοῦ Φούρκα, Δαουλὰπ βέης στὴν Μπριάζα, Μουσλῆ βέη Φράσιαρη τσιφλικούχος τοῦ Κερασόβου ἔξω ἀπὸ τὸ Κεράσοβον. Τὸν Φέζο τὸν σκότωσε ἔξω ἀπὸ τὴ Βωβοῦσα.

Ἡ ὄλη ἱστορία τοῦ ἐγράφη ἀπὸ τὸν Δημοσιογράφου Ἡλία Μπραζιώτη, ἀλλὰ δὲν βρήκαμε κανένα ἀντίτυπον. Ἀσφαλῶς θὰ ὑπάρχουν. Δὲν ἐνδιεφέρθη δὲ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Νταβέλης, ὁ ὁποῖος ἀπεχθάνετο τὴν διαφήμισιν.

Ὁ ἴδιος ὁ Νταβέλης ἔλεγεν, διὰ τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἦτο, διὰ τὰ παλληκάρια τοῦ, λόγῳ τῆς ἀγάπης ποὺ ἔτρεφον πρὸς αὐτὸν καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τὴν ὁποίαν εἶχον ὡς ἀρχηγοῦ, ἔξετέλουν μὲ ἀκριβείαν καὶ ταχύτητα τὰς διαταγὰς τὰς ὁποίας ἔδιδεν εἰς αὐτούς. Ὁ ἴδιος δὲ μὲ τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ ἐξηκρίβωνε ποὺ ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ καὶ ἐπεδίωκε κατὰ κανόνα τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ.

Μετὰ τὸ σκότωμα τοῦ ἀρχηγοῦ, ἐπεκράτει τοιαύτη σύγχυσις εἰς τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν, διαλυόμενος κατόπιν καὶ τῆς θυελλώδους κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπιθέσεως.

Ὅταν ἐκηρύχθη ὁ ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897, ὁ Γ. Νταβέλης ἦτο ἐγκατεστημένος εἰς τὸ χωρίον Μακρουχώρι Λαρίσης, ὅπου, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀλίγα χωραφάκια τοῦ, εἶχεν ὀποκτήσει συνεπείᾳ τῆς ἐργασίας τοῦ 1000 πρόβατα, τὸ δὲ σπίτι τοῦ ἦτο κατάφορτον ἀπὸ ἐγγώρια προϊόντα καὶ κρασιά.

Ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ τὴν οἰκογένειά του ἀκόμα τὰ ἀφῆκε εἰς τὴν τύχην των, διὰν ἐκλήθη ἀπὸ τὸ ἀρχηγεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ νὰ προσφέρῃ πάλιν τὰς ὑπηρεσίας του.

Ὄντως, κατήρησε ἀνεξάρτητον ἀναρτικὸν σώμα ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ πολίτας παλαιούς συνεργάτας τοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ στρατιώτας. Τὸ ἀνεξάρτητον μικτὸν τοῦτο σώμα ἔδρασεν ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν διοίκησιν τοῦ Γεωργίου Νταβέλη, δῶσαν πλείστας μάχας κατὰ τῶν Τούρκων εἰς Κρανιά, Δελέρια κλπ., ἀλλὰ τὴν πλέον ἀποφασιστικὴν παρὰ τὸν Βελεστίνον, διὰν ἔσωσεν ἐκ βεβαίας καταστροφῆς τὸ σύνταγμα τοῦ συνταγματάρχου Σμολένσκη, πλαγιοκοπήσας τοὺς Τούρκους καὶ θέσας αὐτούς μεταξὺ δύο πυρῶν, τὴν στιγμὴν ποὺ ἐνόμιζαν διὰ εἶχον κυκλώσει ἔξ ὄλων τῶν πλευρῶν τὸ σύνταγμα Σμολένσκη. Οἱ Τούρκοι ἐκδικούμενοι τοῦ ἔκαψαν τὸ σπίτι μὲ ὄλα τὰ ὑπάρχοντα καὶ τοῦ πῆραν ὄλο τὸ βίος του, 1000 πρόβατα μὲ τὰ ἀρνιά κλπ. Ἡ δὲ οἰκογένειά του εὗρίσκετο πρόσφυξ εἰς Χαλκίδα.

Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α΄., διὰ τὸ κατόρθωμά του αὐτὸ, ἐκάλεσε τὸν ὑπέροχον πατριώτην Γ. Νταβέλην, ἵνα παρουσιασθῆ ἑνώπιόν του. Παρουσιασθεὶς ὁ Γ. Νταβέλης ἑνώπιον τοῦ Βασιλέως, παρισταμένου τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου καὶ πολλῶν ἀξιωματικῶν, ἐγνώρισεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ πατρὶς εὐγνωμονοῦσα τοῦ χορηγεῖ σύνταξιν.

Ὁ λαμπρὸς πατριώτης, Γ. Νταβέλης, ἀπήντησε εἰς τὸν Βασιλέα: «Δὲν δέχομαι Μεγαλειότατε τὴν σύνταξιν, διότι νομίζω, ὅτι οἱ πατριῶται δὲν πρέπει νὰ πολεμᾶν γιὰ χρήματα».

Καὶ τὸ εἶπεν αὐτὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἡ οἰκογένειά του ἦτο πρόσφυξ εἰς Χαλκίδα, τὸ δὲ σπῆτι του καμμένο ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Συνεπεία τοῦ ὑψηλοῦ του αὐτοῦ πατριωτισμοῦ ἐκινδύνευσε νὰ καταστραφῆ τελείως οἰκονομικῶς καὶ τὰ παιδιὰ του νὰ μείνουν στοὺς δρόμους.

Ὁ διάδοχος Κωνσταντίνος, τόσον κατεπλάγη ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν τοῦ ὑπερόχου Ἑλλήνος Γεωργίου Νταβέλη, ὥστε δὲν τὸν ἐλησμόνησεν καί, τὸ 1920·22, διὰ 2 τηλεγραφημάτων, ἀποσταλέντων ἐκ τῶν ἀνακτόρων Ἀθηνῶν, ἐκάλεε αὐτὸν ὅπως παρουσιασθῆ καὶ τῷ ἀναθέσει τὴν ἀρχηγίαν ἀνταρτικοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον νὰ δράσῃ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ εἰς τὰ μετόπισθεν τῶν ὀρδῶν τοῦ Κεμάλ. Λόγω δμως τοῦ γήρατος, ἀπήντησεν, ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ του εἶναι πρόθυμος, τὸ σῶμα δμως ἀσθενές. Ἦτο τότε 74 ἐτῶν. Ὄντως, τὸ 1923 ἀπέθανεν, μᾶλλον ἀπὸ τὴν λύπην του, διὰ τὴν ἦταν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν.

Παρέλειψα ν' ἀναγράψω, ὅτι ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός του Ἡλίας, ἐκάθησεν εἰς φυλακὴν Μπιτολίων περὶ τὰ 10 χρόνια, τελικῶς κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ ἐξ αὐτῶν καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γ. Νταβέλη, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποῦ ἐκτοτε ὑπηρέτησεν μέχρι τοῦ θανάτου του, φονευθεὶς εἰς τινα κατὰ τῶν Τούρκων μάχων.

Αὐτὴ, ἐν περιλήψει, ἦτο ἡ πολιτεία τοῦ Γεωργ. Νταβέλη, τὰ κατορθώματα τοῦ ὁποῦ, διὰ νὰ περιγραφοῦν, δὲν θὰ ἔφθανεν ἓνα βιβλίον.

Εἰς τὴν ζωὴν του χαρακτηρίζεται μὲ ἓνα ὑπέροχον ὑψηλὸν φρόνημα, προικισμένος μὲ φυσικὰ διοικητικὰ προσόντα σπάνια, περιφρόνηση πρὸς τὸν θάνατον, ἀνιδιοτελής εἰς τὸ ἔπακρον, ὡς μόνον σκοπὸν τῆς ζωῆς του ἔταξεν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ εἰς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐθυσίασε τὸ ἀτομικόν του συμφέρον, ἀκόμη καὶ τὴν ζωὴν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του.

Ἐσωκλείστως σὰς ἀποστέλλω μιὰν φωτογραφίαν, ἡ ὁποία εἰκονίζει τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, παλαιοὺς καὶ νέους: Παῦλος Μελάς, Μυλωνάς, Μαζαράκης (Αἰνειάν), Νταβέλης κλπ., μὲ τὰ παλληκάρια τους. Τὴν φωτογραφία αὐτὴν μοῦ τὴν ἔδωσεν ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Κωνσταντίνος Μαζαράκης (Αἰνειάν), ὅταν τὸν ἐπεσκέφθην εἰς τὴν ἐν Ἀρδητοῦ 1 οἰκίαν του ἐν Ἀθήναις, εἰπὼν εἰς ἐμέ: «Πάρε αὐτὴν τὴν φωτογραφίαν καὶ νὰ εἶσαι ὑπερήφανος διὰ τὸν ἐκ μητρὸς παπποῦ σου». Ὁ στρατηγὸς Κωνσταντίνος Μαζαράκης, ὡς γνωστόν, εἶναι εἰς ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἀρχηγῶν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος 1903 - 1909 καὶ ἦτο εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ καλῦτερον παντὸς ἄλλου ποῖος ἦτο ὁ Γεώργιος Νταβέλης. Ἡ βιογραφία του ἐκτίθεται ὅπως ἀκριβῶς τὴν ἄκουσα ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν παπποῦ μου Γεώργιον Νταβέλην καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιζῶσαν ἤδη μητέρα μου Χριστοφίλη Κυρίτση, εὐρισκομένη εἰς τὸ χωριὸ Μακρουχῶρι Λαρίσης.

Μετὰ τιμῆς

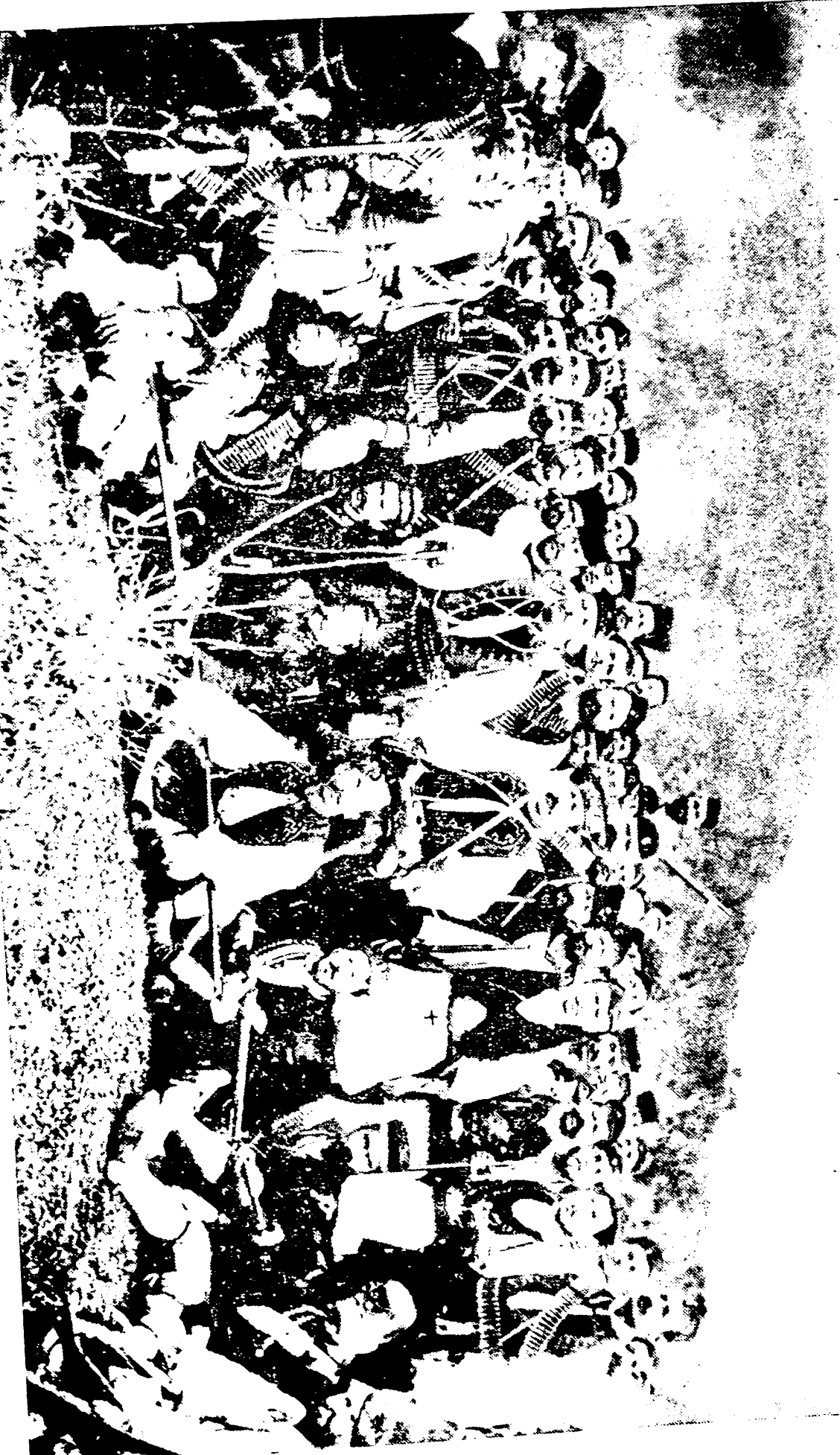
ΠΕΤΡΟΣ ΑΘΑΝ. ΚΥΡΙΤΣΗΣ

Ἐπάλληλος Ο.Τ.Ε.

Λάρισα

Ὅδος Ἡλείου 124

Ο ορχηστρικός Γ. Νταβέλης (σημειούμενος διά σταυρού) ἐν ἑορτῇ ἑλλὰς οὐρανόφωνων καὶ ἀναστάσεων Σουλίου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΡ. ΣΙΟΝΤΗ, Διδασκάλου

“ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΗΠΕΙΡΟΥ,”

(“Ἐπαινος Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μετὰ 1500δράχμου χρηματικῆς ἐνίσχυσεως—Συνεδρία 818—12—12—1963)

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ἄσματα, νανουρίσματα καὶ ταχταρίσματα, θρῦλοι. εἰδήσεις περὶ οἰκίας, παιδιοῦ, τελευτῆς, μαγικῶν καὶ δεισιδαιμόνων συνηθειῶν, μαντικῆς, μετεωρολογίας καὶ λαϊκῆς λατρείας

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Τὰ χρόνια, πὸν γοργὰ κυλοῦν, σέρουν μαζί τους, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὰ λαϊκά μας ἦθη καὶ ἔθιμα, τὰ αἰνίγματα καὶ τὰ παραμύθια, τὶς παροιμίες καὶ τὶς παραδόσεις, τὰ λαϊκά τραγούδια καὶ τὰ μοιρολόγια, τὶς λαϊκὲς τέχνες, καθὼς καὶ τὶς διάφορες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς πὸν δὲν προέρχονται ἀπ’ εὐθείας ἀπὸ τὴν παράδοση, ἀλλ’ ἔχουν ἀφομοιωθῆ ἢ συνάπτονται στενὰ μὲ τὴν παράδοση τοῦ λαοῦ μας.

Στὸ πέρασμά τους, καὶ αἰτία τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἀστικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀστυφιλίας, μεταβάλλουν ἢ καὶ, πολλὰς φορές, ἐξαφανίζουν τὸ λαϊκὸ μας θησαυρὸ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάσωμε ἀπὸ τὰ μάτια μας τὴν συνολικὴ ἔκφραση τοῦ λαοῦ μας.

Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ προφυλάξωμε τὸν πολύτιμο αὐτὸ λαϊκὸ μας θησαυρὸ ἀπὸ ξένες μιμήσεις καὶ ψεύτικες μορφὲς ζωῆς, πὸν παρουσιάζονται μὲ λαϊκὲς καὶ ἐθνικὲς ἀξιώσεις, καὶ νὰ διατηρήσωμε τοῦτον ὡς πηγὴ ἐπιστημονικῶν καὶ κοινωνικῶν ὠφελημάτων καὶ ὡς μέσον ἀνάπτυξης τοῦ λαϊκοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τῆς Ἐθνικῆς τέχνης καὶ βιομηχανίας.

Τὸ ὕλικὸ τῆς συλλογῆς μου εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν κατοίκων τῶν περιοχῶν: Παραμυθιάς, Ἰωαννίνων, Σουλιτοχωρίων, Κατσανοχωρίων καὶ Τζουμέρκων.

Ἐπειδὴ οἱ διαφορὲς τοῦ ὕλικου, στὴν καθεμιὰ ἀπὸ τὶς ἀνωτέρω περιοχάς, εἶναι ἀσήμαντες, γι’ αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ἔκανα ξεχωριστὴ κατάταξη αὐτοῦ.

Σκοπὸς τῆς ἐργασίας μου εἶναι νὰ δώσω, ὡς κληρονομιά στὴν μέλλουσα Ἡπειρώτικη γενιά, τὶς λαογραφικὲς παραδόσεις τῆς παλιᾶς γενιᾶς καὶ νὰ φέρω στὴν θύμησιν τοῦ κάθε Ἡπειρώτη τὴν προέλευσιν τῆς Ἡπειρώτικης λεβεντιᾶς καὶ γενικώτερα τὴν καταγωγὴν του.

ΚΩΝ. ΧΡ. ΣΙΟΝΤΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΗΘΗ, ΕΘΙΜΑ, ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΖΩΗΣ, ΑΝΘΡΩΠΩΝ, ΖΩΩΝ & ΚΑΙΡΟΥ, ΣΤΟΥΣ 12 ΜΗΝΕΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

1. Ὄνομασία μηνῶν

1) Γενάρης

(Γενάρης) Λέγεται ἔτσι γιὰτι—λένε—γεννοβολᾶνε στὰ ὄρεινὰ χωριὰ τὰ ζῶα καὶ κυρίως τὰ γίδια.

2) Φλεβάρης ἢ Κουτσοφλέβαρος.

Εἶναι κουτσός, γιὰτι ἔκανε τὸ χατήρι τοῦ Μάρτη, ποὺ ἤθελε νὰ ἐκδικηθῇ τὴ γριὰ καὶ τῶδωσε μιὰ ἡμέρα.

Ἐκτὸς τούτου—λένε—πὼς τὸν γέλασε ὁ Μάρτης καὶ τοῦ πῆρε τὴ σειρά. Γι' αὐτὰ ὁμως μετανόησε ὁ Φλεβάρης καί, σὰν παραπονιάρης ποὺ εἶναι, τὸ πῆρε κάτακαρδα καὶ συνεχῶς κλαίει. Οἱ βροχές—λένε—ποὺ ρίχνει εἶναι τὰ δάκρυά του.

3) Μάρτης ἢ Γδάρτης ἢ Ξεροκοφινιάρης ἢ Παλουκοκάφτης.

Λέγεται ἔτσι γιὰτι περνᾶ ἀκατάστατος καὶ γεμᾶτος καπρίτσια. Κάνει κρύα καὶ βροχές, ἀδειάζει τὰ κοφίνια—ἀμπάρια—τῆς σοδειᾶς καὶ τὶς θημωνιές τῶν ξύλων.

Ὄταν ἦταν μικρός κι ἡ μάνα του πήγαινε στὶς δουλειές, ἔψαχνε στὸ σπίτι γιὰ νὰ βρῆ τὸ κρυμμένο μέλι. Ἄν τῶβρισκε, ἔτρωγε κι ὕστερα ξεκαρδιζόντανε στὰ γέλια, ἂν ὄχι, ἔκλεγε. Ἐτσι—λένε—τοῦμεινε ἡ συνήθεια αὐτή, πότε νὰ γελάη καὶ πότε νὰ κλαίη.

4) Ἀπρίλης ἢ Λαμπριάτης, ἐπειδὴ πέφτει συνήθως τὸν μήνα αὐτὸν ἡ Λαμπρῆ. Οἱ κτηνοτρόφοι τὸν λένε καὶ Ἀϊ Γιώργη, ἀπὸ τὴν γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

5) Μᾶης. Λέγεται ἔτσι—λένε—γιὰτι μὲ τὶς ὁμορφιές του μαγεύει τὰ πλάσματα τῆς γῆς. Τὸν λένε καὶ Κερασάρη ἐπειδὴ ἀρχίζουν νὰ γίνωνται τὰ κεράσια.

6) Θεριστῆς (Θερτῆς) ἢ Δρεπανάς, 7) Ἀλωνάρης 8) Αὐγουστος 9) Τρυγητῆς ἢ Τρυτῆς.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Αὐγουστο, ποὺ ὁ νουνός του ἦταν—λένε—κοσμογυρισμένος καὶ τῶδωσαν ὄνομα ξενικό, οἱ ἄλλοι νουνοὶ ἦσαν ντόπιοι Ἕλληνες καὶ ἀγρότες κι ἔδωσαν στοὺς ἄλλους μῆνες ὀνόματα χωριάτικα, παρμένα ἀπὸ τὶς δουλειές τους.

Ἐτσι, τὸν ἕκτο μῆνα τὸν ὀνόμασαν Θεριστῆ ἢ Δρεπανά, ἐπειδὴ οἱ ἀγρότες θερίζουν μὲ δρεπάνια τὰ σιτηρά τους, τὸν ἕβδομο τὸν ὀνόμασαν Ἀλωνάρι, ἐπειδὴ ἀλωνίζουν, καὶ τὸν ἕνατο Τρυγητῆ, ἀπὸ τὸν τρύγο τῶν σταφυλιῶν.

10) Ἀϊ—Δημήτρης.

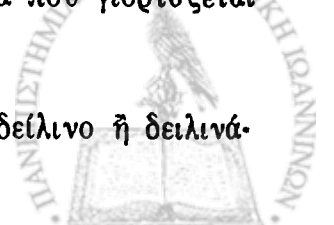
11) Ἀϊταξιάρχης ἢ Χαμένος.

12) Ἀντριάς.

Ὁ δέκατος μῆνας πῆρε—λένε—τὸνομα τοῦ Αἰδημήμηρη. ὁ ἐνδέκατος τῶν Ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, ἀλλὰ καὶ τὸνομα Χαμένος, ἐπειδὴ τοῦ μικραίνουν οἱ ἡμέρες του, καὶ ὁ δωδέκατος, ἀπὸ τὸνομα τοῦ Ἁγιαντρέα ποὺ γιορτάζεται τὴν Παραμονή του

2. Ὄνομασία 24ώρου

Πουρνούτσικο, πουρνό, κολατσιό, γιοματάκι, γίωμα, κοντοδεύλινο ἢ δειλινά.

κι, δειλινό, ώρα φούρνου ή μιὰ βουκέντρα ήλιος ή μιὰ ούργια, βραδάκι ή άχσι-
μάκι, βράδυ, πρώτα κοκόρια ή μεσάνυχτα, δεύτερα κοκόρια και τρίτα κοκόρια.

3) Φάσεις τής Σελήνης

Πιάση Φεγγαριού—Γιόμηση—Λιόκρηση—Χάση Φεγγαριού.

Στήν πιάση και στήν Λιόκρηση δέν κόβουν ξύλα γιατί σέπονται ή τὰ τρώει ή μύγα, δέν φυτεύουν λαχανικά γιατί δέν προκόβουν και δέν πλένουν ρούχα, γιατί τὰ παίρνει ή κακιὰ ώρα. Μόνο στή Χάση του Φεγγαριού κάνουν δλες τις δουλειές τους χωρίς νά διατρέχουν κανέναν κίνδυνο καταστροφής των.

4. Έθιμα στό διάστημα του χρόνου

— Τήν παραμονή του Αγίου Βασιλείου τὸ βράδυ και μετὰ τὸ φαγητό, κόβουν φύλλα ἀπὸ ἐλαιὰ και τὰ ρίχνουν ἕνα - ἕνα στή φωτιά. Ὀνοματίζουν, γιά κάθε ἕνα φύλλο πὸν ρίχνουν, ἕνα πρόσωπο του σπιτιού ή τής οικογένειας ή του χωριού, ή του ζώου ἀκόμη. Π.χ. αὐτὸ τὸ ρίχνω γιά τὸ Μανώλη ή αὐτὸ γιά τὸ λιάρο τράγο. Ἐάν τὸ φύλλο καὶ αὐτὸ τὸ πρόσωπο ή τὸ ζῶο, χρονιὰ πέρα δέν βγάξει, θὰ χαθῆ. Ἐάν ὁμως τὸ φύλλο πεταχτῆ, τότε αὐτὸ τὸ πρόσωπο ή τὸ ζῶο θὰ βγάλῃ πέρα τῆ χρονιὰ, θὰ ζήσῃ.

— Ἐάν ἀπὸ τὸ βραδυνὸ φαγητὸ τής παραμονῆς του Αγίου Βασιλείου περισέψη ψωμί ή τυρὶ, τὰ μεσάνυχτα πηγαίνουν και κλέβουν τὸ νερὸ στις βρύσες, ὅπως κάνουν και του Αγίου Ἀνδρέα με τὰ μπόλια, και ραντίζουν μ' αὐτὸ τὸν δρόμο και τὸ σπίτι. Ἀφήνουν ὁμως τῶρα στή βρύση ψωμί γιά νά πλουτίνη ή σοδειὰ και τὸ τυρὶ γιά νά πᾶνε καλά τὰ γιδοπρόβατά τους ὅλη τῆ χρονιὰ. Χαρὰ και τῶρα στὸν πρώτο. Αὐτὸς παίρνει τὴν εὐτυχία τής χρονιᾶς.

— Τὸ πρῶτὸ του Αγίου Βασιλείου ρίχνουν στή φωτιά κλώνους ἀπὸ πουρνάρι ή κέδρο και οἱ σταχτηλίθρες πὸν θὰ πεταχτοῦν ἐπάνω εἶναι τὰ ἄρνια και τὰ κατοίκια του Αἰ - Βασίλη. Ἐάν πεταχτοῦν πολλές, πολλὰ θὰ εἶναι τὰ ἄρνοκάτσικά του, ἂν ὀχι, θὰ εἶναι λίγα. Προσέχουν ὁμως ἐκεῖνος πὸν θὰ ρίξῃ τοὺς κλώνους στήν φωτιά, νά εἶναι καθαρὸς.

— Τὸ πρῶτὸ του Αγίου Βασιλείου, μόλις σηκωθοῦν ἀπὸ τὸν ὕπνο, ἐπιδιώκουν νά ἰδοῦν, πρώτα πρώτα, πρόβατα ή καλοὺς και νέους ἀνθρώπους. Ὅσοι θὰ τὸ ἐπιτύχουν αὐτὸ, ὁ καινούργιος χρόνος θὰ τοὺς πάη καλά. Ἄλλοίμονο σ' ὄσους ἰδοῦν ἀρρωστιαρῆδες, γέρους ή γριές, ἀποκοιμισμένους ἀνθρώπους ή διάφορα ζῶα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πρόβατα. Γι' αὐτοὺς ὁ καινούργιος χρόνος δέν θὰ πάη καθόλου καλά. Πάντοτε θὰ εἶναι ἀρρωστοι και ἀποκοιμισμένοι.

— Ὅσοι ἔχουν πρόβατα, γίδια, ἀγελάδες ή ἄλλα ζῶα, τὸ πρῶτὸ του Αγίου Βασιλείου θὰ πᾶνε νά τὰ περιποιηθοῦν ή ἀπλῶς νά τὰ ἰδοῦν με τηγανίτες θηλυκὰ πρόσωπα του σπιτιού, ἡλικίας μέχρι 15 ἐτῶν, ἀνύπανδρα και καθαρά. Τὰ σηκώνει ἕνα - ἕνα και τὰ κτυπᾶ με τὴν ποδιά της και τοῦτο γιά νά γεννήσουν ὄλο θηλυκὰ και νά πληθύνουν. Ἐάν ὁμως τὰ ἰδῆ ἀρσενικὸ πρόσωπο, τότε θὰ γεννήσουν ὄλο ἀρσενικὰ και δέν θὰ μεγαλώσῃ τὸ κοπάδι τους ὅλη τῆ χρονιὰ.

— Του Αγίου Βασιλείου φτιάχνουν κουλούρια με ζάχαρη και ζυμαρί. Ὅποιος ἔχει ζῶα, κρεμάει ἕνα, δύο ἔως τρία, πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα του σπιτιού του, γιά νά βρισκωνται μέχρι του Αγίου Βασιλείου τής ἄλλης χρονιᾶς. Ἐτσι τὸ κοπάδι του θὰ πάη καλά ὄλο τὸ χρόνο. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ, ὁ τσοπάνος βάζει δύο κουλούρια ἀνὰ ἕνα σὲ κάθε κέρατο του κριαριού ή του τράγου. Με τὸ τίναγμα του ζώου, ἂν τὰ κουλούρια σταθοῦν με τὴν καλή τους ὄψη, τότε τὸ κοπάδι θὰ πάη ὄλο τὸ χρόνο καλά. Ἐάν ὁμως σταθοῦν με τὴν ἀνάποδη, τότε τὸ κοπάδι δέν θὰ πάη καλά.

— Φτιάχνουν ἐπίσης και βασιλόπιττα με πλιχούρι και ρύζι. Ρίχνουν μέσα

ένα νόμισμα, κι ὅποιος θὰ τὸ βρῆ, θὰ εἶναι ὁ τυχερὸς τοῦ σπιτιοῦ ὅλη τὴν καινούργια χρονιά. Ἄν εἶναι καλὸς, θὰ εὐτυχήσῃ τὸ σπίτι, ἂν ὄχι, θὰ δυστυχήσῃ.

Οἱ κτηνοτρόφοι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νόμισμα, ρίχνουν στὴν πίττα μιὰ φουρκούλα ξύλινη, ἓνα φύλλο ἀπὸ πουρνάρι κι ἓνα χορταράκι. Ὁ τυχερὸς τοῦ πρώτου ὅλη τὴ χρονιά θάχῃ τ' ἄλογα, τοῦ δεύτερου θάναί γιδοβοσκὸς καὶ τοῦ τρίτου βοσκὸς στὰ πρόβατα.

— Τὴν Πρωτοχρονιά δὲν ταξιδεύουν γιὰ νὰ μὴ βρισκῶνται ὅλη τὴ χρονιά στοὺς δρόμους.

— Ὅποιος τοῦ Ἁγίου Βασιλείου κερδίσῃ στὰ χαρτιά, ἢ χρονιά γι' αὐτὸν θὰ εἶναι τυχερὴ καί, γιὰ ὅποιον χάσῃ, ἄτυχη.

— Τὸ δωδεκάημερο, κανένας τὸ βράδυ δὲν βγαίνει ἔξω νὰ φωνάξῃ δυνατὰ ἢ νὰ σφυρίξῃ, γιὰτὶ θὰ τοὺς ἀκούσουν οἱ καψιούρηδες καὶ θὰ τοὺς πάρουν τὴ φωνή.

— Ἄν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου κἀνῆ ἥλιος, ἢ ἀρκούδα λιάζει τ' ἀρκουδόπουλά της καὶ ὁ Γενάρης θὰ πάῃ κακὸς, ἂν ὄχι, καλὸς.

— Τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων, ἀπὸ τὸ πρωτὶ καθαρίζουν κι ἐτοιμάζουν τὸ σπίτι γιὰτὶ θὰ περάσῃ ὁ παπᾶς γιὰ νὰ τοὺς κἀνῆ ἀγιασμό. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ μικροὶ καὶ μεγάλοι κρατοῦν νηστεία.

— Τὰ Φῶτα, πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία μὲ δοχεῖα καὶ παίρνουν ἁγιονέρι. Ὅταν γυρῶσιν στὸ σπίτι τὸ χωρίζουν αὐτὸ σὲ δυὸ δοχεῖα. Τὸ ἓνα εἶναι γιὰ νὰ πιοῦν τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας καὶ τᾶλλο γιὰ νὰ ραντίσουν τὰ ζῶα τους, τὸ σπίτι τους, τὰ πραγματά τους καὶ τοὺς κήπους. Πίνουν ὅλοι στὸ σπίτι ἁγιονέρι, γιὰ νὰ εἶναι ὅλοι τὴ χρονιά γεροί. Εἶναι δεύτερη μεταλαβιὰ (κοινωνιὰ) λένε τὸ ἁγιονέρι αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὸ βράδυ, μέχρι τὴν ὥρα πού θὰ τὸ πιοῦν, δὲν βάζουν τίποτε στὸ τους. Ὅσο περισσέψῃ τὸ φυλᾶνε καὶ τὸ πίνουν τὶς γιορτὲς πού δὲν θὰ μπορέσουν νὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία. Ἐπίσης κοινωνοῦν μ' αὐτὸ τοὺς ἐτοιμοθάνατους πού δὲν θὰ προλάβῃ νὰ τοὺς κοινωνήσῃ ὁ παπᾶς. Μὲ τ' ἁγιόνερο τοῦ ἄλλου δοχείου, ραντίζουν τὸ σπίτι, τὰ ροῦχα, τὰ ζῶα καὶ τὰ μαντριά, τοὺς κήπους κι ὅλα τὰ πράγματά τους, γιὰ νὰ ἔχουν ὑγεία. Κρατοῦν λίγο σ' ἓνα μπουκαλάκι, τὸ βάζουν στὸ εἰκόνημα τοῦ σπιτιοῦ μέχρι τὴν ἄλλη χρονιά τὴν ἴδια ἡμέρα κι ὕστερα τὸ ρίχνουν στὸ χωνευτήρι τῆς ἐκκλησίας.

Σφάζουν κόττα τὴν ἡμέρα αὐτὴ καὶ τὴν φτιάχνουν πίττα μὲ ρύζι πού τὴν τρῶνε τὸ μεσημέρι. Τὰ παιδιὰ χαρούμενα, πού θὰ φᾶνε κοιτόπιττα, τραγουδοῦν:

Σήμερα τὰ Φῶτα
καρκαλιέται ἡ κόττα
πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα
τῆς φωνάζει ὁ πέτος
δὲν ἀπολογιέται
σφίγγει ἓνα λιθάρι
τὴν παίρνει στὸ ποδάρι.
— Ὁϊ - ὄϊ πόδι μου
καὶ τὸ ποδαράκι μου
φέρτε μου τὴ σέλα μου
καὶ τὸ σελοκόπι μου
νὰ σελώσω τ' ἄλογο
νὰ πάω στὴν Μητρόπολη.
Νὰ φωνάξω τζιρμι ρτζή
Τζιρμιρτζή καλὸ παιδί
τὸ παιδί πού βάπτισες

ἔσκασε καὶ πλάνταξε
καὶ ποὺ νὰ τὸ θάψωμε
στὴν Κυρὰ τὴν Παναγιά
πῶχει ἀνώγια καὶ κατώγια
καὶ κλειδιὰ καὶ παραθύρια.
Ἄνοιγῶ καὶ μπαίνω μέσα
βρίσκω λύκο ποὺ χορεύει
καὶ ἀλεποῦ ποὺ μαγειρεύη
κι' ὁ σκαντζόχοιρος ὁ Ρήγας
κάνει μάτι τῆς χελώνας
— Τί μοῦ ζήλεψες καϋμένε
τὰ ποδάρια τὰ σκασμένα
τὸ λαιμὸ τὸ σκουριασμένο
μέσ' τὸ κούφαλο κρυμμένο.

Ἐπίσης τραγουδοῦν :

Σήμερα τὰ Φῶτα
καρκαλιέται ἢ κόττα
πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα
τῆς φωνάζ' ὁ πέτος
δὲν ἀπολογιέται.
Σφίγγει ἓνα λιθάρι
τὴν παίρνει στὸ ποδάρι.
— Ὅϊ - ὄϊ πόδι μου
καὶ τὸ ποδαράκι μου,
νὰ σελώσω τᾶλογο
νὰ πάω στὴν Μητρόπολη.
Ὡρ Ἀγγέλω, Ἀρχαγγέλω
πῶς κοιμᾶσαι μοναχῆ;
Ἔχω Πέτρους ἔχω Παύλους
ἔχω δώδεκα Ἀποστόλους
τὸ ζωνάρι τοῦ Χριστοῦ
τῶχω ἐγὼ προσκεφαλάκι.

Τὸ βράδυ τῶν Φώτων καὶ προτοῦ κοιμηθοῦν, ἀδειάζουν τὸ νερὸ ποὺ ἔχουν
στὶς βαρέλες τους ἢ σ' ἄλλα δοχεῖα. Τὸ νερὸ αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ μείνη —λένε—
τὸ βράδυ σ' αὐτὰ τὰ δοχεῖα. Ὅποιος τ' ἀφήσῃ ἔχει ἁμαρτία. Τὸ πρωτὶ τρέχουν
στὶς βρύσεις καὶ παίρνουν καινούργιο νερό.

— Ἀπὸ τὴν παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ μέχρι τὴν ἄλλη μέ-
ρα τῆς γιορτῆς, δὲν ἐργάζονται γιὰτι —λένε— ὁ Ἀϊ - Ντώνης τοὺς καταστρέφει
τὴν ἐργασία ποὺ κάνουν καὶ τοὺς κάνει κακό. Λένε καὶ μιὰ ἱστοριούλα γι' αὐτό:
Μιὰ γυναίκα ὕφαινε τὴν παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ μιὰ ἄλλη ποὺ τὴν
εἶδε τῆς εἶπε:

— Ὑφαίνεις σήμερα, κυρά; Αὐριο ἔρχεται ὁ Ἀϊ - Ντώνης.— Ἄ! Ἀντών' καὶ
Σφιντών' δὲν ξέρω ἐγώ. Εἶναι μικρὸς Ἅγιος ὁ Ἀϊ - Ντώνης, τῆς εἶπε ἐκεῖνη καὶ
συνέχισε τὴ δουλειά της μέχρις ἄργα τὸ βράδυ. Τὸ πρωτὶ ποὺ ξημέρωσε πηγαίνει
στὸν ἀργαλειό της καὶ βλέπει τὸ βλάρι της ποὺ ὕφαινε ὄλο μικρὸς τρύπες ἀπὸ τὸ
σκόρο καὶ τὰ ποντίκια. Ἐνῶ κοίταξε λυπημένα τὸ ὕφασμά της, τῆς φάνηκε πῶς
ἄκουσε μιὰ φωνὴ νὰ τῆς λέγῃ:

— «Μικρὸς Ἀντώνης ἤμουνα, μικρὸς τρυπίτσες ἔφτιαξα».

Τοῦ Ἀϊ-Τρύφωνα δὲν μπαίνουν στὸν κῆπο γιὰ καλλιέργεια, γιὰ τὸς τρώει ὁ τυφλοπόντικας τὰ σπαρτά. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, ἓνα θηλυκὸ πρόσωπο τοῦ σπιτιοῦ, παίρνει ἓνα μπάλωμα καὶ μ' ἓνα βελόνι μὲ κλωστή, ἀρχίζει νὰ τὸ ράβῃ ὅπως νά'ναι. Ἐνῶ τὸ ράβει ἓνα ἄλλο πρόσωπο θηλυκὸ τῆς λέει: «Τί ράβεις αὐτοῦ;» Αὐτὴ τῆς ἀπαντᾷ: «Τοῦ ποντικιοῦ τὸ στόμα». Ὁ διάλογος αὐτὸς ἐπαναλαμβάνεται τρεῖς φορές. Ἐπειτα τὸ μπάλωμα, ὅπως εἶναι κακορραμμένο, τὸ φυλᾶνε ψηλὰ στὶς γριντιές τοῦ σπιτιοῦ μέχρι τοῦ χρόνου τὴν ἴδια πάλι ἡμέρα, πού τὸ ἀντικαθιστοῦν μὲ τὸ νέο. Ἔτσι—λένε—οὔτε ὁ τυφλοπόντικας θὰ τοὺς φάῃ τὰ σπαρτά, οὔτε καὶ τὰ ποντίκια τοῦ σπιτιοῦ θὰ τοὺς φᾶνε τὰ ροῦχα καὶ τὴν σοδειά τους.

—**Τῆς Ὑπαπαντῆς** ἂν βρέχῃ—λένε—ὅτι σαράντα ἡμέρες ὁ καιρὸς θὰ εἶναι βροχερός, ἔαν ὁμως κἀνῃ ἥλιος, σαράντα ἡμέρες θὰ εἶναι καλός.

—**Τὶς ἀποκριές** ντύνονται μασκαράδες μικροὶ καὶ μεγάλοι καὶ γυρίζουν στὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ γιὰ αὐγά, χρήματα καὶ διασκέδαση. Στὰ σπίτια ποῦχουν λύπη, μασκαράδες δὲν πᾶνε. Στους δρόμους πού εἶναι συγκεντρωμένοι ἄνθρωποι καὶ σὲ κάθε σπίτι πού πᾶνε, πᾶνονται στὸ χορὸ καὶ τραγουδοῦν:

Πῶς χορεύουν οἱ γαμπροί, σὰν κατσίκια στὸ μαντρί.

Πῶς χορεύουν οἱ γαμπροί, σὰν γομάρια στὴν αὐλή.

Πῶς χορεύουν οἱ νυφάδες, σὰν οἱ κόκκινες φοράδες.

Πῶς χορεύουν τὰ κορίτσια, σὰν ἀρνάκια σὰν κατσίκια.

Πῶς χορεύουν τὰ παιδιά, σὰν ἀρνιά τὴν πασχαλιά.

Πῶς χορεύουν οἱ γερόντοι, σὰν παλιάλογα στ' ἄλωνι.

Πῶς χορεύουν οἱ γριές, σὰν τομάρια, σὰν προβιές.

Τὰ κορίτσια, **τὴν Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου**, φέρνουν ξύλα στὸ μεσοχώρι γιὰ τὸ βραδυνὸ «Μπιρμπιλᾶτο», ὅπως τὸ λένε. Μετὰ τὸ ἀποκριάτικο δεῖπνο παίζουν τὸ χάσκα. Βράζουν καλὰ ἓνα αὐγό, τὸ δένουν μ' ἓνα σχοινάκι καὶ τὸ γυρίζει ἓνας μὲ τὴν σειρὰ στ' ἀνοιχτὰ στόματα ὄλων. Ὅποιος τότε μπορέσει καὶ τὸ χάψει χωρὶς νὰ χρησιμοποίησῃ τὰ χέρια του, αὐτὸς τὸ τρώει καὶ ἀνακηρύσσεται νικητῆς.

Ἄλλου, τὸ αὐγὸ αὐτό, προτοῦ τὸ φέρουν στὸ στόμα τοῦ καθενός, τὸ βουτοῦν στὴ γιαούρη. Μὲ τὴν προσπάθεια πού κάνει καθένας γιὰ νὰ τὸ χάψῃ, πολλές φορές λερώνεται στὸ πρόσωπο κι ἔτσι ξεκαρδίζονται στὰ γέλια. Μιὰ νιουφεκιά πέφτει καὶ τρέχουν ὄλοι στὸ Μπιρμπιλᾶτο. Γέροι, γριές, νιές, νιοί, παιδιά, χορεύουν τ' ἀποκριάτικα τραγούδια γύρω στὴ φωτιά μέχρι τὸ πρωτὶ.

Χορευτικὰ τραγούδια τῆς Ἀποκριᾶς τοῦ παλιοῦ καὶ νέου καιροῦ

1) Φόντας ἤμουνα μεκιάρης
ἔτρωγα κρεᾶς ποδάρες
τώρα πού παντρεύτηκα
ὄλα τὰ στερεύτηκα.
Φόντας κάνω ἓνα παιδί
ἔτρωγα χλωρὸ τυρὶ
φόντας κάνω δυὸ καὶ τρία
σκόρδα καὶ κρομμύδια
καὶ μιὰ μπαμπανάτσα κρύα.
ὄντας τᾶκανα πεντέξη
ζάρκα ἦταν ὄλα μπλέτσι
κι' ὄντας τᾶκανα δεκάρι
ζάρκος βγήκα στὸ παζάρι.

2) Εἶχα γέροντα πατέρα
καὶ μοῦ γύρευε κοπέλλα.

Μωρὲ γέροντα πατέρα
τί τὴν θέλεις τὴν κοπέλλα;
Ἡ κοπέλλα θέλει χάδια
θέλει καὶ πολλὰ χαϊβάδια.
Θὰ πουλήσω τὰ κατσίκια
νὰ τῆς πάρω σκουλαρίκια,
θὰ πουλήσω καὶ τὰ γίδια
νὰ τῆς πάρω δαχτυλίδια.
Θὰ πουλήσω καὶ τὴ σκέπη
νὰ τῆς πάρω ἓνα γκρέπι.
Βγάξ' ὁ γέρος τ' ἀμπακέλα
χαμογέλασε ἡ κοπέλλα.
Ἔσκυψε νὰ τὴ φιλήσῃ
μύξες, σάλια τὴ γιομίζει.
Φεύγα γέρο ἀπὸ σιμά μου
σ' ἀναγούλιασε ἡ καρδιά μου.

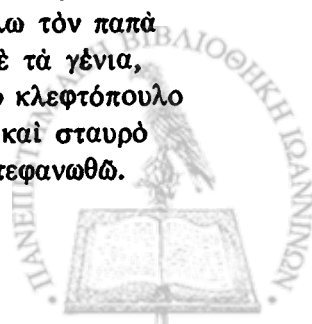
- 3) Στην καλύβα μου ό καημένος
κάθουμουν θεραπευμένος
φύλαγα τὰ κερασάκια
μὴν τὰ φᾶν τὰ κοριτσάκια,
πιάνω μιὰ ἀπ' τὸ ποδαράκι
τὴν τραβάω στὴν καλύβα
σκούζ' καὶ βλάζει σὰν ἡ γίδα.
Ἄραξε μιὰ χοντροχήρα
μὲ μιὰ χλωροφορτωτήρα.
Μὴ βαρῆς μπροστὰ καὶ πίσω
δὲν προπάω νὰ τις μετρήσω.
Ἄ, μουρῆ εἶναι μετρητὲς
τετρακόσιες δυὸ σκουπιές.
- 4) Μιὰ καλὴ νοικοκυρὰ
τ' ἀντρός της βράζει τραχανὰ
τοῦ φίλου της τυρὶ κι' αὐγά.
Τ' ἀντρός μου στρώνω στρώματα
πέντε γομαροτόμαρα
τοῦ βάνω καὶ προσκέφαλο
ἓνα γομαροκέφαλο.
Τοῦ φίλου μου στρώνω στρώματα
πέντε βαμβακοστρώματα
τοῦ βάνω καὶ προσκέφαλο
ἓνα βαμβακοκέφαλο.
Ἄντράς μ' νὰ γένη μάρμαρο
κι' ὁ φίλος μου τριαντάφυλλο.
γιὰ νὰ πατάω στὸ μάρμαρο
νὰ σώνω τὸ τριαντάφυλλο.
- 5) Κίνησα νὰ πάω στὸ μύλο
μὲ τὴ θειά μου τὴ Βασίλω
αὐτὴ ἔχε στὰρι ἐγὼ εἶχα ρόκα
τὴραγε νὰ ρίξη πρῶτα.
Σπρῶξε αὐτὴ κι' σπρῶξε γὼ
μέσ' στὴν ἀλευραποθήκ' οἱ δυὸ
ἀπ' κάτ' αὐτὴ κι' ἀχ' πᾶν' ἐγὼ.
Ἄϊντε θειά μ' ἂν ἤσουν ξένη
σὰν τί θάθελες νὰ γένη.
Ἄνεπιός της ἀπὸ πέρα
φράγκα, φρούγκα τὴ μαχαίρα.
Ἄνηπιὲ καταραμένε
τί τὴν κάνεις ἔτσ' τὴ θειά μου;
Κάνε γιέ μου τὴ δουλειά σου
κι' ἐγὼ εἶμαι πάλ' ἡ θειά σου.
- 6) Τῆς ἀκρίβειας τὸν καιρὸ
θέλησα νὰ παντρευτῶ
καὶ μοῦ δώσαν μιὰ γυναίκα
ποῦτρωγε γιὰ πέντε δέκα
καὶ τὴν πρώτη τὴν βραδυὰ
ἔφαγεν μιὰ γελαδιὰ
καὶ τὸ δεύτερο τὸ βράδυ
ἔφαγε ἓνα κοπάδι.
Ἄντρα μου θέλω φουστάνι
- γύρω - γύρω μὲ γαιτάνι.
Ἄντρα μου θέλω παπούτσια
γύρω - γύρω μὲ κουμπούτσια.
Ἄντρα μου θέλω καπέλο
γύρω - γύρω μὲ τὸ βέλο.
Καὶ τὴν πιάνω μένα ξύλο
καὶ τὴν φέρνω τρὶς τὸ γύρο.
Νά, γυναίκα μου φουστάνι
γύρω - γύρω μὲ γαιτάνι.
Νά, γυναίκα μου παπούτσια
γύρω - γύρω μὲ κουμπούτσια.
Νά, γυναίκα μου καπέλο
γύρω - γύρω μὲ τὸ βέλο.
- 7) Ξένος ἤμουνα στὰ ξένα δούλευα
καὶ τὴ ρῶγα μου γυρεῦω
καὶ στὸν τόπο μου πηγαίνω.
Κάτσε ξένε μου, νὰ ζῆς λεβέντη μου
δυὸ φλουράκια νὰ σοῦ δώσω
τὴν καρδούλα σ' νὰ ἡμερώσω.
Σῶχω κι' ἄλογο καλό, νὰ ζῆς νὰ
[σὲ χαρῶ
πῶχει κι' ἀσημένια σέλα
κλαῖν' τὰ μάτια μου γιὰ σένα.
Κλαῖν' τὰ μάτια μου γιὰ σένα
τὰ δικά μου γιὰ τ' ἐμένα.
Τὸ τουφέκι σου τὸ τουφεκάκι μου
τὸ τουφέκι τὸ καριοφίλι
ποῦ σὲ φύλαγα στὰ χεῖλη.
Τὸ τουφέκι μου, τὸ τουφεκάκι μου.
.
- 8) Πῶς τὸ τρίβαν' τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Νά σᾶς δείξω ἐγὼ κορίτσια
πῶς τὸ τρίβαν τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Μὲ τὴ φτέ μὲ τὴ φτέ
μὲ τὴ φτέρνα τῶττριβαν
τὸ μαῦρο τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Σηκωθῆτε παλληκάρια
μὲ σπαθιά καὶ μὲ χαντζάρια
καὶ στὰ σπίτια σας νὰ πᾶτε
καὶ στὶς μάννες σας νὰ φάτε.
Πῶς τὸ τρίβαν τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Μὲ τὸ γὸ μὲ τὸ γὸ
μὲ τὸ γόνα τῶττριβαν
τὸ μαῦρο τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι
Ἔτσι γιὰ ἔτσι γιὰ
ἔτσι γιὰ τὸ τρίβανε

τὸ μαῦρο τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Σηκωθῆτε παλληκάρια
μὲ σπαθιά καὶ μὲ χαντζάρια
καὶ στὰ σπίτια σας νὰ πᾶτε
καὶ στὶς μάννες σας νὰ φᾶτε.
Πῶς τὸ τρίβαν τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Μὲ τὴ μὺ μὲ τὴ μὺ
μὲ τὴν μύτη τῶτριβαν
οἱ διαβόλοι καλογέροι
τὸ μαῦρο τὸ πιπέρι.
Ἔτσι γιὰ, ἔτσι γιὰ
ἔτσι γιὰ τὸ τρίβανε
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Σηκωθῆτε παλληκάρια
μὲ σπαθιά καὶ μὲ χαντζάρια
καὶ στὰ σπίτια σας νὰ πᾶτε
καὶ στὶς μάννες σας νὰ φᾶτε.
Πῶς τὸ τρίβαν τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Μὲ τὴ μπά μὲ τὴν μπά
μὲ τὴ μπάλλα τῶτριβαν
τὸ μαῦρο τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Ἔτσι γιὰ, ἔτσι γιὰ
ἔτσι γιὰ τὸ τρίβανε
τὸ μαῦρο τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Σηκωθῆτε παλληκάρια
μὲ σπαθιά καὶ μὲ χαντζάρια
καὶ στὰ σπίτια σας νὰ πᾶτε
καὶ στὶς μάννες σας νὰ φᾶτε.
Πῶς τὸ τρίβαν τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Μὲ τὰ χέ μὲ τὰ χέ
μὲ τὰ χέρια τῶτριβαν
τὸ μαῦρο τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι
Ἔτσι γιὰ ἔτσι γιὰ
ἔτσι γιὰ τὸ τρίβανε
τὸ μαῦρο τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Σηκωθῆτε παλληκάρια
μὲ σπαθιά καὶ μὲ χαντζάρια
καὶ στὰ σπίτια σας νὰ πᾶτε
καὶ στὶς μάννες σας νὰ φᾶτε.
Πῶς τὸ τρίβαν τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι
μὲ τὸν γκῶ μὲ τὸ γκῶ
μὲ τὸν γκῶλο τῶτριβαν
τὸ μαῦρο τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.

Ἔτσι γιὰ ἔτσι γιὰ
ἔτσι γιὰ τὸ τρίβανε
τὸ μαῦρο τὸ πιπέρι
οἱ διαβόλοι καλογέροι.
Σηκωθῆτε παλληκάρια
μὲ σπαθιά καὶ μὲ χαντζάρια
καὶ στὰ σπίτια σας νὰ πᾶτε
καὶ στὶς μάννες σας νὰ φᾶτε.

9. Πέντε δέκα καλογριές
κι' ἄλλες τόσες παπαδιές
στά βαμβάκια τσατσιούλαμ' ἔ
στά βαμβάκια πάιναν
πάιναν νὰ βοτανίσουν
κι' ἤβραν τὸ νερὸ ζεστὸ
τὸ ποτάμι σιγαλὸ
κι' ἔβγαλαν τὰ ράσα τους
τὰ κοντοβρακάκια τους!
μπήκαν καὶ ζαπλώνονταν.
Ἔνας κοντὸς καλόερος
τὶς ἐπαραμόνευε
πίσω ἀπὸ ἕναν πλάτανο
κι' ἔβγαλε τὰ ράσα του
τὰ κοντοβρακάκια του
μπήκε καὶ ζαπλώνονταν.
Βρὲ κοντὲ καλότερε κλπ.
10. Μιά καλὴ νοικοκυρά
πάει νὰ μάση λάχανα
τάμασε καὶ τᾶτριψε
στὴ φωτιά τὰ κρέμασε.
Ξέγειρε νὰ κοιμηθῆ
τὸ ἀπολυέται μιά σφιχτή,
πέτυχε τὴν τένζερη
κι' ἔκαψε τὴν πεθερὰ
μέσ' τὸν πάτω στὴν κοιλιά.
Ἦρθε ὁ ἄντρας τῆς τὸ βράδυ
πόπ' ἀντρούλη μ' τέπαθα
ἐδῶ νὰ, πὺ μαγείρενα
ξέγειρα νὰ κοιμηθῶ
μ' ἀπολύθησαν κάνα δυὸ
πέτυχαν τὴν τένζερη
κι' ἔκαψα τὴν πεθερὰ
μέσ' στὸν πάτω στὴν κοιλιά.
11. Μιά παπαδιά στὸν ἀργαλειὸ
κουνοῦσε τὰ ποδάρια
καὶ μὲ τὸ νοῦ τῆς ἔλεγε
καὶ μὲ τὸ νοῦ τῆς λέει:
Δὲν τόνε θέλω τὸν παπὰ
τὸν τράγο μὲ τὰ γένια,
μόν' θέλω τὸ κλεφτόπουλο
ἀπόχ' ἀρίδα καὶ σταυρὸ
γιὰ νὰ τὸ στεφανωθῶ.

Τὴ βραδυὰ τῆς Ἀποκριᾶς προσέχουν διὰ φτερινιστοῦν νὰ μὴ κοιτάζουν ἄνθρωπο. Ὅποιον κοιτάξουν—λένε—, τὴν ὥρα ποὺ φτερνίζονται—, αὐτὸς θὰ πεθάνῃ μέχρι τὴν ἄλλη χρονιά. Τ' ἀποφάγια ἀπ' τ' ἀποκριάτικο βραδυνὸ φαγητὸ τῆς Τυρινῆς, τὰ μαζεύουν μὲ προσοχὴ καί, ἀφοῦ τὰ βάλουν σ' ἓνα τενεκέ, τὰ ρίχνουν τὴν ἴδια νύχτα στὸ σταυροδρόμι τῆς γειτονιάς. Γιὰ νὰ τὰ ρίξουν πηγαίνουν δυὸ μαζί. Ὁ ἓνας βαστάει τὸν τενεκὲ καὶ πηγαίνει μπροστὰ κι ὁ ἄλλος μιὰ σκούπα, τὸν ἀκολουθεῖ καὶ κάνει πὼς καθαρίζει τὸν δρόμο ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μέχρι τὸ σταυροδρόμι. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ, ἀπ' τὴν στιγμή ποὺ θὰ ξεκινήσουν ἀπ' τὸ σπίτι καὶ μέχρι νὰ ξαναγυρίσουν, δὲν μιλοῦν, οὔτε γελοῦν. Ἄν μιλήσουν ἢ γελάσουν, τὸ σπίτι τους ὅλη τὴ χρονιά θ' ἄχῃ ψύλλους.

Ἄν πᾶνε καὶ γυρίσουν ἀμίλητοι, τότε τοὺς ψύλλους θὰ τοὺς πάρῃ ἐκεῖνος ποὺ θὰ τύχῃ νὰ περάσῃ πρῶτος ἀπ' τὸ σταυροδρόμι αὐτό.

Τὸ πρωτὶ τῆς Καθαρῆς Δευτέρας, τὰ παιδιὰ τῆς σχολικῆς ἡλικίας ἢ καὶ μεγαλύτερα ἀκόμη, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ξεχύνονται στὶς ρεματιές καὶ στὰ ρουμάνια, γιὰ νὰ βροῦν φωλιές ἀπὸ πουλιά. Ὅσα παιδιὰ βροῦνε, αὐτὰ θὰ εἶναι τυχερὰ ὅλη τὴ χρονιά. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ κρατοῦνε νηστεία καὶ προπάντων τὰ κορίτσια πού, ἀπὸ τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῆς Τυροφάγου καὶ μέχρι τὴν Τρίτη τὸ πρωτὶ, τριάντα ἕξ ὁλόκληρες ὥρες, οὔτε νερὸ δὲν βάζουν στὸ στόμα τους, γιὰ τὸ βράδυ τῆς Καθαροδευτέρας θὰ φτιάσουν τὴν ἀλμυροκουλούρα, θὰ τὴν φᾶνε κι ἔτσι—λένε—θὰ ὄνειρευτοῦν στὸν ὕπνο τους τὸ τί γράφει ἢ τύχῃ τους. Γιὰ νὰ φτιάσουν τὴν ἀλμυροκουλούρα ρίχνουν ἓνα κουτάλι τοῦ φαγητοῦ ἀλεύρι καὶ δυὸ κουτάλια τοῦ φαγητοῦ ἀλάτι. Ἀφοῦ τὰ ζυμώσουν τὰ δυὸ αὐτὰ εἶδη καὶ τὰ φτιάσουν σὰν κουλούρα μικρὴ, τὴν ψήνουν στὴ φωτιά καί, προτοῦ κοιμηθῇ τὸ ἐνδιαφερόμενο κορίτσι, τὴν τρώει. Τὴν κουλούρα αὐτὴ πρέπει νὰ τὴν ζυμώσῃ γυναίκα ποὺ νᾶχῃ τὸνομα τῆς Παναγίας, δηλ. νὰ τὴν λένε Μαρία. Τὸ κορίτσι ποὺ θὰ τὴν φάῃ τὴ νύχτα ὄνειρεύεται βρῦσες γνωστὲς κι ἄγνωστες καὶ νερό. Ἄν θὰ ἰδῇ πὼς πίνῃ ἢ παίρνει νερὸ ἀπὸ βρῦση γνωστὴ, ἐκεῖ στὴν περιοχὴ θὰ παντρευτῇ καὶ θὰ παίρνῃ νερὸ σ' ὅλη τῆς τῆ ζωῆ ἀπ' αὐτὴ. Ἄν ὁμως ὄνειρευτῇ βρῦση σ' ἄγνωστο μέρος, τότε θὰ παντρευθῇ σ' ἄγνωστο μέρος ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ τῆς. Ἄν ἰδῇ νέο ποὺ νὰ τῆς ζητᾷ νερὸ ἢ νὰ τῆς δίνῃ, αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ σύντροφος τῆς ζωῆς τῆς. Τέτοια κι ἄλλα παρόμοια βλέπει στὸν ὕπνο τῆς. Ἄν δὲν ἰδῇ τίποτε, καταλαβαίνει πὼς, αὐτὴ τὴ χρονιά, δὲν θὰ παντρευτῇ. Πολλοί, τὴν ἀλμυροκουλούρα τὴν φτιάχνουν μὲ τρεῖς κουταλιές ἀλεύρι καὶ τρεῖς ἀλάτι πού τὰ παίρνουν ὄχι ἀπ' τὸ δικό τους σπίτι, ἀλλὰ ἀπ' ἄλλα τρία πού νάναί στὸ καθένα πρόσωπο μικρὸ ἢ μεγάλο μὲ τὸνομα Μαρία. Ἡ κάθε μιὰ Μαρία δίνει ἓνα κουτάλι ἀπὸ τὸ κάθε εἶδος. Τὴν κουλούρα τὴν ζυμώνει Μαρία. Τὸ ἐνδιαφερόμενο κορίτσι, ἀφοῦ νηστεύσῃ καὶ προτοῦ τὴν φάῃ, παίρνει λίγο σιτάρι στὴν ποδιά τῆς κι ἓνα δρεπάνι, πηγαίνει στὸν κῆπο καὶ τὸ σπέρνει. Ἀφοῦ τὸ σπείρῃ, βάζει ἐπάνω ἀπ' αὐτὸ τὴν ποδιά τῆς καὶ τὸ δρεπάνι καὶ λέγει: Μονάχη μου τὸ σπέρνω, νὰ ἰδῶ θὰ τὸ θερίσω μ' αὐτόν; (Ἐδῶ λέγει τὸνομα τοῦ ἀγοριοῦ ποὺ θέλει νὰ πάρῃ). Ἄν ἰδῇ στὸν ὕπνο τῆς τὸ παιδί αὐτὸ νὰ θερίζουν μαζί, θὰ παντρευτοῦν τὴν χρονιά αὐτὴ, ἂν ὄχι, τὴν ἄλλη χρονιά πάλι τὰ ἴδια.

Τὴν Τετάρτη τὸ πρωτὶ τῆς Καθαροβδομάδας, ὅπως τὴν λένε τὴν ἑβδομάδα ἀπὸ τὴν καθαρὴ Δευτέρα, οἱ γυναῖκες μὲ καλαμπόκι βρασμένο (μπόλια) ἢ μὲ ζουμι ἀπὸ κράνα, ἢ μὲ μέλι καὶ πλαστάρι ἄσπρο ψωμί, πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία. Ἐκεῖ ὁ παπὰς τοὺς διαβάζει τὰ φαγώσιμα εἶδη τους ποὺ ἔχουν φέρεῖ καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας τὰ ἀλληλομοιράζονται καὶ τὰ τρῶνε. Τὸ κάνουν αὐτὸ γιὰ νὰ μεγαλώνουν οἱ συδεις τους ὅλο τὸν χρόνον.

Τὴν Καθαροβδομάδα, τὰ νιόγαμπρα χωρίζουν. Ἡ νύφη μὲ τὸν πεθερὸ ἢ τὴν πεθερά τῆς, τὴν Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς τὸ βράδυ, πηγαίνει στὴ μάννα τῆς μὲ

πίττα και μ' ἄλλα φαγώσιμα δῶρα. Σ' αὐτὴ μένει μέχρι τὸ Σάββατο τὸ βράδυ. Τότε, ἡ μάνα της ἢ ὁ πατέρας της, μὲ δῶρα τὴν ξαναφέρνουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Στὸ διάστημα αὐτὸ τῆς ἐβδομάδας ὁ γαμπρὸς δὲν βλέπει τὴν νύφη.

Τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τοῦ Μάρτη βγάζουν Μπότσκες (εἶδος ποώδους πολυετοῦς φυτοῦ) καὶ τὶς βάζουν στὶς στέγες τῶν σπιτιῶν καὶ στὰ δένδρα. Ἔτσι λένε— θὰ γίνουν αὐτὰ ἀθάνατα, γιατί οἱ μπότσκες ἔχουν μέσα τους τ' ἀθάνατο νερό. Πῶς τὸ ἔχουν, λένε τὴν ἑξῆς ἱστορία:

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εἶχε πάει ἀνάμεσα σὲ δυὸ βουνὰ π' ἀνοιγόκλειναν καὶ πῆρε σὲ δοχεῖο τ' ἀθάνατο νερό. Τῶφερε στὸ σπίτι του καὶ τῶβαλε στὴν μπολίτσα (ντουλάπα μικρὴ τοῦ τοίχου). Θὰ πάω πρῶτα στὴν ἐκκλησιά, εἶπε, κι ὕστερα θὰ τὸ πιῶ. Ἔτσι κι ἔκαμε. Στολίστηκε κι ἔφυγε. Οἱ θυγατέρες του εἶδαν τὸ δοχεῖο μὲ τὸ νερό κι εἶπαν: Τί παλιόνερα μαζεύει ἐτοῦτος ὁ πατέρας μας καὶ μᾶς γιόμισε τὴν μπολίτσα. Τὸ παίρνουν κι ἀπὸ τὸ παράθυρο τὸ ἔχυσαν ἔξω. Κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρο ἦταν μπότσκες φυτρωμένες καὶ ποτίστηκαν μὲ τ' ἀθάνατο νερό. Ὅταν γύρισε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κι εἶδε πῶς τ' ἀθάνατο νερό ἔλειπε, φώναξε τὶς θυγατέρες του γιὰ νὰ τοῦ εἰποῦν τί ἔγινε. Αὐτὲς τοῦ εἶπαν ὅλη τὴν ἀλήθεια, γιατί δὲν ἤξεραν πῶς τὸ νερό ποῦ ἔχυσαν ἦταν ἀθάνατο. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὶς καταράστηκε κι ἔγιναν ξωτικά. Μόνο ἡ ἀδελφὴ του ποῦ πρόλαβε κι ἔβαλε λίγο στὸ στόμα της, ἔγινε ἀθάνατη καὶ γυρίζει στὶς θάλασσες, μισὴ ψάρι καὶ μισὴ γυναίκα, γιὰ νὰ βρῆ τὸν ἀδελφὸ της.

Τὴν ἴδια βραδυὰ τῆς παραμονῆς τοῦ Μάρτη βάζουν στὰ κορίτσια τανταντοῦσες (εἶδος πλεκτῆς κορδέλλας ἀπὸ χρωματιστὰ νήματα) στὰ μαλλιά ἢ στὰ χέρια καὶ στ' ἀγόρια Μαριτίσια (πλεξούδα ἀπὸ χρωματιστὰ νήματα) στὰ χέρια. Ἔτσι —λένε— δὲν θὰ τοὺς πιάσῃ ὁ Μάρτης. Ἀλλοίμονο σ' ὅσα δὲν βάλουν. Αὐτὰ θὰ τὰ πιάσῃ ὁ Μάρτης, θὰ μαυρίσουν στὸ πρόσωπο καὶ θὰ σπειριάσουν (μπρουτσιάζουν) στὰ χέρια. Τὴν πρώτη τοῦ Μάρτη κρεμοῦν στὰ μαντριὰ γαλατσίδες (εἶδος πωόδους φυτοῦ ποῦ, δταν κοπῆ, στάζει ὁ χυμὸς του σὰν γάλα), γιὰ νὰ χωνοῦν τὰ ζῶα τοὺς γάλα πολὺ.

Στὶς ἐννέα τοῦ Μάρτη, τῶν Ἀγίων Σαράντα Μαρτύρων, οἱ γυναῖκες φυτεύουν στοὺς κήπους τῶν κολοκυθιῶν καὶ ἀγγουριῶν γιὰ νὰ κάνουν ἢ κάθε μιὰ ἀπὸ σαράντα κολοκύθια ἢ ἀγγούρια. Ἄν ὅμως δὲν καρπίσουν ἀπὸ σαράντα ἢ κάθε μιὰ, τότε ἡ γυναίκα ποῦ θὰ τὶς φυτεύσῃ θὰ πάθῃ τὴ χρονιὰ αὐτὴ σαράντα ζημιές, ἢ θὰ κἀνῃ σαράντα ἁμαρτίες, ἢ θὰ τῆς παρουσιασθοῦν σαράντα πόνοι στὸ κορμί της.

Τὴν ἴδια ἡμέρα, γυναῖκες καὶ ἄνδρες βρίσκουν στὸ λόγγο ἓνα εἶδος λάχανο ποῦ λέγεται «Ζόχος» καὶ ποῦ μοιάζει σὰν σαλάτα. Σκύβουν καὶ μὲ τὰ χέρια τοὺς πῖσω γιὰ νὰ μὴ τὸ πιάσουν, μὲ τὸ στόμα τοὺς τὸ δαγκάνουν τρεῖς φορὲς καὶ λένε: «Σαράντα ζόχους ἔφαγα, σαράντα ἀνάγκες ἔδιωξα. Σαράντα φίδια φεύγουνε κι ἐγὼ τρώω τὸ ζόχο». Αὐτὸ τὸ κάνουν γιὰ ν' ἀποφύγουν τὰ κακὰ ὅλη τὴ χρονιὰ.

Τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, μικροὶ καὶ μεγάλοι λαλοῦν κουδούνια γύρω στὸ σπίτι, στοὺς κήπους καὶ στὰ χωράφια τοὺς. Λαλοῦν τὰ κουδούνια καὶ λένε:

Φευγᾶστε φίδια γκουσταρίδια
ἔρχεται τοῦ Εὐαγγελισμοῦ
μὲ τὸ σπαθὶ στὰ χέρια
νὰ σᾶς κόψῃ τὸ κεφάλι
νὰ τὸ ρίξῃ στὸ ποτάμι
νὰ τὸ φᾶν τὰ μαῦρα φίδια
καὶ τὰ κόκκινα σκουλήκια.

Ἔτσι —λένε— θὰ φύγουν τὰ φίδια καὶ τὰ γκουσταρίδια ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ δλη τῆ χρονιά καὶ δὲν θὰ διατρέχουν κανέναν κίνδυνο.

Ὅσοι ἔχουν γιδοπρόβατα γιὰ νὰ πληθύνουν, τὴν ἡμέρα τοῦ **Εὐαγγελισμοῦ**, τ' ἀρματώνουν μὲ τὰ μεγαλύτερα κουδούνια καὶ κυπριά.

Ἐπίσης τὴν ἡμέρα αὐτὴ τῶχουν σὲ καλὸ νὰ ἰδοῦν τ' ἀλογόκουκο (πτηνὸ μεγάλο καὶ ἄσπρο) ποὺ φέρνει τὸν κοῦκο καβάλλα καὶ μαζὶ μ' αὐτὸν τὴν ἄνοιξη.

Ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἐξαντλήσει τὶς σοδεῖές τους γιὰ τὸν Χειμῶνα καὶ ἐπειδὴ ὁ Μάρτης κάνει κρύα, νεροποντιές καὶ χιόνια, γι' αὐτὸ τὸν λένε γδάρτη, ξεροκοφινιάρη καὶ παλουκοκάφτη.

Εἶναι θυμωμένος —λένε— ὁ Μάρτης, καὶ νὰ γιατί: Μιὰ γριά, πολὺ γριά, εἶχε λίγα ἀρνικοκάτσικα καὶ χαρούμενη γιατί τελείωσε ὁ Μάρτης ποὺ θεωρεῖται ὁ χειρότερος μῆνας γιὰ τοὺς γέροντες, τὶς γριές καὶ τὰ ζῶα, τᾶβγαλε ἀπὸ τὸ μαντρί της καὶ εἶπε: Μπρίτς Μάρτ' μ', καὶ ἄλλον κοῦκο θ' ἀκούσω. Τᾶβγαλα τὰ γδάκια μ', τὰ κατσάκια μ' καὶ τ' ἀρνάκια μ'. Ὁ Μάρτης τᾶκουσε καὶ θύμωσε. Παρεκάλεσε τότε τὸ Φλεβάρη ποὺ ἔρχονταν κοντὰ του νὰ τοῦ δώση μιὰ ἡμέρα. Ὁ Φλεβάρης δέχτηκε, ἀλλὰ ζήτησε ἀπ' αὐτὸν νὰ τὸν βάλῃ μπροστὰ του. Πρόθυμος ὁ Μάρτης τοῦ παραχώρησε τὴ θέση του καί, γιὰ τὰ λόγια τῆς γριάς, τὴν δανεικὴ ἐκείνη μέρα ποὺ ἦταν καὶ ἡ τελευταία του, ἀπὸ τὸ πρωὶ μέχρι τὸ βράδυ, ἔρριξε πολὺ χαλάζι, βροχὴ καὶ χιόνια. Ἐκανε παγωνιές καὶ ἀνεμοθύελλες. Ἡ γριά, ὅπως ἦταν μὲ τὴν ρόκα της ποῦγγεθε, πάγωσε καὶ ἔμεινε ξερή. Μαζὶ της πάγωσαν καὶ ἔμειναν ξερὰ ὄλα τ' ἀρνικοκάτσικά της. Ἀπὸ τότε —λένε— ὁ Μάρτης ἔμεινε θυμωμένος καὶ μ' ὄλες του τὶς δυνάμεις προσπαθεῖ νὰ γδάρῃ τοὺς γέροντες καὶ μαζὶ τοὺς ὄλα τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ στὴ γῆ, γιὰ νὰ μὴ τολμήσῃ κανένας νὰ μιμηθῇ τὰ λόγια ἐκείνης τῆς γριάς.

Ἡ πιὸ μεγαλύτερη γριά (βάβω) τοῦ χωριοῦ, κυβερνᾷ τὴν 1η, τὴν 16η καὶ 29η τοῦ Μάρτη, ἡ πιὸ μικρότερη ἀπ' αὐτὴν κυβερνᾷ τὴν 2α, 17η καὶ τὴν 30ῆ τοῦ Μάρτη, καὶ ἡ τρίτη κατὰ σειρὰ 3η, 18η καὶ 31η τοῦ Μάρτη. Ἄν μιὰ ἀπὸ τὶς ἡμέρες αὐτὲς κάνῃ κακοκαιρία, ἡ γριά—λένε— τῆς ἡμέρας αὐτῆς εἶναι θυμωμένη. Κάτι ἔχει μὲ τὴν νύφη της, ἂν ἔχη, ποὺ δὲν τῆς ἔφερε πολλὰ ξύλα γιὰ τὴ φωτιά, ἢ μ' ἄλλα πρόσωπα τοῦ σπιτιοῦ ποὺ δὲν ἔκαμαν ὅ,τι πρόσταξε αὐτὴ. Ἄν κάνῃ καλοκαιρία, ἡ γριά τῆς ἡμέρας αὐτῆς εἶναι εὐχαριστημένη ἀπὸ τὴν νύφη της καὶ ἀπ' τοὺς δικούς της. Τὶς τρεῖς πρώτες μέρες τοῦ Μάρτη, τὶς τρεῖς μεσαῖες καὶ τὶς τρεῖς τελευταῖες, τὶς λένε οἱ τρεῖς γριές (βάβες).

Τὴν Πρωταπριλιά, συνηθίζουν νὰ λένε ψέματα ὁ ἓνας στὸν ἄλλον. Ἄλλοιμονο σ' ἐκεῖνον ποὺ θὰ τὴν πάθῃ. Ὅλοι γελοῦν μαζὶ του αὐτὴ τὴν ἡμέρα.

Τὴν παραμονὴ τοῦ Λάζαρου, τὰ παιδιὰ γυρίζουν δύο - δύο στὰ σπίτια μὲ κυπριά ἢ κουδούνια καὶ λένε τὰ τραγούδια τοῦ Λάζαρου καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ μαζεῦουν αὐγά καὶ χρήματα. Τὰ τραγούδια ποὺ λένε συνήθως εἶναι:

1) Κιούσκουρ, κιούρκουρ Λάζαρε

Κιούσκουρ καὶ Πετρίτη

δός μου ἓνα αὐγὸ νὰ πάω εἰς τὸ σπίτι

δός μου καὶ ἄλλο ἓνα νὰ πάρωμε ἀπὸ ἓνα.

2) Σήμερα ἦρθε ὁ Λάζαρος ἦρθαν καὶ τὰ Βαῖα

ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέβηκε στὴν πόλη Βηθανία

βρῆκε τὴν Μάρθα ποῦκλαι μαζὶ μὲ τὴν Μαρία.

Καλημέρα σου Μάρθα μου, καλῶς τὸν ξένο ποῦρθε.

Μάρθα μ' ποῦναι Λάζαρος ποῦναι ὁ ἀδελφός σου;

Ὁ Λάζαρος ἀπέθανε ἐδῶ καὶ τρεῖς ἡμέρες.

Γιὰ δεῖξτε μου τὸν τάφο του, γιὰ δεῖξτε μου τὸ μνημα.

Τοῦ ἔδειξαν τὸν τάφο του τοῦ ἔδειξαν τὸ μνήμα.
 Κι' ὁ Χριστὸς ἐδάκρυσε καὶ τοῦ Οὐρανοῦ κοιτάζει.
 Γιὰ σήκω, σήκω Λάζαρε καὶ μὴ βαρνοκοιμᾶσαι.
 Ὁ Λάζαρος σηκώθηκε ἀπὸ τὸν κάτω Κόσμο.
 Γιὰ πές μας, πές μας Λάζαρε τί εἶδες αὐτοῦ ποῦ πῆγες;
 Εἶδα φόβους, εἶδα τρόμους, εἶδα βάσανα καὶ πόνους.
 Δόστε μου λίγο νεράκι νὰ ξεπλύνω τὸ φαρμάκι
 τῆς καρδιᾶς καὶ τῶν χειλέων καὶ νὰ μὴ μὲ ρωτᾶτε πλέον.
 Τοῦ χρόνου πάλι νᾶρθοῦμε μὲ ὑγεία νὰ σᾶς βροῦμε
 καὶ σᾶς καὶ τὰ παιδάκια σας, κι' ὄλοι νὰ τραγουδοῦμε.

3) Γιὰ τὰ παιδιά

Μωρὲ παιδί μικρούτσικο γαϊτανοζυμωμένο
 λούζεσαι, στολίζεσαι στὸ δάσκαλο πηγαίνεις.
 Σὲ καρτερεῖ ὁ δάσκαλος μὲ τὸ χαρτί στὰ χέρια
 σὲ καρτερερεῖ ἡ δασκάλα σου μὲ μιὰ χρυσῆ βεργούλα.
 Παιδί μου, παιδί μου ποῦν' τὰ γράμματα, παιδί μ' ποῦν' ὁ νοῦς σου;
 Τὰ γράμματα εἶναι στὸ χαρτί καὶ ὁ νοῦς μου παραπέρα
 πέρα κι ἀντίπερα, πέρα στὶς μαυρομάτες
 ποῦχουν τὰ μάτια σὰν ἔληα τὸ φρύδι σὰν γαϊτάνι
 ποῦχουν καὶ τὰ ξανθιά μαλλιά σαράντα πέντε πήχεις.

- 4) Μικρὸ, μικρὸ, μικρούτσικο, μικρὸ στὴ σαρμανίτσα.
 Μικρὸ ποῦ σ' ἔχει ἡ μάνα σου, μικρὸ σὲ καμαρώνει.
 Σοῦ βάζει φοῦντες τέσσερες κι ἓνα γαϊτάνι πέντε
 σοῦ βάζει παραγαϊτανο καὶ γίνται δεκαπέντε.
 Σοῦ βάζει σημοζώνναρο καὶ σημοκορδελάκι
 κι ἓνα περδίκι ὁμορφο, νᾶχης προσκεφαλάκι.
 Μὰ τὸ περδίκι πέταξε καὶ πάει νὰ μάσ' λουλούδια.
 Περδίκι, πούσουν τὸ πρῶι, πούσουν τὸ μεσημέρι;
 Ἦμουν στοὺς κάμπους βόσκαγα, στὰ πλάγια ποῦ κοιμοῦμαν
 μὲ τᾶσπρα, μὲ τὰ κόκκινα καὶ μὲ τὰ λουλουδάτα,
 Κυράμ' νὰ σ' ζήση τὸ παδί, νὰ μὴ στὸ φάη ἡ γάτα.

5) Γιὰ τὸν παπᾶ

Κάτω στὸ δαφνοπόταμο, κάτω στὸ ποταμάκι
 καθόνταν ἓνας δέσποτας μὲ τὸ σταυρὸ στὸ χέρι.
 Ἡ Παναγιὰ τοῦ φώναξε, ἡ Παναγιὰ τοῦ λέει:
 Γιὰ σήκω ἐπάνω δέσποτα καὶ μὴ βαρεῖα κοιμᾶσαι,
 ἦρθαν τὰ Λαζαρούδια νὰ σ' ποῦνε τὰ τραγούδια

6) Γιὰ τὸν στρατιώτη

Μανάμ' ἐγὼ δὲν τὸλπιζα νὰ γίνω στρατιώτης
 κι μῶλα ταῦτα ἔγινα καὶ τρώγω κουραμάνα
 καὶ παίρνω τὸ συσσίτιο μέσα στὴν καραβάνα.
 Καὶ μπαίνω πρῶτος στὴ γραμμὴ, πρῶτος στὴ θεωρία
 μοῦ στέκονται οἱ ἀξιωματικοὶ σὰν τᾶγρια θηρία.

7) Γιὰ τὸν ξενιτεμένο

Ξενιτεμένο μου πουλί, ξενιτεμένο ἀηδόνι
 ἡ ξενιτεῖα σὲ χαίρεται κι ἐγὼ χω τὸν καημό σου
 Τί νὰ σοῦ στέλλω ξένη μου αὐτοῦ στὰ ξένα πούσαι
 Σοῦ στέλλω μῆλο σέπεται κυδῶνι μαραγκιάζει

σοῦ στέλλω μοσκοστόφυλο, ξεσπρίζεται στὸ δρόμο.
 Σοῦ στέλλω καὶ τὸ δάκρυ μου σ' ἓνα χρυσὸ μαντήλι
 τὸ δάκρυ εἶναι καφτερὸ καὶ καίει τὸ μαντήλι.
 Πέντε δασκάλες τὸ κεντοῦν κι ἔξη τὸ ξομπλιάζουν
 καὶ μιὰ μικρὴ μελαχροινὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ξομπλιάση.
 Τὸ παίρνει ἢ μιὰ, τὸ παίρνουν δυό, τὸ παίρνει καὶ ἢ τρίτη
 ποῦναι ἢ καλύτερη, τὸ ρίχνει στὰ σοκάκια,
 μὲ τ' ἄσπρα, μὲ τὰ κόκκινα καὶ μὲ τὰ λουλουδάτα.

3) Γιά τοὺς ἀρραβωνιασμένους κι ἀνύπαντρους

Παλληκαρίτσι ἔμορφο, κρουστάλλινο, χιονᾶτο
 σοῦ μῆνυσε μιὰ λιγερὴ νὰ πᾶς ν' ἀρραβωνιάσης
 πρὶν κατεβάση ὁ Δούναβης καὶ κλείσουν τὰ ποτάμια.
 Ἐγὼ ἔχω γρίβα γρήγορο, γοργὸ καὶ καρβαλάρη,
 στὸ δαχτυλίδι νὰ διαβῆ, στὴ βέργα νὰ περάση
 καὶ κεῖ στὰ δίπλα τοῦ γυαλοῦ, νὰ διπλωθῆ νὰ κάτση.

9) Γιά τοὺς γραμματισμένους

Γραμματικὸς βαρέθηκε σὲ μαυρομάτας πόρτα
 τὸ αἷμα του ἐχύθηκε σὰν γαληνὸ ποτάμι
 καὶ τῷμασε ἢ μάνα του σ' ἓνα χρυσὸ λιγέρι.
 Δὲν σῶλεγα γραμματικέ, δὲν σῶλεγα ρὲ ψάλτη
 μὴν ἀγαπᾶς τίς ἔμορφες, μηδὲ τίς μαυρομάτες;

10) Γιά τὸ νοικοκύρη

Σὲ τοῦτο τὸ σπίτι ποῦρθαμε πέτρα νὰ μὴ ραγίση
 κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χίλια χρόνια νὰ ζήση
 ν' ἀσπρίσουν τὰ μαλλάκια του νὰ γένουν σὰν τὸ χιόνι
 κι ὅ,τι νὰ πιάν' τὰ χέρια του ἀμέσως νὰ χρυσώνη...
 Τοῦ χρόνου πάλι νᾶρθουμε ξανά γιὰ νὰ τὰ ποῦμε
 μὲ ὑγεία καὶ μὲ προκοπὴ ὄλους γιὰ νὰ σᾶς βροῦμε.

11) Γιά τίς ἀνύπαντες καὶ ἀρραβωνιασμένες

Ἐδῶ ἔναι κόρη ἀνύπαντη, κόρη ραβωνιασμένη
 πῶχ ἀρριβῶνες δώδεκα καὶ δαχτυλίδια δέκα.
 Τῆς τάζουνε τὸν Βασιλιᾶ, τῆς τάζουνε τὸν Ρήγα.
 Δὲν θέλω ἔγω τὸν Βασιλιᾶ; δὲν θέλω ἔγω τὸ Ρήγα
 μόν' θέλω τ' ἀρχοντόπουλο μὲ τίς πολλὲς χιλιάδες.

12) Γιά τὸν Χριστὸ λένε τὸ γνωστὸ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα: «Σήμερα μαῦ- ρος οὐρανός, σήμερα μαῦρ' ἢ μέρα...».

Τὰ λαζαρούδια, στὸ τέλος τοῦ τραγουδιοῦ, χτυποῦν τὰ κύπρια δυνατὰ καὶ
 λένε: «Καὶ τ' χρόν' κυρά».

Ἄν καμμιά κυρά, δὲν δώση στὰ λαζαρούδια αὐγὰ ἢ χρήματα, τότε αὐτὰ
 φεύγοντας τῆς τραγουδοῦν:

Τσουκνίδα μακροκλώναρη κι ἀσφακοτσιντσιλιάρα
 ποὺ δὲν μοῦ δίνεις ἓνα αὐγὸ μουρὴ παλιοτσιλιάρα.
 Μὲ τῶνα χέρ' ζ' μώνς ψωμί μὲ τ' ἄλλο ξύσ' τὸν κῶλο.
 Ἄπλώνεις τῶνα δάχτυλο καὶ πιάνεις δέκα ψεῖρες,
 ἀπλώνεις καὶ τὰ πέντε καὶ πιάνεις δέκα πέντε.

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Π. ΠΑΥΛΙΔΟΥ, Διδ)λου

Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΗΣΙΣ* ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ

(Α΄ Έπαινος Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν—Πανηγυρική συνεδρία-
σις 30—12—1964—Ἀριθ. ἐγγράφου 50269)64)

ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΙ ΦΟΡΟΙ ΜΟΝΙΜΟΙ ΚΑΙ ΕΚΤΑΚΤΟΙ ΕΙΣΦΟΡΑΙ

Πλὴν τῶν φόρων, τοὺς ὁποίους ἐλάμβανεν ἡ τουρκικὴ διοίκησις, καὶ τοῦ γεω-
μόρου λαμβανομένου ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν, μόνιμος εἰσφορά, πληρωνομένη διὰ
τὰς ἀμέσους ἀνάγκας τοῦ χωριοῦ, ἦτο ἡ ὑπὲρ ἀγροφυλακῆς, ἀνερχομένη ἐπὶ τουρ-
κοκρατίας εἰς 30)ο καὶ συνεισπραττομένη, ὡς προανεφέραμεν, ὁμοῦ μετὰ τῆς
δεκάτης.

Τὰ κεφαλογῶρια δὲν ἐπλήρωναν 30)ο μετὰ τῆς δεκάτης, ἀπλούστατα διότι
δὲν κατεβάλλετο γεώμορον καὶ σπανίως εἰσεπράττετο ἡ δεκάτη. Τὸ 30)ο εἰσέπραττε
ὁ ἴδιος ὁ ἀγροφύλαξ διὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Αἱ λοιπαὶ εἰσφοραὶ ἦσαν ἔκτακτοι καὶ καθορίζοντο ὑπὸ τοῦ συμβουλίου,
τυγχάνουσαι δὲ καὶ τῆς ἐγκρίσεως τῆς χωριανικῆς συνελεύσεως, καθίσταντο τελε-
σίδικοι ἀποφάσεις, εἰσπραττόμενοι ὑπὸ τοῦ μουχτάρη.

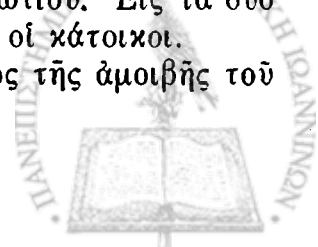
Μέχρι σήμερον ἀκόμη ἐπιβάλλονται ἔκτακτοι εἰσφοραὶ, χωρὶς νὰ ὑποβληθῇ
ἐρανικὸς κατάλογος εἰς τὸν νομάρχην, καὶ εἰσπράττονται ὑπὸ τοῦ Προέδρου καὶ
τῶν συμβούλων, εἴτε ἐπιτροπῆς ποὺ διορίζει τὸ «χωριό», πάντοτε δὲ μετὰ ἀπὸ
ἐγκρισίν τῆς χωριανικῆς συνελεύσεως. Δύο τέτοιες ἔγιναν γιὰ τὸ σχολεῖό μου.
Μία εἰς Ζερβοχώρι (Δραγουμῆ) κατὰ τὸ 1950, ἐκ δοχ. 1350, διὰ τὴν μεταφορὰν
ὕλικῶν ἀπὸ τοῦ σημείου ὅπου τὰ ἐγκατέλειπε τὸ αὐτοκίνητον, καὶ μία τὸ ἴδιον
ἔτος εἰς Ραχοῦλι, διὰ τὴν ἐξόρυξιν 165 κυβικῶν οἰκοδομησίμων λίθων.

Ὁ μισθὸς τῶν διδασκάλων κατεβάλλετο ὑπὸ τῶν χωρικῶν, βάσει τῆς συμ-
φωνίας τῶν ἐπιτρόπων (εἴτε μουχτάρη) καὶ διδασκάλων, κατοχυρουμένης εἰς
συμφωνητικόν. Συνήθως, διὰ τῆς ἰδίας ἀμοιβῆς καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς προσαυξήσεως,
ὁ δάσκαλος ὑπεχρεοῦτο νὰ κάμῃ καὶ τὸν ψάλτην.

Τοὺς χωρικούς, εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων των, ἐνίσχουν σημαντικῶς
τὰ μοναστήρια, καταβάλλοντα μέρος τῆς ἀμοιβῆς τοῦ διδασκάλου. Προηγεῖτο
πάντων ὡς μαικίνας τῆς παιδείας ἡ μονὴ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου Βέλ-
λιανης, καταβάλουσα ἑτησίως 12 ναπολιόνια (ἡγεμονικὸν ποσὸν διὰ τὴν ἐποχὴν
ἐκείνην), μισθὸν τοῦ διδασκάλου τοῦ χωριοῦ Βοϊνίκου (νῦν Προδρόμιον), 5 γιὰ
τὸν δάσκαλο τῆς Βέλλιανης καὶ 3 διὰ τὸν δάσκαλο τοῦ Καρυωτίου. Εἰς τὰ δύο
τελευταῖα χωρία, τὸν μισθὸν συνεπλήρωνον αἱ ἐκκλησίαι καὶ οἱ κάτοικοι.

Παντοῦ ὅμως αἱ ἐκκλησίαι κατέβαλλον σημαντικὸν μέρος τῆς ἀμοιβῆς τοῦ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 117.

διδασκάλου και μπορῶ νὰ πῶ, ὅτι χωρὶς τὰ μοναστήρια καὶ τὶς ἐκκλησίες, ἡ ὑπαρξὶς σχολείων θὰ ἦταν ἀμφίβολη.

Ἐκτὸς τοῦ μισθοῦ, τὰ βακούφια ἐνίσχυναν καὶ εἰς εἶδος τὸν διδάσκαλον. Εἰς τὴν Πλακωτὴν εὐρον τὸ 1935 τὸ ἔθιμον νὰ γερμίζουν μιὰ μισοκάρα μπουνκάλα μὲ λάδι κάθε βδομάδα γιὰ τὸν δάσκαλο ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐλαιοτριβείου. Τὴν ἐποχὴν τοῦ τρυγήματος τῶν μελισσῶν ἀπεστέλλετο μέλι στὸ δάσκαλο καὶ κάθε Κυριακὴ ἢ γιορτὴ μιὰ ἢ περισσότερες λειτουργιῆς (πρόσφορα), πράγμα ποῦ κάπου-κάπου ἐξ ἔθιμου διατηροῦν μέχρι σήμερον οἱ παπᾶδες.

Ἔτσι λοιπόν, στὸ σημεῖον αὐτό, ἐλάφρωναν τὰ βάρη τῶν χωρικῶν, διότι ὁ διδάσκαλος ὑπελόγιζε καὶ τὰς εἰς εἶδος συνεισφορὰς τῶν βακουφίων καὶ ἐμείωνε τὰ ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἀπαιτούμενα.

Ἡ συνεισφορὰ ὑπὲρ τοῦ ἱερέως, ἡ ἐπονομαζομένη παπαδικό, ἦτο παγία, ἀνερχομένη εἰς 33 ὀκάδας καὶ μίαν λίτραν, ἦτοι ἓνα ταγάρι Παραμυθιάς (ὄρα μελέτην ἡμῶν «μέτρα καὶ σταθμὰ στὴν περιοχὴ Παραμυθίας»), πλὴν τῶν χωρίων Λιβιάχοβον, Μοκοβίνα, Ἐλεξνα, Στροῦνι, Ρωμανό, Παληοχώρι καὶ Ἀλποχώρι Μπότσαρη καὶ Σεριζιανά, ὅπου κατεβάλλετο ἓνα ταγαροῦλι, δηλαδὴ 20 ὀκάδες.

Ἐπόχραιο καταβολῆς παπαδικοῦ ἦσαν ὅλοι οἱ οἰκογενειάρχαι, ὡς τοιοῦτοι δὲ ὑπελογίζοντο ὅλοι οἱ παντρεμένοι, ἀσχέτως ἂν συνεστιάζοντο καὶ συνέζων ὡς μία οἰκογένεια.

Συνεισφορὰ κατ' ἔθιμον ἦσαν «τ' αὐγὰ τοῦ δάσκαλου». Αὐτὰ ἦσαν ἓνα ζευγάρι κόκκινα αὐγὰ καὶ ἓνα ζευγάρι κολούρια δι' ἐκάστην οἰκογένειαν ποῦ πληρώνει παπαδικό, καταβάλλεται τὴν Τρίτην τῆς Διακαινησίμου εἰς τὸν ψάλτην, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς δὲν εἶναι δάσκαλος καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ συνεισφορὰ λέγεται «τοῦ δάσκαλου». Τὸ ἔθιμον ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύη σήμερον εἰς τὰ χωρία Ραδοβύζι, Διχούνι, Σενίκου, Δομολεσσά, Τοσκεσάκι, Κεράσοβον, Λωζιανά, Γρανίτσα, Μάξι, τῆς περιοχῆς ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς καλουμένης Ντουσκάρα, πλὴν τοῦ τμήματος τοῦ καλουμένου Ρίζα-Ντουσκάρας καὶ τῶν χωρίων Ζαβαβοῦτσι καὶ Βαλανιδιά.

Ἄλλη συνεισφορὰ ἦτο ἡ ἀποστολὴ ἐνὸς καυσοξύλου ἡμερησίως κατὰ μαθητὴν, ἀρκετὰ χοντροῦ. Ἡ συνεισφορὰ αὐτὴ διετερεῖτο εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν, πλὴν τοῦ χωρίου Σκάνδαλον, ὅπου ἀντὶ τούτου ὁ διδάσκαλος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ξυλεύεται ἀπὸ βακούφικο ἄλσος ἀπὸ τὸ ὁποῖον κανεὶς ἄλλος, πλὴν τοῦ σχολείου, δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ μαζεύῃ τὰ ρεῖκια. Πήγαιναν δέ, ἐν σώματι, μαθηταὶ καὶ διδάσκαλος καὶ κουβαλοῦσαν ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος.

Τὰ χωριά Ραχοῦλι, Παγκράτι καὶ Ξηρόλοφος, ποῦ δὲν εἶχαν ξύλα, κουβαλοῦσαν ἀπὸ μιὰ μεγάλη ἀσφάκα ἡμερησίως. Τὸ ἴδιο καὶ στὸ Σεβαστό, ὅπου ἐπὶ πλέον ὁ δάσκαλος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ξυλεύεται ἀπὸ τὸ ἄλσος τοῦ κατέναντι τοῦ χωρίου παρεκκλησίου. Τὸ ἔθιμον ἠτόνισεν ὅταν ἦτο δάσκαλος ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ χωριό, ποῦ ἔστελνε τὴν οἰκογένειάν του μὲ τὰ ζῶα νὰ ξυλεύεται ἀπὸ τὸ βουνὸ Μπουζιούρι καὶ τὶς πρὸς τὴν Δράγανην βουνοπλαγιὰς καὶ δὲν ἔκαμνε χρῆσιν τοῦ ἔθιμου.

Ἄλλη συνεισφορὰ ἦτο ἓνα ζευγάρι αὐγὰ κατὰ μαθητὴν, καταβαλλομένη εἰς τὸν διδάσκαλον τὴν πρωτὴν τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου, ἡ ὁποία κάπου-κάπου διατηρεῖται καὶ σήμερον, ὄχι ὑποχρεωτικὰ σὰν πρῶτα, ἀλλὰ κατ' ἔθιμον, πρὸ πάντων στὰ χωριά «Πάνω ἀπ' τὴ Σκάλα».

Ἄλλη πάλιν συνεισφορὰ ἦτο ἐνὸς αὐγοῦ κατὰ μαθητὴν, γιὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ τὸ ἀσπράδι καὶ νὰ γίνῃ μαζί μὲ αἰθάλη ἀπὸ τὸ τζάκι, βαφὴ γιὰ τὸ μαυροπίνακα. Ἐπειδὴ περισσεύαν αὐγὰ γιὰ νὰ τρώῃ καὶ ὁ δάσκαλος, τὸ βάψιμο ἐγίνετο δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς τὸν χρόνον, ὅσοι δὲ μαθηταὶ ἦσαν κούτσουρα στὰ μα-

θήματα, ἔκλεβαν ἀπὸ τὸ κατῶγι τους καὶ φέρνανε δυὸ καὶ τρία, γιὰ νὰ τὰ «πά-ρη μὲ καλὸ μάτι ὁ δάσκαλος». Ἡ εὐχαρίστησι τοῦ δασκάλου ἐσήμαινε ὅτι ἐκεί-νη τὴν ἡμέρα θὰ ἔτρωγαν λιγώτερες ξυλιές, ἢ καὶ καθόλου.

Ἄλλη πάλιν συνεισφορὰ ἦτο ἡ ἀμοιβὴ τοῦ μουχτάρη καὶ τῶν ἀζάδων πε-ρὶ τῆς ὁποίας προανεφέραμεν καὶ ἡ ὁποία ἦτο διάφορος, ἐπιβαλλομένη εἰς συ-νολικὸν ποσὸν καὶ κατανεμομένη κατὰ οἰκογενείας, ὅπως τὸ παπαδικό. Καίτοι ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιβληθῆ κατὰ δύναμιν, ἐν τούτοις ὑπῆρχε «ταρίφα» 5 γιὰ τὸν μουχτάρη καὶ 3 γιὰ τοὺς ἀζάδες στὰ πάνω ἀπὸ τὴν Σκάλα χωριὰ καὶ 10 καὶ 5 στὰ κάτω ἀπὸ τὴν Σκάλα.

Ἄλλη συνεισφορὰ ἦταν ἡ ἀμοιβὴ τοῦ «νεροκράτη» ἢ «νερουλά», περὶ τοῦ ὁποίου εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον, ὅπως καὶ διὰ τοὺς ξετιμητάδες ἢ ἀποκοπα-ραίους, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ἀναφέρομεν ἐπίσης στὸ παρακάτω κεφάλαιον.

Συνεισφορὰν, ἐνθυμίζουσαν τὴν ἀρχαίαν «χορηγίαν» τῶν Ἀθηναίων, ἔ-χομεν τὸ τυρὶ τῆς μέρας. Δηλαδή, σὲ πανηγύρια τοῦ χωριοῦ, ὁ τσέλιγκας ποῦ εἶχε νοικιασμένα βοσκοτόπια, ἔφερεν τὸ τυρὶ μιᾶς μέρας καὶ τὸ μοίραζε στοὺς πανηγυριστάς. Κάποτε δὲ καὶ ἓνα «σφαχτό», συνήθως γίδα μεγάλης ἡλικίας. Ἡ συνεισφορὰ αὕτη, ἂν καὶ προαιρετικὴ, λόγῳ τοῦ κρατοῦντος ψυχολογικικοῦ κλί-ματος, μετετρέπετο σὲ ὑποχρεωτικὴ, διότι ὁ τσέλιγκας ποῦ δὲν τὴν ἐξεπλήρωνεν εἶχε τὴν κοινωνικὴν κατακραυγὴν, ἀκόμη δὲ σημαντικώτερον, ἢ συνέλευσις «τὸ χωριό», ἐλάμβανε ἀποφάσεις ἐναντίον του εἰς γενομένας ἀμφισβητήσεις, εἴτε ὅταν συνεζητεῖτο ἂν πρέπει νὰ τὸν δεχτοῦν στὸ βουνὸ καὶ ἀπὸ τότε.

Χορηγία ἦτο πάλιν ἡ κάλυψις ὑπὸ τινῶν ἀτόμων τοῦ ἐλλείποντος ποσοῦ διὰ κοινωφελῆ ἔργα, ἢ ἀνέγερσις καὶ ἐπισκευὴ γεφυρῶν, ἐκκλησιῶν, παρεκκλη-σίων, κτλ. γενομένη χάριν ὑστεροφημίας, δι' αὐτὸ καὶ ἀπεθανάτιζον καὶ τὸ ὀ-νομά των σὲ πλάκα ἀναμνηστικὴν ἐπὶ τοῦ κτίσματος, εἴτε γιὰ νὰ ἐξευμενίσουν τὸν Θεὸν ἀγαθοεργοῦντες.

Συνεισφορὰν ἐννοοῦμεν καὶ τὸν «δίσκον», τὸν ὁποῖον περιέφερον διὰ τὴν συλλογὴν χρημάτων διὰ τὴν ταφὴν ἀπόρων συγχωριανῶν ἢ ξένων ποῦ πέθαναν στὸ χωριὸ καὶ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς νὰ ἐνδιαφερθῆ γι' αὐτούς.

Μετὰ τὸ 1945, δὲν ἄκουσα νὰ βγῆ «δίσκος» διὰ ταφὴν, εἰς ὀλόκληρη τὴν περιοχὴ. Τὴν δεκαετίαν 1930—1940, ἐλάχισται περιπτώσεις ἐσημειώθησαν, ἐνῶ πρὸ τοῦ 1930 τὸ γεγονός δὲν ἦτο ἀσύνηδες.

Δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ ὑπηρέται

Ὁ πρῶτος ὑπάλληλος στὸ χωριὸ ἦτο ὁ παππᾶς, ἓνας γιὰ κάθε χωριὸ καὶ κάποτε ἓνας γιὰ δύο χωριὰ, ὅπως Λωζιανὰ καὶ Στριγανέτσι, Τσουρίλλα καὶ Βρυ-σοπούλα, Νιχώρι καὶ Μενίνα, Γκρίκα καὶ Ψάκκα, Σκάνδαλον καὶ Στάνοβον, Μο-κοβίνα καὶ Μπεστιά, Πάνω καὶ Κάτω Ζάλογγον (γράφονται τὰ παλιὰ ὀνόματα).

Ἡ πόλις τῆς Παραμυθίας εἶχε δύο ἐνορίας καὶ δύο ἱερεῖς, τὰ δὲ τελευταῖα χρόνια τρεῖς, διότι ἡ ἐνορία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (μητροπολιτικὸν ναὸς) εἶχε δύο, ἀρχιερατικοὺς ἐπιτρόπους καὶ τοὺς δύο.

Τὰ μουσουλμανικὰ χωριὰ καὶ ἡ πόλις τῆς Παραμυθίας εἶχον καὶ τοὺς χό-τζάδες, συνήθως ἓνα κατὰ πατριὰν ἢ φάραν καὶ σπάνια ἓναν σὲ κάθε χωριό. Ὅπως φερ' εἰπεῖν στὴν Παραμυθιά ξεχωριστὸ τζιαμι καὶ χότζια (ὄχι τζαμι καὶ χότζα) εἶχαν οἱ Προνοιᾶτες, ἄλλον οἱ Μπολατᾶτες, ἄλλον οἱ Μαξουντᾶτες καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

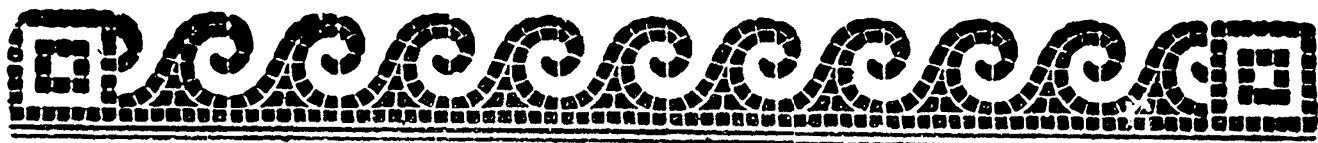
Ἐθιμον διατηρήσεως οἰκογενειακῶν ἐκκλησιῶν (ἄρα καὶ ἱερέων πληρω-νομένων ὑπὸ τῶν οἰκογενειῶν—ιδιοκτητῶν τοῦ ναοῦ) δὲν ὑφίσταται ἐν τῇ πε-ριγραφομένῃ περιοχῇ, δὲν ὑπῆρχε δὲ καὶ τὸν καιρὸ τῶν πατέρων καὶ τῶν πα-

πούδων μας. Μόνον εἰς τὸ χωρίον Λιβιάχοβον, μία ἀθλίαι ἐκκλησία, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, ἀνήκει ὡς κτῆμα εἰς τὸν Ἰωάννην Παναγ. Κούκιαν, ὁ ὁποῖος τὴν περιποιεῖται ἀλλὰ δὲν πληρῶνει ξεχωριστὸ παπᾶ καὶ ἡ ἐκκλησία θεωρεῖται παρεκκλησίαι τοῦ χωριοῦ. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ Γέννησις τῆς Θεοτόκου, κοινῶς λεγομένη Μοναστήρι, (ἴσως νὰ ὑπῆρχε στὰ παλιὰ χρόνια μοναστήρι), ἀνήκει εἰς τοὺς κληρονόμους Χρ. Εὐθυμίου, πάλιν ὑπὸ τὰς ἰδίας, ὡς ὁ Ἄη—Θανάσης, συνθήκας.

Ἔτσι, ὁ παπᾶς ἦτο δημόσιος ἢ μᾶλλον χωριανικὸς ὑπηρέτης μὲ ἀπολαυὰς τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους. Τακτικὰς μὲν τὸ παπαδικόν, ἐκτάκτους δὲ τοὺς γάμους, βαπτίσεις, ἀρραβῶνας, ἀγιασμὸ (τακτικῶς μὲν τῶν Θεοφανείων καὶ ἐκτάκτως ὅταν ἐκαλεῖτο, διότι ὁ κατὰ πρώτην ἐκάστου μηνὸς ἀγιασμὸς δὲν διατηρεῖται ὡς ἔθιμον, μόνον δὲ εἰς τὴν πόλιν τῆς Παραμυθίας ἐγένετο ἀγιασμὸς τῶν σπητιῶν τὴν ἡμέραν τοῦ Σταυροῦ), σαρανταλείτουργα, κηδείας, ἐκταφήν. εὐχολόγημα μαμῆς μετὰ τὸν τοκετὸν (εὐχολονέρι γὰ νὰ πλυθῆ ἡ μαμῆ) σαράντισμα λεχῶνας. εὐχὴς γὰ νὰ περάσῃ ὁ πυρετός, εὐχολόγημα ἀγγειοῦ στὸ ὁποῖον μπῆκε ποντίκι, (προκειμένου νὰ ξαναχρησιμοποιηθῆ), εὐχὴς καὶ ξορκίσματα γὰ μάτιασμα καὶ βασκανεῖαν, εὐχὴς διὰ τὴν ἀδελφοποίησιν (βλάμηδες—ἀδερφοποι-τέες), παρακλήσεις πάσης φύσεως, εἴτε χωριανικῆς εἴτε ἰδωτικῆς, ὑψώματα (κατὰ τὰς ὀνομαστικὰς ἑορτάς, ἀλλὰ μόνον ἀνδρῶν, διότι οἱ γυναῖκες δὲν γιόρταζαν ποτέ), μνημόνευσι νεκρῶν, τρισάγια ἐπὶ τάφων εἴτε ἐπ' ἐκκλησίας, τὰ αὐτὰ καὶ τὰ κουλούρια τῆς Λαμπρῆς—ἓνα ζευγάρι κατὰ οἰκογένειαν, τὶς λειτουργίαι τῶν Ψυχοσαββάτων (δι' αὐτὸ καὶ οἱ παπᾶδες ὄλο καὶ καινούργια Ψυχοσάββατα ἐννοοῦσαν), εὐχὴς στὸ θεμελίωμα καὶ ἐγκαίνια σπιτιῶν καὶ πάσης φύσεως παρουσῖαι τῶν παπᾶδων πρὸς αὔξησιν τῶν ἀπολαυῶν των. Ἔτσι, αἱ ἐκτακταὶ ἀπολαυαὶ ἦσαν ἡ κυρία πρὸσοδος τοῦ ἱερέως.

Ἡ καταβολὴ τοῦ παπαδικοῦ ἐγένετο στὸ ἄλῶνι, ὅπου ἔβλεπε κανεὶς τοὺς παπᾶδες περιερχομένους αὐτά. Καὶ ὁ καθεὶς ἔδινε συνήθως τὸ σκάρτο πρᾶγμα, τὰ ἀπάλωνα.

ΣΠΥΡΟΥ ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

Δ Η Μ Ο Τ Ι Κ Α
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΟΥΛΙΟΥ*

(ΑΝΕΚΔΟΤΑ)

ΒΡΑΒΕΙΟΝ "ΗΠΕΙΡ. ΧΡΟΝΙΚΩΝ,, (1926)

ΣΤ'
Τ Η Σ Ξ Ε Ν Ι Τ Ε Ι Α Σ

280

Χαριτωμένη συντροφιά

Χαριτωμένη συντροφιά μου λέει νά τραγουδήσω
Καί γώ τούς λέγω δέν μπορώ, τούς λέγω δέν τὸ ξέρω
Κι' αὐτὴ μου λέει ὅσο μπορεῖς, μου λέει ὅσο τὸ ξέρεις.
Κι' ἐγὼ γιὰ τὴν παρέα μου καὶ γιὰ τὴ συντροφιά μου
Θά εἰπῶ τραγούδια θλίβερὰ καὶ παραπονεμένα
Τὸν ξένο πῶς τὸν θάφτουνε καὶ πῶς τὸν σαβανώνουν
Δίχως πανί, δίχως κερὶ, δίχως παπᾶ καὶ ψάλτη.

281

Ἡ ξενιτεὶά κι' ὁ θάνατος

Ἡ ξενιτεὶά κι' ὁ θάνατος κι' ἡ πίκρα κι' ἡ ἀγάπη
Τὰ τέσσερα ζυγιάστηκαν ἀπ' ὅλα τὰ γκιντέρια.
Βαρύτερη εἶν' ἡ ξενιτεὶά, βαρύτερη ἀπὸ τ' ἄλλα.
Τοῦ ξένου δὸς τοῦ ξενιτεὶά κι' ἀρρώστια μὴ τοῦ δίνεις
Ἡ ἀρρώστια θέλει στρώματα, θέλει προσκεφαλάκια,
Θέλει τὴ μάνα στὸ πλευρό, τ' ἀδέρφια στὸ κεφάλι
Θέλει καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ νά τὸν συχνορωτάει
—Ξένε μὴ θέλεις τίποτε στὸ στόμα σου νά βάλεις

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου, σελ. 150.

— Θέλω νερό του τόπου μου, μήλο από τη μηλιά μου
 Θέλω και μοσχοστάφυλλο από την περγουλιά μου.

282

Φεγγάρι μου ποῦεσαι ψηλά

Φεγγάρι μου ποῦεσαι ψηλά
 — ΡΟΔΑΚΙΝΙΑ ΜΟΥ
 και χαμηλοκοιτάζεις
 — ΡΟΔΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΑ ΡΟΔΙΑ —

Φεγγάρι μου ποῦεσαι ψηλά και χαμηλοκοιτάζεις
 Μην εἶδες τὸν ἀσίκη μου, τὸν ἄντρα τὸ δικό μου
 Σὰν τί ματάκια τὸν κοιτοῦν και τὰ δικά μου κλαῖνε,
 Σὰν τί χεράκια τὸν κερνοῦν και τὰ δικά μου τρέμουν
 Σὰν τί χειλάκια τὸν φιλοῦν και τὰ δικά μου σκάζουν.

Πρὸβλ. Χασιώτη V—19.

283

Ἐφόντας ἐγεννήθηκα

Ἐφόντας ἐγεννήθηκα ἀπὸ τὴν πικρομάνα
 Ὅλο τὰ ξένα δούλευα, ὅλο τὰ ξένα παίνω
 Ἦρθε καιρὸς κι' ἄρρώστησα βαριά για νὰ πεθάνω
 Νᾶχα νεράκι νᾶπινα, νερό ἀπὸ τὴν πατρίδα
 Νᾶχα σταφύλι νᾶτρωγα ἀπὸ τὴν περγουλιά μου
 Νᾶχα τὴ μάνα στὸ πλευρὸ τὴν ἀδερφή στὸ γόνα
 Νᾶχα και τὴν ἀγάπη μου στὴν ἄκρη τὸ κεφάλι.

284

Μάνα και γιὸς ἐμάλλωνε

Μάνα και γιὸς ἐμάλλωνε, μάνα και γιὸς μαλλώνει
 — Μάνα μου νὰ τὴν πάρωμε τὴν Ἀρβανιτοπούλα
 Μᾶς τάζουν χίλια πρόβατα και πεντακόσια γίδια
 — Ὁξω σκυλι ἀπὸ τὸ σπίτι μου κι' ἀπὸ τὸ πατρικό μου.
 — Διῶξε με μάνα, διῶξε με, με ξύλα με λιθάρια
 Κι' ἐγὼ φεύγω στὴν ξενιτειά, στὴν ἀραπιά πηγαίνω
 Θὰ κάμεις χρόνους νὰ με ἰδεῖς, χρόνους νὰ παντεχαίνεις
 Καὶ μιὰ γιορτὴ, μιὰ Κυριακὴ, μιὰ Πασχαλιὰ μεγάλη
 Θὰ πᾶς μάνα στὴν ἐκκλησιὰ νὰ κάνεις τὸ σταυρὸ σου
 Θὰ ἰδεῖς τοὺς νιούς, θὰ ἰδεῖς τὶς νιές, θὰ ἰδεῖς τὰ παλληκάρια
 Θὰ ἰδεῖς τὸν τόπο μ' ἔρημο και τὸ στασίδι μ' ἄδειο
 Θὰ θυμηθεῖς ἐμένανε, θὰ βαριαναστενάξεις.

Πρὸβλ. Ν. Πολίτη «Τρ. Ἑλλην. Λαοῦ» ἀριθ. 165.

285

Νά τοῦχα ξέρ' ἡ ἄρφανή

Νά τοῦχα ξέρ' ἡ γ ἄρφανή, νά τοῦχα ξέρ' ἡ μαύρη
 Νά τοῦχα δώσει τὸ φιλί, τὰ δυὸ μου μαῦρα μάτια
 Παρά πού τὸ ξενίτεψα καὶ πάει μὲ τὰ καράβια.
 Καράβια πᾶν τῆ θάλασσα κι' ἡ κόρη πάει τὸν ἄμμο
 Μὲ τὰ μαλλιὰ της ξέπλεκα, στίς πλάτες της ριμμένα.
 — Καραβοκύρη, φώναξε, καραβοκύρη, κραίνει
 Γιὰ γύρε τὸ καράβι σου καὶ βγάλ' τὸν ξένο ἀπόξω
 Καὶ πές του πὼς μετάνιωσα ν' ἄρθεῖ στὴν ἀγκαλιά μου.

Στροφὴ

Ἄνάθεμά σε ξενιτειά ἐσὺ καὶ τὰ καλὰ σου
 Ἐπήρες τὰ παιδάκια μας καὶ τᾶκαμες δικά σου.

286

Ἐνύχτωσε καὶ βράδυσσε

Ἐνύχτωσε καὶ βράδυσσε καὶ πάει καὶ τούτ' ἡ μέρα
 Πᾶν τὰ πουλάκια στίς βοσκές κι' οἱ γ ἔμορφες στὰ σπίτια
 Πάνω κι' ἐγὼ σ' ἓνα χωριὸ ξένος νά ξενυχτήσω.
 Κι' ἐκεῖ μέσα δὲ μ' ἔμπασαν καὶ μέσα δὲ μὲ μπάζουν.
 Ἀπόξω ὁ μαῦρος στέκομαι, ἀπόξω ἀπὸ τῆ θύρα
 Λέγω τραγούδια φλίβερα καὶ παραπονεμένα
 Τραγούδια γιὰ τίς ἔμορφες καὶ γιὰ τίς μαυρομάτες
 Τὸ ποιά κοιμᾶται δυὸ σὲ δυὸ καλὰ νά ξημερώσει
 Καὶ ποιά κοιμᾶται μοναχὴ πανούκλα νά τῆ μάσει.
 Παπαδοπούλα τᾶηκουσε βαριά τῆς κακοφάνκε
 — Ἐλα πάνου πουλάκι μου νά κοιμηθοῦ μ' ἀντάμα.

287

Τώρα εἶναι Μάης κι' ἀνοιξη

Τωρᾶειναι Μάης κι' ἀνοιξη, τωρᾶειναι καλοκαίρι
 Τώρα ν ἀνθίζουν τὰ κλαδιά καὶ βγάζ' ἡ γῆς χορτάρι
 Τώρα κι' ἡ γῆς στολίζεται στ' ἄνθι καὶ στὸ λουλούδι
 Τώρα κι' ὁ ξένος βούλεται στὸν τόπο του νά πάει
 Κι' ἡ κόρη πού τὸν ἀγαπάει βαριά τὸν καταριέται
 — Αὐτοῦ πού πᾶς μπρὲ ξένε μου νᾶρθω κι' ἐγὼ μαζί σου.
 — Ἐδῶ πού πάνω κόρη μου κορίτσια δὲν περνᾶνε
 Γιατ' εἶναι Τοῦρκοι ἀνύπαντροι καὶ Φράγκοι παλληκάρια
 — Αὐτοῦ πού πᾶς μπρὲ ξένε μου πολὺ ἀκρίβεια νά γένει
 Νά πάει τὸ στάρι χίλια δυὸ κι' ἡ ρόκα πεντακόσια
 Καὶ μιὰ ταῆ τ' ἀλόγου σου χίλια τρακόσια γρόσια.

– Έδω πού πάνω κόρη μου πολύ φτήνια θά γένει
Θά πάει τὸ σάρι δώδεκα κι' ἡ ρόκα πέντε δέκα
Καί μιὰ ταῖ τ' ἀλόγου μου οἱ φίλοι θά τῆ βάνουν.

Ποβλ. Ν. Πολίτη «Τραγ. Ἑλλην. Λαοῦ» 171.

288

Καρδιά μέ δεκοχτώ κλειδιά

Καρδιά μέ δεκοχτώ κλειδιά βαριᾶσαι κλειδωμένη
Γιατί δὲν κραίνεις, δὲ γελᾶς πῶς ἦσουν μαθημένη
– Τί νὰ γελᾶσω, τί νὰ εἰπῶ ποῦν' τὰ κλειδιά χαμένα
Τὰ χέρια πού τὰ κράταγαν εἶναι ξενιτεμένα
Κι' ἐψέ μοῦρθαν τὰ γράμματα θέλω νὰ τὰ διαβάσω
Καί μῶστειλ' ἡ μανούλα μου, μῶστειλ' ἡ ἀδερφή μου
Ἄφήνω γειὰ χωριατιανές καί βλαχοριατοπούλες
Ἐγὼ θά πάω στὸν τόπο μου στίς Ἀρβανιτοπούλες.
– Ὠρα καλὴ λεβέντη μου κι' ἀγέρας στὰ πανιά σου
Κι' οὔδε πουλί πετούμενο νὰ μὴ βρεθεῖ μπροστά σου
Νὰ πᾶς καλὰ στὸν τόπο σου, καλὰ στὴ φαμιλιά σου.

289

Μάνα μέ κακοπάντρεψες

Μάνα μέ κακοπάντρεψες
– ΜΑΝΑ ΜΑΝΟΥΛΑ ΜΟΥ –
καί μῶδωκες Βλαχιώτη
δώδεκα χρόνους – ΜΑΝΑ Μ' – στὴ Βλαχιά

Μάνα μέ κακοπάντρεψες καί μῶδωκες Βλαχιώτη
Δώδεκα χρόνους στὴ Βλαχιά καί τρεῖς βραδιές στὸ σπίτι
Τῆ μιὰ βραδιά στοὺς φίλους του, τὴν ἄλλη στοὺς γειτόνους,
Τρίτη βραδιά, πικρὴ βραδιά, πλαγιάσαμε τὰ δυό μας
Κι' ἴσα μέ τὰ μεσάνυχτα ξυπνῶ καί δὲν τὸν βρίσκω
Καί κατηβαίνω στὸν ταβλά, δὲ βρίσκω τ' ἄλογό του.
Γυρίζω πίσω στὸν ὄντὰ τοῦ βρίσκω τὰ γελέκια
– Μωρ' ἔρημα παπλώματα καί ξάλειμμα κρεβάτια
Νάχε καεῖ ἡ μοῖρα μας.

Ποβλ. Χασιώτη ἀριθ. V—26

290

Ἐύπνησε νοικοκύρη μου

Ἐύπνησε νοικοκύρη μου καί μὴ βαριά κοιμᾶσαι
Τί τὰ καρβάνια πέρασαν κι' ἡ συντροφιά τους διάφ'κε

— Πολύ με βιάζεις κόρη μου, πολύ με βαλαντώνεις
 Τάχα ποιόν άλλον αγαπᾶς, ποιόν άλλον περιμένεις.
 — Κανέν' άλλον δέν αγαπῶ, άλλον από τ' έσένα.
 — Σ' αφήνω γειά ν αγαπή μου. — Ώρα καλή λεβέντη
 Στο δρόμο ν όπου θά περνᾶς λιβάδια νᾶεινε έμπρός σου
 Χεριές χεριές βασιλικό νά τρώει τ' άλλόγ σου.

291

Δέ μοῦ βαροῦν τὰ ξένα

Δέ μοῦ βαροῦν τὰ ξέ—
 — ΜΩΡΕ ΤΑ ΞΕ— να
 μ' οὔδε τὰ μακρινά.

Δέ μοῦ βαροῦν τὰ ξένα μ' οὔδε τὰ μακρινά
 μόν μοῦ βαροῦν τ'ς αγάπης τ' αναστενάσματα
 γράφει χαρτιὰ μοῦ στέλλει καί μοῦ προβοδεῖ
 — Ξένε στὰ ξένα ποῦειςαι κι' αὐτοῦ στὰ μακρινά
 Γρήγορα νά γυρίσης, ξένε μου καί νάρθῃς
 Τ' έμένα με παντρεύουν καί με προξενᾶν
 Ἄντρα κοντό μοῦ δίνουν, κοντό καί γέροντα
 Κάθε βράδι με δέρει γιά τὸ στρώσιμο
 καί κάθε μεσημέρι γιά τὸ κρύο νερό
 βαρὺ γκουβὰ μοῦ δίνει κι' ἄλυσσο κοντό.

Ποβλ. Ἄραβαντινοῦ ἀριθ. 458, Χασιώτη V—12.

292

Κοιμᾶται μιὰ λιγόνημερη

Κοιμᾶται μιὰ λιγόνημερη στήν ἀγκαλιὰ τ' άντρός της.
 Συχνά συχνά τὸν ξύπναγε, γλυκά τὸν κουβεντιάζει
 — Γιά ξύπνα νοικοκύρη μου καί μη βαριά κοιμᾶσαι.
 — Γιατί με βιάζεις ρούσα μου νά πάω στοῦ ταξίδι
 Μὴν άλλον άντρα ν αγαπᾶς, μὴν άλλον άντρα θέλεις;
 — Οὔδ' άλλον άντρα ν αγαπῶ, οὔδ' άλλον άντρα θέλω
 Ἡ συντροφιά σου ἀπέρασε κι' ὅλα τὰ καραβάνια.

293

Τοῦ Ρόβα

(Χορὸς)

Ἄ Ρόβας έ— ΡΟΒΑ Μ'— ξεκίνησε
 μέσ' στη Βλαχιά νά πάει

—ΓΕΙΑ ΣΟΥ ΡΟΒΑ ΜΟΥ—
 ΜΕΣ' ΣΤΗ ΒΛΑΧΙΑ ΝΑ ΠΑΕΙ
 ΠΑΠΙΑ ΧΗΝΑ ΜΟΥ
 ΝΑΧΕΙΣ ΤΟ ΚΡΙΜΑ ΜΟΥ

Ὁ Ρόβας ἐξεκίνησε μέσ' στὴ Βλαχιά νὰ πάει
 Νύχτα σελλώνει τ' ἄλογα, νύχτα τὰ καλιβώνει
 Βάνει τὰ πέταλα χρυσὰ καὶ τὰ καρφιά ἀσημένια
 Βλαχιώτισσες τὸν καρτεροῦν μὲ τὰ παιδιὰ στὰ χέρια
 Φλωριά κερνάει τὰ παιδιὰ, μαντίλια τὶς κουμπάρες.
 Ἡ μιὰ κρατάει τ' ἄλογο κι' ἡ ἄλλη τὰ κατηβάζει.
 —Ρόβα μου τί μᾶς ἤφερες ἀπὸ τὸ βιλαέτι
 —Σὰς ἤφερα καλὰ παιδιὰ κι' ὄμορφα παλληκάρια,
 Τὸνα τὸ λένε Κωσταντῆ, τ' ἄλλο τὸ λέν Γιωργάκη,
 Τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο τὸ λένε Μιχαλάκη.

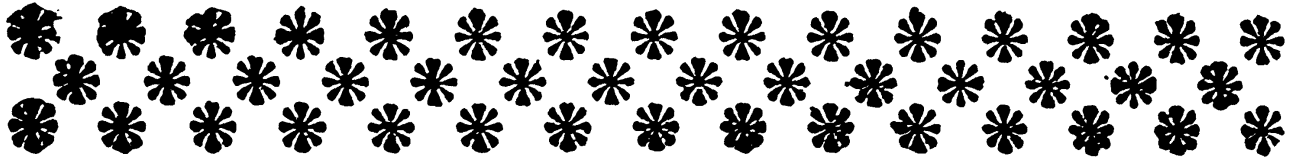
294

Τὸ Μάη Κώστας παντρεύεται

Τὸ Μάη Κώστας παντρεύεται, τὸ Μάη ἀμπέλι βάνει
 Τὸ Μάη τοῦρθε κι' εἶδηση νὰ πάει γιὰ τὰ ξένα.
 — Ἀλησμονῶ καὶ χαίρομαι, θυμιοῦμαι καὶ λυπιοῦμαι
 Θυμήθηκα τὴν ξενιτεῖα καὶ θέλω νὰ πηγαίνω
 Σήκου μάνα καὶ ζύμωσε καθάριο παξιμάδι.
 Μὲ πόνους βάζει τὸ νερὸ μὲ δάκρυα τὸ ζυμώνει
 Μὲ χίλια ἀναστενάσματα βάζει φωτιά στὸ φοῦρο
 — Ἀργησε φοῦρε νὰ καεῖς καὶ σὺ ψωμί νὰ γένεις
 Γιὰ νὰ περάσ' ἡ συντροφιά κι' ὁ Κώστας ν' ἀπομείνει.
 Κι' ἡ συντροφιά ν' ἀπέρασε καὶ τὸν Κώστα φωνάζει.
 Καὶ ἡ καλή του τοῦλεγε μὲ τὸ κερὶ στὸ χέρι
 — Κώστα τὸ ποῦ θὰ πᾶς ἐσύ κι' ἐμένα ποῦ μ' ἀφήνεις;
 — Σ' ἀφήνω μὲ τὴ μάνα μου καὶ μὲ τὴν ἀδερφή μου
 Καὶ μὲ τὴν ἐξαδέρφη μου τὴν ἀρραβωνιασμένη.
 — Δὲ θέλω ἐγὼ τὴ μάνα σου κι' οὐδὲ τὴν ἀδερφή σου
 Κι' οὐδὲ τὴν ἐξαδέρφη σου τὴν ἀρραβωνιασμένη,
 Κώστα θέλω τὸν ἥσκιο σου, θέλω τὴν ἀντροπή σου
 Ἡ μάνα σου εἶναι τὰ σπαθιά κι' ἡ ἀδερφή μαχαίρια
 Κι' αὐτὴ ν' ἡ ἐξαδέρφη σου εἶναι σπαθιά μεγάλα.

(Συνεχίζεται)

ΓΙΑΝΝΗ ΣΑΡΑΛΗ, Γυμνασιάρχου

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ*

28

Μάνα καρδιά, μάνα κεφάλ, μάνα τήν κόρη ποῦεῖδα
κανεῖς νὰ μὴν τήν πάρη.
Γιέ μου μὴν εἶναι πλύστριγια, μὴν εἶναι κοπανίστρα;
Μάνα δὲν εἶναι πλύστριγια δὲν εἶναι κοπανίστρα,
μὲν εἶναι βασιλόκορη Θεργίτσας θυγατέρα.
Στέλλουν Δοδάρους (1) δώδεκα, γραμματικούς πενήντα.
Σαράντα μέρες ἔκαναν ὅσο νὰ βροῦν τὸ σπίτι
κι ἄλλες σαραντατέσσερες ὅσο νὰ βροῦν τήν κόρη.
Καλὴ μερὰ σου, κόρη μου, καλῶς τοὺς Δοδαρέους.
Ὁ Βασιλιάς μᾶς ἔστειλε γυναῖκα νὰ σὲ πάρη.
Ὅταν νὰ στύψη ἡ θάλασσα νὰ σπείρη σιταράκι
καὶ στὴν κορφὴ τοῦ σιταριοῦ νὰ σπείρη κριθαράκι
καὶ στὴν κορφὴ τοῦ κριθαριοῦ νὰ στήσῃ ἄλωνάκι
καὶ στὴν κορφὴ τοῦ ἄλωνιοῦ νὰ στήσῃ βελονάκι
καὶ στὴν κορφὴ τοῦ βελονιοῦ νὰ διπλωθῇ νὰ κάτση
τότε καὶ ἐγὼ θὰ παντρευτῶ νὰ τὸν ἐπάρω ἄντρα.

1. Νοδάρους=συμβολαιογράφους

29

Τοῦτο τὸ καλοκαιράκι
κυνηγοῦσα ἓνα πουλάκι.
Κυνηγοῦσα καὶ ποθοῦσα,
νὰ τὸ πιάσω δὲ μποροῦσα.
Κ' ἓνας νιὸς μὲ τὸ βιολί του
τῷφερε μὲς τὴν αὐλή του,
καὶ μὲ τὰ καμώματά του
τῷφερε στὴν ἀγκαλιά του.
Ἔκανα γιὰ νὰ τὸ πιάσω
καὶ στοὺς οὐρανοὺς νὰ φτάσω,
ἄγγελον νὰ κατεβάσω
καὶ τὴ θάλασσα νὰ φράξω,
λεῖμονίτσες νὰ φυτέψω
καὶ μικρὲς γλυκομηλίτσες.
Τὴ Δευτέρα τὶς φυτεύω
καὶ τὴν Τρίτη τὶς κλαδεύω,
τὴν Τετάρτη βγάξουν φύλλα

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 148.

καὶ τὴν Πέφτη κάνουν μῆλα.
 Τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδι
 ἔρθε ὁ κλέφτης νὰ τὰ κλέψη.
 Κλέφτη, μὴ μοῦ κλέψς τὰ μῆλα,
 μὴ μ' κορφολογᾶς τὰ φύλλα,
 τ' ἄχει ἀφέντης μετρημένα
 κ' ἢ κυρὰ λογαριασμένα
 στὸ δευτέρῳ ἀπερασμένα
 καὶ στὴν ξενητεία στειλμένα.

30

Στὴ ρίζα τοῦ βασιλικοῦ, στὴ ρίζα τοῦ βαρσάνου,
 Σύρω κι Ἀναστασιά μου.
 Ἐγυρα ν' ἀποκοιμηθῶ, λίγον ὑπνὸ νὰ πάρω
 στὴν ὑπνοφαντασιά μου,
 Σύρω κι Ἀναστασιά μου.
 Εἶδ' ὄνειρο στὸν ὑπνο μου, στὴν ὑπνοφαντασιά μου
 Σύρω κι Ἀναστασιά μου.
 Παντρεύεται ἡ ἀγάπη μου καὶ παίρνει τὸν ὄχτρό μου,
 στὸ πείσμα τὸ δικό μου!
 Δὲν τῶχω πὼς παντρεύεται καὶ παίρνει τὸν ὄχτρό μου,
 γιὰ πείσμα τὸ δικό μου,
 μόν' τῶχω πὼς με κάλεσαν νουνᾶ νὰ στεφανώσω!
 Φκιάνω στεφάνια ἀπὸ φλουρὶ καὶ τὰ κηριὰ π' ἀσήμι
 καὶ τὸ μαντηλοσκέπασμα ὄλο μαργαριτάρι.

31

Συχνὰ διαβαίνει ἡ ἀνοιξη, συχνὰ τὸ καλοκαίρι.
 Πάνουν οἱ Μπέηδες στὸν Πασᾶ, πάνουν νὰ προσκυνήσουν.
 Κ' ἓνα μικρὸ Μπεόπουλο δὲ πάει νὰ προσκυνήση.
 Μὸν ἤρχισε τὸν πόλεμο, τὸ ἔρημο σεφέρει.
 Λαβῶσαν τὴ Γιωργάκαινα στὸ πόδι καὶ στὸ χέρι,
 καὶ στὸ μικρὸ τὸ δάχτυλο πῶχει τὸν ἀρραβῶνα.
 Τρεχάστι δούλοι γιὰ γιανοῦ καὶ βάιες γιὰ τὸ Γιώργη.
 Γιάτος κι ὁ Γιώργης πῶρχειται, τρεχάτος καὶ ἀρεντάτος.
 Ροῦσα μ' πὼς πᾶν' οἱ πόνοι σου, πὼς πᾶνε οἱ πληγές σου,
 νὰ πάω νὰ φέρω τοὺς γιανοῦς νὰ ρθοῦν νὰ σὲ γιαντρέψουν.
 Γιωργάκη μ' μὴν ξεδεύεσαι καὶ μὴ χαλνᾶς τὰ γρόσια,
 ἢ Ροῦσα δὲ γιαντρέυεται ἴτι γιαντριὰ δὲν ἔχει.
 Γιωργάκη μου, μὴν παντρευτῆς καὶ πᾶρς ἄλλη γυναῖκα
 καὶ μὴ μαλώνεις τὰ παιδιὰ τὸν Κώστα καὶ τὸ Σοφία
 καὶ τὸ μικρὸ Γιαννόπουλο, πῶχω στὴ σαρμανίτσα.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΥΠΟ
ΔΡΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΕΞΑΡΧΟΥ
ΚΤΗΝΙΑΤΡΟΥ - ΖΩΟΤΕΧΝΟΥ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗΝ ΤΗΣ ΒΟΟΤΡΟΦΙΑΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΒΟΟΤΡΟΦΙΑ

Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν μελέτην τῶν διαφόρων φυλῶν τῆς ἡπειρωτικῆς ἀγελάδος, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα τῶν ἐκτρεφόμενων ἐν Ἠλείρῳ βοῶν κατὰ τὰ τελευταῖα τριάκοντα ἔτη.

Κατὰ τὰ δεδομένα τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτρεφόμενων ἐν Ἠλείρῳ βοοειδῶν κατὰ τὸ 1937 ἀνήρχετο εἰς 66.039 κεφαλὰς. Κατὰ τὸ 1918 ὁ ἀριθμὸς τῶν βοοειδῶν τῆς Ἠλείρου ἀνήρχετο εἰς 52.645 κεφαλὰς καὶ οὕτω ὁ δείκτης αὐξήσεως τούτων κατὰ τὴν εἰκοσαετίαν ταύτην ἀνῆλθεν ἀπὸ 100—125,4 καὶ ἡ ἔτησία αὐξήσις ἀνήρχετο κατὰ μέσον ὄρον εἰς 1,27% κατὰ τὸ διάστημα τῆς εἰκοσαετίας.

Ἀπὸ τοῦ 1937 μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ τελευταίου πολέμου ὁ ἀριθμὸς τῶν βοοειδῶν δὲν μετεβλήθη σημαντικῶς. Ἀπὸ τῆς κατοχῆς ὅμως καὶ μέχρι σήμερον ὑπέστη σημαντικωτάτην μείωσιν.

Οὕτω, κατὰ τὰ δεδομένα, ἅτινα συνεγκέντρωσεν ἡ τότε Δ/σις Γεωργίας Γ.Δ. Ἠλείρου, τὸ σύνολον τῶν βοοειδῶν τῆς Ἠλείρου κατὰ τὸ 1946 ἀνήρχετο μόλις εἰς 33.659 ἤτοι ἐναπέμειναν τὰ 50,96% τοῦ προπολεμικοῦ ἀριθμοῦ καὶ ἀπωλέσθησαν κατὰ τὴν ἐχθρικήν κατοχὴν 49,04%.

Ἡ μείωσις αὕτη δὲν εἶναι βεβαίως ἡ αὐτὴ καθ' ὅλην τὴν Ἠπειρον.

Κατὰ τὴν ὡς ἄνω στατιστικὴν, ἐκ τῶν ἐναπομεινάντων 33.659 κεφαλῶν, 14.733 εἶναι βόες καὶ 18.926 εἶναι ἀγελάδες. Συγκρίνοντες τοὺς ἀριθμοὺς τούτους μὲ τοὺς ἀντιστοίχους προπολεμικοὺς (35.861 βόες καὶ 30.178 ἀγελάδες), παρατηροῦμεν, ὅτι αἱ ζημίαι λόγῳ τοῦ πολέμου καὶ τῆς πενταετοῦς κατοχῆς ἀνήρχοντο εἰς 37,29% διὰ τὰς ἀγελάδας καὶ εἰς 58,92% διὰ τοὺς βόους.

Ἐκτοτε καὶ μέχρι τοῦ 1962 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτρεφόμενων ἐν Ἠλείρῳ βοῶν σχεδὸν ἔφθασε τὰ προπολεμικὰ ἐπίπεδα.

Δίδομεν κατωτέρω στοιχεῖα ἀριθμοῦ καὶ εἶδους ἐκτρεφόμενων ἐν Ἠλείρῳ βοοειδῶν διὰ τὸ ἔτος 1962.

Εἶδος ζῶων	Ἀριθμὸς ζῶων	Ζῶν βάρος εἰς τόννους	% ὄλων τῶν ζῶων
ΒΟΟΕΙΔΗ	59.163	13.127	17,1
α) Ἐγχώρια	43.503	7.830	56,9
β) Βελτιωμένα	13.305	3.990	30,4
γ) Ἐξευγενισμένα	2.278	1.137	8,7
δ) Βούβαλοι	77	170	

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 156.

Ειδικώτερον κατά Νομούς αι ζημίαι εμφανίζονται ως κάτωθι:

1) **Νομός Πρεβέζης:** Ὁ Νομός οὗτος ἐμφανίζει μεγάλην ζημίαν, ἐπὶ τῶν βοῶν ἰδία. Οὕτω, ἐνῶ κατὰ τὸ 1937 ἐν τῷ Νομῷ διετρέφοντο 10.232 βοοειδῆ (4.167 κεφαλαὶ βοῶν καὶ 6.065 κεφαλαὶ ἀγελάδων), τὸ 1947 διετρέφοντο, κατὰ τὴν στατιστικὴν τῆς τότε Δ'νσεως Γεωργίας Γ. Δ. Ἡπείρου, 5.753 βοοειδῆ ἐν συνόλῳ, ἐξ ὧν 1.550 βόες καὶ 4.203 ἀγελάδες. Αἱ ζημίαι ἐπομένως ἀνέρχονται εἰς 43, 78⁰/₁₀₀ γενικῶς καὶ εἰς 62, 81⁰/₁₀₀ ἐπὶ τῶν βοῶν καὶ εἰς 30, 71⁰/₁₀₀ ἐπὶ τῶν ἀγελάδων. Τὸ 1962 διετηροῦντο εἰς τὸν Νομὸν Πρεβέζης 9.177 βοοειδῆ, ἐξ ὧν 47⁰/₁₀₀ ἐγγώρια, 27,5⁰/₁₀₀ βελτιωμένα καὶ 17,8⁰/₁₀₀ ἐξευγενισμένα.

2) **Νομός Θεσπρωτίας:** Καὶ εἰς τὸν Νομὸν τοῦτον αἱ ζημίαι ὑπῆρξαν λίαν σοβαραί, ἰδία ἐπὶ τῶν βοῶν. Κατὰ τὸ 1937 διετρέφοντο ἐν τῷ Νομῷ τούτῳ 11.653 βοοειδῆ (6.018 βόες καὶ 5.635 ἀγελάδες), τὸ 1947 συντηροῦνται 1.500 βόες καὶ 3.000 ἀγελάδες. Αἱ ζημίαι κατὰ ταῦτα ἀνῆλθον εἰς 61,39⁰/₁₀₀ γενικῶς καὶ εἰς 75,08⁰/₁₀₀ διὰ τοὺς βοῦς καὶ εἰς 46,76⁰/₁₀₀ διὰ τὰς ἀγελάδας. Τὸ 1962 διετηροῦντο εἰς Θεσπρωτίαν 13.486 βοοειδῆ, ἐξ ὧν 94⁰/₁₀₀ ἐγγώρια, 4,4⁰/₁₀₀ βελτιωμένα καὶ 1,6⁰/₁₀₀ ἐξευγενισμένα.

3) **Νομός Ἄρτης:** Εἰς τὸν Νομὸν τοῦτον αἱ ζημίαι ἐπὶ τῶν βοοειδῶν, καίτοι μικρότεραι τῶν προηγουμένων, ἐν τούτοις ἦσαν ἀρκετὰ σοβαραί. Οὕτω, ἐναντι 12.137 βοοειδῶν διατηρουμένων προπολεμικῶς (5.427 βόες καὶ 6.710 ἀγελάδες), τὸ 1947 διετηροῦντο 6.406 βοοειδῆ, ἐξ ὧν 2.683 βόες καὶ 3.723 ἀγελάδες. Αἱ ζημίαι κατὰ ταῦτα ἀνῆλθον εἰς 47,23⁰/₁₀₀ γενικῶς καὶ εἰς 50,53⁰/₁₀₀ ἐπὶ τῶν βοῶν καὶ εἰς 44,52⁰/₁₀₀ ἐπὶ τῶν ἀγελάδων. Τὸ 1962 διετηροῦτο 10.000 βοοειδῆ, ἐξ ὧν 83,5⁰/₁₀₀ ἐγγώρια, 12,3⁰/₁₀₀ βελτιωμένα καὶ 4,2⁰/₁₀₀ ἐξευγενισμένα.

4) **Νομός Ἰωαννίνων:** Αἱ ζημίαι τοῦ Νομοῦ τούτου ὑπῆρξαν ἐπίσης λίαν σοβαραί. Οὕτω, ἐνῶ κατὰ τὸ 1937 διετηροῦντο ἐν τῷ Νομῷ 34.793 κεφαλαὶ βοοειδῶν, (19.249 βόες καὶ 15.544 ἀγελάδες), τὸ 1947 διετηροῦντο συνολικῶς 17.000 βοοειδῶν, ἐξ ὧν 9.000 βόες καὶ 8.000 ἀγελάδες. Αἱ ζημίαι ἐπομένως ἀνῆλθον εἰς 51,14⁰/₁₀₀ γενικῶς καὶ εἰς 53,25⁰/₁₀₀ διὰ τοὺς βοῦς καὶ εἰς 48,54⁰/₁₀₀ διὰ τὰς ἀγελάδας. Τὸ 1962 διετηροῦντο εἰς τὸν Ν. Ἰωαννίνων 26.500 βοοειδῆ, ἐξ ὧν 43,3⁰/₁₀₀ ἐγγώρια, 47,2⁰/₁₀₀ βελτιωμένα καὶ 9,5⁰/₁₀₀ ἐξευγενισμένα.

Ἐξετάζοντες νῦν τὸ ποῖον τῶν ἐναπομεινάντων ζώων, ὡς καὶ τὰς ἀποδόσεις τούτων, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἀκόλουθα:

1) Αἱ ἐναπομείνασαι μετὰ τὴν κατοχὴν ἀγελάδες ἦσαν ποιοτικῶς καλλίτεροι τῶν προπολεμικῶν, διότι: α) αἱ καλαὶ γαλακτοπαραγωγικαὶ ἀγελάδες τοῦ μὲν λεκανοπεδίου τῶν Ἰωαννίνων δὲν ὑπέστησαν ἀπωλείας κατὰ τὸν πόλεμον, ἐνῶ αἱ τοῦ Καλαμᾶ καὶ Κονίτσης ὑπέστησαν μόνον μικρὰς ζημίας, β) οἱ μεγάλως πληγέντες, εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγελάδων, Νομοὶ Ἰωαννίνων (ὄρεινόν τμήμα) καὶ Θεσπρωτίας δὲν εἶχον ζῶα καλῆς γαλακτοπαραγωγῆς, γ) τὰ ὄρεινὰ ἐπίσης διαμερίσματα ὀλοκλήρου τῆς Ἡπείρου, ἅτινα ὑπέστησαν μεγάλας ἀπωλείας (λόγω διαρπαγῆς ὑπὸ τῶν κατακτητῶν καὶ λόγω ἀθρόας ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγελάδων μὲ ἀραβόσιτον), διέτρεφον πρὸ τοῦ πολέμου μικροσώμους βραχυκερατικὰς ἀγελάδας, μικρᾶς γαλακτοπαραγωγῆς. Δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους καὶ διότι αἱ κατὰ τὸ 1947 διατηρούμεναι ἀγελάδες (αἱ ἡμίσεις περίπου τοῦ προπολεμικοῦ, ζημίαι 39,29⁰/₁₀₀) διετρέφοντο εἰς τὰς βοσκὰς πολὺ καλλίτερον, φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἀπόδοσις τούτων εἰς γάλα ἦτο σημαντικῶς ἠϋξημένη. Ὑπολογίζομεν, κατόπιν τούτου, ὅτι ἡ μέχρι τοῦ 1950 ἀπόδοσις τοῦ συνόλου τῶν ἀγελάδων ἐν Ἡπείρῳ ἦτο περίπου κατὰ 20⁰/₁₀₀ μικροτέρα τῆς ἀποδόσεως τῶν προπολεμικῶν ἀγελάδων, ἐνῶ αἱ ἀποδόσεις τῶν 59,163 κεφαλῶν βοῶν τῶν ἐκτρεφομένων κατὰ τὸ 1962 εἶναι ὑψηλότεραι τῶν προπολεμικῶς ἐκτρεφομένων βοῶν.

Ἡ εἰς ἐργασίαν ἀπόδοσις τῶν ἀγελάδων, φρονοῦμεν, ὅτι δὲν παρουσιάζε-

ται σημαντικῶς μειωμένη ἔναντι τῆς προπολεμικῆς περιόδου. Πρὸ τοῦ πολέμου, ἐκ τῶν 30.000 κεφαλῶν ἀγελάδων, ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς ἐργασίαν 7.530 κεφαλαὶ καὶ ἐπὶ 47 ἡμέρας ἑτησίως. Τὸ 1947, λόγω τῆς μεγάλης ἐλλείψεως ἀροτριῶν-των ζῶων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς σημαντικῆς ἐπεκτάσεως τῶν καλλιεργειῶν εἰς τὰ ὄρεινὰ τμήματα ἀφ' ἑτέρου, φρονοῦμεν, ὅτι αἱ ἐναπομείνουσαι 18.926 ἀγελάδες, χρησιμοποιηθεῖσαι εὐρύτερον καὶ ἐντατικώτερον διὰ τὴν καλλιέργειαν, ἐκάλυπτον τὰς 353.463 καλλιεργητικὰς ἡμέρας ἐργασίας δι' ἀγελάδος τῆς προπολεμικῆς περιόδου.

Τὸ 1962 τὸ θέμα ἐργασίας τῶν ἀγελάδων δὲν ἔχει σοβαρὰν σημασίαν, διότι αἱ γεωργικαὶ ἐργασίαι ἐκτελοῦνται κυρίως διὰ τρακτέρ.

2) Οἱ ἐναπομείναντες ἐπίσης βόες, ἀνερχόμενοι τὸ 1947 εἰς 58,92% τῶν προπολεμικῶν, λόγω τῆς ἐντατικωτέρας αὐτῶν χρησιμοποίησεως πρὸς ἐργασίαν καὶ τῆς καλλιτέρας διατροφῆς, φρονοῦμεν, ὅτι ἐκάλυπτον τὰ 75% τῶν προπολεμικῶν ἡμερῶν ἐργασίας. Τὸ 1962 οἱ ἐκτρεφόμενοι βόες ἐκάλυπτον τὰς εἰς ἐργασίαν ἀνάγκας τῆς Ἡπείρου, δεδομένου ὅτι ἤδη τὸ πλεῖστον τῆς ἐργασίας ἐπιτελεῖται δι' ἔλκυστήρων.

Δίδομεν κατωτέρω τὰς ἐν Ἡπείρῳ ἐκτρεφόμενας φυλάς ἀγελάδων :

I.—ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΒΡΑΧΥΚΕΡΑΤΙΚΗ ΑΓΕΛΑΣ

Εἰς τὰ ὄρεινὰ καὶ ἡμιορεινὰ τμήματα τῆς Ἡπείρου ἡ ἀγελάς αὕτη διειρηθῆ τελείως ἐν ἀμιγῇ καταστάσει καὶ εἶναι ζῶον ὁμοιον σχεδὸν πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ I. Δημητριάδου περιγραφέντα βουῖν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας.

Εἰς τὰ πεδινὰ χωρία τῶν λεκανοπεδίων, ὡς καὶ τὰς ἠπειρωτικὰς πεδιάδας τοῦ τριγώνου Ἄρτης—Φιλιππιάδος—Πρεβέζης καὶ Φαναρίου κλπ., τὰ βραχυκερατικά τοῦτα ζῶα, διαβιοῦντα ὑπὸ συνθήκας σημαντικῶς εὐνοϊκωτέρας, διεμορφώθησαν εἰς ζῶα μὲ ἀρτιωτέραν σωματικὴν διάπλασιν.

Πρὸς μελέτην τοῦ βραχυκερατικοῦ τοῦτου ζώου καὶ διενέργειαν ἐπιλογῆς ἐπ' αὐτοῦ, εἶχον ἀγορασθῆ προπολεμικῶς παρὰ τοῦ Σταθμοῦ Ἰωαννίνων 30 ἀγελάδες καὶ 3 ταῦροι πεδινοῦ τύπου καὶ 10 ἀγελάδες καὶ 1 ταῦρος ὄρεινοῦ τύπου.

Τὰ ζῶα ταῦτα ἠγοράσθησαν παρὰ τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς ἐξ ὄλων τῶν ἠπειρωτικῶν περιφερειῶν (Νομὸς Θεσπρωτίας—Ἰωαννίνων—Πρεβέζης—Ἄρτης) κατὰ τὸ ἔτος 1937 - 38. Κατὰ τὴν ἀγορὰν τῶν ἐν λόγω ζῶων ἡ Ἐπιτροπὴ κατέβαλε πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν, ὥστε ταῦτα νὰ ἀντιπροσωπεύουν καθαρῶς, κατὰ τὸ δυνατόν, τὸν τύπον τοῦ ἠπειρωτικοῦ βραχυκερατικοῦ βοός, ἐξ οὗ ἀποτελεῖται τὸ πλεῖστον περίπου τοῦ ἠπειρωτικοῦ βοοτροφικοῦ κεφαλαίου. Ὁ βοῦς οὗτος εἶναι σχεδὸν ὁμοιος μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Δημητριάδου περιγραφέντα βουῖν τῆς Δ. Μακεδονίας, ἐμφανίζων μόνον τὰς σχετικὰς, σωματογενεοῦς μᾶλλον φύσεως, σωματικὰς διαφορὰς, ἀναλόγως τοῦ εὐρέος περιβάλλοντος ὁλοκλήρου τῆς Ἡπείρου (πεδινοῦ καὶ ὄρεινοῦ), ἐξ οὗ προῆλθεν.

Ἰδιαιτέρα προσπάθεια κατεβλήθη διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἀμιγῶν βραχυκερατικῶν ζῶων ἐκ τῶν πεδινῶν ἠπειρωτικῶν περιφερειῶν, ὅπου, καθὼς φαίνεται, εἰς παλαιότερας ἐποχὰς οἱ Τοῦρκοι μεγαλοϊδιοκτῆται τῶν πεδινῶν τσιφλικίων δὲν ἀποκλείεται νὰ εἰσήγαγον ἐκ Μακεδονίας ἢ ἀλλαχοῦ, ζῶα γενεῶν Primitigenius, μεθ' ὧν ἴσως διεσταυρώθησαν τὰ ζῶα τῆς ἐντοπίου βραχυκερατικῆς γενεᾶς. Παρὰ ταῦτα βεβαίως ἡ πρόσμιξις ἦτο λίαν περιορισμένη καὶ ταύτης μόνον ἐλάχιστα ἔχνη δύναται τις νὰ διαπιστώσῃ. Σημαντικὴ προσπάθεια κατεβλήθη ἐπίσης, ὥστε τὰ ἀγοραζόμενα ζῶα, πλὴν τῶν φυλετικῶν αὐτῶν γνωρισμάτων, νὰ εἶναι καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τὰ σχετικῶς καλλίτερα γαλακτοπαραγωγά.

Πρὸς τοῦτο, διετάχθησαν οἱ ἐπαρχιακοὶ κτηνίατροι καὶ γεωπόνοι νὰ ἐξα-

κριβώσουν και ἐλέγξουν οἱ ἴδιοι, δι' αὐτοπροσώπου παρουσίας, τὴν ποσότητα τῆς ἡμερησίας γαλακτοπαραγωγῆς ἐκάστης παρ' αὐτῶν προτεινομένης πρὸς ἀγορὰν παρὰ τοῦ Σταθμοῦ ἀγελάδος. Πάντα ταῦτα ἤλεγξεν ἐπίσης αὐτοπροσώπως και ἡ ἤδη ἀναφερθεῖσα τριμελής Ἐπιτροπή, ἣτις συνέλεγε κατὰ τὴν ἀγορὰν και πᾶν ἄλλον στοιχείον ἀφορῶν τὸ ἀγοραζόμενον ζῶον.

Τὰ οὕτω ἀγοραζόμενα ζῶα, ἅμα τῇ εἰσόδῳ των εἰς τὸν Σταθμὸν, ἐμαρκαρίζοντο, λαμβάνοντα κροτάλιον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὠτός, ἐφ' οὗ ἦτο ἐγγεγραμμένος ὁ ὁ σχετικὸς αὐξὼν ἀριθμὸς ἀπὸ τοῦ 1 - 50. Πρὸς προσδιορισμὸν τῶν ἀπογόνων ἐδίδετο ἡ ἀκόλουθος στίξις. Ἡ πρώτη υἱική γενεὰ λαμβάνει εἰς τὸ κροτάλιον τὴν στίξιν ΙΑα (δπου Α εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν τέκνων τῆς πρώτης και α χαρακτηριστικὸν τοῦ πρώτου τέκνου τῆς Ι) ΙΑβ, ΙΑγ κλπ. Οἱ ἀπόγονοι τῆς ΙΑα λαμβάνουν ΙΒα, ΙΒβ κλπ. Οἱ ἀπόγονοι τῆς ΙΒα λαμβάνουν ΙΓα, ΙΓβ, ΙΓγ κλπ.

Μετὰ τὸ μαρκάρισμα ἐλαμβάνοντο παρὰ τῶν διαφόρων ζῶων αἱ σχετικαὶ σωματικαὶ διαστάσεις, ὡς και πᾶν ἕτερον χρήσιμον στοιχείον. Ταῦτα καταχωροῦτο εἰς τὰς εἰδικὰς δι' ἕκαστον ζῶον καρτέλλας, ἃς ἐτήρει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ Ἴδρυμα.

Εἰδικὸν ἐπίσης βιβλίον ὑφίσταται ἐν τῷ Ἴδρύματι δι' ἐκάστην ἀγελάδα, καλούμενον «βιβλίον ἀτομικῆς γαλακτοπαραγωγῆς». Εἰς τὰς εἰδικὰς στήλας τούτου καταχωροῦνται τόσον αἱ χορηγούμεναι εἰς ἐκάστην ἀγελάδα τροφαὶ ὅσον και αἱ εἰς γάλα ἀποδόσεις τῆς ἀγελάδος (μετὰ περιεκτικότητος λίπους), ἡ τυχὸν παρ' αὐτῆς καταβαλλομένη ἐργασία κλπ.

Ἡ μέτρησης τοῦ γάλακτος ἐγίνετο ἀνὰ δεκαήμερον κατὰ τὴν 1ην, 11ην και 21ην ἐκάστου μηνὸς και αὕτη θεωρεῖται ἡ μέση γαλακτικὴ ἀπόδοσις τῆς παρελθούσης δεκαημερίας.

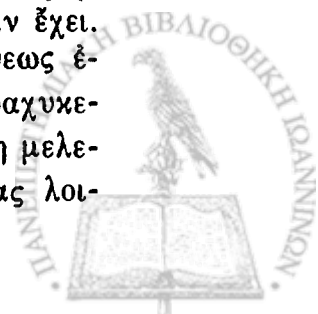
Διὰ τοὺς γεννωμένους ἐν τῷ Ἴδρύματι μόσχους ἐτηροῦντο ἐπίσης εἰδικαὶ καρτέλλαι μόσχων μέχρι ἀπογαλακτισμοῦ και εἰς ἡλικίαν 6 μηνῶν, ὅποτε, ἐὰν τὰ νεαρὰ ταῦτα ζῶα ἐκρίνοντο κατάλληλα δι' ἀναπαραγωγὴν, μετεφέροντο εἰς τὰς μονίμους καρτέλλας.

Πλὴν τῶν ὡς ἄνω ἐργασιῶν, ἤρχισαν ἐπίσης νὰ κρατῶνται ἐν τῷ Ἴδρύματι και σχετικαὶ φωτογραφίαι τῶν καλλιτέρων ζῶων, ὡς ἀπαρχὴ ἐπιστημονικῆς μελέτης τῶν ζητημάτων διατροφῆς, ἀξιοποιήσεως διαφόρων σιτηρεσιῶν, αὐξήσεως γαλακτοπαραγωγῆς κλπ. Ταῦτα βεβαίως ἐγίνοντο μέχρι τοῦ 1940, ὅποτε, ἐκκραγέντος τοῦ πολέμου, διεκόπησαν ἅπασαι αἱ ὡς ἄνω ἐργασίαι, διότι κατὰ μὲν τὴν περίοδον τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἅπαντα τὰ ζῶα τοῦ Ἴδρυματος διενεμήθησαν ἐπὶ 5μηνον περίπου εἰς τοὺς κατοίκους τῶν πέριξ περιφερειῶν, μετὰ ταῦτα δέ, λόγῳ τῆς δυσχερεστάτης ἐπισιτιστικῆς θέσεως, εἰς ἣν περιῆλθεν ὁ τόπος, τὰ ζῶα ἐκρατοῦντο εἰς τὸ κτήμα Κατσικᾶς ἀποζῶντα ἐκ τῆς βοσκῆς και διηπάγησαν κατὰ τὸ 1942 ὑπὸ ἀτάκτων.

Κατὰ τὸ τριετὲς διάστημα τῆς παραμονῆς τῶν ζῶων ἐν τῷ Ἴδρύματι (1937 - 40) ἐγένοντο ἀρκεταὶ παρατηρήσεις, βάσει τῶν ὁποίων θὰ προσπαθήσωμεν κατωτέρω νὰ δώσωμεν σύντομον περιγραφὴν τῆς ἡπειρωτικῆς ἀγελάδος, ἀφ' ἑνὸς μὲν στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν τηρουμένων σχετικῶν παρατηρήσεων τοῦ Ἴδρυματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῆς προσωπικῆς μας πείρας ἐπὶ τῶν ζῶων τούτων, ἅτινα ἐπὶ δετῖαν εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν.

Οἱ σχετικοὶ ἀριθμοί, οἵτινες θὰ δοθῶσι, δὲν ἔχουσι τύχει οὐδεμιᾶς ἐπεξεργασίας και ἐπομένως μόνον σχετικὴν και ὀλως ἐνδεικτικὴν ἀξίαν θέλουσιν ἔχει.

Ἀνεφέραμεν ἤδη, ὅτι ἡ ἡπειρωτικὴ ἀγελάς ἀποτελεῖ, ἐκ πρώτης ὄψεως ἐξεταζομένη, τύπον ζῶου ἀνήκοντος εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ τύπου τῶν βραχυκερατικῶν ζῶων και εἶναι τοπικὴ παραλλαγή τοῦ ἤδη παρὰ τοῦ Δημητριάδη μελετηθέντος βρὸς τῆς Δ. Μακεδονίας, συγγενεύουσα, ὡς ἐκ τούτου και μὲ τὰς λοι-

πὰς βραχυκερατικὰς φυλάς Κροατίας, Βοσνίας, Ἐρζεγοβίνης, Ν. Σερβίας, Σερβικῆς Μακεδονίας, Ἀλβανίας κλπ.

Ὁ χρωματισμὸς τῶν ἐν λόγῳ ζώων ποικίλλει ἀπὸ τοῦ ἀργυροφαίου ξανθοῦ μέχρι τοῦ μέλανος ὄρφνου.

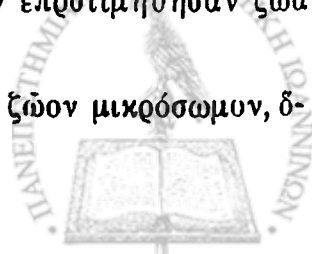
Γενικῶς, δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι εἰς μὲν τὰς πεδιάδας ἐπικρατεῖ ὁ ἀνοικτότερος χρωματισμὸς ἐπὶ τῶν ζώων, ἐνῶ εἰς τὰ ὄρεινὰ διαμερίσματα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὁ χρωματισμὸς τῶν ἀγελάδων τούτων εἶναι μᾶλλον βαθύς. Βεβαίως ὁ χρωματισμὸς δὲν εἶναι ἐνιαῖος καθ' ὅλον τὸ σῶμα, ἀλλὰ παρατηροῦνται διάφοροι ἀποχρώσεις τοῦ ὄρφνου εἰς τὰς διαφόρους τοῦ σώματος χώρας. Οἱ κυριώτεροι συναντώμενοι χρωματισμοὶ εἶναι ὁ ἀργυρόλευκος, ὁ ξανθός, ὁ ὄρφνός καὶ ὁ μελανορφνός. Τὸ ρινικὸν κάτοπτρον—ὁ βλενογόνος τοῦ στόματος—ὁ περιοφθάλμιος δακτύλιος—ἡ χώρα πέριξ τοῦ πρωκτοῦ καὶ αἱ ὄπλαϊ φέρουν σχεδὸν πάντα μέλαιναν χρωστικὴν, ἣτις ἐνίοτε εἶναι ἀνοικτοτέρου χρώματος, φθάνουσα εἰς τινα ἀτομα, πιθανῶς ἐξ ἐκφυλισμοῦ, καὶ μέχρι δημιουργίας κηλίδων λευκῶν εἰς τὰς χώρας ταύτας, ἄνευ χρωστικῆς οὐσίας. Τὰ νεογέννητα ἔχουν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ χρῶμα ἀργυρόλευκον, κιτρινωπὸν, φθάνον μέχρι τοῦ ἐρυθροκιτρινωποῦ, βραδύτερον ὁμῶς, μετὰ τὴν ἀποβολὴν τῶν τριχῶν, τὸ χρῶμα μεταβάλλεται. Τὸ τρίχωμα εἶναι μᾶλλον χονδροειδὲς καὶ κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα καὶ εἰς τινας θέσεις τοῦ σώματος οὐλον, κατὰ δὲ τὸ θέρος, πιπτουσῶν τῶν μακρῶν τριχῶν, παραμένουσιν αἱ βραχεῖαι καὶ κυρταὶ τρίχες αἱ καλύπτουσαι ἅπαν τὸ σῶμα. Ἡ κεφαλὴ φέρει συνήθως ἐπὶ τοῦ μετώπου προκόμην ἐκ μακροτέρων καὶ οὔλων τριχῶν.

Τὸ δέρμα εἶναι ἀρκετὰ παχὺ καὶ ἰσχυρὸν καὶ λίαν τεταμένον ἐπὶ τοῦ σώματος. Εἰς τὸν λαιμόν, ἰδιαιτέρως τῶν θηλέων ζώων, ἀνοικτοτέρου χρωματισμοῦ, σχηματίζει λεπτὰς καὶ καθέτους πτυχάς. Ἡ σχηματιζομένη λαμυρὶς εἶναι μετρία.

Ἴνα δώσωμεν μίαν σχετικὴν εἰκόνα τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐν λόγῳ ζώου, θὰ παραθέσωμεν κατωτέρω μέσους ὄρους καὶ ἄκρας τιμὰς μετρήσεως 50 ζώων, ὡς αἱ τιμαὶ αὗται φαίνονται εἰς τὰς σχετικὰς καρτέλλας. Αἱ ἐν λόγῳ μετρήσεις ἀφοροῦν ἀγελάδας 4 - 6 ἐτῶν.

Ἐκ τῶν τιμῶν τούτων καὶ ἰδιαιτέρως ἐκ τῆς τιμῆς τοῦ ὕψους ἀκρωμίου καταφαίνεται ὅτι αἱ ἀγελάδες αὗται παρουσιάζουν μέσον ὕψος ἀκρωμίας 1,04 μ., μὲ διακυμάνσεις ἀπὸ 0,97 - 1,12 μ. Παρατηροῦμεν ἐπομένως, ὅτι τὸ μέσον ὕψος (M) εἶναι κατὰ 3 περίπου ἐκ. μεγαλύτερον τοῦ παρὰ τοῦ Δημητριάδου δοθέντος μέσου ὕψους τῶν ἀγελάδων τῆς Δ. Μακεδονίας. Ἀλλὰ τοῦτο δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ὅλως συμβατικόν, δεδομένου ὅτι τὰ ζῶα ταῦτα ἐπελέγησαν ἐξ ὅλης τῆς Ἠπείρου καὶ ἐπομένως καὶ τῶν πεδινῶν τμημάτων ταύτης. Τὸ ἴδιον ἰσχύει καὶ διὰ τὴν ἐλαχίστην τιμὴν, ἣτις ἐμφανίζεται κατὰ 6 ἐκ. μεγαλυτέρα (Δημητριάδου 91,0, μετρήσεων Σταθμοῦ 0,97) καὶ τοῦτο, διότι κατὰ τὴν ἀγορὰν ἐπροτιμήθησαν ζῶα μετριόσωμα πρὸς ὑψηλά.

Ἀποτελεῖ ἐπομένως ἡ ἀγελάς αὕτη, ὡς πρὸς τὸ ὕψος, ζῶον μικρόσωμον, ὁμοῖον πρὸς τὸν βουὸν τῆς Δ. Μακεδονίας.

**ΠΙΝΑΞ ΣΩΜΑΤΟΜΕΤΡΗΣΕΩΝ 50 ΑΓΕΛΑΔΩΝ
ΒΡΑΧΥΚΕΡΑΤΙΚΩΝ ΣΤΑΘΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ**

Χώρα σώματος	Όρια παραλλαγής		Μέσος όρος
	Ελάχιστον	Μέγιστον	
Ύψος ακρωμίου	0.97	1.12	1.04
» ιεροῦ ὀστού	1.00	1.18	1.14
» ισχυακόν	1.03	1.17	1.12
» ἐκφύσεως οὐρᾶς	1.05	1.14	1.11
Μῆκος σώματος	1.10	1.24	1.15
» λεκάνης	0.34	0.41	0.38
» κεφαλῆς	0.33	0.43	0.38
» λαιμοῦ	0.38	0.43	0.39
» οὐρᾶς	0.50	0.62	0.56
» κεράτων	0.14	0.18	0.16
Βάθος θώρακος	0.52	0.61	0.56
Εὖρος ὤμων	0.29	0.40	0.33
» θώρακος	0.28	0.40	0.32
» κεφαλῆς	0.11	0.17	0.16
» εἰλεακῶν	0.57	0.45	0.38
» λεκάνομηρ. ἀρθρώσ.	0.35	0.40	0.36
Περίμετρος θώρακος	1.45	1.59	1.48
» κανόνος	0.14	0.16	0.15
» βάσεως κεράτων	0.10	0.14	0.13

Διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὴν εἰκόνα τῆς Ἡπειρωτικῆς Βραχυκερατικῆς ἀγελάδος, ὡς αὕτη ἐμπραγμάτως ἐμφανίζεται εἰς τὴν ὄρεινὴν Ἡπειρον, προέβημεν εἰς τὴν μέτρησιν 48 θηλέων, πλήρως ἀνεπτυγμένων ζώων, ἐν τῇ ὄρεινῇ περιοχῇ τῆς ἐπαρχίας Κονίτης καὶ δὴ εἰς τὰς Κοινότητας Βουρμπιάνης — Πυρσογιάννης — Ἀγ. Παρασκευῆς κλπ., τὰς παρακειμένας τῶν ὄρεινῶν ὄγκων Γράμμου καὶ Σμόλικα.

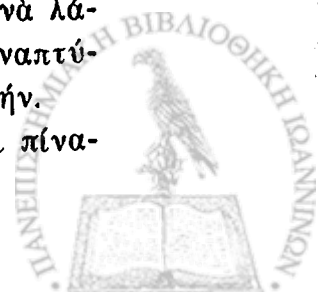
Ἐπελέξαμεν τὰς ὡς ἄνω Κοινότητας, ἐπειδὴ μόνον αἱ ἀπομεμακρυσμένα καὶ ὄρεινα αὗται Κοινότητες ἐκτρέφουν εἰσέτι (1958) ζῶα καθαρῶσιμα (μὴ ὑποστάνα διασταυρώσεις) τῆς ἠπειρωτικῆς βραχυκερατικῆς ἀγελάδος.

Πρὸς σωματομέτρησιν, ἐπελέγησαν ἄτομα ἀντιπροσωπευτικὰ τῆς φυλῆς τῆς ἠπειρωτικῆς βραχυκερατικῆς ἀγελάδος καὶ συμπληρώσαντα τὴν σωματικὴν τῶν ἀνάπτυξιν, δηλαδὴ ἡλικίας 3 ἐτῶν καὶ ἄνω.

Δέον ἐπίσης νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ σωματομετρήσεις ἐγένοντο εἰς τὰ προαύλια τῶν κατοικιῶν τῶν ἀγροτῶν καὶ ἐπομένως δὲν διησφαλίζετο πάντοτε ἐπίπεδον δάπεδον. Οὕτω ἡ ἀξία τῶν μέτρων ὕψους εἶναι σχετικὴ.

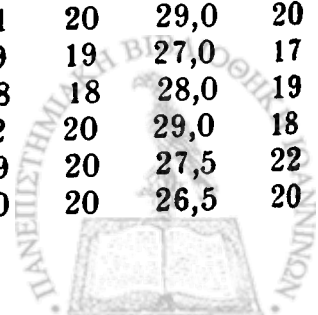
Σωματομετρικὰ δεδομένα ἄρρενων ζώων, δὲν ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ λάβωμεν, διότι τὰ ὑπάρχοντα ἐλάχιστα ἄρρενα ἦσαν χειρίστης σωματικῆς ἀναπτύξεως, λόγῳ ὑποσιτισμοῦ καὶ πρωίμου χρησιμοποίησεώς των δι' ἀναπαραγωγὴν.

Δίδομεν κατωτέρω στοιχεῖα σωματομετρήσεων 48 ἀγελάδων, ὡς καὶ πίνακα ἀποτελεσμάτων στατιστικῆς ἐπεξεργασίας τῶν στοιχείων.

**ΠΙΝΑΞ ΣΩΜΑΤΟΜΕΤΡΗΣΕΩΝ 48 ΑΓΕΛΑΔΩΝ ΕΓΧΩΡΙΑΣ ΦΥΛΗΣ
ΒΡΑΧΥΚΕΡΑΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΟΡΕΙΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ**

α/α	Ύψος ἀκρω- μίου	Ύψος ράχε- ως	Ύψος ισχνα- κῶν φυμά- των	Μήκος κορ- μοῦ	Περιμ. θώρα- κος	Περιμ. μετα- καρ- πίου	Εὐρος εἰλ. λόφων	Εὐρος ισχ. φυμάτ. λῆς	Μήκος κεφα- μετώ- που	Μήκος κεφα- λῆς	Βάθ. κεφα- λῆς (ὑπερό- φρα τόξα)	Εὐρ. μετ.
1.	104	101	96	115,5	134,0	11,5	39	15	38	19	25,0	19
2.	95	93	87	112,5	143,5	12,0	38	16	39	21	26,0	20
3.	104	102	93	124,5	141,0	13,0	42	24	41	22	29,0	21
4.	105	103	93	107,0	133,5	12,5	38	22	40	20	27,0	18
5.	98	95	91	111,0	125,0	13,5	39	19	36	17	27,5	19
6.	98	96	83	115,5	135,5	13,0	38	20	37	18	24,5	20
7.	101	99	90	113,0	130,5	14,0	37	22	36	18	27,0	21
8.	98	95	89	100,0	131,0	12,5	36	21	38	20	26,5	19
9.	103	101	91	121,5	134,5	12,5	49	23	42	20	30,0	22
10.	98	96	90	101,5	127,0	13,0	35	23	37	18	28,0	20
11.	104	102	90	108,0	133,5	12,5	36	22	38	19	25,0	21
12.	105	103	93	122,0	137,0	12,5	42	25	39	17	27,5	21
13.	103	102	94	109,0	130,5	13,0	38	24	38	20	26,0	18
14.	102	101	87	104,5	125,5	14,5	38	22	41	21	28,0	19
15.	104	102	97	106,0	137,5	14,0	41	19	42	21	27,0	17
16.	103	102	98	108,5	138,0	13,0	39	18	40	20	27,5	20
17.	99	101	91	105,0	128,0	12,5	37	18	43	22	29,0	21
18.	104	102	96	116,5	139,5	13,5	39	20	41	24	30,0	20
19.	98	95	90	110,5	125,5	11,5	40	22	42	20	29,0	22
20.	96	95	89	108,0	136,0	14,5	36	20	38	18	26,0	19
21.	105	102	97	111,5	140,0	12,5	35	19	36	16	26,0	21
22.	105	104	98	112,0	142,0	13,5	47	24	39	17	27,5	19
23.	104	103	96	112,5	141,5	13,0	44	23	41	18	30,0	20
24.	96	94	87	105,0	137,0	12,5	38	19	42	18	30,0	18
25.	97	95	88	110,5	132,5	13,0	37	20	40	19	29,5	22
26.	96	94	87	109,5	125,0	13,5	39	20	39	17	27,0	19
27.	98	97	84	110,5	129,5	11,5	40	22	41	19	28,0	21
28.	100	99	91	111,0	134,5	14,5	38	21	40	18	28,8	20
29.	101	99	90	113,0	133,0	13,0	39	20	38	18	25,0	18
30.	101	100	93	114,0	138,0	12,0	38	17	42	20	29,0	22
31.	102	99	93	115,0	132,0	14,0	39	19	39	19	27,0	17
32.	102	100	94	113,0	134,0	13,0	37	20	41	20	28,0	18
33.	103	101	91	112,0	129,0	12,5	38	18	40	19	29,0	20
34.	102	100	90	111,0	130	13,5	36	17	36	17	25,0	19
35.	98	97	88	110,0	128	12,5	42	22	44	21	30,0	21
36.	99	96	89	111,0	131,0	14,5	44	24	41	20	29,0	20
37.	96	94	85	108,0	132,0	13,0	39	20	39	19	27,0	17
38.	104	102	95	113,0	139,0	11,0	43	22	38	18	28,0	19
39.	105	104	96	114,0	136,0	14,0	38	20	42	20	29,0	18
40.	103	101	92	112,0	141,0	12,5	47	23	39	20	27,5	22
41.	101	100	90	112,0	144,0	13,0	35	16	40	20	26,5	20

α/α	Ύψος ἀκρω- μίου	Ύψος ράχε- ως	Ύψος ισχυα- κῶν φυμά- των	Μῆκος κορ- μοῦ	Περιμ. θώρα- κος	Περιμ. μετα- καρ- πίου	Εὖρος εἰλ. λόφων	Εὖρος ισχ. φυμάτ. λῆς	Μῆκος κεφα- λῆς	Μῆκος μετώ- που	Βάθ. κεφα- λῆς	Εὖρ. (ὑπερό- φρα τόξα)
42.	99	97	88	111,0	132,0	12,5	46	19	41	21	27,5	19
43.	102	101	89	113,0	140,0	13,5	38	20	39	20	26,0	21
44.	101	101	91	118,0	139,0	13,0	37	18	42	21	28,0	20
45.	103	102	92	112,0	142,0	12,0	39	21	38	19	26,5	20
46.	96	95	85	110,0	135,0	12,0	38	20	40	20	27,0	19
47.	102	101	91	119,0	137,9	13,0	39	23	39	19	27,0	21
48.	102	100	90	117,0	143,0	13,5	37	20	38	19	27,0	18

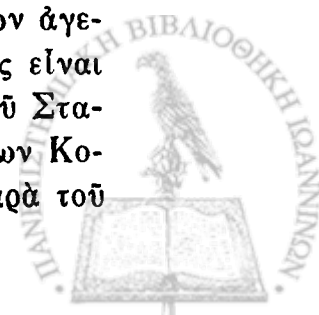
**ΠΙΝΑΞ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΜΕΤΡΗΣΕΩΝ ΑΓΕΛΑΔΩΝ ΕΓΧΩΡΙΑΣ ΦΥΛΗΣ ΒΡΑΧΥ-
ΚΕΡΑΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΟΡΕΙΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ**

η = 48

Μετρήσεις	M	M Ἀνηγμένον ἐπὶ τοῖς % τοῦ ὕψους ἀκρωμίου	σ	m	U	Όρια πα- ραλλαγῆς εἰς Cm
Ύψος ἀκρωμίου	100,94	100,0	3	0,43	2,97	95 — 105
» ράχεως	99,25	98,32	3,10	0,44	3,12	93 — 104
» ισχυακῶν φυμάτων	91,00	90,15	2,38	0,34	2,61	85 — 98
Μῆκος κορμοῦ	111,68	111,64	4,63	0,67	4,14	100 — 124,5
Περίμετρος θώρακος	134,43	133,17	5,73	0,82	4,25	125 — 142
» μετακαρπίου	13,0	12,87	0,90	0,13	6,92	11 — 14,5
Εὖρος εἰλεακῶν λόφων	39,25	38,88	3,20	0,46	8,15	35 — 49
» ισχυακῶν φυμάτων	20,46	20,27	2,25	0,32	11,00	15 — 25
Μῆκος κεφαλῆς	39,60	39,23	2,56	0,37	6,46	36 — 44
» μετώπου	19,25	19,07	1,40	0,20	7,27	16 — 22
Βάθος κεφαλῆς	27,52	27,25	1,50	0,23	5,81	24,5 — 30
Εὖρος μετώπου	19,70	19,51	1,50	0,21	7,61	17 — 22

Ἐκ τῶν στοιχείων τῶν πινάκων τούτων ἐμφαίνεται, ὅτι ἡ μέση τιμὴ (M) τοῦ ὕψους ἀκρωμίου τῶν ἀγελάδων τῆς ὄρεινῆς περιοχῆς Κονίτσης, ἀνέρχεται εἰς 100.94 ἑκατοστὰ. Ἐπομένως εἶναι κατὰ μέσον ὄρον 3 ἑκατοστὰ χαμηλότεραι τῶν ἀγελάδων τοῦ Σταθμοῦ Ἰωαννίνων καὶ ἔχουν τὸ αὐτὸ σχεδὸν ὕψος ἀκρωμίου μετὰς μετρηθείσας ὑπὸ τοῦ Δημητριάδου ἀγελάδας Βραχυκερατικοῦ τύπου τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας (101 ἑκατοστὰ).

Ἡ διακύμανσις τῶν τιμῶν τοῦ ὕψους ἀκρωμίου τῶν βραχυκερατικῶν ἀγελάδων τῆς ὄρεινῆς Κονίτσης ποικίλλει ἀπὸ 95 - 105 ἑκατοστὰ καὶ ἐπομένως εἶναι καὶ αἱ τιμαὶ τῆς διακυμάνσεως χαμηλότεραι τῶν τιμῶν τῶν ἀγελάδων τοῦ Σταθμοῦ Ἰωαννίνων (97 - 112 ἑκατοστὰ). Ἡ ἐλάχιστη ἔμως τιμὴ τῶν ἀγελάδων Κονίτσης (95 ἑκατοστὰ) εἶναι μεγαλυτέρα κατὰ 4 ἑκατοστὰ τῆς διδομένης παρὰ τοῦ

Δημητριάδου ἐλαχίστης τιμῆς τοῦ ὕψους ἀκρωμίου τῆς ἀγέλαδος τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας (91 ἑκατοστά).

Ἡ κεφαλὴ τῶν ἀγελάδων εἶναι βραχεῖα, πλατεῖα, εὐγενής, ἐκφραστική. Ἡ κατατομὴ εἰς τὸ μέτωπον εἶναι ὀλίγον κοίλη.

Τὸ ἄνω χεῖλος τοῦ μετώπου εἶναι γενικῶς κυρτόν. Ἡ κεφαλὴ γενικῶς ἐμφανίζεται ἐξευγενισμένη, φθάνουσα εἰς τινὰ ζῶα μέχρις ἐκφυλισμοῦ καὶ ὁμοιάζουσα πρὸς τὰς κεφαλὰς τῶν μᾶλλον ἐξευγενισμένων γαλακτοφόρων ἀγελάδων. Τὸ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΒΡΑΧΥΚΕΡΑΤΙΚΟΣ ΒΟΥΣ

Ἡπειρωτικὴ Βραχυκερατικὴ ἀγέλας ἡλικίας 4 ἐτῶν

μῆκος τῆς κεφαλῆς μετρούμενον μεταξὺ μετωποπισθοκεφαλικοῦ χείλους καὶ προσθίας ἐπιφανείας ρινικοῦ κατόπτρου, κυμαίνεται ἀπὸ 0.33 - 0.43 μ., μὲ μέσον μῆκος 0,38 μ.

Εἰς τὰς ἀγελάδας Κονίτισης τὸ μῆκος κεφαλῆς ἀνέρχεται εἰς 39.23 ἑκατοστά καὶ κυμαίνεται ἀπὸ 33 - 44 ἑκατοστά.

Ἡ κεφαλὴ ἐπομένως, ὡς ἐκ τῶν μετρήσεων καταφαίνεται, εἶναι βραχεῖα, οὐσα βραχυτέρα ὄλων τῶν προγόνων βραχυκερατικῶν ἐλληνικῶν (βοῦς Δ. Μακεδονίας 0,4280 - 0,2100 μ.) καὶ λοιπῶν βαλκανικῶν.

Πιθανώτατα τὸ βραχὺ τῆς κεφαλῆς τῶν ἀγελάδων τοῦ Σταθμοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν καλλιτέραν διατροφήν τῶν ζῶων τούτων ἐν τῷ Ἰδρύματι.

Τὸ εὖρος τοῦ μετώπου (μετρηθὲν ὡς εὖρος ἐκφύσεως κεράτων) ἐμφανίζεται κυμαινόμενον μεταξὺ 0,14 - 0,18 μ. μὲ Μ. 0,16 μ. Εἰς τὰ ζῶα τῆς Κονίτισης

τὸ εὖρος μετώπου ἀνέρχεται εἰς 19,7 ἑκατοστὰ μὲ διακύμανσιν ἀπὸ
 εἶναι ἐπομένως περίπου ἴδιον μὲ τὴν μέσην τιμὴν τοῦ Δημητριάδου (ἡ
 μόνην τὴν διαφορὰν, διὰ τὸ εὖρος τῆς διακυμάνσεως εἰς τὰ ζῶα τὰ
 εἶναι ἐλάχιστον (0,14 - 0,18 μ.), ἐνῶ εἰς τὰ παρὰ τοῦ Δημητριάδου
 ζῶα ἡ διακύμανσις εἶναι μεγάλη (0,80 - 0,30). Ἡ περίμετρος τῆς βάσι
 ράτων κυμαίνεται ἀπὸ 0,10 - 0,14 μ. μὲ Μ. 0,15 μ. Ἡ τιμὴ ἐπομένως
 κατὰ τι μεγαλυτέρα τῆς τιμῆς τοῦ βοδὸς τῆς Δ. Μακεδονίας (0,1129 μ.)

Ἱππειρωτικὴ Βραχυκερῶτικὴ ἀγελάς ἡλικίας 6 ἐτῶν

οἱ εἰς τὰς ἀγελάδας εἶναι μεγάλοι, ἐκφραστικοί, ἥπιοι καὶ γλυκεῖς. Φέρονται
 μακριὰς μακρὰς καὶ βλέφαρα λεπτά.

Τὸ μῆκος τοῦ λαιμοῦ κυμαίνεται μεταξὺ 0,38 - 0,43 μ., μὲ Μ. 0,40 μ.

ομένως λαιμόν μέτριον. Τὸ μυϊκὸν σύστημα τοῦ λαιμοῦ εἶναι μᾶλλον ἄ-
τον, δι' ὃ καὶ ὁ λαιμὸς φαίνεται μακρός.
ραχιαία γραμμὴ ἀπὸ τοῦ ἀκρωμίου πρὸς τὸ ἱερὸν ὀστοῦν καὶ ἔκφυσιν
βαίνει ἀνερχομένη, παρουσιάζουσα εἰς τὸ ἱερὸν ὀστοῦν ἄνοδον 0,10 μ.
ἐκφυσιν τῆς οὐρᾶς 0,08 μ. Ἡ μεγάλη αὕτη διαφορὰ φρονοῦμεν, ὅτι

Ταῦρος Ἡπειρωτικοῦ Βραχυκερατικοῦ βοῦς ἡλικίας 4 ἐτῶν

ναὶ ἐν τῇ πραγματικότητι τόσον μεγάλη καὶ ὀφείλεται μᾶλλον εἰς ἐσφαλμέ-
ετησιν. Συχνὰ ἐπίσης εἰς τὰ προκεχωρημένης ἡλικίας ζῶα ἡ γραμμὴ αὕτη
σιάζεται κοίλη.

Τὸ ἀκρόμιον εἶναι ἀρκετὰ μακρὸν, ἄνευ ἰσχαροῦ μυϊκοῦ συστήματος καὶ

Ἡ ράχις καὶ ὁ θώραξ εἶναι ἀρκετὰ μακροί, οὐχὶ ὅμως ἀρκούντως εὐρύς.
, τὸ βάθος τοῦ θώρακος κυμαίνεται ἀπὸ 52 - 61 ἐκ., μὲ μέσον ὄρον 59 ἐκ.

Τὸ εὖρος τῶν ὤμων ἀπὸ 29 - 40, μὲ μέσον ὄρον 32 ἐκ. καὶ ἡ περίμετρος θώρακος ἀπὸ 145 - 159 ἐκ., μὲ μέσον ὄρον 148 ἐκ. Ἐκ τῶν τιμῶν τούτων καταφαίνεται, ὅτι ὁ θώραξ εἶναι ἀρκετὰ εὐρὺς, ἢ κάμψις ὁμοίως τῶν πλευρῶν δὲν εἶναι ἀρκετὴ, δεῖγμα τῶν ἀβελτιώτων ζώων καὶ ὡς ἐκ τούτου τῶν βραδείας ἀναπτύξεως τοιούτων.

Σημαντικὴ εἶναι, κατὰ τὰς μετρήσεις τοῦ Ἰδρύματος, ἡ περίμετρος τοῦ θώρακος.

Ἡ ὄσφυς ἀνέρχεται ἠπίως. Τὸ ἱεροῦν ὄστουν ἐξέχει ἰσχυρῶς, ἡ δὲ οὐρὰ ἐκφύεται ὑψηλῶς.

Τὰ ἰσχῦα εἶναι μέσου μήκους 38 ἐκ., τοῦ μήκους αὐτῶν κυμαινόμενου μεταξὺ 34 - 41 ἐκ. Τὸ εἰλεακὸν εὖρος κυμαίνεται μεταξὺ 37 - 43 ἐκ., μὲ μέσον ὄρον 38 ἐκ., ἐνῶ τὸ εὖρος τῆς λεκανομηριαίας ἀρθρώσεως εἶναι 35 - 40 ἐκ., μὲ μέσον ὄρον 36 ἐκ. ἦτοι τὰ ἰσχῦα εἶναι μᾶλλον στενά.

Ἡ οὐρὰ εἶναι μᾶλλον μακρά, εὐκίνητος καὶ ἰσχυρά, ὡς εἰς πάντα τὰ κατὰ φύσιν διαβιοῦντα ζῶα. Τὸ μήκος τῆς κυμαίνεται μεταξὺ 50 - 62 ἐκ. μὲ μέσον μήκος 56 ἐκ.

Ἡ κοιλία εἶναι ὀγκώδης καὶ κατάλληλος διὰ τὴν πέψιν τῶν ὀγκωδῶν τροφῶν, δι' ὧν τὸ ζῶον τοῦτο τρέφεται.

Ὁ κορμὸς ἔχει μήκος κυμαινόμενον μεταξὺ 110 - 124 ἐκ. μὲ μέσον μήκος 115 ἐκ. Εἶναι ἐπομένως βραχὺς, ὁμοίως μὲ τὸν κορμὸν τοῦ βοῦς τῆς Δ. Μακεδονίας. Εἰς τὰ ζῶα τῆς Κονίτισης τὸ μέσον μήκος κορμοῦ ἀνέρχεται εἰς 111.68 ἐκ. μὲ διακύμανσιν ἀπὸ 100 - 124,5 ἐκ. Εἶναι ἐπομένως τὰ ζῶα ταῦτα βραχυσωμότερα τὸσον τοῦ βοῦς τῆς Δ. Μακεδονίας ὅσον καὶ τῶν ζώων τοῦ Σταθμοῦ.

Ἡ ὠμοπλάτη, ἀρκετὰ μακρά, ἄνευ πολλῶν μυῶνων, διαγράφεται ἴσως ἐκφραστικῶς, τὰ ἄκρα μᾶλλον μακρά, μὲ ἰσχνὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μυϊκὸν σύστημα καὶ ἰσχυρὰς ἀπονευρώσεις, ἐμφανίζονται ἴσως κατάλληλα διὰ τὰς μακρὰς τοῦ ζώου μετακινήσεις πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς τροφῆς του. Τὰ ὀπίσθια ἄκρα ἐπίσης ἐμφανίζουν σχετικῶς ἀνανάπτυκτον μυϊκὸν σύστημα καὶ ἰσχυρὰς ἀπονευρώσεις.

Οἱ μαστοὶ τῶν ἀγελάδων εἶναι σχετικῶς μικροὶ καὶ κεκαλυμμένοι διὰ λεπτῶν καὶ μακρῶν τριχῶν.

Γενικῶς, ἡ ὄλη ἐντύπωσις ἐκ τῆς σωματικῆς κατασκευῆς τῆς ἐν λόγῳ ἀγελάδος δεικνύει, ὅτι αὕτη εἶναι μὲν ζῶον ἀβελτιώτον καὶ πρωτόγον, παρὰ ταῦτα ὁμοίως ἐμφανίζει τὴν εἰκόνα ζώου γαλακτοπαραγωγοῦ, τὸσον ὥστε τὰ καλῶς διατρέφόμενα ζῶα νὰ ἐνθυμίζουν σαφῶς βραχυκερατικὰς ἐξευγενισμένας γαλακτοπαραγωγικὰς γενεάς.

Καὶ ταῦτα ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν διάπλασιν. Πρὶν ἢ παραθέσωμεν κατωτέρω στοιχεῖα ἀφορῶντα τὰς παραγωγικὰς ἰκανότητάς τῶν ζώων τούτων, θεωροῦμεν σκόπιμον ν' ἀναφέρωμεν διὰ βραχέων τὸν τρόπον τῆς διατροφῆς καὶ διαβίωσης γενικώτερον τοῦ ζώου τούτου τοῦ ἐν τῷ Σταθμῷ Ἰωαννίνων.

Ἐπειδὴ κατωτέρω θὰ παραθέσωμεν τὰς προπολεμικὰς ἀποδόσεις τοῦ ζώου τούτου, αἵτινες καὶ μόνον εἶναι διὰ τὴν ἐπίδειξιν τῶν παραγωγικῶν ἰκανοτήτων αὐτοῦ, διὰ τοῦτο καὶ θὰ περιγράψωμεν διὰ βραχέων κατωτέρω τὴν διατροφήν τῶν βοοειδῶν τούτων κατὰ τὸ ἔτος 1940, τελευταῖον ἔτος τῆς κανονικῆς τῶν ζώων διατροφῆς.

Ἡ διατροφή καὶ διατήρησις τῶν μόσχων:

Οἱ γεννώμενοι μόσχοι ἐν τῷ σταθμῷ, δεδομένου ὅτι τὸ Ἰδρυμα ἐπεδίωκε τὴν αὔξησιν τῆς ἀγέλης του, διετηροῦντο ὅλοι πρὸς ἀναπαραγωγὴν καὶ μόνον μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀπογαλακτισμοῦ ἐνεργεῖτο μικρὰ ἐπιλογή ἐπὶ τῶν ἀκατάλληλων πρὸς ἀναπαραγωγὴν μόσχων, ἐφ' ὅσον παρουσίαζον ἀκατάλληλον δι' ἀναπαραγωγὴν σωματικὴν διάπλασιν. Μετὰ τὸν τοκετὸν, οἱ μόσχοι ὑφίσταντο τὴν

πρόδωσαν τοῦ ὄμφαλου καὶ τὴν ἀπολύμανσιν αὐτοῦ, ἀπεμακρύνετο ἐκ τοῦ δέματος ἢ κολλητικὴ οὐσία καὶ ἀφήνετο ὁ μόσχος νὰ θηλάζη ἀπαραιτήτως τὸ πρῶτον γάλα. Οἱ μόσχοι ἐξετρέφοντο φυσικῶς. Ἡ φυσικὴ τῶν μόσχων ἐκτροφή ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἡπειρωτικὴν ἀγελάδα, διότι γάλα δίδει μόνον ἐφ' ὅσον ὁ μόσχος θηλάζει, δι' ὃ καὶ ὁ θηλασμὸς τῶν μόσχων παρετείνεται μέχρι συμπληρώσεως τοῦ βου μηνός. Ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἰδρύματι ἐκτρεφόμενων ἀγελάδων, μόνον 5 ἔδιδον τὸ γάλα τῶν ἄνευ θηλασμοῦ τοῦ μόσχου. Ἀνεφέραμεν, ὅτι ὁ θηλασμὸς διήρκει ἐπὶ ἑξάμηγον. Κατὰ τοὺς δύο πρώτους μῆνας ὁ μόσχος ἐθήλαζεν ἅπαν τὸ γάλα καὶ τῶν τεσσάρων θηλῶν, ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου μέχρι τὸ τέλος τοῦ τρίτου μηνός ἐθήλαζε μόνον 3 θηλάς καὶ ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ τρίτου μέχρι τὸ τέλος τοῦ βου μηνός ἐθήλαζε δύο θηλάς, καὶ ἀπὸ τοῦ βου μέχρι τοῦ βου μηνός μόνον τὴν μίαν θηλήν.

Μετὰ τὸν πλήρη ἀπογαλακτισμὸν τοῦ μόσχου τὸ πλεῖστον τῶν ἀγελάδων διετήρει τὴν γαλακτοπαραγωγὴν μόνον δι' ὀλίγας ἡμέρας ἢ μίαν ἕως τρεῖς ἑβδομάδας.

Οἱ μόσχοι, ἀπὸ τῆς τρίτης πρὸς τὴν τετάρτην ἑβδομάδα, πλὴν τοῦ μητρικοῦ γάλακτος, ἐλάμβανον ἐπίσης καὶ σιτηρέσιον ἐκ κριθῆς τετριμμένης ἢ βρώμης, ὡς καὶ χόρτον καλῆς ποιότητος. Εἰς τὸ μίγμα τῆς κριθῆς προσετίθειτο ἐπίσης καὶ δι' ἕκαστον μόσχον 20 γραμ. GACo3 καὶ 5 γραμμ. χλωριούχου νατρίου. Αἱ γεννώσαι ἀγελάδες, δύο μῆνας μετὰ τὸν τοκετόν, παρέμεινον ἐν τῷ σταύλῳ μετὰ τῶν μόσχων καὶ ὁ μόσχος ἠδύνατο κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο νὰ θηλάζη κατὰ βούλησιν τὸ μητρικὸν γάλα. Ὅταν ὁ καιρὸς ἦτο καλός, οἱ μόσχοι μετὰ τῶν μητέρων τῶν προσεδέοντο εἰς τὸ προαύλιον τοῦ βουστασίου.

Οἱ διαφόρου ἡλικίας μόσχοι διετηροῦντο εἰς τὸ ἴδιον διαμέρισμα τοῦ σταύλου καὶ οὕτω οἱ νεώτεροι ἐμάνθανον παρὰ τῶν παλαιότερων καὶ ἐσυνείθιζον εἰς πρόσληψιν τῶν τροφῶν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν δύο πρώτων μηνῶν, αἱ ἀγελάδες ἐξήρχοντο εἰς τὴν βοσκήν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν (ἀπὸ 9ης πρωΐνης — 5ης ἀπογευματινῆς) καὶ ὁ θηλασμὸς τῶν μόσχων ἐγένετο τὴν πρωΐαν πρὸ τῆς ἐξόδου καὶ τὸ ἑσπέρας μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν. Οἱ μόσχοι, ὅταν ὁ καιρὸς ἦτο κατάλληλος, ἐξήρχοντο εἰς τὸ πάρκον τῶν μόσχων, ὅπου ἀφ' ἑνὸς μὲν εὕρισκοντο εἰς τὸν ἥλιον, ἐκινουῦντο καὶ ἀνέπνεον καθαρὸν ἀέρα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐσυνείθιζον εἰς τὴν βόσκησιν. Εἰς τὸ πάρκον ἐπίσης, παρετίθειτο καὶ ἡ τροφὴ τῶν μόσχων.

Μετὰ τὸν τρίτον μῆνα, οἱ μόσχοι ἠκολούθων τὰς μητέρας τῶν εἰς τὴν βοσκήν (βάλτον) καὶ ἐλάμβανον συμπληρωματικῶς τὸ ἑσπέρας μίαν ὀκτὰν χόρτου ξηροῦ ἀρίστης ποιότητος καὶ 1,5 ὀκτ. καλάμων κορυφῶν ἀραβοσίτου.

Ὁ ἀπογαλακτισμὸς ἐνηργεῖτο, ὡς ἤδη ἀναφέραμεν, τὸν βον μῆνα τελείως, δεδομένου ὅτι ἀπὸ τοῦ βου πρὸς τὸν βον μῆνα, ὁ μόσχος ἐθήλαζε μίαν μόνον θηλήν. Κατὰ τὸν ἀπογαλακτισμὸν ἐγένετο καὶ ἡ πρώτη ἐπιλογή. Κατ' αὐτὴν ἐχαρακτηρίζοντο ὡς ἀκατάλληλοι μόσχοι δίδυμοι, ὡς ἐπίσης καὶ δίδυμοι διαφόρου γένους, ἐπίσης μόσχοι μετρίων μητέρων καθυστερήσαντες σημαντικῶς ἐν τῇ ἀναπτύξει, λόγω μακρᾶς ἀσθενείας κλπ.

Διατροφή τῶν ἐν ἀναπτύξει βοειδῶν:

Δεδομένου ὅτι τὰ βοειδῆ τοῦ Ἰδρύματος προήρχοντο, ὡς ἤδη ἀναφέραμεν, ἐκ τῶν ἐντοπίων ζώων καὶ ἐπομένως ἡ δύναμις ἀναπτύξεως αὐτῶν ἦτο περιορισμένη σχετικῶς καὶ δεδομένου ἐπίσης ὅτι τὸ Ἰδρυμα προσεπάθη μὲν νὰ βελτιώσῃ τὴν γενεὰν ταύτην, χωρὶς ὅμως τὰ ἐγκαταλείψῃ τελείως καὶ τὸν ἀρχικὸν τρόπον διαβίωσης τῶν βοειδῶν τούτων ἐν τῇ ὑπαίθρῳ, τρόπον ἄλλως τε λίαν ὑγιεινὸν καὶ προσαρμοζόμενον εἰς τὰ ἐν λόγω ζῶα, ἐστήριξε τὴν ἐκτροφήν καὶ τῶν ἐν ἀναπτύξει βοειδῶν εἰς τὴν βοσκήν ἰδίᾳ εἰς τὸν βάλτον. Τὰ ἐν λόγω ζῶα μετὰ τῶν ἀγελάδων ἐξήρχοντο καθ' ἡμέραν ἀπὸ τῆς 7ης μὲ 9ης π.μ. μέχρι τῆς

5ης ἢ τῆς 7ης μ.μ., ἀναλόγως τῶν καιρικῶν συνθηκῶν, καὶ ἔβοσκον καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν. Ἐπειδὴ ὁμως ἢ ἐν τῷ βάλτῳ διατροφή αὐτῶν δὲν ἦτο πλήρης, ἐλάμβονον τὰ ζῶα, ἀναλόγως τῆς βοσκῆς, ἢν εἴρισκον ἐν τῷ βάλτῳ, καὶ συμπληρωματικὴν τροφήν.

Κατὰ τὸν χειμῶνα, ἐπειδὴ ἢ ἐκ τοῦ βάλτου τροφή δὲν ἦτο ἀρκετὴ οὔτε καὶ καλῆς ποιότητος, ἐδίδοντο συμπληρωματικῶς εἰς ἕκαστον μῶσχον ἡμερησίως $\frac{1}{2}$ ὀκ. κριθῆς, 1 ὀκᾶ βίκου, 1 ὀκᾶ χόρτου καλῆς ποιότητος, 3 ὀκ. τεύτλων, 3 ὀκ. καλάμης κορυφῶν ἀραβοσίτου καὶ 15 γραμμ. ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου καὶ ἄλας 6 γραμμ. Ἐκ τῆς τροφῆς ταύτης τὸ μὲν ἑσπέρας παρείθετο ὁ βίκος, τὰ τεύτλα καὶ κορυφαὶ ἀραβοσίτου, τὴν δὲ πρωΐαν καὶ πρὸ τῆς ἐξόδου εἰς τὸν βάλτον, ἢ κριθὴ καὶ τὸ χόρτον. Διὰ τῆς συμπληρωματικῆς ταύτης διατροφῆς, τὰ ζῶα, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἰδρύματος, ἠϋξάνοντο κανονικῶς κατὰ τὴν χειμερινὴν ἐποχὴν. Βραδύτερον, κατὰ τὴν ἀνοιξιν, δεδομένου ὅτι ἢ ἐν τῷ βάλτῳ διατροφή καθίστατο πληρεστέρα ποιοτικῶς καὶ ποσοτικῶς (ἀρχίζει νέα βλάστησις) ἢ χορηγουμένη συμπληρωματικὴ τροφή ἠλαττοῦτο σημαντικῶς. Οὕτω, κατὰ τὸν Μάρτιον—Ἀπρίλιον—Μάϊον ἐχορηγοῦντο εἰς ἕκαστον τούτων μέσου βάρους 150 χιλιόγραμ., 500 γραμ. μίγματος κριθῆς, πιτύρων, βίκου, πλακούντων, 1,5 ὀκ. χόρτου καὶ 2,5 ὀκ. τεύτλων. Καὶ πάλιν, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἰδρύματος, δεόν νὰ θεωρηθῇ ἡ ποσότης αὕτη ἀρκετὴ, διότι τὰ ζῶα ἠϋξάνοντο κανονικῶς.

Καθ' ὄλον τὸ θέρος καὶ μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου ὁ βάλτος, ἀποκαλυπτόμενος τῶν ὑδάτων, παρείχεν εἰς τὰ ζῶα ἀφθονον τροφήν ἐκ νέων ἀναβλαστημάτων, ἧτις ἦτο τροφή ἀρκετὰ καλὴ, διότι τόσον οἱ κάλαμοι, ὅσον καὶ τὰ λοιπὰ φυτὰ, ἀναπτύσσόμενα διαρκῶς κατὰ τὴν θερινὴν καὶ φθινοπωρινὴν ἐποχὴν, λόγῳ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ βάλτου, παρείχον τροφήν, ἧτις εἶναι μὲν κατωτέρα ἐκείνης τῶν λειμώνων, πλὴν ὁμως, λόγῳ τοῦ ὅτι αὕτη καταναλίσκεται εἰς νεαρὰν ἡλικίαν, δὲν ὑστερεῖ σημαντικῶν ταύτης. Καθ' ὄλην τὴν ἐποχὴν ταύτην, συμπληρωματικῶς ἐχορηγοῦντο εἰς τὰ ἐν ἀναπτύξει βοοεδῆ 500 γραμμ. μίγματος πλακοῦντος—κριθῆς—βίκου—πιτύρων κλπ. καὶ μία ὀκᾶ χόρτου καλῆς ποιότητος.

Διατροφή καὶ διατήρησις ἐγκύων καὶ γαλακτοπαραγωγῶν ἀγελάδων:

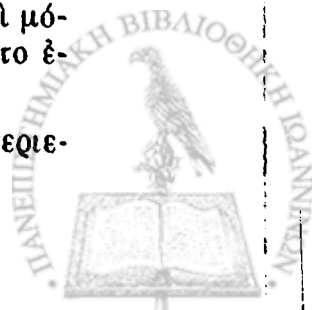
Πρὶν ἢ ἀναφέρωμεν τὰ τῆς διατροφῆς τῶν ἀγελάδων, θεοροῦμεν σκόπιμον νὰ ὑπομνήσωμεν τὸν τρόπον διαβίωσης τούτων. Αἱ ἀγελάδες τοῦ Σταθμοῦ ἐξήρχοντο καθημερινῶς εἰς τὴν βοσκὴν καὶ μόνον αἱ ἐπίτοκοι καὶ μετὰ τὸν τοκετὸν ἐπὶ δύο μῆνας παρέμενον ἐν τῷ σταύλῳ.

Ἐπίσης, ἐπειδὴ ἐν τῷ Ἰδρύματι ἐγένετο ἐθισμὸς τῶν ἀγελάδων καὶ δαμαλίδων εἰς τὴν ἐργασίαν, αἱ ἐργαζόμεναι ἀγελάδες παρέμενον εἰς τὸν σταῦλον κατὰ τὰς ἡμέρας καθ' ἃς ἐξετέλουν ἐργασίαν.

Αἱ ἀγελάδες ὠχεύοντο τὸ πρῶτον μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας των καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχιζεν ἐπίσης καὶ ἡ ἐκμάθησις αὐτῶν πρὸς ἐργασίαν.

Ἡ κάπως βραδεῖα αὕτη χρησιμοποίησις τῶν ἀγελάδων δι' ἀναπαραγωγὴν, ὠφέλιτο εἰς τὸ ὄψιμον τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀναπτύξεως τῶν ζῶων τούτων. Εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην, καθὼς θὰ ἴδωμεν, τὸ μέσον ζῶν βάρους τῶν ἀγελάδων ἀνέρχεται εἰς 200 - 250 χλγρ. Ἐπειδὴ ἐπίσης, καθὼς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἡ μέση ἡμερησία γαλακτοπαραγωγὴ τῶν ἀγελάδων ἀνήρχετο εἰς 3,5 χιλ. ἡμερησίως, διὰ τοῦτο κατὰ τὸν καταρτισμὸν τῶν σιτηρεσίων ἢ μέση αὕτη ἀπόδοσις ἐλαμβάνετο ὡς βάσις. Ἡ διατροφή τῶν ἀγελάδων ἦτο κατὰ βάσιν κοινὴ δι' ὄλας καὶ μόνον ὄσαι ἐξ αὐτῶν ἐδίδον γάλα ἄνω τῶν τριῶν καὶ ἡμίσεος χιλ. ἢ εἰργάζοντο ἐλάμβανον ἀνάλογον συμπληρωματικὸν σιτηρέσιον.

Κατὰ τὸν Nilshanson δι' ἐκάστην ἀγελάδα βάρους 250 χιλ. καὶ μὲ περιεκτικότητά γάλακτος εἰς λίπος 3,75 ἀπαιτοῦνται ἡμερησίως:

	Ξηρά ουσία	Ἄξια ἀμύλου	Πεπτόν λεύκωμα	Θρεπτικαί μονάδες
Διὰ συντήρησιν ἐν τῇ ζωῇ	7 χιλ.	1,400	150 γρ.	2
Διὰ παραγωγὴν 3,5 χιλ. γάλακτος	1 »	0,650	175 »	1,3
Σύνολον	8	2,050	326	3,3

Πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τούτων εἰς τὰς ἀγελάδας, τὰς παραμενούσας εἰς τὸν σταῦλον ἐπὶ δίμηνον μετὰ τὸν τοκετὸν, ἐχορηγοῦντο αἱ κάτωθι τροφαί, ἀναλόγως τῶν παρὰ τοῦ Ἰδρύματος κατεχομένων:

Εἶδος τροφῆς	Ξηρά ουσία	Ἄξια ἀμύλου	Πεπτόν λεύκωμα	Θρεπτικαί μονάδες
Χόρτον 9 χιλ.	7,470	2,160	342,00 γρ.	3
(καλαμποκιά 10,5 χιλ.)	(8,920)	(2,415)	(136,50 »)	(3)
(ἄχυρον 13 χιλ.)	(11,180)	(1,391)	(65,00 »)	(2,7)
Ἄλευρον ἀραβοσίτου 1,260 χιλ.	1,035	1,020	83,16 »	1,2
Τεῦτλα 3,840 χιλ.	0,462	0,288	11,52	0,3
30 γραμ. ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου καὶ 15 γραμμ. ἄλατος				
Σύνολον	9,567	3,468	436,68	4,5

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου καταφαίνεται, ὅτι αἱ ἀγελάδες αὗται ἐλάμβανον τροφὰς περιεχοῦσας ἄξιαν ἀμύλου πολὺν περισσοτέραν τοῦ κανονικοῦ καὶ λεύκωμα ἐπίσης ἀρκετὰ περισσότερον. Ὅταν ὁμως ἀντὶ χόρτου ἐλάμβανον ἄχυρον ἢ μὲν παρεχομένη ἄξια ἀμύλου ἦτο κανονικὴ, τὸ δὲ λεύκωμα κατώτερον τοῦ κανονικοῦ.

Ἐκάστη ἐργαζομένη ἀγελάς (ἐργασία 2 - 4 ὥρῶν ἡμερησίως) καὶ παράγουσα γάλα 3,5 χιλ., ἐλάμβανε, πλὴν τοῦ ὡς ἄνω σιτηρέσιου, καὶ μίαν ὄκαν (1.260 γραμ.) κριθῆς ἐπὶ πλέον, ἐπομένως καὶ αὗται ἐκάλυπτον πλήρως τὰς ἀνάγκας τῶν.

Ὅταν ἡ ἀγελάς παρῆγε γάλα πλέον τῶν 3,5 χιλ. τότε εἰς τὸ σιτηρέσιον τῆς ἀγελάδος ταύτης προσετίθετο καὶ ἀνάλογος ποσότης μίγματος πλακούντων—κριθῆς—βίκου διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἀπαιτούμενων θρεπτικῶν οὐσιῶν.

Καὶ ταῦτα ὡς πρὸς τὰς ἐν τῷ σταύλῳ διημερευούσας ἀγελάδας. Τὸ πλεῖστον ὁμως τῶν ζώων, ὡς ἤδη ἐτονίσαμεν, διημέρευεν ἐν τῇ βοσκῇ ἀπ' ὅπου κυρίως ἐλάμβανεν τὸ μέγιστον μέρος τῆς τροφῆς. Ἡ ἐκ τοῦ βάλτου λαμβανομένη τροφή ἐξηρατο, ὡς ἀνεφέραμεν, ἐκ τῆς ἐποχῆς. Οὕτω, κατὰ τὸν χειμῶνα, αἱ ἀγελάδες, εὐρίσκουσαι ὀλίγην σχετικῶς τροφήν ἐν τῷ βάλτῳ, ἐλάμβανον συμπληρωματικῶς, ἐφ' ὅσον ἡ γαλακτοπαραγωγὴ αὐτῶν δὲν ὑπερέβαινε τὰ 3,5 χιλ., χόρτον ὄκ. 3, τρεῖς ὄκ. κορυφῶν ἀραβοσίτου καὶ 0,5 ὄκ. ἀλεύρου κριθῆς ἢ ἀραβοσίτου ἢ βίκου καὶ προσετίθετο ἀναλόγως ποσότης ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου καὶ χλωριούχου νατρίου. Ἐδίδοσαν ἐπίσης καὶ ὡς χειμερινὸν σιτηρέσιον 1 ὄκ. χόρτου, 2 ὄκ. τεύτλων καὶ 300 δράμια πιτύρων.

Καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, διὰ τὴν γαλακτοπαραγωγὴν ἦτο ἀνωτέρα τῶν 3,5 χιλ., τότε ἐδίδοτο συμπληρωματικῶς ἀνάλογος ποσότης μίγματος πλακούντων κλπ.

Βραδύτερον, κατὰ τὴν ἀνοιξιν, αἱ ἐν τῷ βάλτῳ διημερεύουσαι ἀγελάδες ἐλάμβανον τὸ ἐσπέρας μόνον 2 ὄκ. χόρτου ἢ 4 ὄκ. κορυφῶν ἀραβοσίτου, δεδομένου ὅτι ἡ ἐν τῷ βάλτῳ διατροφή ἦτο ἀρκετὴ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου καὶ πέραν μέ-

χρῆς Ὀκτωβρίου τὰ ζῶα δὲν ἐλάμβανον τίποτε ἐν τῷ σταύλῳ, τῆς ἐν τῷ βάλτῳ τροφῆς αὐτῶν οὐσῆς ἀρκετῆς.

Κατὰ τὴν διατροφήν τῶν ἀγελάδων ἐλαμβάνετο ἐπίσης ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ κατάσταση τῆς ἐγκυμοσύνης αὐτῶν. Οὕτω, αἱ ἀγελάδες αἱ ὑπερβάσαι τὸν 5ον μῆνα, ἐλάμβανον συμπληρωματικῶς καὶ διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ ἐμβρύου 500 γραμμ. συμπεπυκνωμένων τροφῶν.

Εἰς τὰ ζῶα, κατὰ τοὺς ἕξ ψυχροτέρους μῆνας, παρετίθετο τὸ ἐσπέρας καὶ δύο ὄκ. ἄχυρου ὡς στρωμνὴ.

Διατροφή καὶ διατήρησις ἀναπαραγωγικῶν ταύρων:

Ἐπειδὴ εἰ ἐπιβάσεις ἐν τῷ Ἰδρύματι ἐνηργοῦντο διὰ χειρός, οἱ ταῦροι παρέμενον μονίμως ἐν τῷ σταύλῳ, ἀπ' ὅπου ἐξήρχοντο κατὰ τὰς ἡμέρας καλοκαιρίας καὶ προσεδέοντο εἰς τὸν περίβολον τοῦ βουστασίου. Πρὸς ἀναπαραγωγὴν οἱ ταῦροι ἐχρησιμοποιοῦντο μόνον μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς πλήρους αὐτῶν ἀναπτύξεως ἤτοι μετὰ τὸ 2ον - 3ον ἔτος.

Διὰ τὴν τροφήν τῶν ταύρων ἐχρησιμοποιοῦν ὡς βᾶσιν ξηρὸν χόρτον ἀρίστης ποιότητος καὶ κριθήν, ἀπεύφευγον δὲ τὴν χορήγησιν ὑδαρῶν τροφῶν ἢ τροφῶν λίαν ὀγκωδῶν, ἵνα οἱ ταῦροι διατηρῶνται εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ μὴ σχηματίζουσιν μεγάλην κοιλίαν, διότι δυσχεραίνονται εἰς τὰς ἐπιβάσεις. Ἐπὶ 1.000 χιλ. ζῶντος βάρους ἐλάμβανον 15 - 20 χιλ. ξηρᾶς οὐσίας, 7 χιλ. ἀξίας ἀμύλου, καὶ χιλ. πεπτοῦ λευκώματος. Ἡ ἡμερησία ποσότης τροφῆς κατὰ ταῦτα διὰ ταύρους 300 - 350 χιλ., ὡς οἱ ταῦροι τοῦ Ἰδρύματος, ἀνήρχετο:

Εἶδος τροφῆς	Ξηρὰ οὐσία	Ἄξια εἰς ἄμυλον	Πεπτὸν λευκώμα
Χόρτον λειμῶνος 6,5 χιλ.	5,520	2,015	0,247
Κριθὴ 2,5 χιλ.	2,125	1.880	0,152
Σύνολον	7,645	3,895	0,399

Τὸ σιτηρέσιον ἐπομένως τοῦτο ἀπετέλει ἀρίστην τροφήν διὰ τὸν ταῦρον.

Διὰ διαιτητικοὺς ὁμῶς λόγους ἀντικαθίστουν κατὰ διαφόρους περιόδους καὶ ἰδίᾳ τὸ θέρος ἢ τὸν χειμῶνα μέρος τοῦ χορηγουμένου ξηροῦ χόρτου διὰ 6 - 8 ὄκ. νωποῦ χόρτου ἢ κτηνοτροφικῶν τεύτλων. Ἐδίδον ἐπίσης εἰς τὸν ταῦρον 20 - 30 γραμμ. μαγειρικοῦ ἁλατος καὶ εἰτίθετο ἐπίσης 2 χιλ. ἄχυρον ἡμερησίως διὰ στρωμνὴν κατὰ τὴν ψυχρὰν ἐποχὴν.

Αἱ ἀποδόσεις:

Προκειμένου νὰ μελετήσωμεν τὰς ἀποδόσεις τῆς ἐν λόγῳ ἀγελάδος, συνέλεξαμεν τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα καὶ ἐταξινομήσαμεν ταῦτα ἐκ τῶν διαφορῶν σχετικῶν βιβλίων τοῦ Γεωργικοῦ Σταθμοῦ. Τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα σχετικῶς θὰ παραθέσωμεν κατωτέρω, δυστυχῶς δὲν θὰ εἶναι πλήρη, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ παρατηρήσεις τοῦ Ἰδρύματος εἶναι ἐλλιπεῖς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διάφορα στοιχεῖα δὲν ἔχουν ληφθῆ ἑπακριβῶς, διότι δὲν εἶχε τὸ Ἰδρυμα ἀνάλογα ὄργανα.

Σημαντικὴ ἔλλειψις τοῦ Ἰδρύματος δέον νὰ θεωρηθῆ ἡ ἔλλειψις ζυγοῦ πρὸς μέτρησιν τοῦ ζῶντος βάρους.

Ἐλλειπῆς ἐπίσης θὰ ἐμφανισθῆ καὶ ἡ ἐπεξεργασία τῶν σχετικῶν στοιχείων καὶ ἐπομένως μόνον ἐμπειρικὴν εἰκόνα θὰ δώσωμεν τῶν ἀποδόσεων, ἐπιφυλασσόμενοι βραδύτερον νὰ παρουσιάσωμεν πλήρη σχετικὴν εἰκόνα τοῦ ἐν λόγῳ ζώου.

α) Ἀναπτυκτικὴ δύναμις

Διὰ νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν δύναμιν ἀναπτύξεως τῆς ἡπειρωτικῆς ἀγελάδος, παρακολούθησαμεν τὴν ἀνάπτυξιν εἰς ζῶν βάρος 20 ἁρρένων καὶ 20 θη-

λέων ζώων παραγωγῆς τοῦ Ἰδρύματος, ἀπὸ ἡλικίας 1 ἡμέρας ἕως 6 μηνῶν καὶ 6 μηνῶν ἕως 1 ἔτους. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἑνὸς ἔτους, ἐπειδὴ τὰ ζῶα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ζυγισθοῦν ἐν τῇ κοινῇ πλάστιγγι τοῦ Ἰδρύματος, δὲν ὑπάρχουν ἕτερα στοιχεῖα διὰ τὴν κατὰ βάρος αὔξησιν, δι' ἃ καὶ παραθέτομεν στοιχεῖα βάρους 10 πλήρως ἀναπτυχθεισῶν ἀγελάδων, ἅτινα ὁμῶς προῆλθον ἐξ ὑπολογισμοῦ κατὰ τὸν τύπον τοῦ Quetelet.

Βάρος γεννήσεως

Τὸ μέσον βάρος τῶν 20 ἀρρένων μόσχων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως ἀνήρχετο εἰς 16,436 χιλγ. καὶ τῶν 20 θηλέων εἰς 13.870 χιλγρ. Τὰ ὄρια παραλλαγῆς τῶν μὲν ἀρρένων ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 14.040 - 19.840 τῶν θηλέων ἀπὸ 8.230 - 19.200 χιλ. Τὸ ἐπὶ πλεόν ἐπομένως βάρος τῶν ἀρρένων ζώων ἀνέρχεται εἰς 2.500 χιλ.

Βάρος 1ου μηνὸς

Τὸ μέσον ζῶν βάρος τῶν ὡς ἄνω ζώων εἰς ἡλικίαν 30 ἡμερῶν, ἀνῆλθε διὰ μὲν τὰ ἄρρενα εἰς 31.470, διὰ δὲ τὰ θήλεα εἰς 31.000 χιλγ. Τὰ ὄρια παραλλαγῆς τοῦ βάρους ἐκυμάνθησαν διὰ μὲν τὰ ἄρρενα ἀπὸ 28.160 - 34.880, χιλ., διὰ δὲ τὰ θήλεα ἀπὸ 26.350 - 32.150 χιλγρ.

Ἡ μέση μηνιαία αὔξεις ἐπομένως, διὰ μὲν τὰ ἄρρενα ἀνῆλθεν εἰς 15.040 χιλγρ., διὰ δὲ τὰ θήλεα εἰς 17,130 χιλ., ἡ μέση ἡμερησία κατὰ ταῦτα εἰς μὲν τὰ ἄρρενα ἀνῆλθεν εἰς 0,501 χιλ., εἰς δὲ τὰ θήλεα εἰς 0,571 χιλγ. Δεδομένου ὅτι τὰ ζῶα ταῦτα ἔζησαν κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος, ὅπερ ἀνήρχετο εἰς 4 - 5 χιλ. ἡμερησίως, ἔπεται ὅτι ἡ διατροφή τῆς νεαρῶν μόσχων ἦτο διὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἀρκετὴ, ἰδίᾳ λόγῳ τοῦ μικροῦ τῶν ζῶντος βάρους.

Ζῶν βάρος 2 μηνῶν

Τὸ μέσον ζῶν βάρος τῶν ζώων εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 2 μηνῶν ἀνῆλθεν εἰς μὲν τὰ ἄρρενα εἰς 47,630, εἰς δὲ τὰ θήλεα εἰς 47,250 χιλγ. Τὰ ὄρια παραλλαγῆς τοῦ βάρους ἐκυμάνθησαν εἰς τὰ ἄρρενα ἀπὸ 43,520 μέχρι 55,360, εἰς δὲ τὰ θήλεα ἀπὸ 40 μέχρι 50 χιλγρ. Ἡ μέση μηνιαία αὔξεις ἐπομένως τοῦ δευτέρου μηνὸς ἀνῆλθεν εἰς μὲν τὰ ἄρρενα εἰς 16.160 εἰς δὲ τὰ θήλεα εἰς 16.260 χιλγ. καὶ ἡ μέση ἡμερησία τοιαύτη εἰς 0,538 χιλγρ. διὰ τὰ ἄρρενα καὶ 0,542 διὰ τὰ θήλεα. Κατὰ τὸν δεύτερον ἐπομένως μῆνα ἡ ἀπόλυτος ἡμερησία αὔξεις κατὰ μέσον ὄρον τόσον εἰς τὰ θήλεα ὅσον καὶ εἰς τὰ ἄρρενα παρουσίαζεν αὔξησιν.

Τὸ μέσον ζῶν βάρος τῶν ζώων εἰς ἡλικίαν 3 μηνῶν

Εἰς τὸ τέλος τοῦ 3ου μηνὸς τὸ ζῶν βάρος ἀνῆλθεν εἰς μὲν τὰ ἄρρενα εἰς 61.900 εἰς δὲ τὰ θήλεα εἰς 55.800 χιλ. Ἡ μέση μηνιαία ἐπομένως αὔξεις κατὰ κεφαλὴν εἰς τὰ ἄρρενα ἀνῆλθεν εἰς 14.270 εἰς δὲ τὰ θήλεα εἰς 7,540 χιλ.

Ἡ μέση ἡμερησία ἐπομένως ἀνῆλθεν εἰς 0,475 χιλ. διὰ τὰ ἄρρενα καὶ εἰς 0,251 διὰ τὰ θήλεα. Κατὰ τὸν 2ον μῆνα πρὸς τὸν τρίτον παρατηρήθη, ὅτι τὰ θήλεα καθυστέρησαν κάπως σημαντικῶς τῶν ἀρρένων, ὡς ἐπίσης παρατηρήθη καὶ ἐλαφρὰ πτώσις τῆς ἀπολύτου ἡμερησίας αὔξεσεως τῶν τε ἀρρένων καὶ τῶν θηλέων.

Ζῶν βάρος 6 μηνῶν

Μετὰ τὸν τρίτον μῆνα ἡ ζύγισις τῶν ζώων ἐγένετο τὸν 6ον μῆνα, ὁπότε τὰ ζῶα ἦσαν ἡλικίας 180 ἡμερῶν.

Τὸ μέσον ζῶν βάρος τῶν ζώων ἀνῆλθεν εἰς μὲν τὰ ἄρρενα εἰς 106.530 εἰς δὲ τὰ θήλεα εἰς 92.640 χιλ. Ἡ μέση ἐπομένως αὔξεις κατὰ τὴν β' τριμηνίαν τῆς ζωῆς τῶν ζώων ἀνῆλθεν εἰς 44.630 διὰ τὰ ἄρρενα καὶ εἰς 36.840 διὰ τὰ θήλεα. Ἀντιστοιχεῖ λοιπὸν ἡμερησίως κατὰ τὴν τριμηνίαν ταύτην μέση αὔξεις 0.496 διὰ τὰ ἄρρενα καὶ 0.409 διὰ τὰ θήλεα. Ἡ ἀρχικὴ κατὰ ταῦτα διαφορὰ με-

ταξὺ ἀρρένων καὶ θηλέων, ἀνερχομένη κατὰ τὴν γέννησιν εἰς 2.560 χιλ., ἀνῆλθεν εἰς τὸ τέλος τῆς πρώτης τριμηνίας εἰς 6.100 χιλ. καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς δευτέρας τριμηνίας εἰς 13.890 χιλ.

Ἀπὸ τῆς ἡλικίας ταύτης καὶ μέχρι συμπληρώσεως ἑνὸς ἔτους, αἱ ζυγίσεις ἀφοροῦν 10 ἄρρενα καὶ 10 θήλεα ζῶα.

Ζῶν βάρος 9 μηνῶν

Τὸ μέσον ζῶν βάρος τῶν 10 ἀρρένων μόσχων ἡλικίας 9 μηνῶν ἀνῆλθεν εἰς 124.960 χιλ., τῶν δὲ θηλέων εἰς 108.430 χιλ. Τὰ ὄρια παραλλαγῆς τοῦ βάρους ἐκυμάνθησαν, εἰς μὲν τὰ ἄρρενα ἀπὸ 106 - 142 χιλ.γρ., εἰς δὲ τὰ θήλεα ἀπὸ 87,100 - 137,200 χιλ.γρ.

Ἡ μέση αὔξησις τῆς τριμηνίας εἰς μὲν τὰ ἄρρενα ἀνῆλθεν εἰς 18.43 χιλ.γρ., εἰς δὲ τὰ θήλεα εἰς 15.790 χιλ.γρ., ἡ δὲ μέση ἡμερησία αὔξησις ἀνῆλθε κατὰ μέσον ὄρον εἰς μὲν τὰ ἄρρενα εἰς 0.205 χιλ., εἰς δὲ τὰ θήλεα εἰς 0.175 χιλ. Ἐπίσης ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἀρρένων καὶ θηλέων ζῶων ἀνῆλθεν εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους εἰς 17.440 χιλ.

Μετὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην, ὡς ἤδη ἀνεφέραμεν, δὲν ὑπάρχουν ἀκριβῆ στοιχεῖα ζυγίσεως. Διὰ τὸν ὑπολογισμὸν ὁμοῦ τοῦ ζῶντος βάρους τῶν πλήρως ἀναπτυχθέντων ζῶων ἐχρησιμοποιήθη ὁ τύπος τοῦ Quetelet καὶ προσδιωρίσθη διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τὸ βάρος 20 ἀγελάδων παραγωγῆς τοῦ Σταθμοῦ καὶ 5 ταύρων ὁμοίως παραγωγῆς τοῦ Ἰδρύματος.

Κατὰ ταῦτα τὸ μέσον ζῶν βάρος τῶν ἀγελάδων παραγωγῆς τοῦ Ἰδρύματος ἀνῆλθεν εἰς 225.400 χιλ. μετὰ διακυμάνσεις ἀπὸ 185—264 χιλ. κατὰ κεφαλὴν καὶ τῶν ταύρων τὸ μέσον βάρος εἰς 284 - 300 χιλ., αἱ δὲ διακυμάνσεις ἀπὸ 255—315 χιλ.

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, συγκρινόμενοι μετὰ τοὺς ἀριθμούς, οὓς δίδει ὁ Δημητριάδης, παρατηροῦμεν ὅτι εἶναι κάπως μεγαλύτεροι καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν βαρῶν, ἅτινα δίδει διὰ τὴν ὄρεινὴν ἀγελάδα τῆς Δ. Μακεδονίας, ἧς τὸ μέσον βάρος κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀναβιβάζει, ὁ ὡς ἄνω συγγραφεύς, εἰς 197 χιλ.

Τοῦτο ὁμοῦ, φρονοῦμεν, ὅτι εἶναι εὐεξήγητον διὰ ζῶα γεννηθέντα ἐν τῷ Ἰδρύματι καὶ διατραφέντα, ἰδίᾳ κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν τῶν τοῦλάχιστον, κανονικῶς, ἔναντι ζῶων τῆς ὑπαίθρου, ἅτινα ἐμελετήθησαν παρὰ τοῦ Δημητριάδου.

Ἔργασία

Ἀνεφέραμεν ἤδη, ὅτι εἰς τὸν Σταθμὸν τὰ ζῶα ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ πρὸς ἐργασίαν, μετὰ κύριον σκοπὸν βεβαίως τὴν ἐκμάθησιν τῶν ἀγελάδων δι' ἐργασίαν καὶ τὸν ἐθισμὸν τῶν ζῶων πρὸς τοῦτο. Ἡ ἐργασία τῆς ἐκγυμνάσεως ἐπετελεῖτο εἰς 4 στάδια. Καθ' ὅλα τὰ στάδια ἡ ἐγκύμνασις δὲν διήρκει πέραν τῶν 2 - 3 ὥρων ἡμερησίως.

Κατὰ πρῶτον αἱ νεαρὰ ἀγελάδες (ἡλικίας 3 ἐτῶν συμπληρωμένων) εὐνεθίζον νὰ φέρουν τὸν ζυγόν. Ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς τοῦτο τριζυγον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ἐφέρετο ἡ ἐγκυμναζομένη ἀγελάς καὶ ἐβάδιζεν ἐπὶ ὠρωμένον ἀγροῦ, χωρὶς νὰ σύρη τίποτε.

Μετὰ 4—5 ἡμέρας πέραν τῶν μέσων τοῦ πρώτου σταδίου, ἡ ἀγελάς ἐφέρετο καὶ πάλιν εἰς τὸ τριζυγον καὶ ἔσυρε μετὰ τῶν δύο ἄλλων μόνον σβάρναν.

Κατὰ τὸ τρίτον καὶ τέταρτον στάδιον διαρκείας 5—10 ἡμερῶν, ἡ ἀγελάς φέρετο πλέον εἰς δίζυγον καὶ ἔσυρεν ἄροτρον κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς ἐλαφρὰ ἐδάφη καὶ ἐπιφανειακῶς, βραδύτερον δὲ εἰς βαρύτερα ἐδάφη καὶ βαθύτερον.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπετυγχάνετο ἡ ἐγκύμνασις τῶν ἀγελάδων ἐν τῷ σταθμῷ, χωρὶς τὰ ζῶα νὰ ὑφίστανται μεγάλας ταλαιπωρίας καὶ εἰς σχετικῶς ὀλιγότομον χρόνον.

Ἐκ τῶν πειραμάτων, ἅτινα ὁ Σταθμὸς ἐνήργησεν ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς

έργασίας ἐπὶ τῆς γαλακτοπαραγωγῆς, συνάγεται, ὅτι ἐλαφρὰ ἐργασία ἐκτελουμένη ὑπὸ τῶν ἀγελάδων (3—4 ὥρας ἡμερησίως), δὲν προκαλεῖ αἰσθητὴν μείωσιν τῆς γαλακτοπαραγωγῆς καὶ ἐπομένως, δι' ἐλαφρὰ ἐδάφη καὶ μὲ τὴν σχετικὴν προφύλαξιν, ἡ ἀγελὰς δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ, ἄνευ αἰθητῆς μειώσεως τῆς γαλακτοπαραγωγῆς (μείωσις 8% περίπου), λίαν ἐπωφελῶς.

Γαλακτοπαραγωγή

Λίαν σημαντικὴ θὰ ἦτο ἡ μελέτη στοιχείων τῶν συλλεγέντων παρὰ τοῦ Ἰδρύματος ἐν σχέσει πρὸς τὴν γαλακτοπαραγωγὴν τῶν ἐν λόγῳ ἀγελάδων. Ἡμεῖς, ἐπὶ τοῦ παρόντος, θὰ ἀναφέρωμεν ἐνδεικτικῶς τινὰ τῶν σχετικῶν δεδομένων

Ὁ τρόπος συλλογῆς τῶν δεδομένων τῆς γαλακτοπαραγωγῆς παρὰ τοῦ Ἰδρύματος ἐγένετο ὡς ἑξῆς:

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ τοκετοῦ ἐγένετο ἔλεγχος τῆς γαλακτοπαραγωγῆς ἀνὰ 10 ἡμέρας ἤτοι 1ην, 10ην καὶ 21ην ἐκάστου μηνός. Ὁ ἔλεγχος οὗτος, τοὺς δύο πρώτους μῆνας, ἐγένετο διὰ ζυγίσεως τῶν μόσχων πρὸ καὶ μετὰ τὸν θηλασμόν. Κατὰ τοὺς ἄλλους μῆνας, ἡ μέτρησις ἐγένετο διὰ τῆς ζυγίσεως τοῦ μόσχου καὶ διὰ τῆς ζυγίσεως τοῦ ἀμελγομένου γάλακτος, μετὰ δὲ τὸν 6ον μῆνα, ἡ μέτρησις ἐγένετο διὰ ζυγίσεως τοῦ ἀμελγομένου γάλακτος.

Δίδομεν κατωτέρω πίνακα δεδομένων γαλακτοπαραγωγῆς 44 ἀγελάδων:

Π Ι Ν Α Ξ

Βιομετρικῆς ἐπεξεργασίας στοιχείων γαλακτοπαραγωγῆς ἀγελάδων

Ἐρευνωμένη ιδιότης	ὄρια παραλλαγῆς	M	+σ	m	U	U
Γαλακτοπαραγωγή						
Γαλ. περ.	350 - 1.300	744,4	195	30	26,20	42
Μέση ἡμερησία γα- λακτοπαραγωγῆ	2 - 5	3,550	0,850	0,192	23,98	42
Μέση διάρκεια γα- λακτ. εἰς ἡμερ.	140 - 290	212	33,3	5,123	15,74	42

Ἡ μέση γαλακτοπαραγωγή ὀλοκλήρου τῆς γαλακτικῆς περιόδου εἰς τὰ ἐρευνηθέντα 42 ζῶα, ὡς ἐκ τοῦ σχετικοῦ πίνακος ἐμφαίνεται, ἀνήρχετο εἰς 744,4+30 χιλ. γάλακτος.

Ἡ μέση σταθερὰ ἀπόκλισις (σ) ἀνήρχετο εἰς 195 γλγρ. καὶ ἐπομένως τὰ πλείστα τῶν ζῶων εἶχον γαλακτοπαραγωγὴν κυμαινομένην μεταξὺ 549,4—939,4 χιλ. Τὸ υ διὰ τὴν μέσην γαλακτοπαραγωγὴν ὀλοκλήρου τῆς περιόδου ἀνήρχετο εἰς 26,20 γλγ. Τὰ ὄρια παραλλαγῆς ὀλοκλήρου τῆς γαλακτοπαραγωγῆς εἰς τὰ διάφορα ἄτομα ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 350—1.300 ἤτοι ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ μέχρι τοῦ τετραπλοῦ. Σημαντικώτατα ἐπίσης ἦσαν καὶ τὰ ὄρια παραλλαγῆς τοῦ μέσου ὄρου, δταν εἰς τοῦτον προστεθῆ ἡ σημαντικῶς ηὔξημένη σταθερὰ ἀπόκλισις, κυμαινόμενα καὶ ταῦτα ἀπὸ 549,4 - 939,4 χιλ. ἤτοι ἀπὸ τὸ ἀπλοῦν ἕως τὸ διπλοῦν. Ἐκ τῶν μεγάλων τούτων διακυμάνσεων τῆς γαλακτοπαραγωγῆς εἰς τὰ διάφορα ἄτομα, καίτοι αἱ συνθῆκαι διαβιώσεως καὶ διατροφῆς ἐν τῷ Ἰδρύματι ἦσαν σχεδὸν αἱ αὐταί, ἔπεται ὅτι εἰς τὰ ζῶα ταῦτα αἱ κληρονομικαὶ καταβολαί, ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν ὀλοκλήρου τῆς γαλακτικῆς περιόδου, ἦσαν πολλαπλαί καὶ ἐπομένως τὸ ἔργον τῆς ἐπιλογῆς ἐπὶ τῶν ζῶων τούτων, ἐφαρμοζόμενον μετὰ τῆς δεούσης ἐπισημονικῆς ἀκριβείας καὶ ἐπιμονῆς, θὰ ἀποδώσῃ καλὰ ἀποτελέσματα.

Ὡς πρὸς τὴν γαλακτικὴν ἀπόδοσιν ἐπίσης ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ

απόδοσις τῶν 750 χλγ. ἐπὶ 250 χλγ. ζῶντος βάρους, δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς μικρὰ πρὸς μετρίαν, δεδομένου ὅτι ἀντεστοίχουν 300 χλγ. γάλακτος ἐπὶ 100 χλγ. ζῶντος βάρους. Εἰς τὰ ἄτομα ὁμοῦ, εἰς ἃ ἡ γαλακτοπαραγωγὴ ὑπερέβαινε τὰ 1.000 χιλ. ἡ ἀπόδοσις δέον νὰ θεωρηθῇ, διὰ τὸ πρωτόγον τοῦτο ζῶον, ὡς λίαν καλὴ, δεδομένου ὅτι ἀνήρχετο εἰς 400 χλγ. γάλακτος ἐπὶ 100 χλγ. ζῶντος βάρους καὶ ἐπομένως μόνον 100 χιλ. ὑπελείποντο τῶν τοῦ ὄριου τῶν 500 χλγ., ὅπερ θεωρεῖται ὡς λίαν καλὴ ἀπόδοσις τῶν ἐξευγενισμένων ζῶων.

Ἡ ταξινόμησις τῶν στοιχείων τῆς μέσης ἡμερησίας γαλακτοπαραγωγῆς ἐγένετο διὰ ταξινομήσεως τῶν δεδομένων ἀνὰ 500 γραμμ. Ὁ μέσος ὄρος (Μ) τῆς ἡμερησίας γαλακτοπαραγωγῆς τῶν ἀγελάδων ἀνήρχετο, ὡς ἐκ τοῦ πίνακος ἐμφαίνεται, εἰς 3,550+0,192 χιλ. Ἡ μέση σταθερὰ ἀπόκλισις (σ) ἀνήρχετο εἰς 0,850 χιλ. Ἐπομένως τὰ πλεῖστα τῶν ζῶων παρουσίαζον γαλακτοπαραγωγὴν ἡμερησίαν κυμαινομένην ἀπὸ 2,700 - 4,400 χιλ.

Τὰ ὄρια παραλλαγῆς ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 2 - 5 χιλ. ἤτοι ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ μέχρι τοῦ διπλοῦ πρὸς τριπλοῦν. Ἡ ἡμερησία ἐπομένως γαλακτοπαραγωγὴ εἶναι ἰδιότης περισσότερον ὁμοιογενῆς τῆς μέσης ἐτησίας τοιαύτης.

Ἡ ταξινόμησις τῶν στοιχείων διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς μέσης διαρκείας τῆς γαλακτικῆς περιόδου εἰς ἡμέρας ἐγένετο διὰ ἀριθμίσεως τῶν δεδομένων ἀνὰ 10 ἡμέρας.

Ὁ μέσος ὄρος (Μ) τῆς διαρκείας τῆς γαλακτικῆς περιόδου ἀνήρχετο εἰς 212+5,123 ἡμέρας, ἡ μέση σταθερὰ ἀπόκλισις (σ) ἀνήρχετο εἰς 3,363 ἡμέρας.

Ἐπομένως εἰς τὰ πλεῖστα ζῶα ἡ μέση διάρκεια ἐκυμαίνετο ἀπὸ 178,7 ἕως 245,3 ἡμέρας.

Ὡς πρὸς τὴν κατὰ μῆνα ἀπόδοσιν γάλακτος, κατὰ τοῦ διαφόρου μῆνας τῆς γαλακτικῆς περιόδου, παρατηροῦμεν, ὅτι, κατὰ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον μετὰ τὸν τοκετὸν μῆνα, ἡ ἡμερησία ἀπόδοσις ἠϋξανε σταθερῶς, ἵνα κατὰ τὸν τρίτον μῆνα φθάσῃ τὸ μέγιστον, εἰς ὃ παραμένει ἡ γαλακτοπαραγωγὴ, μὲ μικρὰς ἀξομειώσεις μέχρι τῶν μέσων τοῦ 6ου (ἀναλόγως τοῦ ἀτόμου), ὁπότε ἤρχιζε πτώσις, ἥτις κατὰ τὸν 7ον μῆνα εἶναι λίαν σημαντικὴ.

Ἡ εἰς λίπος περιεκτικότης τοῦ γάλακτος τῶν ἀγελάδων, ἀποτελοῦσα ἰδιότητα λίαν σημαντικὴν, εἶναι εἰς τὰ ζῶα ταῦτα καλῶς ἀνεπτυγμένη. Ἐκ τῶν γενομένων ἐν τῷ Ἰδρύματι ἀναλύσεων προκύπτει, ὅτι ἡ μέση περιεκτικότης εἰς λίπος τοῦ γάλακτος τοῦ ζῴου τούτου ἀνήρχετο εἰς 4,25%, κυμαινομένη ἀπὸ 3,75 κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς γαλακτικῆς περιόδου μέχρι 7% κατὰ τὸ πέρας τῆς περιόδου, ὁπότε καὶ τὸ διδόμενον γάλα εἶναι μικρᾶς ποσότητος.

(Συνεχίζεται)

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΡΣΕΝΗ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

ΚΩΜΩΔΙΑ ΚΑΙ ΔΡΑΜΑ

Στὴν Ἀθήνα,—στὰ βαρύτερα τουλάχιστο θεατρά της—, βράζει τὸ δράμα. Ὁ Φίς, ὁ Ντύρενματ, ὁ Ἰονέσκο, ὁ Τένεση Οὐίλιαμς, ὁ Ὁ Νήλ, παίρνουν καὶ δίνουν. Ὑστερα ἀνοίγουν οἱ ἀνταίχτες τῆς κριτικῆς, καὶ τὰ σοφὰ Ταλμουὺ ἀναλύουν ἠθικούς προβληματισμούς, θέματα συνειδήσεως, ἀτομικὲς καὶ κοινωνικὲς συγκρούσεις, καὶ προβάλλουν σκηνοθετικὰ ἐπιτεύγματα στὸν Ἑλληνα θεατῆ, μὲ ἀξίεπαινο ζῆλο. Ὑστερα ἀπὸ κάθε ἀνέβασμα νέου ἔργου, ἀρχίζει ἀμέσως τὸ αἰώνιο τραγούδι περὶ ἀγχοῦς, μὲ τέτοια δύναμη ὑποβολῆς, ὥστε, θέλοντας καὶ μὴ, ὁ κάθε θεατῆς ἀρχίζει νὰ ἀνακαλύπτει μέσα του τὸ δράμα τῆς σκηνῆς. Ἀκόμα καὶ οἱ σκηνικὲς ἀκροβασίες τοῦ Ἰονέσκο, ντυμένες μὲ φραστικούς φωσφορισμούς, βρίσκουν, καθὼς πιστεύεται, ἡχηρὴ ἀνταπόκριση στὶς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ὅμως κάποια εἰδοποιὸς διαφορὰ πρέπει νὰ χωρίζει τὸν μεσογειακὸ ἀπὸ τὸν βόρειο Εὐρωπαῖο. Γιατὶ εἶναι ἄλλος ὁ ἥλιος, ἄλλο τὸ κλίμα τους, ἄλλη ἡ γῆ τους, καὶ, προ πάντων, ἄλλο τὸ ἀτομικὸ τους εἰσόδημα.

Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ ψηλὸ εἰσόδημα αἰσθάνεται τὸ ἀγχος τοῦ κενοῦ, πού μοιάζει μὲ κείνο τὸ Spleen, πού τὸ ὕμνησε ὁ Baudelaire. Ὅταν ἡ πάλη γιὰ τὴν ὑπαρξὴ ἀμβλυνοθῆ, σὲ σημεῖο πού νὰ μὴν εἶναι πιά τραγὸς ἀγῶνας παρὰ εὐκόλη ρουτίνα, ἀπονοῦν καὶ οἱ ψυχικὲς διεργασίες, πού εἶναι γέννημα αὐτῆς τῆς πάλης, καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὁ κεκορεσμένος πιά, στερημένος ἀπὸ τοὺς δύσκολους σκοπούς, νοιώθει πὼς βυθίζεται σ' ἓνα κενό, ὅπου συγχέονται τὸ αὔριο, τὸ σήμερα καὶ τὸ χθές. Στὴν θέση τῶν ἐνστίκτων τῆς αὐτοσυντήρησής, πού στατικοποιεῖται τώρα στὶς πλούσιες χώρες, καὶ πού ἔχει χαρακτῆρα καθαρὰ κοινωνικό, ἀφοῦ ἡ μεθοδικὴ ὁμαδικὴ προσπάθεια ἀρκεῖ γιὰ νὰ τὸ ἐκανοποιήσῃ, μπαίνει τὸ γενετήσιο ἐνστίκτο, πού ἀποβλέπει στὴν ἀτομικὴ διαίωσιση, ὄνειρο καὶ ἰνδαλμα τοῦ κάθε ἀνθρώπινου πλάσματος. Σὲ μᾶς ἐδῶ, τὸ στατικὸ ἀγχος τῶν πλουσιῶν, τὸ ἀντικαθιστᾶ ἡ δυναμικὴ ἀγωνία τῶν φτωχῶν. Μὲ τοὺς πρώτους δὲν στεκόμαστε στὴν ἴδια σκαλωσιά. Πασκίζουμε νὰ φτάσουμε τὸν ἀριθμὸ τῶν θερμίδων πού καταναλίσκουν, καὶ δὲν ἔχουμε καιρὸ νὰ μελετοῦμε ἢ νὰ καλλιεργοῦμε τοὺς ἐπιστημονικούς τους ἔρωτες, φυσιολογικούς ἢ ὄχι. Δὲν ἀναφερόμαστε φυσικὰ στὴν μικρὴ μειοψηφία τῶν χρυσοκανθάρων, εἰς τοὺς παχέας τῶν Ἑλλήνων, πού, ἀφοῦ ἔλυσαν, συνήθως μὲ τὶς πλάτες τρίτων, τὸ οἰκονομικὸ ζήτημα, ἀσχολοῦνται στὸ νὰ ζοδεύουν τὸ πλεόνασμα τῶν θερμίδων τους σὲ σπασμωδικούς χορούς, μεθύσια καὶ σεξουαλικούς πειραματισμούς. Ἀλλὰ, λοιπόν, τὰ διαφέροντα τῶν ξένων, ἄλλα τὰ δικὰ μας, ἄλλες οἱ ἀνάγκες μας, ἄλλες οἱ δικές τους, καὶ, συνεπῶς, ἄλλο τὸ δράμα μας, ἄλλο τὸ δικό τους.

Αὐτὲς οἱ διαφορὲς πού μᾶς χωρίζουν, κάνουν ἴσως μάταιη, καὶ ἴσως ἐπικίνδυνη τὴν προσπάθεια γιὰ ἓνα χρήσιμο ἐναγκαλισμὸ τοῦ ξένου δημιουργοῦ μὲ τὸν Ἑλληνα θεατῆ. Μιλᾶμε, βέβαια, γιὰ τὸν θεατῆ τοῦ μέσου ὅρου. Γιατὶ ὑπάρχει,—ὑπάρχει ἀλήθεια, στὸν τόπο μας, πλάι στοὺς κραυγαλέους μεγάλους μύστες, πού πλεονάζουν ἢ εὐαίσθησία τους καὶ οἱ ἱερές τους ἀνατριχίλες, καὶ πού, σπαταλῶντας μὲ ἡδονὴ τὸ κριτικὸ γλωσσάριο, νομίζουν πὼς μπάζουν ἄνετα τὸ πολὺ κοινὸ στὰ ξένα μυστικά—, ἓνα κοινὸ, πολυταξιδεμένο καὶ διαβασμένο, ἓνα φωτισμένο κοινὸ μὲ

κοσμοπολίτικες τάσεις, πού διαβάζει άνετα ξένες γλώσσες και διαθέτει περιέργεια πολύπλευρη και έταστική. Είναι συνήθως άνθρωποι εύκατάστατοι, πού αποτελούν χτυπητή αντίθεση με τους άλλους χρυσοπάστους κυρίους, πού δέν είναι, καθώς ώραία έγραψε ο Λόγγος, παρά «γνᾶθος και γαστήρ και τὰ υπό την γαστέρα». Είναι όμως, δυστυχώς, πολύ λίγοι. Απομένει τώρα τὸ πολὺ κοινὸ, ἡ μεγάλη μᾶζα τῶν ἀνθρώπων, πού ζῆ κι' αὐτὴ τὸ ιδιότυπο δράμα τῆς ἀγωνίας της γιὰ τὸ αὐριο, ὅταν ἔχει, και ἔάν ἔχει, ἐξασφαλίσει ἐπαρκῶς τὸν ἐπιούσιο. Είναι σχετικά ὀμαλή ἡ σεξουαλική της ζωὴ· ὁ ἀλκοολισμὸς, γιὰ λόγους ἰδιαίτερα οἰκονομικούς, δέν τὴν ἔχει κυριεύσει, και οἱ κάποιες παρεκτροπές της, σὲ μιὰ μικρὴ κλίμακα, ἀπὸ τὸν ἴσιο δρόμο,—πορνεία, ὁμοφυλοφιλία, φοίτηση σὲ μυστικὰ διαφθορεῖα, μοιχεία—, πού διευκολύνονται φοβερὰ ἀπὸ τὸν ἀπαράδεκτο τρόπο τῆς κατανομῆς τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, ἔχουν, σάν γενεσιουργὸ αἴτιο, τὸν πόθο τῆς κοινωνικῆς ἀνωσης ἢ τῆς ψευδαίσθησής της, πόθο βέβαιο νόμιμο, ἰδιαίτερα ὁμως ἐπικίνδυνο γιὰ ἓνα λαό, πού μισεῖ τις κοινωνικὲς διαφορὲς ἀπὸ χιλιετηρίδες, και κοιτάζει πάντα, με ὁποιοδὴ ποτε μέσο, νὰ τις καταστήσει λιγώτερο αἰσθητές. Αὐτὴ ἡ ἀσίγαστη δίψα γιὰ κοινωνικὴ ἀνωση, και οἱ συγκρούσεις, πού προκαλεῖ, αὐτὰ θὰ μπορούσαν νὰ εἰναι ἡ πηγὴ γιὰ γνήσιο ἑλληνικὸ δράμα, ὁ λεμονόσπορος γιὰ τὸ λεμόνι τοῦ Ροῖδη. Ἀσφαλῶς ὑπάρχει στὸν τόπο μας ἐξαιρετὴ στόφα δραματικῶν συγγραφέων. Ἐπηρεάζονται ὁμως μέχρι μυελοῦ ψυχῆς ἀπὸ τὰ ξένα πρότυπα, και ἐπιχειροῦν, στίβοντας ἑλληνικὲς καρδιές, νὰ βγάλουν εὐρωπαϊκὸ ἢ ἀμερικανικὸ αἷμα.

Και γι' αὐτό, ἂν και ἔχουμε λεμονόσπορο, δέν ἔχουμε ἀκόμη λεμόνια. Γιατὶ τὸ δράμα εἶναι στὴν οὐσία του δημιουργία ἀνθρώπων πού συγκρούονται. Χωρὶς αὐτό, ἄλλωστε, αὐτοὶ θὰ ἦταν νεκροί. Μὰ ὁ πιθηκισμὸς δέν δημιουργεῖ ἀνθρώπους, παρά νευρόσπαστα, ἀφοῦ εἶναι καθαρὰ ἐγκεφαλικὴ ἢ διαδικασία πού τὰ μορφοποιεῖ. Ὅταν ὁ δραματικὸς συγγραφέας ἐν χλόῃ ὠριμάσει, ὅταν ἀφήσει πίσω του μακριὰ τοὺς διάχυτους συναισθηματισμοὺς τῆς νεότητος, και ἀτενίσει και καταγράψει τοὺς ἀνθρώπους στὴ φύση, και ὄχι τὰ εἰδωλά τους μέσα ἀπὸ ξένους καθρέφτες, ὅταν μπορέσει νὰ μεριστῆ, νὰ ἀπομονώσει δηλαδὴ μέσα του, ἀνάμεσα στὰ ἄπειρα συστατικὰ στοιχεῖα πού αποτελοῦν τὴν δική του ἀνεπανάληπτη προσωπικότητα, πού εἶναι ἀπόληξη τοῦ παιγνιδιοῦ τῆς ἱστορίας και τῆς τύχης, σπαράγματα ἱκανὰ γιὰ νὰ συνθέσουν ἀνθρώπους ἄλλους,—αὐτοὺς πού θ' ἀνεβάσει στὴ σκηνή—, ὅταν θὰ μπορέσει δηλαδὴ νὰ ἀποσυντεθῆ γιὰ νὰ νοιώσει τοὺς ἄλλους μέσα στὸ ἑαυτό του, τότε θὰ μπορέσει νὰ γράψῃ δράμα. Χρειάζεται βέβαια και τὸ ταλέντο και ἡ ὑπομονή, ὥσπου νὰ βγῆ ἀπὸ τὴν πείρα ἢ ὠριμότητα, ὥσπου νὰ γίνῃ δυνατὸ αὐτὸ τὸ ἄπλωμα πρὸς τὰ ἔξω. Καί, δυστυχῶς, πολλὲς φορὲς, ἡ ὑπομονὴ λείπει, με ἀποτέλεσμα νὰ γεμίζει ἡ σκηνὴ με κούφια σκιές, οἰκτρὰ νευρόσπαστα, πού ἀπαγγέλουν, σάν κουρδισμένα, ρόλους, ὅπως ἡ κούκλα στὰ Παραμῦθια τοῦ Χόφμαν. Νὰ μπορούσε νὰ βρεθῆ και γιὰ τοὺς ἐπιδόξους δραματικούς συγγραφεῖς κάτι τὸ ἀνάλογο με τὴν φωσφορικὴ ἀμμωνία, πού ἐμποδίζει τὰ δέντρα νὰ ρίχνουν πρόωρα τοὺς καρπούς τους, και τὸ κοινὸ θὰ γλύτωνα ἀπὸ βαριὲς δοκιμασίες, και οἱ δραματουργοὶ δέν θὰ μαραίνονταν, προτοῦ ν' ἀνθίσουν. Θέλει ἀγῶνα και πλούσια πείρα ζωῆς ἢ συγγραφὴ δραματικοῦ ἔργου, ἀπαιτεῖ χαλιναγώγηση τοῦ ποιητικοῦ οἴστρου, εἶναι λοιπόν, ὑπόθεση τῆς ἀκμῆς τῆς ἡλικίας. Οὔτε ἡ πρώτη νεότητα, πρόθυμη πάντα σὲ λυρικὲς ἐκχύσεις, οὔτε και τὰ γεράματα, με τὴν συναισθηματικὴ τους συρρίκνωση, εἶναι κατάλληλα γι' αὐτὴν. Τὸ δράμα δέν μοιάζει με τὰ νύχια και τὰ μαλλιά, πού ἐξακολουθοῦν νὰ φυτρώνουν ἐπάνω στὰ σώματα τῶν νεκρῶν. Ἀπαιτοῦν ζωντανή, γόνιμη ἐπαφὴ τοῦ συγγραφέα με τὴ ζωὴ, ὄχι με τὴν ζωὴ πού τοῦ προσφέρουν ἄλλοι συγγραφεῖς ἐπάνω στὴ σκηνή. Αὐτὴ μπορεῖ νὰ τὸν διδάξῃ μόνον σκηνακὰ τεχνάσματα, τὰ μέσα νὰ ἐκμεταλλευθῆ κατὰ τὸν πιὸ πρόσφορο τρόπο τὰ κεφάλαιά του. Αὐτὰ, τὰ ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν τόπο του και τὴν ποιητικὴ του οὐσία. Για

τὸν Ἑλβετό, ἢ «ἐπίσκεψη τῆς γηραιᾶς Κυρίας» εἶναι πρωτίστως, —ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τῆς ἀπτότερες προεκτάσεις του, πού μὲ τόσο ζῆλο τις ἀνιχνεύει ἡ κριτική—, ἓνα δράμα πού μυρίζει ξενοδόχο, καὶ ἡ ὁσμὴ τοῦ ξενοδόχου εἶναι πολὺ γνώριμη σ' αὐτόν. Τὸ «Στερνὸ Καράβι» τοῦ Κασόνα ἀναδίνει ὁσμὴν εὐωδίας, πού θυμίζει στὸν Ἰσπανὸ Ἀγία Θηρεσία. Συγγραφεῖς σὰν κι' αὐτοὺς ἔχουν κάποιο μυστικὸ νὰ ἀποκαλύψουν στὸ δικό τους κοινό, κάποιο μυστικὸ πού τὸ κοινὸ αὐτὸ τὸ ἔχει διάχυτα μέσα του, καὶ τὸ βοηθοῦν νὰ τὸ συνειδητοποιήσει. Αὐτὸ πού λέει ὁ συγγραφέας ἔχει ἀνάγκη νὰ τὸ πῆ. Ὅπως τὸν ἀρχαῖο Μίδα, τὸν βασιλέα τῆς Φρυγίας, κάποια ἐσωτερικὴ παρόρμησις ἀκατανίκητη ἀναγκάζει τὸν συγγραφέα νὰ μιλήσῃ. Αὐτὴ ἄλλωστε ἡ ἀνάγκη νὰ ἀνακοινωθῆ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ βασικὰ κατηγορήματα τοῦ γνήσιου δημιουργοῦ. Ἐκεῖνοι πού θὰ τὸν νοιώσουν εἶναι πρῶτα - πρῶτα οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ του, ὡς πρὸς τὸν εἰδικὸ του στόχο. Ὡς πρὸς τοὺς γενικώτερους στόχους του, πρόθυμο γι' αὐτὸν κοινὸ θὰ εἶναι, σὲ ὅλη τῇ γῆ, οἱ θεατὲς οἱ ὁμοειδεῖς, αὐτοὶ δηλαδή πού ζοῦν στὴν ἴδια στάθμη πολιτισμοῦ, ἔχουν περίπου τὸ ἴδιο βιοτικὸ ἐπίπεδο, καὶ ἀντιμετωπίζουν τὰ ἴδια οἰκονομικὰ ἢ ἠθικὰ προβλήματα. Τὸ δικό μας, τώρα, ἀνθρώπινο πλῆθος δὲν εἶναι ἀκόμη πλῆθος εὐρωπαϊκόν. Τοῦ προσφέρουν, βέβαια, οἱ κριτικοὶ μαγικά κλειδιά, γιὰ νὰ εἰσδύσῃ στὸ Ἄβαντὸν τοῦ θεάτρου πρωτοπερείας. Κάνει, μὲ εὐγένεια, ὅ,τι μπορεῖ, γιὰ νὰ συμμετάσχη καὶ νὰ καταλάβῃ, μὰ, σὲ ἀκραία ἀνάλυσι, «πίστει νοεῖ». Γι' αὐτὸ νοσταλγεῖ πάντα τὸ καλὸ παλιὸ θέατρο, πού εἶναι περισσότερο κομμένο στὰ μέτρα του. Ἡ τεράστια ἐπιτυχία τοῦ Τσέχωφ τὰ τελευταῖα χρόνια εἶναι μιὰ τρανὴ ἀπόδειξις αὐτοῦ τοῦ ἰσχυρισμοῦ. Περισσότερο μοντέρνος ἀπὸ τὸν καθένα, ὅταν παρουσιάζει καὶ δένει τὴν ἀνελέτη πάλι τοῦ Ἐγὼ μὲ τοὺς ἄλλους, τοῦ παλαιοῦ μὲ τὸ νέο, αὐτὴν τὴν πάλι, πού εἶναι μάννα καὶ τροφὸς τοῦ θεάτρου, τὴν δίνει χωρὶς ἐρωτηματικὰ καὶ γρίφους, ὅχι ἐπιστημονικὰ, μὰ μὲ τὴ γλῶσσα τῆς καρδιᾶς καὶ τρυφεροῦ λυρισμοῦ. Γι' αὐτὸ, ἂν καὶ συχνὰ εἶναι ἐλλειπτικὸς ὁ λόγος του, κυριεῖται μὲ τὸν παλμὸ τῆς σκηνῆς τὸν θεατῆ, πού μαγεύεται ἀλλὰ καὶ ἐννοεῖ.

Θὰ ἦταν, βέβαια, γελοῖο νὰ ἰσχυρισθῆ κανεὶς, ὅτι εἶναι βλαβερὴ ἢ ἐπαφὴ τοῦ μοντέρνου δράματος μὲ τὸ κοινὸ μας καὶ τοὺς συγγραφεῖς μας. Τὸ κοινὸ πληροφορεῖται ἀπὸ τὴν ξένη θεατρικὴ δημιουργία ποιας λογῆς προβλήματα ἀπασχολοῦν τοὺς ἄλλους τώρα καὶ μὲ ποιὸν τρόπο, αὐτοὶ οἱ ἄλλοι, τὰ ἀντιμετωπίζουν. Βλέπουν ὅτι οἱ ἄλλοι δὲν ζοῦν παθητικὰ τὴ ζωὴ, μὰ ἐνεργητικὰ, ἀνιχνεύοντας δηλαδή συνεχῶς τὰ βάθη τῆς, ὅπως κάνει ὁ ναυτικὸς μὲ τὴ βολίδα, μέσα σὲ ἄγνωστα νερά, καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπιστημονικὴ, ἢ τὴν ποῦμε, ἀνίχνευσις τοῦ βίου, τοὺς παρέχει τὴν δυνατότητα πιὸ ἄμεσης καὶ πιὸ γόνιμης ἐπάνω του ἐποπτείας. Τὸ εὐρὺ κοινόν, — καὶ εἶναι στὶς προηγμένες γῶρες πολὺ εὐρύτερο ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει σὲ μᾶς—, ἀναγνωρίζει στὸν προβληματισμὸ τῆς σκηνῆς τὰ δικά του προβλήματα, καὶ ἔτσι δὲν μένουν αὐτὰ χάσμα καὶ τιμάρια τῶν συλλόγων ὑψηλῶν στοχαστῶν, μὰ γίνονται ἐνεργὸς συμπαραστάτης τοῦ νομίμου φορέως των, στὸν ἀγῶνα του γιὰ νὰ χαλιναγωγῆσῃ τὴν τυφλὴ ὁρμὴ τῆς ζωῆς.

Ὅσο γιὰ τοὺς δραματικούς μας συγγραφεῖς, ἡ ἐπαφὴ τους μὲ τὸ ξένο δραματικὸ ρεπερτόριο τοὺς εἶναι ἀσφαλῶς χρήσιμη καὶ ἐποικοδομητικὴ. Τὸ εὐρωπαϊκὸ καὶ τὸ ἀμερικανικὸ δράμα εἶναι συχνὰ ἓνα λαμπρὸ μάθημα σκηρικῆς οἰκονομίας καὶ ὕφους, μιὰ διδασκαλία γιὰ ἓνα μεθοδικὸ καὶ ὅχι προκλητικὸ γύμνωμα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, μιὰ καλὴ μέθοδος γιὰ τὴν θέσι καὶ τὴ λύσι ἠθικῶν προβλημάτων. Ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ ψήγματα ἀπέφθου χρυσασιοῦ, πού συναντάει κανεὶς στὸ ξένο δραματολόγιον, δὲν πρέπει νὰ παρασύρουν τοὺς δικούς μας δραματογράφους σὲ δουρικὴ μίμησι, πού θὰ εἶναι τὸ *mixtum compositum* τῶν ἀκροαμάτων τους, καὶ ποτὲ καθρέφτης τῆς δικῆς μας ψυχικῆς ταλαιπωρίας. Γιατί, τὸ μάγευμά μας ἀπὸ

ξένα είδωλα και ή τυφλή μας άφωσίωση σ' αυτά, μόνον σέ πνευματική άφασία μπορεϊ νά όδηγήση.

Μάθημα, λοιπόν, πρέπει νά είναι τó ξένο θέατρο για τόν δικό μας δραματικό συγγραφέα: μάθημα και κίνητρο. Για νά γίνη άξιος νά άπομονώση, μέσα στό σώμα του λαού του, τά αίτια τών δραματικών συγκρούσεων, είτε σέ στενό οίκογενειακό είτε σέ πλατύτερο οίκογενειακό επίπεδο.

Τώρα, όποιος φιλοδοξεϊ νά στήση σωστούς ανθρώπους στό θέατρο, αυτά τά κίνητρα χρωστάει ν' άνιχνεύσει, πού θα του σταθοῦν υπόβαθρο και άφετηρία στό δύσκολο έργο του. Αναφέρουμε ένδεικτικά μερικά από αυτά τά κίνητρα πού βρίσκονται σέ συνάρτηση στενή με την νεοελληνική μας ζωή. Πρόκειται άπλως για δειγματοληψία.

1) 'Η άπότομη άλλαγή του περιβάλλοντος και του τρόπου ζωής τής τεράστιας μάζας του πληθυσμού πού μετακινεϊται από την ύπαιθρο πρós την πόλη. 'Η μετακίνηση αυτή, πού όμοιά της έγνώρισε ή άλλη Εύρώπη στις αρχές τής βιομηχανικής έποχής, νόμιμο τέκνο τής δίψας για μιá καλλίτερη ζωή, γίνεται στη χώρα μας με τρόπο άπότομο και βάνουσο. Οί νέοι αυτοί άστοι μεταφέρουν μαζί τους από τó χωριό, έκτός από τó πενιχρά ύλικά τους έφόδια, και ένα συγκρότημα άντιλήψεων, πού ρύθμιζαν την στατική τους ζωή επί αιώνας, και πού κύριο γνώρισμά τους ήταν ή συντηρητικότητα. Οί άντιλήψεις αυτές έρχονται τώρα σέ βίαιη σύγκρουση με τόν άντίστοιχο δυναμισμό τής μεγάλης πόλης. 'Αξίες γκρεμιζονται μέσα στις ψυχές τών ανθρώπων, άξίες προκατεστημένες, πού είχαν γι' αυτούς την άντοχή αρχαίων ειδώλων. 'Από τις άξίες αυτές ή σημαντικώτερη είναι ή άξία: Τιμή. Στήριγμα από πανάρχαια χρόνια του έλληνικού σπιτιού, ζυγός άνεχτός μέσα στο θερμό κλίμα τής κοινοτικής ζωής, χτυπιέται τώρα από τόν άποχαλινωμένο άτομισμό, άρματωμένο με την άναίδεια και τόν πόθο ν' άποστραγγίσει την γλύκα τής ύπαρξης, και καταρρέει. Τó κατρακύλημα αυτό τών άξιών γίνεται σέ μās με την μορφή όρμητικής ροής. Οί νέοι συμπλέουν πρόθυμα, μα οί ηύξημένοι, είτε ίκανοποιούνται με την σκιά τών παλαιών τους ειδώλων, είτε προέρχονται σέ ταπεινούς και όδυνηρούς συμβιβασμούς. 'Ο άναξιοπρεπέστερος από τούς συμβιβασμούς αυτούς είναι ή προσπάθεια τών ήλικιωμένων νά πιθηκίσουν τά νιάτα. Αυτό ή νέα πραγματικότητα γεννάει ειδικά, μέσα στην οίκογένεια, φοβερές συγκούσεις ψυχών και συνεπώς δραματικές καταστάσεις έκδηλες.

2) 'Η άπότομη άλλαγή του περιβάλλοντος είχε σαν άμεση συνέπεια την άλλαγή στον τρόπο άξιολόγησης τών ανθρώπινων πλασμάτων. 'Η λυκούργεια κλίμακα έχει άνατραπή. Οί νέοι δέν άναγνωρίζουν πιά στην ήλικία καμμιά προτεραιότητα, καμμιά πρωτοκαθεδρία, κανένα ιδιαίτερο δικαίωμα. 'Η πολιτεία μας έχει μεταβάλει σέ γελοίο κουρέλι τó πανάρχαιο αίσθημα του σεβασμού. Κάνουμεν έδω μιάν άπλή διαπίστωση, χωρίς καμμιά διάθεση άξιολόγησης τών νέων αυτών τάσεων.

"Ένα πράγμα όμως είναι βέβαιο: "Ότι, εάν ó Λυκούργος ó Νομοθέτης έμπαινε σήμερα σέ γεμάτο λεωφορείο, θα έμενε ασφαλώς όρθιος και αυτό θα του προξενούσε άληθινή κατάπληξη. Τó ποιός ευθύνεται για την κατάσταση αυτή, ως τó βροῦν άλλοι, και δέν θα ήταν πολύ δύσκολο νά τó βροῦν. Πάντως, τó γεγονός, ότι αυτή ή νοοτροπία τών παιδιών έχει μεταφερθή και στην οίκογενειακή έστία, είναι ή βασική αίτία του κλίματος τραγωδίας πού κυριαρχεϊ, μέσα στα πολλά σπίτια, στις οίκογενειακές σχέσεις. Οί γονεϊς φοβούνται τά παιδιά. Τρέμουν τόν άντίλογό τους, την δηκτικότητά τους, καμμιά φορά και την όργή τους. Σαν μονάρχες, πού έχασαν τó έλέω Θεού στέμμα τους, συνηθισμένοι έως τώρα νά κυβερνοῦν με την άυταρχικότητα πού επιβάλλει ή πατρική δεοντολογία, έχασαν τά νερά τους μπροστά στην σκληρή άντίδραση τών παιδιών τους, και έτσι ούτε τó μεγάλο τους όπλο, την άγάπη, δέν ξέρουν πιά νά χρησιμοποιήσουν. Πόσα δράματα κρύβουν οί κουρ-

τινες πολλῶν ἡσυχων σπιτιῶν! Πόσων φωνῶν, πού ξεχειλίζουν ἀπὸ ὀργή ἢ ἀπὸ μῖσος, ἐμποδίζουν οἱ τοῖχοι τὸν ἀπόηχο νὰ φτάσῃ ἕως τὸν δρόμο! Τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἔχει βέβαια γενικὸ χαρακτήρα, δὲν προσιδιάζει δηλαδὴ στὸν τόπο μας. Ἐπειδὴ, ὅμως, ἐδῶ ἦλθε πολὺ ἀπότομα νὰ τοποθετήσῃ ἀντίμαχες, στὸ κέντρο τῆς ἀρένας, σχέσεις πού, φαινομενικὰ τοῦλάχιστο, ὡς τὴν περασμένη γενεά, φαινόνταν στερεὰ ρυθμισμένες,—τις σχέσεις γονέων καὶ παιδιῶν—, ἡ ἐπίδρασή του στὴ ζωὴ μας εἶναι πολὺ ὀξύτερη, καὶ οἱ δραματικὲς συγκρούσεις πού δημιουργεῖ πολὺ περισσότερο συγκλονιστικὲς, καὶ τὰ ψυχικὰ τραύματα πολὺ βαθύτερα.

3) Ἡ ὀλοένα μεγαλύτερη ἀπόσταση πού χωρίζει τὴν ταχύτητα ἀνάπτυξης τῶν μέσων παραγωγῆς μὲ τὴν ἀντίστοιχη μεταβολή,—ἐὰν ὑποτεθῇ κὰν ὅτι τέτοια μεταβολὴ συμβαίνει—, τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ τεχνικὴ μεταβάλλεται συνεχῶς, γιὰ νὰ ικανοποιήσῃ τις ὑλικὲς ἀνάγκες τῶν πληθυσμῶν, ἀκολουθώντας τὴν δημογραφικὴ τους ἐξέλιξη. Στὸν τόπο μας, ἕως τώρα, τόπο ὑποανάπτυκτο ἢ, γιὰ νὰ ἀποφύγουμε τὸ κακέμφατο, τόπο ἐν ἀναπτύξει, μιὰ πρωτόγονη τεχνικὴ ικανοποιοῦσε τις πενιχρὲς ἀνάγκες ἐνὸς λαοῦ λιτοδίαιτου, μὰ καθόλου μαζοχιστῆ. Τώρα, ἡ νεώτατη τεχνικὴ ἀρχίζει νὰ κάνει ἐδῶ πέρα, κατὰ θεαματικὸ τρόπο, τὴν ἐμφάνισή της. Καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς ἐπιβολῆς της, ἀπὸ τὸ μοντέρνο ξενοδοχεῖο ὡς τὸ μοντέρνο ἐργοστάσιο, θὰ εἶναι, καθὼς φαίνεται, τερατωδῶς ταχύς, γιατί, ὅταν χῶρες, μὲ πρωτογονικὴ τεχνικὴ, μποῦν στὸ χορὸ τῶν βιομηχανικῶν ἔθνων, εἶναι πολὺ φυσικὸ ἢ νέα τους βιομηχανία νὰ υἰοθετήσῃ τοὺς τελευταίους, δηλαδὴ τοὺς τελειότερους, τρόπους παραγωγῆς, καὶ ἔτσι νὰ βρεθοῦν ἀπότομα στὴν κορυφὴ τῆς πυραμίδας ὡς πρὸς τὸ βιομηχανικὸ τους ἐξοπλισμό, ἐνῶ τὸ ἀνθρώπινο δυναμικὸ τους θὰ προχωρεῖ μὲ ταχύτητα ἀρχαίας φρεγάτας. Αὐτὴ ἡ βία, ἡ καθόλου φυσιολογικὴ, ἀλλαγὴ στὴν κοινωνικὴ πορεία, αὐτὸ τὸ κόψιμο τῶν ἀποστάσεων, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἔχουν δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις στὴν ψυχὴ τοῦ πολίτη. Δὲν εἶναι εὐκολο πρᾶγμα νὰ μπολιάζει κανεὶς ἀπότομα στὸν τρόπο τῆς ζωῆς του νέες συνήθειες χωρὶς νὰ χάσῃ τελικὰ τὴν προσωπικότητά του. Νέες τροφές, νέα συμπεριφορά, νέα βιομηχανικὰ προϊόντα, νέοι τρόποι μετακινήσεως, ἡ συνεχὴς ἐπαφὴ μὲ ξένους ἀνθρώπους, καὶ προπάντων νέα ἦθη, ἀναγκάζουν τὸν Ἕλληνα ἄνθρωπο νὰ ξεχάσῃ τὴ ρίζα του, καὶ νὰ τὸ ρίξῃ σ' ἓναν ἰδιότυπο κοσμοπολιτισμό. Καί, καθὼς εἶναι «παντὶ ἀνέμῳ ἀναπεπταμένος», τὸν νικάει, σὰν ἰσχυρότερο, τὸ ξένο στοιχεῖο, καὶ βλέπουμε στὸν τόπο μας, νὰ κυκλοφορεῖ, τώρα ἓναν τύπο νεολεβαντίνου, πού εἶναι ἢ ἀηδῆς ἢ φαιδρός. Ποῦ εἶσαι, ἀθάνατε Μολιέρε, γιὰ νὰ ἰδῆς τὸν νεολεβαντῖνο, σὰν τζέντελμαν, σὰν ὀσφυακάμπτη, σὰν προαγωγό. Νὰ ἰδῆς μὲ πόση ἀνεση φοράει τὴν παρωδία τῆς ξένης περιβολῆς, μὲ πόση χάρη σέρνει ἀπὸ τὸ χέρι τὴν συμβία του, πού οἱ γλουτοὶ της στεναίνουν μέσα σὲ πολὺ στενὰ ψαράδικα πανταλόνια. Τί ὑπέροχη σάρκα κωμωδίας θάβρισκε ὁ μέγας τιμητῆς στὰ σημερινά μας ἦθη! Πόσο, σὰν ἐκδικητικὴ φωτιά, θὰ θέρειε ἢ σάτιρα κάτω ἀπὸ τὴν πέννα του! Μὲ πόση ἐνάργεια θὰ φώτιζε τὰ λεπρώματα τῆς νέας ζωῆς μας, πόσο ἀποτελεσματικὰ θὰ μετάλλευε, μέσα στὸ πλέγμα τῶν φριχτῶν ἀντιθέσεων, πού περισφίγγουν τὴν ὑπαρξή μας σὰν λιάνες τῶν τροπικῶν. Μιὰ ἀλυσιδωτὴ σειρὰ ἐκδηλώσεων ὀδηγεῖ, ὀλοένα καὶ περισσότερους Ἕλληνες, μικροὺς καὶ μεγάλους, ἀπὸ μιὰ συμβατικὴ, τοῦλάχιστο, σεμνότητα, στὴν ἀναιδῆ λατρεία τοῦ μεσοσκελίου. Οἱ Λαιστρυγόνες δὲν περιμένουν πιά νὰ πᾶμε νὰ τοὺς βροῦμε. Κατέβηκαν στὸν τόπο μας, καὶ εἶναι πιὸ δυνατοὶ ἀπὸ μᾶς. Ἐδῶ καὶ εἰκοσιπέντε αἰῶνες, αὐτὴ ἡ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἔξω κόσμον εἶχε τελείως διαφορετικὰ ἀποτελέσματα, γιατί, τότε, οἱ δυνατότεροι εἴμαστε ἐμεῖς. Ὅταν ἀπὸ τὸν ἑβδομον αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ, ἄρχισαν οἱ Ἴωνες, ἀφήνοντας στὴν ἄκρη τὰ φεουδαρχικά τους ἦθη καὶ τὴν ἀγροτικὴ οἰκονομία, νὰ ὀργάνωνουν γιὰ ἐμπορικὸ κέρδος τις θάλασσες, ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο ὡς τις στῆλες τοῦ Ἡρακλέα, ἦλθαν σὲ ἐπαφὴ μὲ λαοὺς ὀργανωμένους σὲ αὐτοκρατορικὰ πλαίσια, πιὸ

πλούσιους και πιό σοφούς. Ὁ δυναμικὸς ὅμως μικρὸς λαὸς δὲν ὑποτάχτηκε στὴν ξένη ὑπεροχή. Ὁ πλοῦτος ἐλευθέρωσε τὸ πνεῦμα τους ἀπὸ τὴν πίεση τῆς ἀνάγκης, καί, ἐλεύθερο ἀπὸ αὐτὸν τὸν ζυγὸ, μπόρεσε νὰ ἐπιδοθῆ στοὺς πολιτικούς και κοινωνικούς ἀγῶνες, ἢ, παραδομένο στὸ *otium cum dignitate*, στὴν γόνιμη σχολή, νὰ ἀφοσιωθῆ στὴν ὑπηρεσία ἐνὸς εὐγενικοῦ πολιτισμοῦ, ἀντὶ νὰ σπαταλάει τὴν ὁρμὴ τοῦ πάθους στὸ νὰ προάγει τὴν ἴδια του τὴν ἀποκτήνωση. Τὸ δράμα μας εἶναι—δράμα ἀληθινὸ, ἀπτό, καταθλιπτικόν—, ὅτι ἀκολουθοῦμε τὸν ἀντίθετο δρόμο. Ποιὸς θὰ καταγράψῃ τὸ δράμα μας; Ὁ Φίς, ὁ Ντύρενματ, ὁ Κασόνα; Ἀσφαλῶς ὄχι. Μαζὶ μὲ τοὺς δημοσιολόγους, τοὺς οἰκονομολόγους, τοὺς πολιτικούς, ἔχουν τὸ λόγο, πρῶτοι ἴσως ἀπ' ὅλους, οἱ δραματικοὶ συγγραφεῖς μας. Τὰ αἷτια θὰ τὰ ἀνιχνεύσουν οἱ πρῶτοι, μεθοδικά, ἐπιστημονικά, χωρὶς προσφυγὴ σὲ καμμιά ἀναγκαιότητα ὑπερβατικὴ, καὶ θὰ δώσουν τὰ συμπεράσματα σὲ ἀριθμούς ἢ βολικὲς φόρμουλες. Οἱ θεατρικοὶ συγγραφεῖς θὰ δώσουν τὰ αἰτιατά, τὶς ὀδυνηρὲς ἐπιπτώσεις, ἐπάνω στοὺς ζωντανούς ἀνθρώπους, τῆς φοβερῆς ἀντινομίας πού χειμάζει τῶρα τὸ Ἕθνος μας. Θὰ τὰ δώσουν στὸ ντόπιο δράμα.

2

Γιατὶ ὅμως μόνον στὸ δράμα; Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τοῦ λόφου μᾶς γνέφει ἡ κωμωδία. Ἡ κωμωδία εἶναι ἡ ἄλλη σελίδα τοῦ φύλλου, καί, μὲ κάποια συστολή, θὰ τῆς ἀφιερῶσουμε λίγες γραμμές, γιατί πιθανὸν ἡ ἐμβριθὴς σοβαρότητα νὰ μᾶς καταλογίσῃ ἔλλειψη ἀξιοπρέπειας. Καί, ἐν τούτοις, θὰ τολμήσουμε νὰ τὸ ποῦμε χωρὶς μάσκα, ἄς πάει καὶ λίγο γόητρο: μεταξύ Ἀρλεκίνου καὶ Λαίδης Μάκμπεθ, προτιμοῦμε, καμμιά φορά, τὸν Ἀρλεκίνο. Μᾶς ἀρέσει ἡ εὐθυμία, τὸ ἀνόθευτο γέλιο, *pour ce que le rire est le propre de l' homme*, καθὼς ἔλεγε ὁ σοφὸς Φρανσουά Ραμπλαί. Καὶ ἀρέσει σὲ ὅλον τὸν κόσμον, ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὺς πεισιθανάτους, γιατί ξέρει πόσο ξαλαφρώνει τὸ θυμικόν, πόσο δυνατότερο σὲ κάνει στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ὑπαρξή. Ἀγαποῦμε καὶ τὸ ἀθῶο πείραγμα, μὰ καὶ τὸ φαρμακερὸ ἐπίγραμμα τοῦ Βολταίρου, καὶ τὸν λίβελλο τοῦ Κουριέ, καὶ τὴν σάτιρα τῶν Ἀγγλῶν δοκιμογράφων, καὶ τὴν εἰρωνεία, φάρμακο καὶ ξανάσαμα, μαστίγωμα τοῦ κακοῦ, λουτρό παλιγγενεσίας, ὅταν εἶναι δίκαιη, σὲ μιὰ ἐποχὴ πού διψάει γιὰ δικαιοσύνη. Μᾶς ἀρέσει καὶ ἡ κωμωδία,—μὲ σοβαρὲς ἐπιφυλάξεις γιὰ κάποιες ἐπιθεωρήσεις πού δὲν εἶναι παρὰ ἐπίδειξη πολὺ φτηνοῦ πνεύματος καὶ πολὺ ἀκριβῆς σάρκας—, σὲ ὅλα τῆς τὰ πρόσωπα: Φάρσα, Κωμωδία Ἰντριγκας, Κωμωδία ἠθῶν, Κωμωδία χαρακτήρων, Κωμωδία μὲ στόχους κοινωνικούς, ἢ σκηنيκὴ ἀνατομία τοῦ Μολιέρου, καὶ ὁ Ρενιάρ, καὶ ὁ Μαριβώ, καὶ ὁ Μπωματσαί καὶ ἡ φορτισμένη μὲ ἀγνή ποίηση κωμωδία τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἡ λυρική τοῦ Μυσσέ. Μᾶς ἀρέσει ἡ κωμωδία καὶ πᾶμε νὰ τὴν δοῦμε, μὰ δείχνοντας πάντα κάποια πατρικὴ συγκατάβαση γι' αὐτὴν, γιὰ νὰ μὴ παραξήγησουν οἱ φανατικοὶ θιασῶτες τῶν κοπετῶν καὶ τῶν θρηνην, γιὰ νὰ μὴ φανοῦμε δευτέρας τάξεως πολῖτες τῆς πολιτείας τῆς Τέχνης, ὁ ἕνας, πηγαίνει, δῆθεν, ἐπειδὴ τὸ θέλει ἡ συμβία του, ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὰ παιδιὰ του, καὶ ὅλοι, ἐπειδὴ τὸ θέλουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι. Ὁ Ἡλιόπουλος κάνει γερὲς πιένες μὲ τὸ «Ἐκτο Πάτωμα», καὶ παρὰ τὸ ὅτι τὸ κεντρικὸ τρίγωνο τοῦ ἔργου,—ἡ ἀθῶα κοπέλλα, ὁ ἄστατος ἐραστής, καὶ ἡ μοιραία γυναῖκα—, ἀποτελεῖ σῆμα κατατεθὲν τῶν δραμάτων τοῦ βουλεβάρτου, ἡ χαρούμενη ἀτμόσφαιρα τοῦ ἔργου καὶ τὸ καλὸ του τέλος στέλνουν τὸν θεατὴ εὐδιάθετο στὸ σπῆτι του. Κι' ἂν σκεφτεῖ κανεὶς ὅτι ὁ «Ἀσυλλόγιστος» τοῦ Μολλιέρου, τυπικὴ κλασικὴ κωμωδία, βάσταξε μὲ τιμὴ ἐννιά μῆνες συνεχεῖς τὴ σκηνή, καταλαβαίνει πόσους ὀπαδοὺς ἔχει στὸν τόπο μας τὸ εἶδος αὐτὸ τὸ θεατρικόν, τὸ κατώτερο, κατὰ τὴν γνώμη τῶν συμπολιτῶν, πού ἔχουν δύσκολη μύτη καὶ ἐκδηλὴ θρηνητικὴ διάθεση. Καὶ ἀναρωτιέται

κανείς, μήπως δὲν θὰ ἔπρεπε, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ μᾶς περιζώνει τὸ δρᾶμα, ὅπως τὰ φίδια τὸν Λαοκόοντα, νὰ τὸ ξαναφέρουμε συστηματικὰ στὴ ζωὴ τοῦ θεάτρου, ὄχι σὰν φτωχὸ συγγενή, μὰ μὲ τιμὲς βασιλιᾶ. Γιατί, ὅσο κι' ἂν δὲν τὸ νοστιμεύεται ἡ ὑψηλὴ διανόηση, εἶναι στὴν πραγματικότητά καὶ τέρψη καὶ δάσκαλος καὶ ὄπλο. Οἱ μεγάλοι κωμικοὶ συγγραφεῖς, ἀπὸ τὸν Ἀριστοφάνη καὶ τὸν Πλαῦτο ὡς τὸν Μπέρναρ Σῶ, περιμένουν τὴν καλὴ ἐρμηνεία, μαζὶ μὲ τὴν πλειάδα τῶν ἄλλων κεγάλων, τὸν Μολιέρο, τὸν Σαίξπηρ, τὸν Μπέν Τζόνσον, τὸν Λόπε ντέ Βέγκα. Αὐτοὶ ἐπίασαν τὸ κωμικὸ καὶ στὶς ἐκφάνσεις του τίς παροδικὲς καὶ σὲ ὅ,τι ἔχει τὸ αἰώνια. Καὶ γιὰ τοὺς δικούς μας θεατρικοὺς συγγραφεῖς ἀναφύεται ἓνα νέο δύσκολο καθήκον. Μαζὶ μὲ τὴν ὑποχρέωσή τους νὰ δημιουργήσουν δρᾶμα ἐλληνικὸ, ἀπομονώνοντας συγκρούσεις δραματικὲς μέσα στὰ σπλάγχνα τῆς κοινωνίας ὅπου ζοῦν, ἄς προσπαθήσουν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν, μὲ καλλιτεχνικὸ μάτι καὶ ἔταστική ἐμβριθεία, τὰ πλούσια κοιτάσματα κωμικῆς ἐνεργείας ποὺ φανερώνει ἡ κλασικὴ μας γῆ, γιὰ νὰ δώσουν τὴν ἀληθινὴ ἐλληνικὴ κωμωδία. Ποιὸς θὰ πρωτοσημάνῃ τὴν ὥρα τῆς; Ποιὸς θὰ τῆς πλουτίσει τὸ ρεπερτόριο, μορφώνοντας σὲ ντόπια σκαριά τὸν φιλάργυρο, τὸν ταρτοῦρο, τὸν ἀρχοντοχωριάτη, τὸν πίθηκο, τὸν κατὰ φαντασίαν ἀσθενῆ, —τί πλούσια φλέβα!—, τὸν ταπεινὸ κόλακα, τὸν πολίτη τῆς πολιτείας τῶν Σοδόμων; Ποιὸς θὰ τῆς στήσῃ μιὰ σκηνή, ἀπὸ ὅπου θὰ τοξεύεται τὸ Κακό, τὸ Μοχθηρὸ καὶ τὸ Γελοῖο; Στούς θεατρικοὺς μας συγγραφεῖς ὁ τόπος προσφέρει ἄφθονη πρώτη ὕλη. Ἄν αὐτοὶ δώσουν τὴ δύναμή τους, θὰ ἔχουμε ἐλληνικὸ θέατρο γνήσιο καὶ ὄχι ἀηδεῖς παρωδίες. «Ἴδου στάδιον δόξης λαμπρόν», καθὼς θᾶλεγε ὁ μακαρίτης Ζαλοκώστας.

ΠΑΝΤΑΖΗ ΚΟΝΤΟΜΙΧΗ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΑΜΠΟΓΛΗΣ-ΛΕΥΚΑΤΑΣ*

(1881—1953)

Ὁ Δημήτρης Σταμπόγλης—Λευκάτας εἶναι ἓνας ποιητής, ἓνας πνευματικός ἄνθρωπος, πὺ δ,τι ἀπόκτησε τὸ χρωστᾶει ἀποκλειστικὰ στὸν ἑαυτό του. Κυριολεκτικὰ αὐτοδίδακτος. Ἡ πάντα ἀνήσυχη ἰδιοσυγκρασία του, ἀνήσυχη χωρὶς ὄρια, ἔκλεινε μέσα τῆς ἓνα δυναμισμὸ ἀπροσμέτρητο καὶ μιὰ κράση γερή καὶ αὐθεντική, πλασμένη γιὰ περιπέτειες. Πάντα, ὅμως, ὁ ἄνθρωπος πὺ συγκινεῖται, πὺ ξέρει νὰ διαλέγει καὶ νὰ προσκυνάει τὶς ἀγάπες του. Κι' οἱ ἀγάπες τοῦ Σταμπόγλη ἦταν διαλεχτές. Ἡ πατριδοῦλα του ἢ Λευκάδα, ἢ Ἑλλάδα μὲ τοὺς ἀγῶνες τῆς, ἢ ποίηση. Κινούτανε πάντα μὲ ἀπόλυτη ἄνεση καὶ τὶς προστάτευε καὶ τὶς φύλαγε σὰν τὰ μάτια του, ἓνα μαζί τους, ζυμωμένος κι' ἀναθρεμμένος μέσα στὴ σκληρὴ καὶ ἀδυσώπητη μοῖρα του, πὺ τὴ λάτρευε γιὰ τὴ δημιουργοῦσε ὁ ἴδιος. Τὴν ἴδια του τὴ ζωὴ τὴν ἔκαμε ποίημα, πὺ σταλάζει νοσταλγία κι' ἀγωνιστικὴ διάθεση. Κι' ἢ ποίησή του δὲν εἶναι πιαρὰ μιὰ ψυχικὴ παρότρυνση πὺ κινάει τὸν ἄνθρωπο ἔντονα κι' ἀποφασιστικὰ νὰ μιλήσει γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀνεπιτήδευτα κι' ἀληθινὰ, χωρὶς ἀπαιτήσεις ὑψηλῶν στοχασμῶν, χωρὶς ὠραιοπάθεια καὶ μακριὰ ἀπὸ κάθε ἐπὶ κληση μυστικῶν καὶ ἀκαθορίστων δυνάμεων. Ἔτσι δύσκολα ξεχωρίζει κανεὶς τὸν ποιητὴ ἀπ' τὸν ἄνθρωπο. Μὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς δοῦμε καὶ νὰ τοὺς γνωρίσωμε καὶ τοὺς δύο.

Ὁ Δημήτρης Σταμπόγλης γεννήθηκε στὴ Λευκάδα τὸ 1881. Ἡ οἰκογένειά του παλῆα κι' ἀρχοντικὴ. Καημὸς τῶν γονέων του ἢ μόρφωση τοῦ μικροῦ Δημήτρη. Μὰ ὁ μικρὸς Σταμπόγλης ἀτίθασος κι' ἄτακτος δὲν μπορεῖ νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὴν πειθαρχία τοῦ σχολείου, μὲ τὴν τάξη καὶ πειθαρχημένη μελέτη τοῦ θρανίου. Ὡστόσο ἔχει τὴ σπάνια δύναμη νὰ ρουφάει μόνος του κι' ἀχόρταγα, μὲ μιὰ καταπληκτικὴ φιλομάθεια, κάθε τι, πὺ τὸ βρῖσκε συντελεστικὸ γιὰ τὴ μόρφωσή του. Καταβρόχθιζε κάθε γραμμένο χαρτί κι' ἔγραφε πρωτολειακά, μὰ πνευματώδη, συνθετικὰ γυμνάσματα. Μὴν τοῦ πείς ὅμως γιὰ καλουπιασμένη γνῶση.

Ἀπ' τὰ πρῶτα του βήματα φάνηκε νὰναι ριψοκίνδυνος δραματιστής, ὑπακούοντας, σχεδὸν τυφλά, σὲ μιὰν ἐσωτερικὴ πνευματικὴ δόνηση, πὺ τὸν ἔφερε σύντομα σὲ περιπετειώδεις πραγματοποιήσεις. Τί ἐπιδίωκε νὰ ἐπιτύχει; Ἀπλούστατα: Νὰ ὑποταχθεῖ στὸ δυναμισμὸ του. Ἀνήκει, ἀπ' τὴν ἄποψη αὐτῆ, στοὺς προνομιοῦχους, πὺ ἔχουν τὸ θάρρος τῆς ἐσωτερικῆς παρόρμησης ν' ἀπαγκιστρωθοῦν ἀπὸ κάθε δέσμευση, νὰ στέκουν παντοῦ μὲ σταθερὴ ἱκανοποίηση, νὰ προχωροῦν σ' ἐλπιδοφόρες προσπάθειες καὶ νὰ χαίρωνται ἀπολαυστικὰ αὐτὸ πὺ γιὰ τοὺς ἄλλους εἶναι ἐναγῶνια καὶ ἀγχώδης ὄδευση ἀνάμεσα ἀπὸ σκληρὲς καὶ ἀπειθαρχητες δυνάμεις. Ἀληθινὰ ἢ τέτοια ἐνατένιση προῦποθέτει ἓνα μέγιστο ἀπόθεμα αἰσιοδοξίας καὶ μιὰ πίστη ἐδραιωμένη στὸ βᾶθρο τῆς χαρᾶς. Κάτω ἀπὸ ἓνα τέτοιο πρῖσμα, ἢ ζωὴ ἔχει

* Ὁμιλία πὺ ἐγινε στὴ Λευκάδα στὰ 1959.

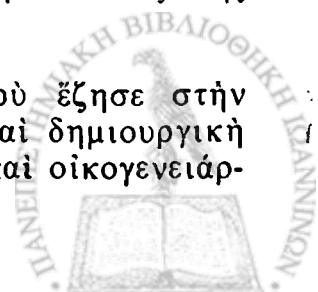
τὸ μεγάλο της νόημα κι' ὁ ἄνθρωπος παίρνει πλάϊ της τὴ θέση τοῦ ἀκατά-
πόνητου δουλευτῆ. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο εἶναι τὸ βαθὺ νόημα ποῦ ἔδωκε στὶς
πράξεις καὶ τὰ γραφτά του ὁ Σταμπόγλης, ὡς ποιητικὴ καὶ ἀγωνιστικὴ ἰδιο-
συγκρασία.

Σὲ ἡλικία δεκατεσσάρων χρόνων ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀθήνα. Ὁ ἐνθουσια-
σμός του βρίσκει, εὐθὺς ἀμέσως, διέξοδο καὶ μυεῖται στὰ μυστικὰ τῆς με-
γάλης ἔξαρσης τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνα. Ὁρμητικὸς κι' ἀκατάσχετα δυνα-
μικὸς ζῆ μέσα του, στὸ ἄνθος τῆς ἐφηβείας του, τὸ μεγάλο ὄνειρο γιὰ τὴν
ἀποκατάσταση τῶν ἀλυτρώτων ἀδελφῶν. Γύρω στὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνα, ἡ
Μακεδονία γίνεται ἕνας ἀγωνιστικὸς στίβος μὲ ἀκατανίκητη ἔλξη. Ὁ ἄ-
γριος ἀνταγωνισμὸς Βαλκανικῶν καὶ μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ξεση-
κώνει τοὺς νέους σὲ μιὰν ἐθελοντικὴ ἀνοδικὴ ἐξόρμηση. Ὁ Σταμπόγλης
πιστὸς δίνει τὸ παρὸν στὸ προσκλητῆριο τοῦ καιροῦ καὶ λαβαίνει μέρος στὸν
ἀγῶνα. Ἀνεβαίνει στὰ βουνά κι' ἀκολουθᾷ σὰν ἀντάρτης τὸν Καπετὰν Μω-
ραῖτη. Συνέχεια, γίνεται ἔφεδρος ἀξιωματικὸς καὶ λαβαίνει μέρος σ' ὅλη
τὴν κατοπινὴ δόξα τῶν Βαλκανικῶν πολέμων.

Ἡ ὥρα τοῦ θριάμβου του. Ἡ ἀνήσυχη φύση του βρῆκε τὸν ἑαυτό
της. Ἐξόρμηση καὶ θυσία γιὰ τὴ μεγάλη ἀγάπη του. Συγκινεῖται καὶ θριαμ-
βολογεῖ σὰν τὸ μικρὸ παιδί. Ἀνεμίζει τὶς σκέψεις καὶ τὶς ιδέες του μεσου-
ρανα καὶ σὰν καλὸς στρατιώτης προχωρεῖ ὡς πέρα στὰ πρόθυρα τῆς Ἀγκυ-
ρας. 20 ὀλόκληρα χρόνια ἔβαλε τὸν ἑαυτό του σὲ πλήρη πειθαρχία, αὐτὸς
ὁ ἀπειθάρχητος, σὲ μιὰ θανάσιμη καὶ ἱερὴ πάλη.

Ἀκολουθεῖ περίοδος ἡσυχίας καὶ εἰρηνικῆς ζωῆς. Οἱ ἄνθρωποι, κου-
ρασμένοι καὶ κάθιδροι, γυρίσανε στὶς οἰκογενειακὰς τους ἐστίες ν' ἀπολά-
ψουν τὴ θαλπωρὴ τοῦ νοικοκυριοῦ τους. Περίοδος σκληρῆς δοκιμασίας καὶ
δουλειᾶς γιὰ τὸν τόπο. Τὸ σκέφτηκε κι' ὁ Σταμπόγλης καὶ τ' ἀποφάσισε.
Αὐτὸς ὁ ἀτίθασος κι' ἀνοικονόμητος μέχρις ἀκαταστασίας ἄνθρωπος κατέ-
βηκε νὰ ζήσει ἡρεμὰ σὰ μυαλωμένος οἰκογενειάρχης. Βρίσκει δουλειὰ στὸ
Πυριτιδοποιεῖο «Μαλτσινιώτη». Ἀλλὰ καὶ πάλι ἡ ψυχὴ του καὶ ἡ καρδιά
του δὲν τὸν βοηθᾷ. Ἀγωνίζεται νὰ σταθεῖ, διψᾷ πάλι γιὰ περιπέτειες.
Εὐτυχῶς ὅμως γι' αὐτὸν ποῦ πάσκιζε καὶ διορίζεται ἐμπορικὸς ἀντιπρόσω-
πος. Νὰ μιὰ εὐχάριστη ζωὴ. Νὰ ἕνας νέος, εἰρηνικὸς αὐτὴ τὴ φορά, πόλε-
μος. Οἱ δουλειὲς τοῦ Ἐργοστασίου τὸν ὑποχρεώνουν νὰ ταξειδεύη ἀπὸ χῶ-
ρα σὲ χῶρα. Πῆγε στὴν Τουρκία καὶ στὴν Παλαιστίνη, στὴ Συρία καὶ σ' ὅ-
λες σχεδὸν τὶς χῶρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Μὰ τὸ κυριώτερο ποῦ οἱ πρα-
μάτειες του ἦταν τὰ μαρούτια καὶ τὰ βόλια, τὰ σίδερα ποῦ τόσα χρόνια
θερμαίνανε τὴν καρδιά του. Σ' αὐτὰ του τὰ ταξείδια, ὁ Σταμπόγλης δὲν εἶ-
ναι ὁ τυπικὸς ὑπηρεσιακὸς ὑπάλληλος ποῦ διεκπεραιώνει παραγγελίες, εἶ-
ναι ὁ παρατηρητῆς ποῦ ρουφᾷ μὲ δύναμη τὴ νέα ζωὴ καὶ γεύεται τὶς ὀ-
μορφιὲς τῆς Ἀνατολῆς καὶ μπαίνει στὰ μυστικὰ της. Καθὼς ὅμως θὰ κατα-
φανεῖ ἀργότερα ἀπ' τὴν ποίησή του, ὅλος αὐτὸς ὁ περίεργος κόσμος δὲν
τοῦ ἔγινε σταθερὸ τοῦ βίωμα, δὲν ἔθρεψε τὰ ὄνειρά του, καὶ τὸν ἀντιπαρέρ-
χεται μὲ περιθωριακὰς μόνον ἀφηγήσεις, σὰν ἕνα συμπλήρωμα ἀπλῶς τῆς
πραγματικῆς του ψυχικῆς ζωῆς.

Ξεχωριστὴ σημασία εἶχε γιὰ τὸν ποιητὴ ἡ περίοδος ποῦ ἔζησε στὴν
Κέρκυρα. Ἀπ' τὰ 1923 ὡς τὸ 1935 περνᾷ μιὰ εὐχάριστη καὶ δημιουργικὴ
ποιητικὰ περίοδο, σὰν ἕνας καλὸς καὶ ἡσυχὸς ὑπάλληλος καὶ οἰκογενειάρ-

χης. Ἡ ὁμορφιά τῆς Κέρκυρας λές κι' ἐδάμασε κάπως τὶς περιπετειώδεις ἀνησυχίες του. Ζεῖ μὲ τὴν ἐκλεκτὴ σύντροφον τῆς ζωῆς του τὴν κ. Ἐλένη Σταμπόγλη, τὸ γένος Βουτσινᾶ, ποὺ ἀνέλαβε τὴν Διεύθυνση τοῦ Ἀρσακείου Κερκύρας καὶ διακρίθηκε πράγματι γιὰ τὴ στοργὴ καὶ τὴν ἀγάπην ποὺ ἔδειξε σ' ἓνα ὑψηλὸ λειτούργημα, σὰν διάδοχος (καθὼς ἀναφέρει Κερκυραῖος λόγιος) τῆς κυρίας Ἰωαννίδου Βαρουξάκη ποὺ οἱ Κερκυραῖοι τὴν περιέβαλαν μὲ λατρεία. Ἡ συμπαράσταση τῆς γνωστικῆς γυναίκας του στάθηκε ἀποφασιστικὴ γιὰ τὸν ποιητὴ. Τὸν παρώτρυνε νὰ γράφει καὶ τὸν ἐνέπνεε μὲ τὴ στοργὴ τῆς. Ἀληθινὰ ὁ παράγοντας αὐτὸς ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τοὺς ἐργάτες τῆς τέχνης καὶ τοῦ λόγου. Χτυπητὸ καὶ πρόχειρο γιὰ μᾶς παράδειγμα ἡ περίπτωση τοῦ Βαλαωρίτη καὶ Λασκαράτου. Ἡ Ἐλοῖσία Βαλαωρίτου στάθηκε ἡ δέκατη Μοῦσα τοῦ ποιητῆ, ὅπως ἀναφέρει ὁ Νιρβάνας.

Ὁ Σταμπόγλης ἔφθασε στὴ Κέρκυρα σὲ μιὰ περίοδο δοκιμασιῶν. Στις 2 Σεπτεμβρίου 1923 ἓνα ἀνατριχιαστικὸ γεγονός γιόμισε τὴν ἀτμόσφαιρα ρίγος. Ἦταν ἡ ὑπουλὴ ἐπίθεση τοῦ ἰταλικοῦ στόλου ποὺ ἐβουβάρδισε τὴν Κέρκυρα. Δὲν ἄλλαξαν τὰ πράγματα ἀπὸ τότε πολὺ, γιὰ καὶ μεταγενέστερα δοκιμάσαμε πολλές φορές τέτοιες ἀπόπειρες τῶν μεγάλων. Ὡστόσο ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἀποτελεῖ ἱστορικὸ γεγονός ἀπ' τὰ λίγα γιὰ τοὺς Κερκυραίους, ποὺ ξεσηκώθηκαν σύσσωμοι κι' ἐκδηλώνανε μὲ κάθε τρόπο σὲ μιὰν ἠλεκτρισμένη ἀτμόσφαιρα τὴν ἀγανάκτησίν τους. Σὲ κάθε δρόμο, σὲ κάθε σπίτι, σὲ κάθε χωράφι, ἀναψε ἡ πυρκαϊὰ τῆς πατριωτικῆς ἔξαρσης. Ἡ μέρα ἐκείνη ἐσήμανε καὶ γιὰ τὸ Σταμπόγλη μιὰν ἀναγνώριση τῆς ποιητικῆς του δημιουργίας. Ἐγραψε τὸν «Ὑμνον στὴν Κέρκυρα», ποίημα πατριωτικὸ, ποὺ κυκλοφόρησε ἀπὸ χέρι σὲ χέρι σ' ὅλο τὸ νησι καὶ διαβάστηκε μὲ πάθος. Παιδιὰ τοῦ σκολειοῦ καὶ μεγάλοι τῶμαθαν καὶ τὸ ἀπήγγειλαν, ὅπου βρισκόνταν. Καθιερώθηκε σὰν ἓνας ἐπίσημος ὕμνος τῶν Κερκυραίων. Τὸ μελοποίησε μάλιστα ὁ Κερκυραῖος μουσικὸς Δουκάκης καὶ δυὸ ἄλλοι. Ἐτσι πῆρε ὁ Σταμπόγλης καὶ μιὰ ἐξέχουσα θέση στὴν κοινωνία τοῦ ὁμορφου νησιοῦ. Ἐγινε ὁ ἀγαπητὸς τους Δημήτρης ποὺ ἔδινε τὴν συμπαράσταση καὶ τὴν πολύτιμη συμβολὴν του σὲ κάθε πνευματικὴ προσπάθεια. Αὐτὸ ἔκαμε καὶ τὸν ποιητὴ νὰ θεωρεῖ τὴν Κέρκυρα σὰν δευτέρην πατρίδα του καὶ νὰ λέει, ὡς τὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς του, γιὰ τοὺς καλοὺς του φίλους τοὺς Κερκυραίους, γιὰ τοὺς πολιτισμένους καὶ χαρούμενους ἀνθρώπους ποὺ λατρεύουν τὴν ὁμορφιά καὶ τὴν τέχνην.

Εἶναι ὁμολογουμένως συγκινητικὴ ἡ ἀγάπην ποὺ τῷδειξαν οἱ Κερκυραῖοι.

Νὰ ἓνα περιστατικὸ, ποὺ τὸ παίρνουμε ἀπὸ ἀφήγησιν τοῦ ἰδίου, δημοσιευμένη στὴν πολὺ συμπαθητικὴ ἔφημερίδα τοῦ τόπου μας «Λευκάς», (Ἰούnius 1953) ἀπὸ ἐκλεκτὸ συνεργάτη τῆς τὸ λόγιον κ. Ν. Κατηφόρη, δικηγόρον: «Ὅταν στὰ 1938, γράφει, ξαναεπισκέφτηκε τὴν Κέρκυρα μὲ τὴν Κυρίαν του—μιὰν ἐκλεκτὴν πνευματικὴν γυναῖκα—, στίς 21 Μαΐου μαζεύτηκαν μπρὸς στὸ δωμάτιόν του τοῦ ξενοδοχείου πλῆθος οἱ Κερκυραῖοι καὶ μὲ φωνὲς «Ζήτω ὁ Σταμπόγλης» τοῦ ζητοῦσαν νὰ τοὺς ξαναμιλήσῃ γιὰ τὶς μεγάλες γιορτὲς τῆς «Ἐνώσεως». Μὰ αὐτὸς εἶχε φύγει δυὸ τρεῖς μέρες πρὶν». Στὰ 1957 ἀκόμα οἱ Κερκυραῖοι ὀργάνωσαν στὴν αἴθουσα τῆς «Ἀναγνωστικῆς Ἐταιρείας» φιλολογικὸ μνημόσυνον τοῦ Λευκαδίτη ποιητῆ μὲ ὁμιλητὴν τὸν Κερκυραῖον λόγιον κ. Πέτρο Γιοχάλα*.

Ἀπὸ τὸ 1935 ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἀθήνα. Ζεῖ καὶ κινεῖται μὲ τὴ σκέ-

* Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Γιοχάλα δημοσιεύτηκε σὲ φυλλάδιον μὲ τίτλον: «Ὁ ποιητὴς Δ. Σ. Σταμπόγλης—Λευκάτας», Ἀθήναι 1958.

ψη του πρὸς τὴν Λευκάδα. Ζεῖ καὶ συναναστρέφεται μὲ τοὺς συμπατριῶτες του. Συμπαραστάτες σὲ κάθε περίσταση. Πρόεδρος γιὰ πολὺ τοῦ «Συλλόγου Λευκαδίων» δὲν ἔπαυσε νὰ ἐκδηλώνει τὸ ἐνδιαφέρον του σὲ κάθε δύσκολη περίσταση τῶν συμπατριωτῶν του. Σὲ κάθε ἐπίσημην ἡμέρα, σὲ κάθε ἐθνικὴ γιορταρτικὴ ἐκδήλωση τοῦ σωματείου, παρῶν ὁ Σταμπόγλης.

Στὰ δύσκολα χρόνια τῆς κατοχῆς, ὁ Σταμπόγλης ζεῖ τὴν κοινὴ πίκρα καὶ θερμαίνει μὲ τὰ λόγια του καὶ μὲ τὴν γνωστὴ ζωντάνια καὶ αἰσιοδοξία του τὸν καθένα γνώριμο, φίλο, συμπατριώτη του. Ἡ αἰσιοδοξία του δὲν εἶναι ἀπλό, κύριο γνώρισμα τῆς ἰδιοσυγκρασίας του. Εἶναι πίστη, θεωρία ἀποδειγμένη καὶ καταξιωμένη· γι' αὐτὸ ζεῖ τόσο ἔντονα τὶς ἐσωτερικὲς του ἐξάρσεις πού εἶναι ἔτοιμος σὲ κάθε στιγμή νὰ κάμει τὸ τελευταῖο βῆμα πρὸς τὴ θυσία.

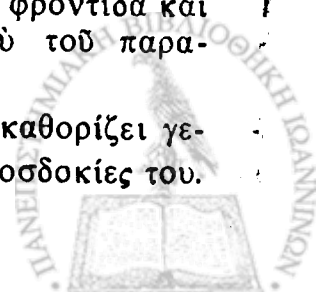
Τὸ 1943 ἔγινε, ὅπως κάθε χρονιά, ἡ σεμνὴ γιορτὴ τῶν Λευκαδίων στὴ «Φανερωμένη τοῦ Χολαργοῦ». Μαζεύτηκαν ὅλοι οἱ ἀμετανόητοι Λευκαδίτες προσκυνητὲς τῆς «Κυρᾶς» τοὺς τῆς Φανερωμένης καὶ βλέπανε, αὐτὴ τὴ φορά, τὴ συγκέντρωσή τους ὄχι σὰν ἓνα εὐλαβικὸ προσκύνημα, σὰν μιὰ θρησκευτικὴ πράξη, ἀλλὰ τὸ θεώρησαν ζήτημα Ἐθνικό. Στὸ τέλος κάτι τοὺς ἔλειπε. Τί ἦταν αὐτό; Τὸ ποίημα τοῦ Σταμπόγλη. Μὰ τί νὰ τοὺς πεῖ σ' αὐτοὺς τοὺς πικροὺς καιροὺς ποίημα ἐπίκαιρο—πήγαινε πολὺ—. Ὁ ἐχθρὸς παραμόνευε. Ὡστόσο ὁ Σταμπόγλης ἦταν ἀπτόητος καὶ ἀδίσταχτα ἀποδέχεται. Φιλικὲς παροτρύνσεις δὲν κατάφεραν νὰ τὸν κάμουν «συνετό». Ἄλλωστε ἡ «σύνεση», μὲ τὴν ἔννοια πού τῆς δίνομε συνήθως, ἡ σύνεση σὰν φρουρὸς τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἦταν πρᾶγμα ξένο γιὰ τὸν ποιητὴ. Εἶπε λοιπὸν τὸ ποίημα ἐμπνευσμένο, πατριωτικὸ καὶ σκόρπισε καταφανῆ συγκίνηση. Ἦταν πρᾶγματι θαρραλέος καὶ τέτοιος ἔμεινε ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του.

Τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς τὸν κούρασαν, τὸν κούρασαν ψυχικά, καὶ μετὰ λίγο-λίγο ἄρχισε νὰ κάμπτεται. Ἀρρώστησε, ἀρρώστησε βαρειά. Ξαπλώθηκε στὸ κρεβάτι τῆς ὀδύνης· γιατί στ' ἀλήθεια ἡ περίοδος τῆς ἀρρώστιας του ἦταν ἓνας ψυχικὸς καὶ σωματικὸς κάματος βαρὺς. Λὲς καὶ τὸν ἐκδικήθηκε ἡ ἴδια ἡ ζωὴ πού ποτὲ δὲν κατάφερε νὰ τὸν λυγίσει, γιατί ποτὲ δὲν τὴν ὑπολόγισε σὰν ἀγῶνα σκληρό. Ὡστόσο δὲν τοῦ ἔλειψε κι' ἐκεῖ ἄκόμα τὸ καλόκαρδο δέξιμο κι' ἡ χαρούμενη διάθεση. Ἦταν ὁ ἄνθρωπος πού σωριάστηκε μὲ τὸ γέλοιο στὸ στόμα. Πικρὲς καὶ χαρούμενες ἀναμνήσεις ἀνάκατα κατεβαίνανε συνεχῶς κι' ἀποτελοῦσαν τὸ ψυχικὸ του παρῶν. Καλύτχη ἡ νοσταλγία πού συντροφεύει καὶ παρηγορεῖ τὸν ἄνθρωπο στὶς δύσκολες ὥρες του, ἡ μόνη ἀπαντοχὴ, εὐτυχισμένη ἀπαντοχὴ τοῦ ἀκάματος στρατοκόπου, πού τερματίζει ἀνήμπορος, πλημμυρισμένος ἀπὸ ἓνα θολὸ σὰν ὄνειρο παρελθόν, μὲ ποικίλες ἀνθρώπινα σταθμισμένες στιγμές.

Καὶ τί δὲν διηγεῖται καὶ τί δὲν συμβουλεύει. Καημὸς του τὰ ποιήματά του πού τάφησε ἀνέκδοτα. Ἔτσι μ' αὐτὴ τὴν ἔγνοια πέθανε στὰ 1953 καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμίαν του τάφηκε στὰ χῶματα τῆς γενέτειράς του στὸ νεκροταφεῖο τῆς πόλης μας.

Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Σταμπόγλη εἶναι δημοσιευμένο σὲ δυὸ τόμους μὲ τὸν τίτλο «Δάφνες ἐλπίδες ὄνειρα». Τὸν πρῶτο τόμο τὸν δημοσίευσε στὴν Κέρκυρα στὰ 1930. Ὁ δεύτερος τόμος βγήκε στὰ 1954 μὲ τὴν φροντίδα καὶ τὴν ἐπιμέλεια τῆς γυναίκας του τῆς κ. Ἐλένης Σταμπόγλη πού τοῦ παραστάθηκε ἀξία ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του.

Ὁ β' τόμος ἔχει ἓναν χαρακτηριστικὸ πρόλογο πού μᾶς καθορίζει γενικὰ τὸ κλίμα τὸ ποιητικὸ τοῦ Σταμπόγλη, τὶς ιδέες καὶ τὶς προσδοκίες του.

Ὁ πρόλογος αὐτός, πού γράφτηκε ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατό του, εἶναι γραμμένος μὲ πολλή στοργή, μὰ πού δὲν τῆς λείπει ὡστόσο καὶ μιὰ κριτικὴ ἀντικειμενικὴ ἐνατένιση. Τὸν παραθέτουμε: «Ὅπως καὶ στὸν πρῶτο τόμο, ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητῆ καὶ ἐδῶ ξεχύνεται σὲ ἕναν ὕμνο γεμᾶτο ἀγάπη καὶ θαυμασμὸ γιὰ τὴν γλυκειὰ πατρίδα, πού τὸν τραντάζει σύγκορμος. Παρακολουθεῖ τὴν Ἑλλάδα στοὺς ἀγῶνες τῆς ἀπ' τὰ παλιὰ χρόνια καὶ στὴν ἀξία τῆς τὴν ὑπερούσια, τονίζοντας πάντα τὴ νίκη τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ιδέας πού ἀντιπροσωπεύει ἡ πατρίδα μας. Ψάλλει τὴν ἐπανάσταση, τοὺς ἀγῶνες τοῦ 12 καὶ 13 καὶ στέκεται στὸν ἄθλο τῆς τὸ θρυλικὸ τοῦ 40.

Ζῆ τὴν ἀγωνία καὶ τὴν ἐκμηδένιση τῆς κατοχῆς, ρουφάει ὅλη τὴν πίκρα τῆς σκλαβιάς καὶ περιμένει ἐναγωνίως τὴν λευτεριά, πού τὴ χαίρεται μὲ τὴν ἀγνότητα τοῦ γνήσιου Ἑλληνα.

Παράλληλα ἡ καρδιά του πάλλεται καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀνθρώπινα αἰσθήματα, τὴν ἀγάπη, τὴν ἐλπίδα, τὸν πόθο, τὴν ἀπογοήτευσί, τὴ χαρὰ καὶ τυλίγεται μέσα στὰ μυστήρια τῆς Δημιουργίας, χωρὶς νὰ περιμένη τὴ λύση τους ἐδῶ κάτω.

Ἀλλὰ καὶ ὡς κοινωνικὸς ἄνθρωπος, ἐζήσε ἔντονα ὁ Σταμπόγλης. Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Λευκαδίων ἔδινε τὸν τόνο τῆς κινήσεως τῶν ξενητεμένων συμπατριωτῶν του καὶ ξεχύνονταν συχνὰ στὴν ἄλλη του ἀγάπη, τὴν ἀγάπη τῆς γενέτειράς του, ὅπου ζήτησε, πεθαίνοντας νὰ ταφῆ.

Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Δ. Σταμπόγλη εἶναι ἕνα τραγοῦδι ἀβίαστο, πού τὸ διακρίνουν, αἴσθημα, εἰκόνες, ἔννοιες καὶ εἰλικρίνεια».

Στοὺς δυὸ τόμους πού ἀναφέραμε κλείνεται ὅλη ἡ ποιητικὴ δημιουργία τοῦ Σταμπόγλη. Ποιήματα πατριωτικὰ ἐμπνευσμέτα ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν ἀλυτρώτων τότε περιοχῶν, ποιήματα μὲ ἐλαφρὰ φιλοσοφικὴ διάθεση καὶ μὲ κάποια κρυφὴ ἀγωνία, πού βασανίζει τὸν ἄνθρωπο καὶ πού δὲν ἀφήνεται ὡστόσο νὰ τὸν κυριεύσει, ἀλλὰ τὸν στηρίζει μὲ αἰσιδόξη καταξίωση τῆς μιᾶς καὶ μόνης μεγάλης ἀξίας: τῆς ζωῆς. Ποιήματα τέλος ρομαντικὰ, λυρικὰ, ὄνειροφαντασίες σὲ κόσμους μιᾶς μυστικῆς χαρᾶς ζηλευτῆς καὶ περήφανης.

Μὰ πῶς πρωτάρχισε ὁ Σταμπόγλης νὰ γράφει; Ἡ ἐφηβεία του, καθὼς φαίνεται, πέρασε χωρὶς ποιητικὰ σκιρτήματα. Αἰσθάνονταν ποιητικὰ μὰ δὲν ἀπόθετε τίποτα στὸ χαρτί, ἴσως γιὰ καμμιὰ στ' ἀλήθεια ἐσώτατη δύναμη πηγαίας ἐκφρασης δὲν τὸν εἶχε ἀκόμα συγκλονίσει. Γύρω στὸ 1903, ὅπως μᾶς λέει ὁ ἴδιος, πὰ νὰ πεῖ σὲ ἡλικία 22 χρονῶν, αἰσθάνθηκε τίς πρῶτες παρορμήσεις τῆς μούσας, μὰ πολὺ χαμηλότονα, πολὺ δειλά· κι' ἔκρυβε τὸ ξεχείλισμά του καὶ τῷχε μονάχα γιὰ δικὴ του χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση. Ἔπρεπε νὰ βρεθεῖ ἡ στιγμή γιὰ νὰ ἐκδηλωθεῖ καὶ νὰ δημοσιεύσει τοὺς πρῶτους στίχους του. Ἐπειτα ὁμοῦ ἀπὸ 10 καὶ πλέον χρόνια. Ὅταν δημοσίευσε δηλαδὴ τὸ ποίημά του ἀφιερωμένο στὴν Κέρκυρα, πού ἀναφέραμε πρὸ πάνω.

Ἄς ἀκούσωμε ὁμοῦ τί λέει ὁ ἴδιος στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ Α' τόμου.

«Ἀπὸ τὸ ἔτος 1903, ὅταν τὸ πρῶτον ἡ φαντασία ἄρχισε νὰ μοῦ ὑπαγορεύη τὰ πενιχρὰ τῆς προῖόντα, οὐδὲν ἐκ τούτων ἐδημοσίευσα, ἀλλ' οὔτε καὶ ποτὲ διανοήθην νὰ δώσω σ' αὐτὰ εὐρύτερη δημοσιότητα. Ἄλλ' ἡ τύχη μ' ἔφερε στὴν Κέρκυρα. Ἡ Κέρκυρα εἶναι ὡραία καὶ μαγευτικὴ, ἀλλ' ὡραιότατα, κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὰ αἰσθήματα, τὰ τέκνα τῆς. Ἦτο φυσικὸ κι' ἐγὼ νὰ πονέσω γιὰ τὴν παρά τῶν Ἰταλῶν κατάληψι τῆς Κέρκυρας. Ἡ πενιχρὰ μου φαντασία μοῦ ὑπαγόρευσε ὀλίγους στίχους. Ἐγραψα τὴν «Ὁμορφὴ μας Κέρκυρα». Τὸ ποίημα αὐτὸ ἐγίνε ἀφορμὴ νὰ ἐπικοινωνήσω ψυχι-

κῶς μὲ τοὺς Κέρκυραίους. Ἐπὸ τότε αὐτοὶ παρηκολούθησαν μὲ ἐπιείκεια, ἀγάπη καὶ συμπάθεια καὶ ἐνδιαφέρον τὸ ἔργον μου».

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τῆ μελέτη τοῦ ἔργου του, ὁ Σταμπόγλης πρωτόγραψε ποιήματα πατριωτικά. Ὁ καημὸς τῶν σκλαβωμένων περιοχῶν ἦταν καὶ δικὸς του καημὸς ποὺ τὸν συγκινοῦσε καὶ τὸν ἐνέπνεε. Ἡ Ἑλλάδα ἀνέβαινε τὸ δρόμο τῆς μοίρας τῆς ἀγκομαχῶντας, μὲ ἀπαιτήσεις δικαιωμένες Ἐθνικὰ καὶ ἀνθρωπιστικά. Κι' ὁ Σταμπόγλης ἔβλεπε αὐτὴ τὴν ἀνηφορικὴ πορεία σὰν ἓνα σταθμὸ τῆς Ἐθνικῆς τροχιᾶς, μὲ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆ θυσία κι' αὐτὴ τὴ φορά. Ὁ θάνατος σὲ τέτοιες στιγμὲς εἶναι γιὰ τὸν ποιητὴ ἀνάσταση. Ὁ θάνατος δίνει περιεχόμενον στὴ ζωὴ. Ὁ θάνατος ρίχνει τὴ δύναμη στὶς φλέβες τοῦ ζωντανοῦ. Αὐτὴ ἄλλωστε εἶναι καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἀθανασίας. Μὲ τοὺς τέτοιους στοχασμοὺς τοῦ ὁ Σταμπόγλης γίνεται ἓνας ὑμνητὴς μιᾶς ἀλήθειας καὶ μιᾶς δόξας ποὺ γίνεται τὸ πιστεύω του: Τρανὴ, τρανότατη κι' ἀκατάλυτη στεργιώνεται μέσα του ἡ λάμψη ποὺ σκορπάει ἡ δύναμη τῆς θυσίας :

Μὰ κάθε μνημα τόσο φῶς
ἀνέσπερο σκορπάει
μέσ' ἀπὸ τάφο ταπεινό,
ποὺ ἡ λάμψη του ἡ ἀφάνταστη
τὸ Ἄπειρο ξεπερνάει,
τὸν τρίτον οὐρανόν. («Ἑλλην. Φῶς»)

Ἡ ἐλευθερία, ποὺ τόσο ὑμνήθηκε ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ ποίηση, στέκει καὶ γιὰ τὸν Σταμπόγλη—Λευκάτα ἡ διαλεχτὴ καὶ προνομιούχος ἔννοια τοῦ ἀνθρώπου. Βλέπει τὴν ἐλευθερία, ὄχι σὰν ἀπλὴ πατριωτικὴ ἔννοια, ὄχι σὰν σύνθημα, σὰν ἐγερτήριο σάλπισμα τοῦ δουλωμένου γένους, ἀλλὰ σὰν κάτι τὸ εὐρύτερο, τὸ πνευματικώτερο, ἔτσι ποὺ νὰ συναντιέται μὲ τὴν καθαρὴ ἀνθρώπινη ἀλήθεια ποὺ ἀναπτύσσεται σ' ἄπειρην ἠθικὴν ἔκταση.

«Ὅποιος πολὺ σ' ἀγάπησε,
γνώρισε τὴν ἀλήθεια»

μᾶς λέει τὸ ποίημά του «Ἐλευθερία».

Φαντάζεται τὸν ἑαυτὸν του σὰν φύλακα καὶ σὰν φρουρὸ τῆς ἀλήθειας ποὺ φέρνει ἡ ἐλευθερία. Ὡστόσο δὲν ἀφήνεται σὲ μεγάλα πετάγματα. Ἴχει τὴ βαθεῖα ἐπίγνωση τῆς ἀποστολῆς του καὶ ξεκινάει σὰν ἀπλὸς καὶ ταπεινὸς προσκυνητὴς ν' ἀποθέσει τὶς πρωτολειακὲς του ἀνατάσεις, σὰν τὸ παιδί, σὰν τὸν ἀστόχαστο πολλὰς φορὲς καὶ ἄσκεφτο στρατοκόπου ποὺ κουβαλάει ἓνα σταυρὸ βαρὺ, βαρῦτατο. Μὰ ἐκεῖ ποὺ νομίζει κανεὶς πὼς τὸ ἰδρωκόπημα θάνατι ἀποφασιστικὸ κι' ὁ στρατοκόπος θὰ μείνῃ μεσοστρατὴς, προβάλλει ἡ ἐλπιδοφόρα ἀνάσα. Καὶ μέσ' ἀπ' τὸ ἀγκομαχητό, μιὰ λάμψη ποιητικὴ. Αὐτὴ τὴν εἰκόνα μᾶς δίνει συχνὰ ὁ ποιητὴς. Κι' εἶναι γι' αὐτὸ ὁ συμπαθὴς στοχαστὴς ποὺ προσφέρει τὸν ἑαυτὸν του.

Ἄλλοδ, μιὰ ἔντονη φιλοσοφικὴ διάθεση εἶναι χτυπητὴ. Μιλᾷει γιὰ τὴν αἰωνιότητα, γιὰ τὸ χρόνο, γιὰ τὴν παλῆα καὶ τὴν νέα ζωὴ, γιὰ τὸν ἀμείλικτο νόμο τῆς διαδοχῆς. Σκοπὸς του ἡ αἰσιόδοξη καταξίωση.

«Κι' ὅ,τι θερίζει ὁ θάνατος
τὸ χῶμα ὅ,τι παίρνει,
δίνει τὸ χῶμα νεῖα ζωὴ,
πίσω τὴν ξαναφέρει».

Ἡ φιλοσοφικὴ ὁμῶς αὐτὴ διάθεσὴ του δὲν εἶναι ἓνα αὐτούσιον, ἓνα ἀκέρηρον δικό του κλάμα, εἶναι ἀπλῶς δικαιολογία τῶν σκοπῶν του. Γιατὶ ὁ Σταμπόγλης δὲν φιλοσόφησε ποτέ του ἀληθινὰ, μὲ τὴν ἔννοια φυσικὰ τὴν μεταφυσικὴ πού δίνουμε συνήθως στὴ φιλοσοφία. Στάθηκε πάντα του ὁ ἄνθρωπος πὸν ἄδραξε γερὰ τὴν ἀντικειμενικὴ, τὴν πρακτικὴ ὑπόστασιν τῶν πραγμάτων, γι' αὐτὸ ἐκεῖ, πὸν μεταφέρεσαι σὲ νοήματα καὶ ιδέες αὐτούσια μεταφυσικές, πέφτεις ἀπότομα ξαφνιασμένος στὴ γῆ, γιὰ ν' ἀντικρύσης μιὰ πεζότητα, γιὰ νὰ ἀντικρύσης τὴν ιδέα τοῦ ποιητῆ. Ἀληθινὰ πῶς αὐτὸ ζημιώνει, μὰ πὸν δὲν παύει ὁμῶς νὰ ἀποτελῆ ἓνα προσωπικὸ ὕφος καὶ μιὰ ἔκφραση ἀναμφισβήτητα πηγαία.

Ὁ Σταμπόγλης ἀναφέρεται σὲ ὅλες τὶς περιπέτειες τοῦ ἑλληνισμοῦ, πὸν ἔζησε. Ἀπ' τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους ὡς τὸν πόλεμον τοῦ 1940—41 καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἢ κάθε περιπέτεια τὸν ἐμπνέει. Πότε θριαμβολογεῖ, πότε θρηνεῖ, πότε προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ καταστάσεις, νὰ στηρίξῃ τὴν ἐλπίδα του, νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτὸν του. Ἔτσι γράφει γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Μ. Ἀσίας :

Ὅ,τι ἔζησα τόσον καιρὸ
φαίνεται πῶς πεθαίνει,
μὰ ζῆ, καὶ μέσ' στὸ θάνατον,
ἀθάνατον θὰ μένει.

Εἶναι εὐτύχημα γιὰ τὸ ἔργον του πὸν ποτέ δὲν παρασύρθηκε καὶ δὲν ἔπεσε σὲ «πεισιθάνατους ὀπτασιασμούς». Τέτοιες ψυχικὲς μεταπτώσεις καὶ δυσκολίες θάκαναν τὸν ποιητὴ ἀγνώριστον, γιὰτὶ δὲν ἦταν τῆς ἰδιοσυγκρασίας του καὶ τῆς ἀντοχῆς του ἢ τρυφερῆ καὶ ἀπαισιόδοξον ἔκφραση πὸν χρειάζεται λεπτούργημα καὶ σμίλευμα, δουλειὰ τοῦ ἐργαστηριοῦ καὶ πολλὴ τρυφερότητα.

Ὁ Σταμπόγλης ἀδιοφορεῖ πολλὰς φορὲς γιὰ τὴν ὁμορφίαν τοῦ στίχου, ρίχνει τὶς σκέψεις του νὰ κυλᾶνε ἀβίαστα, ἔτσι καθὼς ἔρχονται μὲ τὴν ὁμορφίαν καὶ τὴν ἀσκήμια τους. Ἡ ιδέα τὸν ἐνδιαφέρει, ἢ φλόγα νὰ ἐκδηλωθεῖ, νὰ φτάσῃ ὡς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου.

Μὲ ἰδιαίτερη προσήλωσιν στάθηκε στὸν πόλεμον τοῦ 1940—41. Ὁριμος πιά, εἶχε βάλῃ τάξιν σ' ὅλα καὶ συνετὴ νοικοκυροσύνη στὶς σκέψεις του. Ἀναφέρω μερικὰ ποιήματα ἀφιερωμένα στὸν ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον. «Τὸ Ὅχι» (28 Ὀκτωβρίου 1940), «Αἰωνία Ἑλλάς» (1941), «Δικὴ μας εἶναι ἡ Ἀνοιξὴ», «Τὸ φιλὶ τοῦ παπᾶ» (Ἑλληνοαλβανικὴ ἐποποιΐα), «Οἱ δύο μάρτυρες» καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἐνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα ποιήματα πὸν ἔγραψε ὁ Σταμπόγλης εἶναι «Τὸ μουλᾶρι, ὁ Κίτσος κι' ἡ Βάσω», ἐμπνευσμένο, ἀπ' τὴν ἴδια περίοδον. Ὁ ποιητὴς μιλάει μὲ τὸ μουλᾶρι, πὸν τόσο ἀποτελεσματικὰ συμπαραστάθηκε στὸν Ἕλληνα φαντᾶρον. Τὸ συμβουλεύει μὲ στοργή, πῶς νὰ φυλαχτεῖ, πῶς νὰ γλυτώσῃ. Ὁ μονόλογος τοῦ ποιητῆ μὲσ' στὴ σιωπὴ τοῦ μουλαριοῦ δημιουργεῖ ἓνα κλίμα συγκινητικόν. Κι' ἂν ὁ ποιητὴς ἔρριχνε περισσότερη τρυφερότητα καὶ λιγώτερον στόμφο θὰ μπορούσε στ' ἀλήθεια νὰ πάρῃ τὸ ποίημα αὐτὸ ζηλευτὴ θέσιν.

Μουλᾶρι μου περήφανον
καὶ χιλιαγαπημένον
ἀπὸ πουλᾶρι ἀνήλικον
σ' ἔχουμ' ἀναθρεμμένον.

Τὰ τρία ἀγόρια μας κι' ἐγὼ
ὁ κύρης καὶ ἡ μάνα,
ἡ Δέσποινα καὶ ἡ Λενιώ,
ἡ Στάμω καὶ ἡ Ἄννα.

Σ' εἶχαμε στύλο τῆς δουλειᾶς
καὶ τοῦ σπιτιοῦ καμάρι,
γιατὶ σὲ κάθε μας δουλειᾶ
ἦσουνα παλληκάρι.

τώρα στὸ πόλεμο θὰ πᾶς
κι' ἐσὺ νὰ πολεμήσεις.

Σ' ὄλα καταφαίνεται τὸ νόημα τῆς στιγμῆς. Μιά εἶναι ἡ ἐλπίδα του, ἡ χαρά· μὰ ἡ χαρὰ μὲ ἐλεύθερη πατρίδα. Αὐτὴ του ἡ πίστη θὰ καταφανεῖ ὀλοκάθαρα πιά στὰ ποιήματα ποὺ γράφει στὴν περίοδο τῆς κατοχῆς. Προσεύχεται καὶ θρηνεῖ μὰ πάντα ἐλπίζει. Ἔτσι στὸ ποίημά του «Ἑλλάδα», τῆς περιόδου αὐτῆς, γράφει:

Χαρά, χωρὶς τὴ λευτεριά
μὲ δούλα τὴν πατρίδα
κι' ἂν ἔρτης δὲν σὲ θέλουμε,
κρατᾶμε τὴν ἐλπίδα...

Ἄλλοῦ ἡ ἐλπίδα μεταβάλλεται σὲ κήρυγμα, σὲ σάλπισμα. Χαρακτηριστικὸν γιὰ τὴν περίπτωσίν μας εἶναι τὸ ποίημα «Χριστοῦγεννα Σκλαβιάς». Νά μερικοὶ στίχοι :

—Ξένοι ὀχτροὶ τρισβάρβαροι
μ' ἓνα σταυρὸ στὰ στήθια
ἔχουν τὸ φόνο σύντροφο
καὶ τὴ σκλαβιά γι' ἀλήθεια.

· · · · ·
· · · · ·

Μιά ἄλλη πλευρὰ τῆς ποίησης τοῦ Δημήτρη Σταμπόγλη, ἴσως πολὺ πιο ἐνδιαφέρουσα, ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ ποιητικοῦ στοχασμοῦ, εἶναι τὸ μὲ φιλοσοφημένη διάθεση κήρυγμα τῆς πληθωρικῆς του, θάλεγα, κατάφασης γιὰ τὴ ζωὴ. Τὰ ποιήματα τοῦ εἴδους αὐτοῦ τὰ δίνει μὲ τὸν τίτλο «Ἐλπίδες» καὶ φανερώνουν μὲ ἀληθινὴ συγκίνηση τὸ μεγάλο ἐρώτημα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ αἰώνιο ἐρώτημα τοῦ ἀνθρώπου μπροστὰ στὴν ἀγωνία του: ποῦ στέκω καὶ τί κάνω; Καὶ δὲν εἶναι βέβαια περίεργο πῶς ὁ ποιητὴς, ποὺ στὴ ζωὴ του δὲν συμβιβάζονταν μὲ τίποτα, παρὰ μονάχα μὲ τὴν ἀνησυχία καὶ τὴν «ἀταξία», εὑρίσκει καιρὸ, εἶχε τὴ διάθεση νὰ σκύψει καὶ ν' ἀφουγκραστεῖ ἀπὸ βαθειὰ τὴν ἴδια του τὴν ψυχὴ, τὴν ψυχὴ τῆς μουσικῆς τῆς δημιουργίας. Αὐτὴ ἡ ἐσώτατη ἐνόραση γίνεται ἀπὸ σκοπιὰ ἀκατάλυτης δύναμης. Κέντρο ἡ ἀέναη κίνηση τῆς ἀναζήτησης. Ὡστόσο ἡ πάλη αὐτὴ δημιουργεῖ τὴν κάμψη καὶ δίνει τὴν εὐκαιρία αὐτοσυγκέντρωσης. Εἶναι ἡ ἱερὴ στιγμή τῆς ἐξομολόγη-

σης τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἑαυτὸν του. Κι' ἡ τέτοια ὥρα γιὰ τὸν ποιητὴ καταντάει, στ' ἀλήθεια, ἱεροτελεστία.

Στὸ ποίημα «Τρικυμία ψυχῆς», ὁ Σταμπόγλης ἀνεβαίνει σὲ δυσθεώρατα ὕψη καὶ βλέπει τὸν ἑαυτὸν του σὰν κέντρο ποῦ καταλήγουν ἐκεῖ ὅλες οἱ μυστικὲς δυνάμεις, ὅλες οἱ χαρὲς καὶ οἱ λύπες τῆς δημιουργίας. Τῆ θάλασσα, τὴν ἄβυσσο, τὴν ἀπεραντοσύνη, τὴν γαλήνη καὶ τὴν αὔρα, τὰ ἐρείπια καὶ τὰ συντρίμματα, τὰ περασμένα καὶ τὰ τωρινά, τὴν εὐωδιὰ ποῦ ξεχύνεται ἀπ' τοὺς ἀνθούς, τὰ δέντρα, τὰ νερά, τὰ χορτάρια, τὴ μαυροφόρα νύχτα, τὰ ἐρπετὰ καὶ τὰ ὄρνια τ' ἀγκαλιάζει ὅλα μὲ τὴν ἀχόρτογη ματιά του, τὰ ρωτάει καὶ προσμένει. Πικρὴ καὶ χαρούμενη προσμονή, πάντα ὅμως καλὸδεχτῆ. Εἶναι ἡ ζωὴ ἡ ἴδια μὲ τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες τῆς, εἶναι τὰ ὄνειρα τῆς κορασίδας, τὸ πρωτόβγαλτο γέλοιο τοῦ βρέφους, ὁ θάνατος καὶ οἱ λαμπάδες τοῦ γάμου, στάχτη, κόκκαλα, μισολυωμένα κορμιά, ναυάγια σ' ἀκρογιαλιές, τέλος καθὼς λέει:

Ὅ,τι ἔζησε κι' ὅ,τι ζῆ
κι' ὅλο ξαναγεννιέται
ὅ,τι ἔσβησε καὶ χάθηκε
καὶ σβύεται καὶ ξεχνιέται.
Κάθε φωνή, κάθε λαλιά,¹
ποῦ θ' ἀκουστῆ στὴν πλάση,
ἀπὸ κοντὰ κι' ἀπὸ μακρὰ
σὲ μένα θὲ νὰ φτάση.

Τὰ ἐρευνάει ὅλα καὶ τὰ θεωρεῖ σὰν βάρη ἅπατα κι' ἄβυσσαλέα. Μὰ μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἄβυσσο, βλέπει:

Ζωή, Ἀγάπη, Πάθη —

Αὐτὰ ὅμως εἶναι τὰ συστατικὰ τῆς ζωῆς καὶ ἡ ζωὴ εἶναι καλὴ κι' «ἀπέθαντη» καὶ πρέπει νὰ τῆ χαίρεται ὁ ἄνθρωπος.

Σὲ ἄλλο σχετικὸ ποίημά του «ὁ Ἄνθρωπος», ὁ ποιητὴς πικραίνεται γιὰ τὸ τελειότερο ὄν τῆς δημιουργίας εἶναι γιομᾶτο κακία. Βλέπει παντοῦ χαλασμό καὶ ἀναρωτιέται ἂν ἔχει κάποια ἀξία ἢ γνώση τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ ὅ,τι γεννάει ὁ νοῦς τὸ καταστρέφουν τὰ χέρια του. Πάντα σκότωνα λέει, καὶ πάντα σκοτώνει ὁ ἄνθρωπος, πρῶτα μὲ πέτρες καὶ λιθάρια, ὕστερα μὲ βέλη καὶ σήμερα μὲ τάνκς καὶ μὲ καταχθόνιες μηχανές.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ζητάει τὸ φῶς
τὸ Ἄπειρο ἀγναντεύει.....

ἔχουμε ὅλοι στὴ ψυχὴ
ὄνειρατα κλεισμένα.
Κι' ὅταν μπορέσει ὁ ἄνθρωπος
τὸ φῶς πιά ν' ἀντικρύση
θὰ γίνῃ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ
καὶ καύχημα στὴν κτίση.

Ὁ λυρισμὸς δὲν εἶναι κάτι ξένο πρὸς τὸν ποιητὴ, καθὼς θάγινε ὡς τώρα ἀντιληπτό. Ἴσα ἴσα μάλιστα τὰ καλλίτερα ποιήματά του εἶναι αὐτὰ ποῦ πλημμυρίζουν ἀπὸ ἓνα βαθὺ αἶσθημα, μιὰ τρυφερὴ καὶ λιτὴ παρουσία.

Σ' αὐτὰ κι' ἡ ἐπεξεργασία τοῦ στίχου, συνήθως ἐναλλαγή ὀχτασύλλαβου καὶ ἑφτασύλλαβου, καὶ ἡ πλοκὴ, ἡ χρησιμοποίησις τῆς εἰκόνας, ἡ διαλεγμένη λέξις καὶ οἱ παρηχήσεις, προδίδουν μιάν ποιητικὴν ἀρτιότητα καὶ προσδιορίζουν ἀδίσταχτα τὸ στίβο πού ἀγωνίστηκε καὶ πέτυχε ὁ σταχασμὸς του. Ἔτσι, τὰ λυρικά του πρέπει νὰ πάρουν τὴν πρώτη θέσιν στὸ ἔργο του, κι' ὄχι τὰ πατριωτικά, πού τὰ διακρίνει ὁ στόμφος, ἡ τετριμμένη πολλὴ φόρξ ἐκφραση καὶ πεζότητα, σχεδὸν ἀρθρογραφικὴ. Ἄν εἶναι γνωστὰ περισσότερο τὰ πατριωτικά του, εἶναι γιὰτὶ συνδέονται μὲ τὴν δράσιν του, μὲ τὴν ζωὴν του τὴν ἴδια. Ἔτσι τὸν γνώρισαν οἱ δικοί του, οἱ φίλοι του, οἱ πατριῶτες του. Ὁ Σταμπόγλης μοχθοῦσε, ἀγωνίζοταν, θορυβοῦσε ἀπαγγέλλοντας καὶ γινόταν ἀγαπητὸς σάν ποιητὴς Ἑθνικῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων. Ὁταν ὅμως κλείνοταν στὸν ἑαυτὸν του καὶ βύθιζε τὰ μάτια του πρὸς τὰ μέσα, πρὸς τὴν ψυχὴν του κι' ἀναμετροῦσε τὴν χαρὰ καὶ τὸν πόνο του, ἕνα φῶς, φῶς καλωσυνᾶτο, εἰδυλλιακὸ, μελαγχολικὸ περιέχυνε τὸ πρόσωπό του. Ἡρεμὸς συντριμμένος, ἔβλεπε τὰ ὄνειρά του νὰ σβῶνται. Ὡστόσο τραγουδάει χαρούμενος, ἀκάματος χωρὶς νὰ ἐπαναστατῆ. Εἶναι μιὰ ἀντινομία στὴν ἀλήθειαν μὲ τὴν ζωὴν του. Ἀντινομία ἴσως δειλὴ, μὰ πού φανερώνει πὼς ὁ Σταμπόγλης στάθηκε πάντα ἕνας βαθειὰ αἰσθηματικὸς ἄνθρωπος, πού δάμαζε τὴν θλίψιν καὶ γέλαγε σαρκαστικά.

Κι' οἱ δύο ψυχές πού δέθηκαν
καὶ σμίξαν καὶ πονᾶνε
τὸν πόνο τὸν σκοτώσανε
καὶ τὸν περιγελᾶνε.

(Γλυκόπικρο τραγοῦδι)

Στὸ ποίημά του «Μαρμάρων φωνές», ἀντικρῶζει τὴν δόξαν τοῦ παρελθόντος ἀνάμεσα ἀπ' τὴν μεγάλη τέχνην καὶ στέκεται ταπεινὸς διαβάτης προσκυνητῆς τοῦ ωραίου. Μιλᾷ μὲ τὰ γκρεμισμένα μάρμαρα, συντριμμία ἑνὸς μεγαλείου, καὶ θωρεῖ τὴν ἀκατάλυτη δύναμίν τους ἀτόφια κι' ἀσύγκριτη. Λευτερώνει τὸ νοῦν του, πάει πέρα ἀπ' τὸ χρόνο, δρασκελίζει τοὺς αἰῶνες κι' ἀφήνει παράμερα ὀνόματα καὶ τόπους. Τί ἀξία ἔχει τὸ ποιὸς καὶ πότε, ἡ ἰδέαν τοῦ ωραίου εἶναι πέρ' ἀπ' τὴν χρονικότητα.

«Διαβάτη μου λευτέρωσε τὸ νοῦν,
στά χρόνια μακρὰ ἕς τον νὰ πάη
τὸ γλύπτη νὰ θωρήσῃ ζωντανὸ
τὸ μάρμαρο ἐμὲ νὰ πελεκάη».

Ἐμὲ τὴν πέτρα πού στηλὰ θωρεῖς
καὶ λές: «Τί ὁμορφὴ παλὰ κολώνα».
Διαβάτη σὺ θὰ σβύσης, θὰ χαθῆς,
μὰ γὼ θὰ ζῶ, διαβάτη, στὸν αἰῶνα».

Ὁ Σταμπόγλης βασανίστηκε πολὺ στὴν ζωὴν του, δοκιμάστηκε σκληρά. Δὲν ἔχει σημασία ἂν αὐτὴ ἦταν ἡ τύχη πού διάλεξε. Οἱ δοκιμασίες τοῦ ἀφησαν βαθειὰ ἴχνην στὴν ψυχὴν του. Βλέπει τὸν πόνο σάν μιὰ μόνιμη κατάστασιν πού πρέπει μαρτυρικά νὰ τὴν δεχτεῖ ὁ ἄνθρωπος, καὶ νὰ ζῆσιν χαρούμενος μὲ τὸν πόνο. Εἶναι εὐτύχημα γιὰ τὸν ποιητὴ πού δὲν παρασύρθηκε ἀπὸ τὸν πεσσιμισμὸν τοῦ Καρυωτάκη, σὲ μιὰ ἐποχὴ πού ἡ ποιητικὴ γενιὰ

παράδερνε με την ιδέα του θανάτου. Ὁ «πληθωρικὸς ζωϊσμός» του ἀντέδρασε. Δέχτηκε ὅμως ἀναμφισβήτητα τὴν ἐπίδρασή του. Κι' ιδέα τοῦ πόνου σὰν κατάσταση μονιμότητος γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ εἶπαμε λίγο πρὶν, σὰν τέτοια ἐπίδραση πρέπει νὰ θεωρηθεῖ. Ἡ πίκρα τοῦ ἀνθρώπου, συλλογιέται ὁ ποιητῆς, θεριεύει καθὼς ἀναπηδᾶνε στὸ νοῦ του τὰ περασμένα σὰν φαντάσματα. Σμίγουν μὲ τὸν πόνο καὶ τὴ θλίψη καὶ σκεφτόμαστε, τότε, τί χάσαμε, τί ἔχουμε: Ἀντιχτυπιέται τὸ παρὸν μὲ τὸ παρελθὸν κι' ὅσες χαρὲς γευτήκαμε γίνονται τώρα «πόνος ζωντανός» ποὺ χτυπάει τὴν ψυχὴ καὶ τῆς θυμίζει τί εἶναι ἡ λύπη καὶ τί εἶναι ἡ χαρά:

« Ἄνθρωπε
 ὅσο στὴ γῆ θά ζήσης
 νὰ μὴ χαρῆς τόσο πολὺ,
 χαρὰ σὰν ἀπαντήσης (χαρὰ)

Ὡστόσο, ἂν καὶ ἀναγνωρίζει κυρίαρχη θέση στὸν πόνο, ἀντιστέκεται πεισματικά, ὑψώνοντας τὴ φωνή του. Δίνει τὴν ἐντύπωση ἀνθρώπου ποὺ παλεύει καὶ προσπαθεῖ νὰ δώσει θάρρος σὲ κάποια χαλάρωση ψυχικῆς ἀντοχῆς. Ἡ πάλη ἐγγίζει τὰ ὄρια τοῦ τραγικοῦ. Κι' ὅταν ὁ πόνος ταυτίζεται μὲ τὸ θάνατο, ποὺ τὸν βλέπει νὰ πλησιάζει, ἀναγνωρίζει κανεὶς προσωπικὲς περιπτώσεις καὶ θλιβερὰ βιώματα τοῦ ποιητῆ: Ἔτσι ἀλήθεια χαροπάλεψε στὰ τελευταῖα του ὁ Δημήτρης Σταμπόγλης. Πλημμυρισμένος ἀπὸ τὸν βαθὺ πόνο ποὺ τὸν βασάνιζε κατάκοιτο στὸ κρεβάτι ἔβλεπε κατὰ πρόσωπο τὸ θάνατο καὶ τὸν περιφρονοῦσε:

«Πόνε, μὲ κάνεις καὶ πονῶ,
 μὰ ἄγ' ἄν θὰ δειλιάσω,
 δέρνε ψυχὴ, τρώγε κορμί,
 ἐγὼ θὰ σὲ ξεχάσω—

Ξέρω καλὰ ἀπὸ παιδί,
 πὼς δὲν ζῶ πάντα μόνος,
 ζῆς πάντα σὺ μαζί μ' ἐμέ,
 μὰ κι' ὁ ἐχθρὸς σου ὁ χρόνος.

Μάθε πὼς καὶ ὁ θάνατος
 κι' αὐτὸς δὲν μὲ φοβίζει
 ἐσένα τρώγει ἀλύπητα,
 ἐσένα ἐξαφανίζει—

(ὁ πόνος νικᾶται)

Ἀπ' τὴ μεγάλη αὐτὴ δοκιμασία ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητῆ, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου βγαίνει λυτρωμένη. Ἐνας ἀκατάβλητος ψυχικὸς πειθαναγκασμὸς καταλύει ὀριστικὰ τὰ ὄρια τῆς ψυχικῆς ἀντοχῆς του. Ἔτσι, δὲν μετριέται κι' ἡ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου σὰν εἶναι πλασμένος ἀπὸ σκληρὸ μέταλλο. Ἀντιχτυπιέται μὲ τὴ σκληρὴ του μοῖρα καὶ μοχθεῖ καὶ παλεύει μὲ τὴ δύναμη ποὺ ἡ ἴδια ἡ μοῖρα τοῦ χαρίζει. Καλότυχη μιὰ τέτοια αἰσιόδοξη ἐνατένιση, καλότυχη γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὶς συμφορὲς του.

Χαρακτηριστικὸ γι' αὐτὸ εἶναι τὸ ποίημά του, «Πέθανε;»

Τὰ κυπαρίσσια, οἱ ἰτιές,
τὰ μνήματα κι' οἱ τάφοι,
λένε σ' ἐκεῖνο πῶσβυσε
καὶ πέθανε κι' ἐτάφη.

«Ὁ θάνατος εἶναι ζωὴ
πόρτα πλατειὰ μεγάλη,
πὺ τῆ διαβαίνεις ζωντανός,
γιὰ νᾶβρης ζωὴ ἄλλη».

.
.

Ζῶντας μὲ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὀ Δημήτρης Σταμπόγλης, καὶ κρυφομιλῶν-
τας σ' ὄρες καλές καὶ σ' ὄρες δύσκολες μὲ τὰ ὄραματα, μᾶς ἀποκαλύπτει
κι' ἕναν ἄλλον κόσμον τῆς ποιητικῆς τοῦ δημιουργίας, τὸν κόσμον τοῦ ὄνει-
ρου τοῦ: Μιὰ σειρά ὀλόκληρη ποιημάτων πὺ ἀποτελοῦνε τὸ τρίτο μέρος
τῆς συλλογῆς τοῦ. Μέσα σ' αὐτὰ τὰ λίγα, σχετικὰ μὲ τ' ἄλλα, ποιήματά
τοῦ, ὀ ποιητῆς ἀπλώνει τῆ χαρὰ τοῦ σ' ὀλους καὶ σ' ὀλα καὶ δίνει τὴν ἀ-
γάπη τοῦ μ' ἀπλοχεριά. Προσπαθεῖ κατὰ πάποιο τρόπο νὰ μᾶς πείσει πόσο
ὄραϊος εἶναι ὀ κόσμος τοῦ ὄνειρου. ὄστόσο, ὀλα αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ ποιη-
τικοὶ ὄραματισμοί. Κι' ὀ ποιητῆς χαίρεται, κλαίει καὶ πονᾶει καὶ τραγου-
δάει μὲσ' στὴ θλίψη ἀδιαφορῶντας γιὰ τὰ κτυπήματα. Εἶναι προνομιούχος,
ὀ ἐλεύθερος σκοπευτῆς, ὀ ἄλλος ἄνθρωπος πὺ γεύεται τὴν κάθε χαρὰ, πί-
νει τὸν κάθε πόνο, πότε βασιλεύει καὶ πότε βρίσκεται στὸν ὄδη. Πότε ἀ-
νεβαίνει στ' ἀστέρια πότε γυρίζει στὰ σύγνεφα,

πότε πεζὸς μὲσ' στοὺς πεζοὺς
ἀλήθειες ἀντικρῦζει

καθὼς μᾶς λέει στὸ ποίημά τοῦ «ὀ ποιητῆς». Ποιῆς εἶναι αὐτὲς οἱ ἀλήθειες
πὺ ἀντικρῦζει ὀ ποιητῆς; Μιὰ ἢ μεγάλη ἀλήθεια: ἢ χαρὰ. ὄ χαρὰ πὺ τῆ
θέλει γιὰ ὀλους. Μέσα στὸ παραλήρημα τῆς ὄνειροφαντασιᾶς τοῦ, μὲσ'
στὸ μεθύσι τοῦ ὄραματισμοῦ τοῦ, τί ἀξίζει ὀ ἑαυτὸς τοῦ; Τὸν ἠρωποεῖ φορ-
τώνοντάς τοῦ τὸ βάρος τῆς πίκρας ὀλων τῶν ἄλλων.

«Γέλοια ἄς ἀνθίζει πάντοτε
στὸ κάθε χεῖλι ἐπάνω
εὐτυχισμένους νὰ θωρῶ
στὸν κόσμο αὐτὸν τὸν πλάνο

(Θέλω γιὰ ὀλους τῆ χαρὰ)

Ξαφνικὰ ὀμως συνέρχεται καὶ βλέπει τὰ ὄνειρά τοῦ νὰ φεύγουν...

Πῶς φεύγουν τὰ ὄνειράτα
καὶ σβῆνονται οἱ ἐλπίδες—

(Χίμαιρα)

Μόλις προβάλλει ὀ ἥλιος τῆς ἀλήθειας, σβῆνονται καθὼς ἢ πάχνη

στις ἀχτίδες τοῦ ἡλίου. Ὅλα τὰ σκοτῶνει ἡ πραγματικότητα τῆς συμφορᾶς, ἡ ἀλήθεια. Νὰ μὴ πιστεύει λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ μὴν ἐλπίζει στὰ ὄνειρα, εἶναι τὸ κήρυγμα τοῦ ποιητῆ.

Θὰ κλείσωμε τὴν ἀναδρομὴ μας αὐτὴ μὲ τὰ ποιήματα τοῦ Σταμπόγλη ποῦ ἀναφέρονται στὴ Λευκάδα. Καὶ φυσικὰ ὄχι ἀπὸ κανένα πνεῦμα τοπικισμοῦ, ποῦ δὲν ἔχει καμμιά θέση σὲ τέτοιες ἀντικειμενικὲς, ὅσο γίνεται, θεωρήσεις, ἀλλὰ γιατί αὐτὰ ἀποτελοῦνε μιὰ ξεχωριστὴ ἐνότητα καὶ φανερῶνουν μιὰν ἄλλη ἀγάπη τοῦ ποιητῆ, ποῦ δὲν εἶναι οὔτε «δάφνες», οὔτε «ἐλπίδες», οὔτε «ὄνειρα», ἀλλὰ ὅλα μαζί ἀκέρηα θάλεγα ἢ ψυχὴ τοῦ ποιητῆ. Ὁ Δημήτρης Σταμπόγλης ἀγαπᾷ μὲ πάθος τὴν ὁμορφὴ πατριδοῦλα του. Ἐνα κομμάτι τῆς γῆς τῆς τὸ ἀκρωτήριο Λευκάτας συνδέθηκε ὀριστικὰ μὲ τὸ ἔργο του καὶ μὲ τὴν μνήμη του. Τὸν ἀνεμοδαρμένο κακοτράχαλο βράχο ποῦ ὀλόγυρά του κοχλάζει ἀσίγαστη ἢ βαθεῖα Ἰόνια θάλασσα, βρῆκε σάν τὸ καταλληλότερο σύμβολο τῆς ἀνήσυχης καὶ πολύμοχθης ζωῆς του.

Χαίρεται τὴ Λευκάδα του καὶ νοιώθει κοντὰ τῆς ἀναπαμένος καὶ θαρρεμένος σάν τὸ μικρὸ παιδί. Μακρὰ τῆς εἶναι ὁ θλιμμένος νοσταλγός, ποῦ στέλνει μὲ τοὺς στίχους του χαιρετίσματα καὶ διαβαίνει μὲ τὴ φαντασία του ἀπὸ κάμπο σὲ κάμπο, ἀπὸ κορφή σὲ κορφή, ἀπὸ ἀκρογιαλιὰ σ' ἀκρογιαλιὰ, καὶ ρουφᾷ ἀχόρταγα τὴ πλήθιαν ἀγάλλιαση ποῦ σκορπίζει ἢ ὁμορφιά τῆς. Καὶ ποιὸς δὲν ἐνίωσε αὐτὴ τὴ νοσταλγία μακρὰ ἀπ' τὴν πατριδοῦλα του, δποια κι' ἂν εἶναι, ὅπου κι' ἂν βρίσκεται σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς γῆς μας; Ὁ ἄνθρωπος δένεται μὲ τὴ γῆ του, παίρνει μέσα του τίς γνήσιες καταβολές τῆς κι' ἀναβαπτίζεται καὶ παίρνει δύναμη πατώντας στὰ γνῶριμα χώματά του.

Ὁ Σταμπόγλης τραγουδάει τὸ νησί του σὲ ποικίλους τόνους καὶ χρώματα.

Ἡ Λευκάδα περνᾷ ὀλάκερη στοὺς στίχους του γιομάτη λεβεντιά. Τὸ φῶς κι' ἢ «γελούμενη ξαστεριά» τ' ἀνοιχτοῦ οὐρανοῦ τῆς, ἢ γαλήνη ποῦ περιχύνει μ' ὁμορφιά «τοὺς γιαλοὺς», ὁ γλυκὸς καρπός, ἢ δίφορη ἐλῆά, τοῦ κρασιοῦ ἢ ἀψάδα, οἱ λυγερὲς κοπέλλες, ἢ θαλπωρὴ τῆς χωριάτικης γωνιάς, ὅλα δίνονται ἀπλὰ καὶ χωρὶς στολίδια, χωρὶς μεγάλα πετάγματα.

Βράχια σου μονοπάτια σου
τὸν Κόντρο τὴ Λαγκάδα
ὅλα τὰ κρύβω στὴ καρδιά
ἀθάνατη Λευκάδα.

Τὸ χωριάτικο σπίτι, στὶς ἄγριες χειμωνιάτικες ὄρες, ποῦ τὰ κορμιά ξαποσταίνουν ἀπ' τὸν ἡμερινὸ μόχθο, τοῦ γιομίζουνε τὴν καρδιά πλήθιαν ἀγάπη. Τὰ κούτσουρα ὀλόγυρα στὸ τζάκι χύνουν μιὰ φλόγα καὶ στὴ δικὴ του ψυχῆ.

Δίνουνε λάμψη στὴ γωνιά,
λαμποκοπάει τὸ σπίτι
γειά σου χαρά σου ἀθάνατε
χωριάτη Λευκαδίτη.

Στὸ μεγάλο ποιημὰ του «ὁ Φρυᾶς τῶν Σφακιωτῶν» κάνει μιὰ προσπᾶ-

θεια νά ζωγραφίση τὸ τοπίο γιομάτο ἀπὸ χωριάτικες φιγοῦρες. Τὰ βαθύ-
σκιωτα γέρικα πλατάνια, τὸ κρῦο νερό, οἱ λυγερὲς χωριατοπούλες τοῦ ξανα-
θυμίζουν τοὺς νεανικοὺς τοῦ ἐνθουσιασμοῦς. Παντοῦ χαρὰ παντοῦ δουλειά,
πλουσιοπάροχη ἢ ἀπολαβή.

«Καλὴ καρδιά, πολλὴ δουλειά
στὸν ἀργαλειὸ στ' ἀμπέλι,
τρέχει ἀπ' τὸ στόμα ζάχαρη
κι' ἀπὸ τὰ χεῖλη μέλι.

Τελειώνουμε μὲ τὸ ποίημά του «Στὴ Λευκάδα» τὸ πιὸ χαρακτηριστι-
κό, ἴσως:

Ἐγὼ ἴμαι γλάρος, θάλασσα,
γιὰ μὲ ἡ Κοινωνία,
φτερά ὁ νοῦς καὶ σπίτι μου
κάθε τῆς γῆς γωνία.

Πετῶντας ρίχνω μιὰ ματιὰ
στὴ γῆ κι' ἀναρευνάω,
κάτι ποῦ θέλω κι' ἀγαπῶ
κι' ἀπ' τὴν καρδιά πονάω.

Μὰ δὲν τὸ βλέπω πουθενά!
μὲ μάτια κουρασμένα
ζητῶ γλυκὲς ἀκρογιαλές,
μέρη ἀγαπημένα.

Καὶ φτερουγίζω καὶ πετῶ
μ' ὄλη τὴ γληγοράδα,
γιὰ τὸ γλυκό μου τὸ νησί,
τὴ μάννα μου Λευκάδα.

Ἐκεῖ ποῦ γνώρισα τὸ φῶς!
τί ὄμορφ' ἀκρογάλι!
τώρα τὸ βλέπω, τὸ θωρῶ,
καὶ τ' ἀντικρύζω πάλι.

Ὅπου κι' ἂν εἶμ', ἀδιάκοπα
ἄχ! πάντα τὴ θυμᾶμαι
τὴν ὄμορφη πατρίδα μου!
κι' ὅταν γλυκοκοιμᾶμαι,

Μέσ' στ' ὄνειρό μου δλο θωρῶ
τὸ Κάστρο καὶ τὴ Γύρα,
καὶ μοῦ μυρίζ', ὅπου σταθῶ,
τῆς Ἀλυκῆς ἢ ἀλμύρα.

Παντοτεινὴ ἐνθύμηση
γιὰ τὴ γλυκειὰ Πατρίδα
χαρίζει τὴν παρηγοριά
καὶ θρέφει τὴν ἐλπίδα.

Φαινόμενο πολύμορφης όσο και αξιόλογης πνευματικής προσφοράς στα Έλληνοαμερικανικά Γράμματα αποτελεί ο Ζακύνθιος ποιητής και λόγιος Νίκος Σπάνιας, που ήλθε πρό 12ετίας στις Η. Π. με υποτροφία Αμερικανικού Πανεπιστημίου. Στην περίοδο αυτή όχι μόνο διέπρεψε στις σπουδές του, αλλά και διακρίθηκε για τη συνεργασία του στον εδώ ελληνικό τύπο, για τις θαυμάσιες διαλέξεις του και για τη θετική συμβολή του στη θεατρική μας κίνηση, ενώ παράλληλα εξέδωσε τρεις ποιητικές συλλογές και μετέφρασε αριστοτεχνικά Γάλλους, Γερμανούς, Ισπανούς ποιητές, όπως τον Απολιναίρ, Ρεμπώ, Ρίλκε, Λόρκα κ.ά. Σήμερα εργάζεται έντατικά σε μιὰ νέα μεγάλη του ποιητική σύνθεση, αναπτύσσει ποικίλη πνευματική δραστηριότητα και— από θαυμασμό κι' αγάπη προς την «Ηπ. Έστία—αρχίζει από το τεύχος της αυτό την έπαφή του με το Ήπειρωτικό κοινό...

(Νέα Υόρκη)

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΜΑΝΟΣ

MATER DOMINATRIX

Στὸν ΠΑΝΤΕΛΗ ΤΡΩΓΑΔΗ

Ἰὲ μιὰ σου πνοή
Ἡλεκτρικὰ ρόδα
ἴνυονται καὶ πάλι
ἴναρμολογοῦνται

κοινιά γλυστρᾶνε σὰν λυγμοὶ
ἴναι οἱ ἀρτηριές μου ὄρες
ἴοδ' τρέφονται μὲ πυρετὸ
ἴδυναμὸ τοῦ αἵματός μου.

ἴκκλοφορῶ σὰν τὸ νόμισμα
ἴ' ἀπ' τὸνα χέρι στ' ἄλλο πόλεις
ἴ' ἐ πολιορκοῦνε μὲ ἐξισώσεις
ἴ' ἐ χιλιάδες χημικὲς ἐνώσεις
ἴ' ἄθη ἀπὸ κατράμι ἐκλάμψεις
ἴ' νῆμες τοῦνελ καὶ συνωστισμούς.

ἴοίηση εἶναι ἕνας κόμπος ἴδρωτα
ἴν εἶναι κόμπος σύννεφου. Φτάνει.
ἴσκιὰ σου πέφτει μὲ βουλιμία
ἴνω στις πράξεις μου. Μπερδεύεται
τὰ πόδια μου. Κυκλοφορεῖ στὸ
ἴστημά μου. Κυρίαρχη καὶ
ἴητριαρχική μ' ἐξουσιάζεις
αἴ τὴν ἀκόμη σὰ νᾶμαι
σογνὸ. ἴΗ Ζωή μου ἀπόρροια
ἴς ἀγάπης σου μὲ φέρνει σὲ
ἴδιέξοδο: Δανελίζω αἰωνίως
ἴτην καρδιά μου. Δὲν ξέρω

ἴ' Ἄν κάνω καλά. ἴ' Ἀσκοῦμαι
ἴ' Στὴν ὑπομονή. ἴ' Τὴν βρῖσκω
ἴ' Πρακτικὴ σὰν γέφυρα. Δὲν
ἴ' Ξέρω ἄν κάνω καλά.

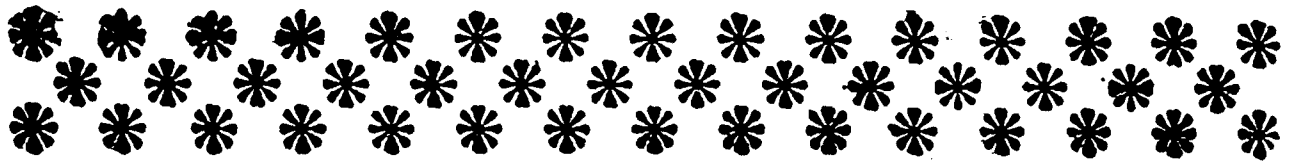
ἴ' Μεταναστεύω. Σὲ κάθε
ἴ' Διάλειμμα χαρᾶς ἢ λύπης
ἴ' ἴ' Ἡ σιωπή σου φορᾶ τὸ σχῆμα
ἴ' Μουσικῆς καὶ μου γνέφει.
ἴ' ἴ' Ἡ ἀρετὴ σου ἀπλώνεται σὰν
ἴ' ἴ' Ἡπειρος ἐμπρός μου. Σ' εὐγνω-
ἴ' [νομῶ
ἴ' Κι' ἴ' ἄς ὀδηγεῖ ἢ τέτοια σου στοργῆ
ἴ' Σὴν ἴ' ἄβυσσο τὰ βήματά μου.

ἴ' Μέσα ἀπὸ ἴ' ἔλη ὄνειρου σ' ἀνακαλῶ.

ἴ' Σκύβοντας μὲς στὸν ἴ' ὕπνο μου
ἴ' Νὰ σ' ἀποθέσω ἴ' ἕνα φιλὶ
ἴ' ἴ' Ὅχι μὲ σύγκριση καὶ ἴ' ἔπαρση
ἴ' Καθὼς φιλοῦνε τὴ σημαία
ἴ' ἴ' Ἀλλὰ μ' ἴ' ἕνα κόμπο στὸ λαιμὸ
ἴ' ἴ' Ξυπνῶ κι' εἴμαι ἴ' ἕτοιμος
ἴ' Νὰ τρέφομαι μὲ πυρετὸ
ἴ' Εἴμαι ἴ' ἕτοιμος νὰ πάλλομαι
ἴ' Σὰν ἴ' ἕνα δυναμὸ.....

ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΙΑΣ

Στροφή εἰς τὸν Ἀνδρέα Κάλβο

Χωρὶς ἱερὸς συγκινήσεις
Χωρὶς ὑψηλὸς ἐξάσεις

Χωρὶς σύμβολα μετακινώντας αἰώνια τὴν ἀξία τους
Χωρὶς νὰ σὲ βροῖσκω μέσα σὲ κάθε ἐκπυροσκορότηση
Χωρὶς νὰ καλπάζεις διαγράφοντας τροχιὲς τραγουδιοῦ
Χωρὶς ἀναμνήσεις προγόνων ἢ καπνοῦς ἀναθρόσκοντας
Ἄλλὰ μὲ τὴν χρησιμότητα τοῦ μηνιάτικου μισθοῦ μου
Τὴν ἀκλόνητην ἀσφάλεια ποὺ μοῦ γεννᾷ τὸ ξένο χοῦμα
Ντυμένος πολὺ μοντέρνα καὶ πολὺ πρακτικὰ ἄς ποῦμε
Ἕνας homo normalis

Διατρέχοντας μ' ἓνα αὐτοκίνητο σὰν δαίμονας ταχύτητας
Μὲ φόβο κι' ἠδονὴ στὰ σκέλια σὰν ἓνα ξυράφι κοφτεροῦ
Τὴν φοβερώτερη γέφυρα τοῦ κόσμου κορεμάμενη μεταξὺ
Ξηρᾶς καὶ ξηρᾶς πάνω ἀπὸ τὸ σκοτεινότετο θαλάσσιο χάσμα
Μὲ φῶτα ἀναβοσβύνοντας ὅπως οἱ ἀποφάσεις τῶν κρατῶν.

Ἐσένα συλλογίζομαι τὴν ὥραν αὐτὴ Ἀνδρέα Κάλβο
Μὲ τὰ μαλλιά σου βλασταίνοντας λαμπερὰ κι' ἄγρια
Καὶ τὴ μπέερα σου πετώντας καθὼς ἡ νύχτα αὐτὴ
Τοῦ Ἀτλαντικοῦ

Ἀνδρέα Κάλβο
Κλεισμένε ἐρμητικὰ στὸ μαῦρο χοῦμα
Χλωρὸ κι' ἀπρόσιτε καὶ πάντοτε πετώντας
Ἕμνητή

Ἀναγκασμένε νὰ παραδίνεις μαθήματα
Μοιράζοντας τὴ γλῶσσα τῆς γυναίκας σου

Κι' ἡ ἐλευθερία παθαίνει καθίζησι καθὼς τὸ νησί σου
Ἀνδρέα Κάλβο

Τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἀσπρότατα κόκκαλα ἀνακατώνονται
Μὲ σχέδια νομαρχιακὰ μικροσυμφέροντα κι' ὑπαλληλίες
Καὶ τὴν ἀέναη βαβούρα ἀπὸ βρώμικα στόματα
Ποῦ πῆγε ἡ Ἐλευθερία ἔτσι καθὼς ἐσὺ τὴν ἐφαντάσθηκες
Μέσα ἀπὸ ποιὸν ἀπύθμενο βυθὸ ἀνεβαίνει
Μέσα ἀπὸ ποιὰ βαθειὰ ρωγμὴ βράχου ἀνασαινει
Μέσα ἀπὸ ποιὰ καλώδια ἠλεκτρικὰ φορτώνει
Τὸν ἐγκέφαλό μας

Ἀνδρέα

Τὸ ὄνομάσου πλέει σὰν ἄσπρος κύκνος στὰ μελανὰ νερὰ
Μέσα ἀπ' τὶς κρῦες ἐλπίδες μου ποὺ βρῖθουν σὰν σκουλήκια

Μέσα ἀπ' αὐτὴν τὴν πρόοδο πορώδη καὶ ἐλαστικὴ σὰν σπόγγος
 Ποῦ πῆγε ἡ Ἐλευθερία Ἀνδρέα Κάλβο φεύγοντας ἀπ' τὸν τόπο σου
 Ἀσφαλῶς ὄχι στὴν Ἀμερικὴ
 Ὅπου ἡ πείνα γιὰ χρῆμα κι' ἡ διαφημιστικὴ μανία
 Ἀντικαθιστᾷ τὴν λυχνία της μὲ ἓνα λάχανο ὑψωμένο στὸ χέρι

Καὶ τέλος πάντων τί γένος εἶναι αὐτὴ ἡ Ἐλευθερία
 Ἀνδρέα Κάλβο

Συγχώρεσέ με ἐὰν ἐγὼ συνδέω τὴν ἀρετὴ μὲ τ' ὄνομά σου
 Στὸ ἔτος χίλια ἐννιακόσια ἐξήντα τέσσερα
 Ἀπαυδησμένος ἐπιπόλαιος εὐφάνταστος κι' ἀνήσυχος

Ἄλλοτε διακρίνω τὴν ἐλευθερία σου νὰ κολυμπᾷ
 Σὰν ἓνα ψάρι πάνω σὲ κῶμα σκοτεινὸ
 Ἄλλοτε νὰ παθαίνει συστολὴ καὶ διαστολὴ
 Μέσα ἀπὸ τὰ χλωρὰ μοσχοβολοῦντα σπλάχνα σου.

ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΙΑΣ

Νέα Ὑόρκη

Ἐλεγειακὸ ἀφιέρωμα στὸ νεαρὸ ἔθελοντὴ

(Στοὺς ἔθελοντές τοῦ πολέμου 1940—1941)

Ὅταν μᾶς ἀποχαιρέτησες,
 φοροῦσες τὴν ἀποθέωση θριαμβικοῦ παιάνα,
 στὰ χεῖλιά σου ἀνθίζε δροσιὰ μαργαριταρένια
 Τὰ μάτια σου, δυὸ οὐρανόφερτες δοξολογίες.
 τὸ γέλιο σου, ὀλάνοικτος ἡλίανθος.
 Στὸ φυλακτὸ τοῦ στήθους σου
 ζέστανες τὸ χῶμα τῆς πατρικῆς αὐλῆς
 μὲ τίς παρελάσεις τοῦ βασιλικοῦ καὶ τῶν γερα-
 [νιῶν.

Ὅταν ξεκίνησες, ὁ ἥλιος ἔγερνε,
 γιὰ νὰ φωτίσει τὴ μοῖρα τῶν βημάτων σου.
 Στὰ παραθύρια οἱ κοπέλλες καρφίτσωναν
 στὸ πέτο σου τὸ χαμόγελο τῆς ἀγάπης.
 Τ' ἀγρίμια σὲ θαύμαζαν ἔξω ἀπ' τίς φωλιές τους.
 Κι' ἐσὺ ἔφυγες...

Ἐφυγες γιὰ νὰ φέρεις τὴν ἀνθοφορία τῶν-
 [κρίνων.

Ἐφυγες γιὰ νὰ γεμίσεις τὴν ἱστορία μὲ θρούλους.

Ἐφυγες γιὰ νὰ ἐπρεπε.

Κι' ὅταν γύρισες
 δὲν εἶχαμε λόγια πρόχειρα
 γιὰ νὰ θρηνησοῦμε τὴ παραμόρφωση
 τοῦ ὀλύμπιου προσώπου σου.
 Δὲν θέλαμε νὰ μᾶς ταπεινώσεις τόσο.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΡΔΑΡΗΣ

Ἐλάτε νὰ σκοτώσουμε τὸ θάνατο

Κατάρρα θεολάλητη ἀπὸ τοῦ βροντόφωνου Δία τὸ στόμα
πῆρεν ἢ Ἔρις τὸ διάφορο μονοπάτι
—ἔμπειρος αἴλουρος στοῦ λόγγου τοὺς τριβόλους—
κι' ἀπὸ ψυχὴ καὶ στοχασμὸ
σ' ἄλλη ψυχὴ καὶ σ' ἄλλο στοχασμὸν
ἀντίνομα ξανάματα βάζοντας
μὰ κόκκινη μοῖραν ἔπλαθε σὲ φριχτὴ
κι' ὀλόμαυρη νύχτα τυλιγμένη
σηκώνοντας ὄργη τὸν ἄνεμο τῆς νιότης
ἐνάντια στὸν κέλητα τῶν βαρβάρων ποὺ χτυποῦσε τίς ὀπλές
στὸ λιθόστρωτο τῶν παγωμένων ψυχῶν
κι' ἔρχονταν
κεντρισμένος ἀπὸ τὴ μέθη τῆς φωτιᾶς καὶ τοῦ θανάτου.
Λεύτεροι, θεόρατα μεγάλοι γιὰ νὰ πεθαίνουν
—κυπαρίσσια ὀλόισα—σήκωσαν τ' ἀνάστημα
κι' ἔπесαν ἐκεῖνοι
γιὰ νὰ σηκώσουν προβολέα τὴν πανάρχαια λυχνία
τοῦ Μέθου τῶν ἀνθρώπων...
Ἔπесαν ἐκεῖνοι—συνεπαρτικὴ βουὴ ἀπ' τὰ σπλάγχνα τῆς Ἑλλάδας—
κοντὰ τοὺς ὄχτροι τ' ἀδέρφια
πιὸ νεκροὶ μὲ τῆς ντροπῆς τὴ γλῶσσα
χαμένοι στὸ χρόνο, τί νὰ ποῦν; Κί' αὐτοὶ καὶ κείνοι;
Τί νὰ εἰποῦν;

* * *

Βουκόλος
περνάει ὁ ἄνεμος τῆς χάλκινης ἀνασεμιᾶς
κυνηγῶντας τὸ λύκο - τέρας
παρασέροντας σταυροὺς καὶ πολυβόλα
σ' ἐγκάρδια κι' ἀνώνημη σύζευξη
τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν ἄνθρωπο. Ἐνεοὶ διερωτῶνται οἱ τάφοι.
Τὸ χέρι ποὺ κρατοῦσεν εἴστοχο μόνυβδο τὸ θάνατο
τὸ σφίγγει, ἐκεῖ στὴ σκαιὰ λιτανεία τῶν κυπαρίσσιων
τὸ χέρι ποὺ κρατεῖ τὸν ἐπίδεσμο...
Τὰ χεῖλη ποὺ πρόφεραν ματιωμένα τὴν κατάρρα
δίνουν τὸ θερμὸ φιλὶ στὸν ἀδερφὸ μὲ τὸ πολυβόλο...
Ἄν δὲν σ' ἀφανίσω ποιὸς θὰ μοῦ πει πῶς ἔζησα;
Ὁ θάνατος πεθαίνει... Ἐλάτε νὰ σκοτώσουμε τὸ θάνατο
καὶ νὰ τραγουδήσουμε τὴν ἡμέρα
ποὺ θάρθει ὁ Θεὸς νὰ περπατήσει χεροπιαστὰ μὲ μᾶς
στὴ Γῆ...!

ΠΕΤΡΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ

KAHLENBERG

Νοσταλγικό, ώραϊο και περήφανο
ὕψώνομαι πάνω ἀπ' τὴ χαρὰ τῆς Βιέννης
μέσα σὲ χᾶδι, γέλιο καὶ δάσος
κι' εἶμαι στολίδι, παλμός, χαρὰ καὶ δροσόλουστη πνοή!

Γύρω μου οὐράνια ἔκσταση,
πράσινη βλάστηση
κι' ἓνας γκριζογάλανος οὐρανὸς μὲ σκεπάζει!
Χαϊδεύουν τὰ μάτια μου τὴ μεγαλόπρεπη Βιέννη
καθὼς στοργικὰ τὴν ἀγκαλιάζουν
τὰ νερὰ τοῦ γαλάζιου Δούναβη
μὲ τὶς σμαραγδένιες ἀνταύγειες
μέσα σὲ χαρούμενο γέλιο,
πράσινες ἐλπίδες καὶ ζεστὸ χᾶδι...

Αἰῶνες κυλοῦν
κι' εἶμαι πάντα κάλεσμα, ὁμορφιὰ καὶ λάμψη!
Ὅνειρα καιρῶν, θρύλων καὶ περηφάνειας
ζωγραφίζονται μπρὸς στὰ μάτια μου
καθὼς ἀτενίζω τὴ θυγατέρα μου ν' ἀπλώνεται
νωχελικὰ καὶ νὰ λάμπει κάτω ἀπ' τὸ φῶς τοῦ ἡλίου
καὶ τὴ μαρμαρυγὴ τῶν φώτων!

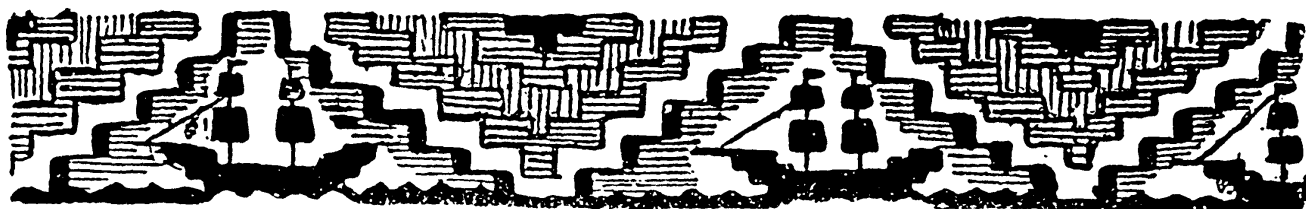
Ὅμορφη Βιέννη,
Μοῖρα κι' ἀγάπη, θρῦλος καὶ παράδοση!
Οἱ πανύψηλοι πυργίσκοι τῶν ἐκκλησιῶν
χαϊδεύουν τὸν οὐρανὸ μέσα σ' ἓνα ὑπέροχο χᾶδι.
Τὸ παλάτι τοῦ SCHÖNBRUN μιλεῖ γιὰ τὴν ἀλήθεια
καὶ τοὺς παλμούς τῆς δόξας
τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς σβησμένης χαρᾶς
τῆς Μαρίας—Θηρεσίας καὶ Φραγκίσκου—Ἰωσήφ
μέσα στὰ πλουμιστὰ κρύσταλλα,
τοὺς Βενετσιάνικους καθρέφτες καὶ τοῦ χρυσοῦ τὴ λάμψη...

Κι' ὅλα ξαποσταίνουν
κι' ἀνασταίνονται σ' ἄν ὄνειρο,
ἱκεσία, περηφάνεια κι' ἀνάσα
καθὼς βιγλίζω τὸ φαντασμαγορικὸ πανόραμα
μέσα σ' ἓνα κῶμα ἀνάμνησης,
δόξας
καὶ πάθους.

ΑΝΘΟΥΛΑ Α. ΖΟΛΔΕΡ

Αὐγούστος 1964 στὴ Βιέννη

ΛΕΑΝΔΡΟΥ ΒΡΑΝΟΥΣΗ

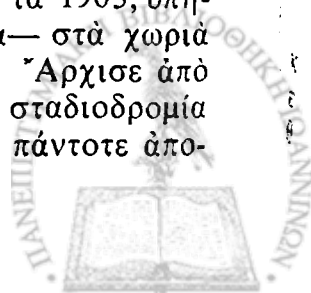
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΠΑΡΑΣ

(1887 - 1964)

Ένας συνεργάτης τής «Ήπειρωτικής Έστίας», ο Βασίλειος Μπαρᾶς (1887-1964), ἔφυγε ἀπὸ ἀνάμεσά μας γιὰ πάντα τὴ χρονιά πὺ μᾶς πέρασε. Δὲν ἦταν ἴσως γνωστὸς σὲ εὐρὺ κύκλο λογίων ὁ μακαρίτης· καὶ τὰ λιγοστὰ δημοσιεύματά του σὲ ἐπαρχιακὰ ἔντυπα δὲν ξεπέρασαν τὰ στενὰ τοπικὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ ἴδιου. Ἡ στενότερη πατρίδα του ὅμως ξέρει πόσα τοῦ ὀφείλει· κι ὅσοι ἰχνηλατοῦν καὶ περισυλλέγουν τὶς μικρὲς ψηφίδες, πὺ συνθέτουν τὴν ἱστορικὴ φυσιογνωμία τοῦ τόπου μας, ἦταν σὲ θέση νὰ ἐκτιμήσουν—κι ἐκτιμοῦσαν πραγματικά—τὴ δράση καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἀγνοῦ αὐτοῦ πατριώτη καὶ πατριδογράφου.

Τραχὺς Ἡπειρώτης, ἦταν ἀπ' τοὺς παλιοὺς ἐκείνους ξωμάχους τῆς ὑπαίθρου, πὺ ξεχέρσωναν τὰ κατσάβραχα κι ὄργωναν τὰ βουνὰ γιὰ νὰ καλυτερέψουν τὴ φύτρα τῶν ἀνθρώπων, μοιράζονταν μαζί τους τὸ πικρὸ ψωμί τῆς σκλαβιάς καὶ κοιμόνταν μὲ τὸ γκρά στὸ προσκέφαλό τους. Ρόγιαζαν τὸν ἑαυτό τους στοὺς μουχταροδημογέροντες, ὅπως περίπου κι οἱ δραγάτες, γιὰ λίγα ταγάρια γένημα, κι ἔμπαιναν στὴ δούλεψη τοῦ χωριοῦ πρόθυμοι καὶ ἱκανοὶ γιὰ ὅλα: δάσκαλοι γιὰ τὰ παιδιά, ψάλτες γιὰ τὴν ἐκκλησιά, γραμματικοὶ γιὰ τὴν κοινότητα, κοινωνικοὶ λειτουργοὶ στὴν ὑπηρεσία τοῦ συνόλου, πρῶτοι στὶς προφυλακὲς τῶν ἐθνικῶν ἀγῶνων. Ἡ ἥρωϊκὴ ἐποχὴ τῶν κομιτάτων καὶ τῶν καπετανάτων τοὺς βρῆκε βιγλάτορες στὴν ἀκριτικὴ τους ἐπικράτεια· οἱ ἀπελευθερωτικοὶ πόλεμοι τοὺς μέθυσαν μὲ ἐθνικὲς ἐξάρσεις, οἱ συμφορὲς τοὺς γονάτισαν γιὰ λίγο, οἱ ἀδικίες τοὺς πλήγωσαν βαθιά, ἡ πατρίδα ὅμως τοὺς κράτησε ὡς τὸ τέλος θεματοφύλακες στὶς ἴδιες ἐπάλλξεις. Ένας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀκρίτες ἦταν ὁ Βασίλειος Μπαρᾶς.

Εἶχε γεννηθῆ τὸ 1887 στὸ χωριὸ ^{**} Ἄνω Λεσινίτσα τοῦ Δελβίνου. Έμαθε τὰ πρῶτα γράμματα στὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ του καὶ ἐφοίτησε ἔπειτα ἕνα χρόνο καὶ στὴν Κεντρικὴ Ἀστικὴ Σχολὴ Γερμανοῦ, κοντὰ στὸ χωριό του. Τὸ 1899, δώδεκα χρονῶν, τὸν πῆρε κοντὰ του στὴν Ἀθήνα ὁ πατέρας του. Ὁ ἀπόδημος ἐκεῖνος Ἡπειρώτης, πὺ ἔφερε ἀπ' τὴ σκλαβωμένη πατρίδα τὸ μικρὸ Βασίλη στὴν πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, γιὰ νὰ μοιραστῆ μαζί του τὸ πικρὸ ψωμί τῆς ξενητείας, ἀντὶ νὰ τοῦ φορέσῃ τὴν ποδιά καὶ νὰ τὸν βάλῃ σ' ἕνα «ἀργαστήρι» ἢ σὲ κάποιον φούρνο νὰ δουλεύῃ, εἶδε τὴν κλίση τοῦ μικροῦ στὰ γράμματα καὶ τὸν ἔβαλε πάλι στὸ σχολεῖο. Έτσι ὁ Βασίλειος Μπαρᾶς τελείωσε τὸ Γ' Γυμνάσιο Ἀθηνῶν, στὴν Πλάκα, καὶ γύρισε στὴν τουρκοκρατούμενη τότε πατρίδα του γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς δάσκαλος καὶ ἐμψυχωτῆς τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν ὑποδούλων. Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ 1903, ὑπηρετήσῃ ὡς δάσκαλος μισὸ αἰῶνα σχεδόν—44 ὀλόκληρα χρόνια—στὰ χωριά τοῦ Δελβίνου, τῆς Χειμάρρας, τοῦ Πωγωνιοῦ καὶ τῶν Φιλιατῶν. Ἀρχισε ἀπὸ τὰ κοινοτικὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς τουρκοκρατίας καὶ συνέχισε τὴ σταδιοδρομία του στὰ δημόσια σχολεῖα τῆς ἐλληνικῆς Ἠπείρου μὲ τὸν ἴδιον πάντοτε ἀποστολικὸ ζῆλο τῶν παλιῶν Διδασκάλων τοῦ Γένους.

Ύπηρετησε ως δάσκαλος: τὸ 1093-1904 στὸ Λούκοβο τῆς Χειμάρρας, τὴν ἐπομένη χρονιά στὸ Κούδεσι τῆς ἴδιας ἐπαρχίας, τὸ 1905-6 στὴ γενέτειρά του Ἴνω Λεσινίτσα (Δελβίνου), τὸν ἄλλο χρόνο στὴ Δίβρη (Δελβίνου), τὸ 1907-8 στὸ Πικέρνι τῆς Χειμάρρας, ἔπειτα δυὸ χρονιᾶς (1908-1910) στὴν Ἴνω Λεσινίτσα, δυὸ χρονιᾶς (1910-12) στὸ Καινούργιο τοῦ Δελβίνου, μιὰ χρονιά (1912-13) στὴν Κάτω Λεσινίτσα, κι ἄλλη μιὰ (1913-14) στὸ Καινούργιο. Τὰ χρόνια 1914-1916 ὑπηρετήσε στὸ στρατὸ καὶ συνέχισε ἔπειτα τὴ διδασκαλικὴ του ὑπηρεσία στὴν ἐλληνικὴ πλέον Ἡπειρο: Τέσσερα χρόνια (1916-1920) στὸ Μαυρόπουλο Πωγωνίου, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1920 στὴν Προσβάλα Μαλακασίου (ὅπου λειτουργοῦσε θερινὸ δημοτικὸ σχολεῖο), ἕξι χρόνια (1920-26) στὴ Γλοσύτα Φιλιατῶν, δεκαπέντε χρόνια (1926-1941) στὸ Ἄσπροκλήσι (Λιντίζντα) Φιλιατῶν κι ἑπτὰ χρόνια (1941-1947) στὸ Γαρδίκι Φιλιατῶν, ἀπ' ὅπου ἀπεχώρησε, ἀπόμαχος πλέον, μετὰ ἀπὸ 44 χρόνια διδασκαλικῆς ὑπηρεσίας, κι ἦρθε κι ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἀθήνα (1947).

Εἶχε λάβει ἐνεργὸ μέρος στὸν Βορειοηπειρωτικὸ Ἄγωνα τοῦ 1914 καὶ διηγόταν μὲ καμάρι λεπτομέρειες ἀπὸ τὶς μάχες ποὺ ἔγιναν τότε στὸ Πιτσάρι,

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΗΑΡΑΣ
(1887—1964)

στὸ Μιντάρι, στὴν Κολόνια, στὸ Γκολέμι, στὸ Προγονάτι, στὴ Νιβίτσα, μάχες στὶς ὁποῖες εἶχε πολεμήσει ὡς ἐπιλοχίας τοῦ 3ου Λόχου τοῦ Συντάγματος Δελβίνου μὲ διοικητὴ τὸν ἥρωα, ὅπως τὸν ἔλεγε πάντοτε, συνταγματάρχη Βλάση Καραχρίστο, ποὺ ἔπεσε ἀργότερα στὶς μάχες τοῦ Σαγγαρίου.

Μετὰ τὸ 1916, ἐκπατρισμένος πιά, ἐξακολουθοῦσε νὰ παρακολουθῆ ἀπὸ τὴν παραμεθόρια ἀκριτικὴ σκοπιά του τὴν τύχη τῶν ὁμογενῶν του ποὺ εἶχαν ἀπομείνει ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Κι ὅταν τὸ 1934 ἄρχιζε τὸ κλείσιμο τῶν ἐλληνικῶν σχολείων τῆς Βορ. Ἡπείρου, ὁ Βασίλειος Μπαρᾶς τροφοδοτοῦσε τὸν δημοσιογραφικὸν ἀγῶνα μὲ ἀποκαλυπτικὰ στοιχεῖα καὶ πύρινα ἄρθρα κατὰ τῶν ἀνθελληνικῶν μέτρων τοῦ Ἀχμέτ Ζώγου. Πολλὰ ἀπὸ τὰ σημειώματα καὶ τὰ ἄρθρα του ἐκεῖνα, ποὺ δημοσιεύονταν στὶς μικρὲς τοπικὲς ἐφημερίδες «Ἡπειρωτικὸν Μέλλον» (Ἀθηνῶν), «Θεσπρωτία» καὶ «Πανθεσπρωτικὴ» (Φιλιατῶν), πέρασαν τότε καὶ στὶς στήλες τοῦ ἀθηναϊ-

κου τύπου. Μεγάλες καθημερινὲς ἐφημερίδες τῆς πρωτεύουσας τὰ ἀναδημοσίευαν ἐκτιμῶντας τὴν πληροφοριακὴ τους ἐνημέρωση καὶ τὴν ἀγωνιστικὴ τους θέρμη.

Ἄν καὶ δημοσιογραφοῦσε ἀνώνυμα, οἱ ἐνέργειές του ἐκεῖνες τοῦ στοίχι-

σαν άκριβά, γιατί τὰ ἑλληνοαλβανικά σύνορα ἦταν κλειστά γι' αὐτὸν ἐπὶ πολλὰ χρόνια κι ἀναγκάστηκε νὰ ἐγκαταλείψη κτήματα κι ἄλλα περιουσιακὰ στοιχεῖα ποὺ εἶχε στὴ γενέτειρά του. Ὁ μεγάλος καημὸς του ὅμως ἦταν τὰ «χαρτιά» του —παλιὰ χειρόγραφα, ἱστορικὰ ἔγγραφα, τετράδια ὅπου κατέγραφε τραγούδια, ἐπιγραφές, ἐνθυμήσεις κι ὅ,τι ἄλλο μάζευε ἀπὸ τὰ χωριά, τὶς ἐκκλησιές καὶ τὰ μοναστήρια τῆς περιοχῆς—«χαρτιά» ποὺ πάντα ὄνειρευόταν νὰ πάη νὰ τὰ ξαναβρῆ. Ἡ φασιστικὴ εἰσβολὴ τοῦ 1940, ποὺ τὸν βρῆκε στὰ παραμεθόρια, ὁ πόλεμος, ἡ διπλὴ κατοχὴ, τὰ δύσκολα μεταπελευθερωτικὰ χρόνια τοῦ ἐπεφύλασσαν νέες περιπέτειες, καὶ τὸν πότισαν ἀρκετὲς πικρίες—πληγὲς ποὺ ἄργησαν νὰ ἐπουλωθοῦν. Νηφάλιος πάντα, τὰ δέχτηκε ὅλα μὲ καρτερία. Ὁ ἀγνὸς πατριωτισμὸς του ποτὲ δὲν ξέπεσε σὲ μισαλλόδοξους φανατισμοὺς καὶ σὲ φυλετικὰ μίση.

* * *

Δὲν ἦταν εἴκοσι χρονῶν, ὁ νεαρὸς δάσκαλος τῶν χωριῶν τῆς Χειμάρας καὶ τοῦ Δελβίνου, ὅταν ἄρχισε νὰ καταγράφη ἔθιμα καὶ δημοτικὰ τραγούδια, ν' ἀντιγράφη ἐπιγραφές καὶ ἐνθυμήσεις, νὰ μαζεύη παλιὰ ἔγγραφα καὶ χειρόγραφα, νὰ συγκεντρῶνῃ καὶ νὰ μελετᾷ τὰ λαογραφικὰ καὶ ἱστορικὰ κειμήλια τοῦ τόπου του. Ἀπὸ τὰ 1905 χρονολογεῖται τὸ πρῶτο του δημοσίευμα—ἓνα λαογραφικὸ σημείωμα στὴν ἡπειρωτικὴ ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν «Πύρρος». Ἀκολουθοῦν, στὴν ἴδια ἐφημερίδα, μιὰ σειρά δημοτικὰ τοαγούδια καὶ ἡ παρουσίαση ἐνὸς ἱστορικοῦ ἔγγράφου: «*Κάνομε θύμηση ἐμεῖς τὰ δυὸ χωριά, Δρόβιανῖτες, κάτω καὶ ἀπάνω μαχαλάς, καὶ Ἀπάνω Λεσινίτσα... Εἶχαμαν ἀκόλταχτο τὸ σύνορό μας ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ μερχοῦμ Μουσταφᾶ πασᾶ... Πάησαμεν καὶ ἐπαρακαλέσαμεν τὸν ἀφέντη μας τὸν πολυχρονημένον Σελήμπεγη... Καὶ ἐδιαβήκαμε στὸ σύνορο μὲ τὸ εὐαγγέλιο καὶ τὸ ἐπατήσαμεν τὸ σύνορο ὄλο...*». Ἡ ἐπίσημανση καὶ ἡ διάσωση τοῦ παλιοῦ αὐτοῦ ἔγγράφου δείχνει πὼς ὁ εἰκοσάχρονος κοινοτικὸς δάσκαλος εἶχε ἤδη τὸ αἰσθητήριο τοῦ ἱστοριοδίφῃ. Κάτω ἀπὸ τὸ ἄρθρο ἐκεῖνο ἡ ἐνδειξη: «*Ἐγγραφον ἐν Δίβρη τῆς Ἡπείρου, τῆ 29 Ἰανουαρίου 1937*»... Ἀπὸ τότε, μὲ μακρὰ διαλείμματα σιωπῆς, ἀλλὰ χωρὶς διακοπὴ, ὁ Βασίλειος Μπαρᾶς ἔκανε κατὰ καιροὺς τὴν ἐμφάνησή του σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ, παρουσιάζοντας πάντα κάτι ἀπὸ τὰ περασμένα τοῦ τόπου του, ἀναχνεύοντας τὰ παλιὰ, ἀλλὰ καὶ προσθέτοντας κάθε φορὰ τὴν ἔγκυρη μαρτυρία τῶν ζωντανῶν παραδόσεων, μέσα στὶς ὁποῖες ζοῦσε καὶ ἀνέπνεε. Ἔτσι κατέλαβε κι αὐτὸς μιὰ θέση στὴ χορεία τῶν παλιῶν δασκάλων καὶ τοπικῶν λογίων, ποὺ ἐπιστράτευαν τὶς μικρὲς τοὺς δυνάμεις γιὰ νὰ διασώσουν τοὺς λαογραφικοὺς καὶ ἱστορικοὺς «θησαυροὺς» τῆς ἀγαπημένης τοὺς ἐπαρχίας, γεμίζοντας ἐφημερίδες, περιοδικὰ, τοπικὰ ἡμερολόγια καὶ ἄλλα ἔντυπα μὲ ποικίλα δημοσιεύματα—ὕλικὸ βέβαια, ὄχι πάντοτε πρώτης διαλογῆς, ἀνεπεξέργαστο ἢ ἀμέθοδα παρουσιασμένο, ἂν ὄχι καὶ παρερμηνευμένο κάποτε, πάντως ὅμως ὑπολογίσιμο καὶ συχνὰ σημαντικὸ γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ διερεύνηση τοῦ Ἡπειρωτικοῦ παρελθόντος. Τὸ ὕλικὸ αὐτὸ, πρὶν τὸ προσπεράσει ἡ σημερινὴ ἔρευνα, δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀγνοήσει.

Παραθέτω μιὰ ἀναγραφὴ τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Βασιλείου Μπαρᾶ. Δὲν εἶναι ἴσως πλήρης, καὶ μερικὰ λήμματα μποροῦσαν νὰ συμπληρωθοῦν μὲ ἀκριβέστερες ἐνδείξεις. Καὶ ἔτσι δοσμένη, ὅμως, δὲν εἶναι ἀχρηστὴ, νομίζω.

- 1.—**Ὁ Ἅγιος Βασίλειος ἐν Ἡπείρῳ** [λαογραφικὸ σημείωμα], ἔφημ. «Πύρρος» (Ἀθηνῶν), Δεκέμβρ. 1905.
- 2.—**Ἐνα ἱστορικὸν ὀροθητικὸν ἔγγραφον** [καθορισμὸς συνόρων ἀνάμεσα στὶς κοινότητες Δρόβιανης καὶ Λεσινίτσας, τοῦ ἔτους 1800], ἔφημ. «Πύρ-

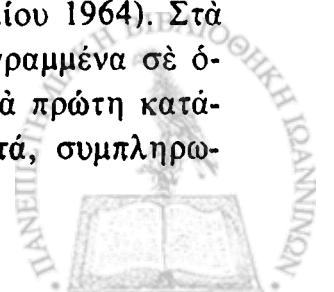
- ρος» (Ἀθηνῶν), ἀριθ. 203 καὶ 204, τῆς 15 καὶ 22 Μαρτίου 1907. Πληρέστερη δημοσίευση στὸν ἀριθ. 4.
- 3.—**Δημοτικὰ τραγούδια**, δημοσιευμένα σὲ πολλὰ φύλλα τῆς ἐφημ. «Πύρρος» τῶν ἐτῶν 1907 καὶ 1908. Σὲ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἡ ἔνδειξη «Συλλέκτης Β. Μπ.».
- 4.—**Λεσινίτσα, Δρόβιανη, Ἀλῆς καὶ βαλιδὲ σουλτάνα**, ἐφημ. «Θεσπρωτία» (Φιλιατῶν) 3, 10, 17, 24 Αὐγ. 1932. Ἀναδημοσίευση στὴν ἐφημ. «Ἡπειρωτικὸν Μέλλον» (Ἀθηνῶν) 1934, καὶ στὸ περιοδ. «Βόρειος Ἡπειρος» τοῦ 1936 (Πρβλ. ἀριθ. 48).
- 5.—**Ἡ διδασκομένη ὕλη εἰς τὰ ἀνώτερα σχολεῖα τοῦ 10' αἰῶνος**, ἐφημ. «Θεσπρωτία» (Φιλιατῶν) 1933-1934 (σὲ πολλὰς συνέχειες). Προβλ. πιὸ κάτω ἀριθ. 47.
- 6.—**Ἡθὴ καὶ ἔθιμα τῆς πρωτοχρονιάς**, ἐφημ. «Ἡπειρωτικὸν Μέλλον» (Ἀθηνῶν), Δεκέμβρ. 1934.
- 7.—**Λεσινίτσα, Δρόβιανη καὶ Κουκάτες**, ἐφημ. «Θεσπρωτία», 22 Μαΐου 1935.
- 8.—**Δωδεκάημερα - πρωτοχρονιά**, ἐφημ. «Ἡπειρωτ. Μέλλον», Δεκέμβρ. 1935.
- 9.—**Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν τῇ τοπαρχίᾳ Δελβίνου (1680 - 1914)**, περιοδ. «Βόρειος Ἡπειρος» (Ἀθηνῶν), 1935.
- 10.—**Ἡ Παναγιὰ τῆς Λεσινίτσας**, [ἱστορικὸ σημεῖωμα], περιοδ. «Βόρειος Ἡπειρος», 1937.
- 11.—**Ἐνα ἱστορικὸν ἔγγραφον τῶν 16 χωρίων τοῦ Τσαμαντᾶ [1864]**, ἐφημ. «Ἡπειρωτ. Μέλλον», Μάρτ. 1937.
- 12.—**Ἐπισκοπὴ Δρυϊνουπόλεως**, ἐφημ. «Ἡπειρωτ. Μέλλον», Αὐγ. 1938.
- 13.—**Ἡ τοπαρχία Δελβίνου**, στὸ ἡμερολόγιον «Ἡπειρωτικὰ» τοῦ Μ. Οἰκονομίδου, ἔτος Α' (1938) σελ. 310-314.
- 14.—**Παρατηρήσεις περὶ Ἰωακείμ τοῦ Χίου**, ἐφημ. «Κραυγὴ» (Ἰωαννίνων) 1940.
- 15.—**Ὁ καλόγηρος Σομουήλ**, Ἐφημ. «Ἡπειρωτικὰ Νέα» (Ἀθηνῶν), Μάρτ. 1946 καὶ ἐφημ. «Βόρειος Ἡπειρος», 25 Αὐγ. 1946.
- 16.—**Κοσμάς ὁ Αἰτωλός**, περιοδ. «Ἡπειρωτικὴ Ζωὴ» (Ἀθηνῶν), τευχ. 5, Σεπτ. 1946, σελ. 8.
- 17.—**Οἱ Φιλιάτες**, ἐφημ. «Θεσπρωτικὰ Νέα» (Ἀθηνῶν), 15 Φεβρ. 1950.
- 18.—**Ἡ Παρυμυθία**, ἐφημ. «Θεσπρωτικὰ Νέα» (Ἀθηνῶν), 15 Ὀκτωβρ. 1950.
- 19.—**Περίπατοι στὰ Πανωχώρια (Φατήρη—Λιά—Τσαρακλιμάνι)**, «Θεσπρ. Νέα» (Ἀθηνῶν), 15 Νοεμβρ. 1950.
- 20.—**Μαυρονέρι—Ἀη Νικόλας—Ἄγιοι Πάντες—Πόβλα**, «Θεσπρωτικὰ Νέα», 1 Δεκ. 1950.
- 21.—**Ἀσπροκλήσι**, «Θεσπρωτικὰ Νέα», 15 Δεκ. 1950.
- 22.—**Τσαμαντᾶ—Καμύτσιανη**, «Θεσπρωτικὰ Νέα», 1 Ἰανουάρ. 1951.
- 23.—**Μπαμπούρι**, «Θεσπρωτικὰ Νέα», 15 Ἰανουαρ. 1951.
- 24.—**Γαρδίκι—Βορτόπια—Λίστα Κουρεμάδι**, «Θεσπρωτικὰ Νέα», 15 Μαρτίου 1951.
- 25.—**Κωστάνα**, «Θεσπρωτικὰ Νέα», 31 Μαρτίου 1951.
- 26.—**Λύκου—Μπράνια**, «Θεσπρωτικὰ Νέα», 15 Ἀπριλ. 1951.
- 27.—**Λεφτοκαρυὰ—Ραβενή**, «Θεσπρωτικὰ Νέα», 1 Ἰουνίου 1951.
- 28.—**Βρυσούλα—Μαλούνι**, «Θεσπρωτικὰ Νέα», 15 Ἰουνίου 1951.
- 29.—**Κεραμίτσα**, «Θεσπρωτικὰ Νέα», 1 Ἰουλ. 1951.
- 30.—**Κοκκινολιθάρι—Ἀη Μηνᾶς—Νεοχώρι**, «Θεσπρωτικὰ Νέα», 1 Νοέμβρ. 1951.
- 31.—**Λίμποβο—Ἄνω καὶ Κάτω Ξέχωρο—Λαμποβίστρα—Λάμποβο**, «Θεσπρωτικὰ Νέα», 1 Δεκ. 1951.

- 32.—**Περίπατοι στα Κατωχώρια (Σαγιάδα)**, «Θεσπρωτικά Νέα», 1 Μαΐου 1952.
- 33.—**Πλαίσιον**, «Θεσπρωτικά Νέα», 20 'Ιουλίου 1952.
- 34.—**Γηρομέρι—Πατριαρχική έξαρχία αὐτοῦ**, «Θεσπρ. Νέα», ἀριθ. 129 - 131, 5 'Οκτ. - 1 Νοεμβρ. 1952.
- 35.—**Πανοχωρίσιοι ἥρωες: Σαμουήλ Κουγκιώτης—Καπετὰν Ντομάρης**, «Θεσπρ. Νέα», 1 Φεβρ. 1952.
- 35α.—**Θρῦλοι γιὰ τὴ Μονοβύζα**, ἐφημ. «Πανηπειρωτικὸς Ἄγών», ἔτος Α', ἀρ. 1, Ἀθῆναι 25 Φεβρ. 1954.
- 36.—**Πρόδρομοι τοῦ Εἰκοσιένα** (Σαμουήλ ὁ Κουγκιώτης, Ματθαῖος Δρυϊνουπόλεως, Σοφιανός, Παπα-γιάννης), περιοδ. «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» Γ' (1954), σ. 245 - 249, 373 - 376.
- 37.—**Ἡ Παιδεία στὴ Βόρειο Ἡπειρο**, ἐφημ. «Βορειοηπειρωτικὸς Ἄγών (Ἀθηνῶν) 1958 - 1959 (σὲ πολλὰς συνέχειες).
- 38.—**Ἐπισκοπὴ Χειμάρρας καὶ Δελβίνου**, ἐφημ. «Βορειοηπειρ. Ἄγών 1959 - 1960 (σὲ 9 συνέχειες).
- 39.—**Καλόγηρος Σαμουήλ ὁ Βορειοηπειρωτῆς**, ἐφημ. «Βορειοηπειρ. Ἄγών» 31 Μαρτίου 1960.
- 40.—**Περίπατοι στὰ Κατωχώρια (Ἡ Σίδερη)**, ἐφημ. «Θεσπρωτικὰ Νέα» (Ἀθηνῶν), Ἀπρίλ. - Ἰουν. 1960.
- 41.—**Θεσπρωτοὶ λαογράφοι** (Χριστόδ. Βαξοβάνος, Νικ. Νίτσος, Χρ. Παπασταύρου), ἐφημ. «Θεσπρωτικὰ Νέα» 15 Ἰουλ. 1960.
- 42.—**Κριτικὰ σημειώματα** [γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Πύρρου Μπαμίχα περὶ Δελβίνου], ἐφημ. «Βορειοηπειρωτ. Ἄγών» 31 Αὐγ. 1960.
- 43.—**Ἀγροτικὰ κινήματα τοῦ 19ου αἰῶνα στὴ Βόρειο Ἡπειρο**, ἐφημ. «Βορειοηπειρωτ. Ἄγών», Ἰούλ. - Σεπτ. 1961.
- 44.—**Ὁ δράκος τοῦ Μεσοποτάμου Δελβίνου**, ἐφημ. «Πρωϊνὸς Λόγος» (Ἰωαννίνων) 23 Σεπτ. 1961.
- 45.—**Ἡ καταγωγὴ τοῦ Σαμουήλ Κουγκιώτη**, ἐφημ. «Θεσπρωτικὰ Νέα» (Ἀθηνῶν), 15 Ἰαν. 1962.
- 46.—**Ἀγροτικὰ κινήματα ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἐνα σοβαρὸ ἀγροτικὸ ξεσκήωμα τῶν 5 χωριῶν τοῦ Δελβίνου καὶ 16 τῶν Φιλιατῶν (1862 - 1866)**, ἐφημ. «Θεσπρωτικὰ Νέα» (Ἀθηνῶν) ἀπὸ 1 Αὐγ. 1960 μέχρι 5 Ἀπρίλ. 1964 σὲ 45 περίπου συνέχειες (δὲν ὀλοκληρώθηκε).
- 47.—**Ἡ διδασκομένη ὕλη εἰς τὰ ἀνώτερα σχολεῖα ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἐνα ἀξιόλογον χειρόγραφον τοῦ 10' αἰῶνος**, περιοδ. «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» ΙΑ' (1962) σ. 465 - 475. (Πρβλ. ἀριθ. 5).
- 48.—**Λεσινίτσα—Δρόβιανη (Ἄλῆς καὶ βαλιδέ σουλτάνα)**, περιοδ. «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», ΙΒ' (1963) σ. 388 - 391. (Πρβλ. ἀριθ. 4).

Μέσα στὰ ἐξήντα περίπου χοόνια, πὺ μεσολαβοῦν ἀπὸ τὸ πρῶτο ὡς τὸ τελευταῖο του δημοσίευμα, ὁ Βασίλειος Μπαρᾶς ἔγραψε ἀσφαλῶς κι ἄλλα, πὺ μᾶς διαφεύγουν καὶ λείπουν ἀπὸ τὸν κατάλογό μας.

Τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ ὁ σεβάσιμος πρεσβύτης τὰ εἶχε ἀφιερῶσει σὲ μιὰ ἐπίπονη προσπάθεια νὰ δαμάσῃ τὸ ὑλικὸ πὺ εἶχε μαζέψει —καὶ μάζευε συνεχῶς—γιὰ νὰ τὸ παρουσιάσῃ συγκεντρωμένο σὲ βιβλίο μὲ τὸν γενικὸ τίτλο «Ἡ τοπαρχία Δελβίνου». Σκυμμένον στὰ χειρόγραφα τὸν βρῆκε ἡ ἐγκεφαλικὴ σαμφορήση πὺ τὸν ὠδήγησε στὸν τάφο (10 Ἰουλίου 1964). Στὰ κατάλοιπά του βρέθηκαν ὠρισμένα κεφάλαια τοῦ βιβλίου τοῦ γραμμένα σὲ ὀριστικὴ ὀπωσδήποτε μορφή καὶ δακτυλογραφημένα, ἄλλα σὲ μιὰ πρώτη κατάσταση διαμορφωμένα, καὶ πολὺ ἀνεπεξέργαστο ὑλικό. Ὅλ' αὐτὰ, συμπληρω-

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Θεολόγου—Καθηγητοῦ

ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΙ

Τὸ ἀποκορύφωμα τῶν θλίψεων καὶ τῶν πόνων τοῦ μεγάλου μας Λυτρωτοῦ πλησιάζει. Ἐὰν ὀλόκληρη ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξε ἀδιάκοπη συνέχεια ἀγωνίας καὶ διωγμῶν γιὰ τὴν δική μας σωτηρία, οἱ τελευταῖες του ὅμως ἡμέρες, τοῦ σεμνῆ ἀνάμνησι θὰ τελέσουμε τῇ Μεγάλῃ Ἑβδομάδᾳ, ἀποτελοῦν συμπύκνωσι τῶν πόνων καὶ τῶν θλίψεων τῆς μεγάλης του ψυχῆς καὶ ἔχουν ὑπέροχο μεγαλεῖο τραγικότητος καὶ ὀδύνης, πίκρας καὶ θεικῆς ἐγκαρτερήσεως.

Οἱ πιστοὶ χριστιανοὶ θὰ τρέξουν στοὺς ἱερούς μας ναοὺς, ὅπου οἱ χαρακτηριστικὲς ψαλμωδίες μὲ τὰ ἰδιόμελα, τοὺς κανόνες, τοὺς κατανυκτικοὺς ψαλμούς, τὰ θεσπέσια λόγια τῶν προφητῶν καὶ τὶς κατάλληλες εὐαγγελικὲς περικοπὲς τὶς ἡμέρες αὐτές, συνθέτουν ἀτμόσφαιρα δέους καὶ πάθους, πού δονεῖ τὶς ψυχὰς καὶ σκορπίζει ρίγη ἱερῆς συγκινήσεως.

Ἄς παρακολουθήσουμε τὸν Ἰησοῦν βῆμα - βῆμα, μέσ' τὸν ἀνθισμένο κῆπο τῆς Γεθσημανῆς, ἀνοίγοντας τὴν αὐλαία στὴν πρώτη πρᾶξι τοῦ μεγάλου Δράματος.

Τὸ βράδυ τῆς Μεγάλῃς Πέμπτης, ἀφοῦ συνδείπνησε μὲ τοὺς μαθητὲς στὸ «μέγα ἐστρωμένον ἀνώγειον» καὶ τοὺς παρέδωσε τὶς τελευταῖες του συμβουλές, ἀφοῦ ἔψαλε μαζύ τους, ὅπως συνήθιζαν οἱ Ἰουδαῖοι, «ἐξῆλθε—λέγουν οἱ Εὐαγγελισταὶ—σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ» (Ἰωάν. 18, I κλπ), καὶ τότες ἄλλες βραδυές, «κατὰ τὸ ἔθος».

Ἀπρίλης μῆνας καὶ νύχτα! Στὸ μυρωμένο κῆπο τῆς Γεθσημανῆς, μέσα στὴ σιγαλιὰ καὶ τὴν γαλήνη. Τ' ἀστέρια ψηλὰ ρίχνουν τρεμάνενο φῶς κάτω στὴ γῆ, πού γλυστῶ μέσ' στὰ φυλλώματα τῶν δέντρων δίδοντάς τους παράξενες σιλουέττες, κι' ἀπροσδιόριστα τερετίσματα ἀπὸ μακρὰ ὑπογραμμίζουν μᾶλλον τὴν ἀπόλυτη νέκρα τῆς νύχτας. Εὐωδιὲς γεμάτες σύγχυσι καὶ μυστήριον βυθίζουν τὴν ψυχὴ σ' ἓνα δέος, σ' ἓναν ἄυλο φόβο πού νοιώθεις ξαφνικὰ ὅλη σου τὴν μηδαιμινότητα μπροστὰ στὸ ὁμορφο μεγαλεῖο τῆς Δημιουργίας. Ἐλαφρὸ, δροσερὸ ἀεράκι, ἡ πρώτη ἀρωματισμένη θαλπωρὴ τοῦ Ἀπρίλη, ἀποτινάζει τὴν νάρκη στὴ φύσι κι' ἀπομακρύνει τὴν τυραννία τοῦ χειμῶνα.

Νύχτα! Στὰ μαῦρα δίχτυα τοῦ σκοταδιοῦ μπλεγμένος στέκει κάπου ὁ Θεάνθρωπος μαζύ μὲ τοὺς ἀπλοϊκοὺς μαθητὲς του. Ἡ δισυπόστατη, ἀνθρωποθεϊκὴ μορφή του, ὅσο πάει καὶ κλείνει πὶδ σταθερὰ πρὸς τὸ θεῖον στοιχεῖον. Τὸ ἰλαρὸ του βλέμα πλανιέται πέρα—μακρὰ, σὲ ἄλλους κόσμους, στοὺς κόσμους τῆς ἀλήθειας, στοὺς κόσμους τῆς δικαιοσύνης. Γύρω του οἱ ἕνδεκα Ἀπόστολοι—στὸ Δεῖπνο εἶχε φύγη ὁ προδότης—κρεμοῦν πάνω του τὴν ματιά τους μὲ κατάνυξι, ἐνῶ ρίγη ἀπροσδιόριστα διατρέχουν τὸ σκληραγωγημένο κορμί τους. Καὶ ἡ ἀτ-

μένα ἴσως καὶ μὲ μερικὰ σκόρπια δημοσιεύματα, μποροῦν ν' ἀποτελέσουν τὸ βιβλίον πού ὄνειρευόταν ὁ μακαρίτης. Τὰ παιδιὰ του μᾶς τὸ ὑπόσχονται. Θὰ εἶναι τὸ καλύτερο μνημόσυνο καὶ ἡ χρησιμώτερη προσφορὰ στὴ μνήμη τοῦ Βασιλείου Μπαρᾶ.

μόσφαιρα κρατάει σάν καινούργιος Ἄτλαντας μυθικός τὸ βάρος τοῦ Σύμπαντος κόσμου, πὸ στέκει μολύβι πάνω στὴν ψυχὴ τους. Ὡ πόσο μελαγχολικὴ στιγμή! Προαισθάνονται κάτι τὸ μεγάλο, κάτι τὸ τραγικὸ καὶ κοσμοϊστορικὸ μαζύ.

Καὶ Ἐκεῖνος;

Ὡ Ἐκεῖνος, γνωρίζει καλὰ τὴν βούλησι τοῦ Πατρὸς. Γνωρίζει ὅτι ἔφθασε πιά ἡ ὥρα γιὰ τὴ συντέλεσι τοῦ θείου Δράματος, ἔφθασε πιά ἡ ὥρα νὰ ἐκπληρωσῆ τὴν μεγάλη του ἀποστολή· «ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα» νὰ λυτρώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, τοῦ Διαβόλου, τοῦ θανάτου. Γνωρίζει τὸν σταυρὸν πὸ τὸν περιμένει εἰς τὸν «Κρανίου τόπον», γνωρίζει ἀκόμα αὐτόν, πὸ τὸν ἐπώλησε «νοσήσας φιλαργυρίαν», αὐτοὺς πὸ θὰ τὸν βασανίσουν καὶ θὰ τὸν περιγελάσουν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἄννα, τοῦ ἀρχιερέα Καϊάφα, εἰς τὸ πραιτώριον τοῦ ἄβουλου Πιλάτου. Ὅλα τὰ προγνωρίζει. Ἡ ἡρεμία τῆς νύχτας καὶ οἱ ἀπανωτὲς πένθιμες σκέψεις, τίς ὁποῖες ἡ γνῶσι προκαλοῦσε, πῶς σὲ λίγο θὰ παραδοθῆ εἰς τὸν ἄγριον Ἰουδαϊκὸν συρφετό, κατέστησαν τὴν καρδιά του λυπημένη, περίλυπη μέχρι θανάτου· «περίλυπος ἔστιν ἡ ψυχὴ μου» εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς του—περίλυπος μέχρι θανάτου.

Νοιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ προσευχηθῆ, καὶ ἀφοῦ πῆρε μαζύ του 3 ἀπὸ τὸν ὄμιλον τῶν μαθητῶν, ἀπομακρύνεται λίγο «ὡσεὶ λίθου βολὴν» κλίνει τὰ γόνατα «ἔπεσε κατὰ πρόσωπον ἐπὶ τῆς γῆς» καὶ προσεύχεται καὶ παρακαλεῖ. Ἡ καρδιά του ραγίζεται καὶ «γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσηύχετο». Πνίγεται ἓνα πικρὸ παράπονον πὸ νοιώθει ὁ Ἀθῶος, ὁ Τέλειος, ὁ Ἀναμάρτητος καὶ μιὰ ὑπέρτατη ἐπίκλησι ξεπηδᾷ ἀπὸ τὰ χεῖλη του: «Ὡ Πάτερ, παρελθέτω ἀπὸ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο». Ὁχι βέβαια γιὰτὶ ὁ Χριστὸς μας πραγματικὰ ζητοῦσε ν' ἀποφύγῃ τὸν θάνατον, ἀφοῦ ἀκριβῶς δι' αὐτόν εἶχεν ἔλθει «δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ τοῦ κόσμου», ἀλλὰ διότι, τὴν στιγμή ἐκείνη, ὀλόκληρο τὸ βάρος τῆς μεγάλης ἐνοχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὄλων τῶν αἰώνων ἐπίεξε καὶ συνέθλιβε τὴν ἁγίαν καὶ ἀθῶαν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ὅποιος δὲν ἐγνώριζεν ἁμαρτίαν «ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι Αὐτοῦ». Καὶ τόση ἦταν ἡ θλίψις του, ὥστε «ἐγένετο ὁ ἰδρῶς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος, καταβαίνοντας ἐπὶ τὴν γῆν». Ἡ σάρκα ἀγωνιᾷ καὶ ἰδρώνει στὴ Γεθσημανῆ.

Ὅλα ὁμως αὐτὰ μόνον μιὰ στιγμή. Διότι ἀμέσως ὀρθώνεται μπροστὰ στὴ σκέψι του τὸ ὑπέρτατον καθῆκον, ἀδυσώπητο στὴν ὀλοκλήρωσί του καὶ ἐπιτακτικὸ στὴν ἱερότητά του, καὶ ζητεῖ τὴν ἄμεση ἐκπλήρωσι καὶ μπροστὰ στὸ καθῆκον καὶ τὴν θεῖα θέλησι πὸ ξαστερώνει πάντοτε στὸ νοῦ του, καὶ ἡ ὑπέρτατη αὐτὴ Θυσία παρέχεται μὲ εὐχαρίστησι ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν. «πλὴν οὐχὶ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς Σὺ Πάτερ», ἃς γίνῃ τὸ θέλημά Σου, δέεται ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου.

Καὶ ἐνῶ ὁ Ἰησοῦς ἀγωνιοῦσε, οἱ μαθηταὶ του «οὐκ ἴσχυσαν μίαν ὥραν γρηγορήσαι». «Ἐνῶ ὁ Ἰησοῦς προσηύχετο ἐκτενέστερον, οἱ μέλλοντες Ἀπόστολοι «ἐκάθειπτον ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρυμένοι» γι' αὐτὸ σὲ λίγο θ' ἀκούσουν τὸ γλυκὸ παράπονό Του: «καθεύδεται τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε...» ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀθρώπου εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν.

Νά, ἀμέσως, ἄγριος συρφετός, ὄχλος Ἰουδαϊκὸς καὶ Ῥωμαῖοι στρατιῶτες ἄγριοι καὶ θηριόκαρδοι—ἡ νομιμότης—μὲ φανούς, λαμπάδες καὶ ὄπλα, μαχαίρια καὶ ξύλα καταφθάνει στὴ πύλη ἀσθμαίνοντας καὶ ἀγωνιώντας ἀπὸ τὴν βιασύνη, ἔχοντας μπροστὰ—μπροστὰ ἓνα τῶν μαθητῶν, τὸν Ἰούδα ἀπὸ Ἰσκαριώθ «αὐτὸς προῆγεν αὐτούς». Τριάκοντα ἀργύρια ἦσαν ἀρκετὰ νὰ ἀπονεκρώσουν κάθε αἴσθημα ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεῖον Διδάσκαλον στὴ καρδιά τοῦ μαθητοῦ πὸ «τὸ γλωσσόκομον εἶχεν» καὶ τώρα ὁ Ἰούδας αἰσχροδὸς προδότης καὶ ντροπιασμένος μαθητῆς πρωτοστατεῖ διὰ νὰ συντελεσθῆ γρηγορώτερα ὁ σφαιρισμὸς τοῦ Δικαίου.

*«Ἰούδας ὁ δοῦλος καὶ δόλιος, ὁ μαθητὴς καὶ ἐπίβουλος,
ὁ φίλος καὶ διάβολος, ἐκ τῶν ἔργων ἀπεφάνθη·
ἠκολούθη γὰρ τῷ διδασκάλῳ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐμελέτησεν τὴν προδοσίαν
ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ. Παραδώσω τοῦτον καὶ κερδίσω τὰ συναχθέντα χρήματα...»*

Προχωρεῖ καὶ πλησιάζει τὸν Ἰησοῦν. Θὰ νόμιζε κανεὶς πὼς θέλει νὰ τὰν παρηγορήσῃ. Ὅλο γλύκα καὶ ἀγάπη τᾶχα. Χαμογελάει εἰς τὸν Διδάσκαλόν του, χαμόγελο ὑπουλο καὶ προδοτικό, διὰ νὰ δείξει—δῆθεν—τὴν λατρεία καὶ τὴν ἀφοσίωσί του. Ἀλλὰ ὄχι. Πλησιάζει διὰ νὰ τὸν θλίψῃ περισσότερο ἀκόμα.

*ἽΟ τρόπος σου δολιότητος γέμει, παράνομε Ἰούδα,
νοσῶν γὰρ φιλαργυρίαν ἐκέρδισας μισανθρωπίαν
εἰς γὰρ πλοῦτον ἠγάπας, τί τῷ περὶ πτωχείας διδάσκοντι ἐφοίτας;
εἰ δὲ καὶ ἐφίλεις, ἵνα τὶ ἐπώλεις τὸν ἀτίμητον προδιδόνς εἰς μαιφονίαν;»*

ἽΟ Χριστὸς σηκώνει πρὸς αὐτὸν τὸ γλυκὸ του βλέμα μὲ ψυχικὸ σπαραγμό: Φίλε μου, μὲ φίλημα προδίδεις τὸν διδάσκαλό σου; «Ἰούδα, φίληματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;»

Ξεύρει πολὺ καλὰ τὸν Ἰούδα, πού ἐναποθέτει πάνω στὸ ἅγιο μέτωπό του φίλημα προδοτικό, φίλημα παραδόσεως τοῦ Εὐεργέτου. «ἽΩ πόσων ἀγαθῶν ἀμνήμων ἐγένετο».

Καὶ ἂν ἔθλιβε τὴν καρδιά τοῦ Ἰησοῦ τὸ ἐπίβουλο φιλι τοῦ Ἰσκαριώτου, ποιδς ἀλήθεια δὲν συναισθάνεται ὅτι τὸν ἔθλιβε τὸ γεγονὸς νὰ ἀντικρύξῃ ἓνα μαθητὴ του νὰ κρημνίζεται ὀριστικὰ εἰς τὴν ἄβυσσο τοῦ ἽΑδῃ; «Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλεσθη εἰμὶ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας».

ἽΑμέσως ἀκολουθεῖ δεῦτερον ψυχικὸ τραῦμα γιὰ τὴν εὐαίσθητη ὑπαξή του: Ποιδς δὲν ἀναλογίζεται τὴν ὀδύνη τῆς καρδιάς του, ὅταν ὄλοι οἱ μαθηταὶ διεσκορπίσθησαν καὶ τὸν ἐγκατέλειψαν ὀλομόναχον στὴν ὀργὴ τῶν παρανόμων; Κι' αὐτὸ διὰ νὰ πληρωθοῦν κατὰ γράμμα τὰ προφητικὰ λόγια τοῦ θεόπνευστου Ζαχαρία πού λέγει: «πάταξον τοὺς ποιμένας καὶ ἐκσπάσατε τὰ πρόβατα».

Σκορπίστηκαν ἀνάμεσα στὰ δέντρα καὶ τοὺς θάμνους, μὲς' τὸ προστατευτικὸ σκοτάδι τοῦ κήπου, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν ἀχόρταστη μανία τῶν διωκτῶν. Ξέχασε καὶ ὁ Θωμᾶς «ὁ λεγόμενος Δίδυμος» τὴν θαρραλέα του προτροπή. «Ἵγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ», πού ἄλλοτε ἀπετόλμησε νὰ πῆ στὴν Περαιά.

ἽΕτσι ὁ Χριστὸς, μὲ τὴν καρδιά μὲχρι θανάτου λυπημένη, μὲ τὸ μέτωπο βρεγμένο ἀκόμα ἀπὸ τὸν ἱδρῶτα τῆς ἀγωνίας, προδομένος ἀπὸ ἓνα του μαθητὴν πού τὸ ὄνομά του ἔγινε συνώνυμο τῆς δολιότητος, ἐγκαταλειμμένος ἀπὸ τοὺς ἄλλους «διὰ τὸν φόβον», παραδίδεται δέσμιος εἰς τὴν διάθεσι τῶν ἽΕβραίων καὶ μόνον ὁ ἀψὺς Πέτρος «ἠκολούθη ἀπὸ μακρόθεν» διὰ νὰ τὸν ἀρνηθῇ στὴν αὐλή τοῦ ἽΑρχιερέα.

ἽΕτσι ἀνοίγει ἡ αὐλαία τοῦ Θείου Δράματος, μὲ μιὰ προδοσία καὶ μιὰ ἐγκατάλειψι.

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὰ Γιάννινα, πού ὑπῆρξαν γιά τὸν Νεώτερο Ἑλληνισμό ἢ δευτέρα Πόλη καὶ ἡ μητρόπολη τῶν Ἑλλήνων στὰ πεντακόσια τελευταῖα χρόνια τῆς ἱστορίας μας, ἔχουν μιὰ ἱστορική καὶ λαογραφική προσωπικότητα τέτοιας καθολικότητας, πού χαρακτηρίζει ὡς ἓνα μεγάλο βαθμὸ (καὶ σὲ πανελλήνια σχεδὸν ἑκταστὴ) τὴν φυσιογνωμία τῆς λαϊκῆς μας κουλτούρας. Ἔτσι, μαζί μὲ τὴν Λαϊκὴ Τέχνη καὶ τὰ Δημοτικὰ μας τραγούδια, στὴν Ἡπειρο—μὲ κέντρο πάντα τὰ Γιάννινα—, διαμορφώθηκε καὶ μιὰ ἰδιαίτερη, μιὰ ξεχωριστὴ Ἡπειρωτικὴ ἀρχιτεκτονικὴ παράδοση, πού συντίθεται ὄχι μονάχα ἀπ' τὶς κλιματολογικὲς καὶ οἰκονομικὲς συνθῆκες στὴν Ἡπειρο, ἀλλὰ πού ἐκφράζει κίολας ὀλόκληρη ποίηση, καὶ μούσικα καὶ ὄνειρα τῆς πολυτάραχης πορείας τοῦ Γένους μας. Γι' αὐτό, καὶ ἡ μορφή αὐτῆς τῆς χαρακτηριστικῆς γιὰ τὴν πατρογονικὴ ζωὴ ἐκδήλωσης, εἶναι τὸ ἴδιο ἔντονα χρωματισμένη μ' ἓνα δικό της ὕφος κι' ἓναν χαρακτήρα ξεκαθαρισμένο. Καί, μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξει κανεῖς, ἡ ἰδιομορφία τούτη, πού δὲν εἶναι μονάχα μιὰ λαϊκὴ παράδοση στὰ χέρια τῶν μαστόρων, δὲν εἶναι ξεκομμένη ἀπ' τὶς ἀπαιτήσεις, πού προβάλλει καὶ ὁ χῶρος σὰν πολιτικὸ καὶ γεωγραφικὸ διαμέρισμα.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ αὐτὴ, πού ἀκόμα εἶναι ὀρατὴ καὶ πού δὲν ὀδηγήθηκε στὰ μουσεῖα, πιστεύω πῶς, γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, ὅπου κυριαρχεῖ ἡ τυποποίηση—πρᾶγμα ἀναπόφευκτο—, εἶναι ἓνα κεφάλαιο ἀνεκτίμητης ἀξίας. Γιατί, ἂν ἀξιοποιηθεῖ κάτω ἀπ' τὸ πρῖσμα τῶν σύγχρονων κριτηρίων, μπορεῖ νὰ δώσει στοιχεῖα γιὰ σύνθεσι, προσωπικότητας σὲ μιὰ πόλη μὲ δικό της ἱστορικὸ κλίμα. Καί, ἐν προκειμένῳ, μιὰ καὶ τὰ Γιάννινα τώρα πρόκειται νὰ μελετηθοῦν ἐν ὄψει τῆς μεγάλης ἀνάπτυξης πού τοὺς ἐπιβάλλει ἡ θέση τους κι' ἡ ὑπόστα-

σή τους μέσα στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, νομίζω πῶς πρέπει, πῶς ἐπιβάλλεται νὰ κρατήσουν κάτι χαρακτηριστικὸ, κάτι καίρια ἰδιάζον ἀπ' αὐτὴν τὴ δική τους παράδοση. Ὁ κ. Δοξιάδης, πού ἔχει τόση εὐρύτητα στὴν θεώρηση τέτοιων προβλημάτων, δὲν μπορεῖ νὰ μὴν τὸ ἔχει αὐτὸ ὑπ' ὄψιν του, ἀφοῦ, ἄλλωστε, τοῦ δόθηκε καὶ ἄλλη φορὰ ἡ εὐκαιρία νὰ καταπιαστεῖ ὑπεύθυνα μὲ τὴν Ἡπειρωτικὴ Ἀρχιτεκτονικὴ Παράδοση (τὸ μέγαρο τοῦ ἀρχοντικοῦ Τοσίτσα στὸ Μέτσοβο εἶναι δικό του δημιούργημα). Ἐπὶ πλέον, τώρα, ἔχομε κι' ἄλλο ἓνα ἐξαιρετὸ δεῖγμα ἀπὸ μιὰ τέτοια σύνθεσι, πού ἔκαμε ὁ ἀρχιτέκτονας κ. Βασ. Χαρίσης, φτιάχνοντας ἐκεῖνο τὸ ὑποδειγματικὸ, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἄποψη, Περίπτερο τῆς Ἑταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν.

Βέβαια, γιὰ μιὰν ἀνάλογο ὄψη καὶ γραμμή, πού θὰ τραβηχτεῖ ἀπ' τὴν παράδοση αὐτὴ γιὰ νὰ ἐφαρμοσθεῖ ὑποχρεωτικὰ στὰ βασικὰ ἐκεῖνα σημεῖα τῆς πόλης μας, πού θὰ φτιάχνουν τὸν ἀέρα, τὸ κλίμα, τὸ χρῶμα καὶ τὸ ὕφος τῆς Γιαννιώτικης—ἄς ποῦμε—φυσιογνωμίας, θὰ χρειασθεῖ εἰδικὴ μελέτη καί, πρὸ παντός, εἰδικὴ προσρμογή καὶ κλίμακα, πού νὰ τὴν κάνουν ἐφικτὴ καὶ ἀπὸ πρακτικῆς πλευρᾶς. Γι' αὐτό, ἀκριβῶς, ἐπιβάλλεται τώρα νὰ τεθεῖ, στὴν μελέτη πού πρόκειται νὰ γίνῃ, σὰν ἓνα ἀπ' τὰ βασικὰ ἀντικείμενά της. Γιὰ νὰ φτιάξουμε μιὰ πόλη πού νὰ ἔχει δική της προσωπικότητα καὶ ξεχωριστὸ αἰσθητικὸ βάρος, ἀνάλογα μὲ τὴν ἱστορία ἐνὸς μεγάλου παρελθόντος καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν τολμηρότερη προοπτικὴ γιὰ ἓνα τρανὸ μέλλον. Καί, πιστεύω, πῶς τὰ Γιάννινα, τώρα πού βρίσκονται περίπου στὸ μεταίχμιο τῆς ἱστορίας τους (γιατί καὶ σήμερα εἶναι ἓνα ἀπ' τὰ πιὸ σημαντικὰ κέντρα τῆς χώρας μας), πρέπει νὰ προσεχθοῦν ἰδιαίτερα. Γιατί, μέσα σὲ λίγα χρόνια, ἡ ὑπερβολικὴ τους ἀ-

νάπτυξη, εάν δὲν ἐγκοιτωθεῖ μέσα σὲ μιὰ τέτοια πρόβλεψη, θὰ τὰ κάμει μιὰ πόλη ἀνετη καὶ μὲ πνεύμονες ἴσως καλῆς ἐσωτερικῆς λειτουργίας, ἀλλὰ ὅμως χωρὶς καμμιὰ ὄντοτητα—μιὰ πόλη σύγχρονη (ὅπως τόσες ἄλλες), πὺ θὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν βρεῖ σὲ ὅποιοδῆποτε σημεῖο τοῦ κόσμου. Κι' ἐκεῖ, ἀκριβῶς ἐκεῖ, θὰ τελειώνει καὶ ἡ δική τους ἱστορία.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΗ

Εἶχα τὴν καλὴ τύχη νὰ παρακολουθήσω τὴν δημόσια συζήτηση, πὺ ὀργάνωσε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐταιρία Προγραμματισμοῦ, μὲ θέμα: Κοινὴ Ἀγορὰ καὶ Οἰκονομικὴ Ἀνάπτυξη. Δὲν μοῦ πέφτει φυσικὰ λόγος σχετικὰ μὲ τὸ περιεχόμενο τῆς συζήτησης αὐτῆς, γιατί, σὲ εἰδικὰ θέματα, ὁ Φιλισταῖος πρέπει νὰ ξέρει μόνον νὰ ἀκοῦει. Εἶναι βαρεῖα ἡ καλογερικὴ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, οἱ τεχνικὲς γνώσεις δὲν αὐτοσχεδιάζονται, καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἀμύητος πρέπει νὰ προσπαθεῖ νὰ καταλάβει καί, εάν τὸ πετύχει, αὐτὸ πρέπει νὰ τοῦ ἀρκεῖ. Ὑστερα ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ αὐτὴ ὁμολογία, ὡς μοῦ ἐπιτραπῆ μονάχα νὰ πῶ, ὅτι ἡ γενικὴ ἐντύπωση πὺ ἀπεκόμισα ἀπὸ αὐτὴ τὴν πολιτισμένη καὶ ἐμπερίστατη συζήτηση εἶναι ὅτι, ἕως τὴν στιγμή αὐτῆ, ἡ σύνδεσή μας μὲ τὴν Ε.Ο.Κ. εἶχε grosso modo, τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα:

α) Ἐπύνησε τὶς ἀνησυχίες μας, μᾶς ἀνάγκασε νὰ κοιτάξουμε κατὰματα τὰ προβλήματα μας, καὶ ὑποδαύλισε τὸν ζῆλο μας γιὰ μιὰ ὀρθολογιστικὴ ἐκμετάλλευση τῶν ἐθνικῶν μας πόρων καὶ ἱκανοτήτων, καὶ

β) Ἐως τὴν ὥρα, τοῦλάχιστο, ἡ σύνδεση αὐτῆ ἔχει ὡς ἀπτό, καὶ θλιβερό, φυσικὰ, οἰκονομικὸ ἀποτέλεσμα, νὰ μετοχετεῦει τοὺς ἀδῆλους πόρους μας εἰς τοὺς εὐρωπαϊοὺς συνεταιίρους μας.

Αὐτὰ τὰ συμπεράσματα ἐνὸς ἀμύητου, πὺ πιθανὸν νὰ γεννήθηκαν ἀπὸ ἀνεπαρκῆ κατανόηση τῆς οἰκονομικῆς γλώσσας, δὲν ἔχουν, φυσικὰ, ἰδιαίτερο βᾶρος. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ ὅμως, νὰ ἀναφέρουμε ὀρισμένες ἄλλες διαπιστώσεις κοινωνικοῦ, μᾶλλον, χαρακτηρισῆρα.

Πρῶτα - πρῶτα ἡ καταπληκτικὴ πυκνότητά τῆς συγκέντρωσης. Πολλὲς ἑκατοντάδες ἄτομα παρακολούθησαν, ἐπὶ δύο καὶ πλέον ὥρες, καὶ ὑπὸ συνθήκες συνωστισμοῦ, τοὺς ὁμιλητῆς, μὲ ἐντεταμένη προσοχή, μὲ προφανῆ συμμετοχή, καί, θὰ λέγαμε, μὲ πραγματικὸ πάθος. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πειστικότητά ἔχουν καὶ ποίηση οἱ ἀριθμοί, γιατί ὅταν κανεὶς ἀποφασίσει νὰ κοιτάξῃ μὲ ἀνοιχτὸ καὶ καθαρὸ μάτι τὰ ἐν ποσὶ, βλέπει πόσην ἐπικότητα, πόσο ψυχικὸ τόνο ὑψηλῆς στά-

θμης ἔχει ἡ μάχη γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὑστερα, μᾶς ἔκαμε πραγματικὴ ἐντύπωση ἡ ποιότητα τῶν ὁμιλητῶν Δὲν πρόκειται μόνον γιὰ τὴν βαθειὰ γνώση τοῦ ἀντικειμένου τους. Πρόκειται ἐπίσης γιὰ τὴν ποιότητα τοῦ λόγου τους. Χωρὶς ὠραιολογίες καὶ λυρικότητες, μὲ πειστικότητά, ἐκλαϊκευτικὴ ἱκανότητα καὶ φραστικὴ εὐχέρεια, ἔδιναν τὴν ἐντύπωση, ὅτι πραγματικὴ εὐφράδεια γεννιέται μονάχα γύρω ἀπὸ ἕναν στέρεο πυρῆνα πραγματικῶν δεδομένων, καὶ ὅτι χωρὶς τέτοιας λογῆς δεδομένα, χωρὶς δηλαδὴ ἐπιστημονικὸ ὑπόβαθρο, οἱ φωσφορισμοὶ τοῦ ἐγκεφαλισμοῦ μπορεῖ νὰ ἐντυπωσιάζουν, χωρὶς καὶ νὰ πείθουν. Τὴν ἴδια ἐντύπωση μᾶς ἔκαμαν συχνὰ οἱ ὁμιλίαι τοῦ κ. Παπανούτσου στὸ Ἀθήναιον, γύρω ἀπὸ παιδαγωγικὰ θέματα. Ἡ γλαφυρότητά τους δὲν ἦταν γέννημα φραστικῶν φωτοβολίδων, μὰ τῆς ἀνάγκης τῆς ἴδιας τῆς ὕλης νὰ ντυθῆ μιὰ μορφὴ λιτῆ, ἀναγκαῖα καὶ ἐκφραστικὴ.

Αὐτὲς οἱ διαπιστώσεις μᾶς ὁδήγησαν σὲ μιὰ σύγκριση μὲ ὅ,τι συμβαίνει κάπου ἄλλοῦ. Ξέρουμε πῶς στὸν τόπο μας πλεονάζει ἡ ποίηση. Ἐκδίδονται ἐδῶ κάθε χρόνο περισσότερες ποιητικὲς συλλογές ἀπὸ ὅσες στὴ Γαλλία. Μερικὲς βέβαια ἔχουν γνήσια ποιητικὴ οὐσία, πολὺ λίγες ὅμως. Αὐτὲς δυστυχῶς τὶς ἀκολουθεῖ μιὰ πηχτὴ μᾶζα ἄοσμων, ἄγευστων, ἄχρωμων κατασκευασμάτων, πὺ προκαλοῦν εἴτε τὴν ἀηδία, εἴτε τὸν ὕπνο. Μιὰ στρατιὰ παρακρουόντων στιχοπλόκων ἐνεργεῖ ὑπερνέφελος πτήσεις καὶ πιστεῦει πῶς κυβερνάει τὴν πορεία τοῦ κόσμου καὶ μιλάει συνεχῶς γιὰ τὴν ὑψηλὴ τῆς εὐθύνη. Ποιὸς ὅμως σκέφθηκε ποτὲ νὰ ζητήσῃ κάποιος λογῆς εὐθύνη, σῆμερα τοῦλάχιστο, ἀπὸ τοὺς ποιητῆς; Οἱ εὐθύνες ἔχουν μετατοπιστῆ τῶρα σὲ ἄλλους ὄμους, καὶ ὅσο κι' ἂν χλιμιντρίζῃ ὁ Πήγασος, πολὺ λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι πὺ ἀκοῦνε τὴ φωνὴ του, πολὺ λίγοι ἀποδίδουν ἀκόμη στὴν ποίηση σημασία κοινωνικὴ. Γι' αὐτὸ, ὅσο κι' ἂν διαφημίζει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, ὅσο κι' ἂν κρίνει ἢ ἐπικρίνει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, σύμφωνα μὲ τὸ ἀρχαῖο δίκαιο τῆς ἀνταποδόσεως, ὅσο καὶ ἂν παρουσιάζουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο ἢ διαβάξουν φιλόφρονα τοὺς ἄλλους ἢ μὲ κωμικὴ αὐτάρκεια τὸν ἑαυτὸ τους, μὲ χίλια βᾶσανα μαζεῦουν οἱ φιλολογοῦντες μερικὲς δεκάδες συγκαταβατικῶν γνωστῶν καὶ φίλων, πὺ συνοδεῦουν τὸν οἶστρο τῶν ρητόρων «Χασμοῖς ἀκαίροις τοῦ στόματος». Ὁ κόσμος ἄρχισε σῆμερα νὰ δυσπιστῆ πρὸς τοὺς θιασῶτες τῆς φυγῆς, τοὺς κυνηγοὺς τῶν ἰδανικῶν, τοὺς καλλιεργητῆς τῆς νοσηρῆς ἐγωπάθειας καὶ τῆς νυσταλέας ὀμφαλοσκοπίας. Ὁ ἀνθρώπος σῆμερα προτιμᾶει αὐτοὺς πὺ πατοῦν στὸ στέρεο ἔδαφος τῆς πραγματικότητος, αὐτοὺς πὺ τὰ ἐπιχειρήματά τους εἶναι οἱ ἀριθμοὶ καὶ ὄχι τὰ μεταφυσικὰ ρίγη, αὐτοὺς πὺ κοιτάζουν χωρὶτ δέος τὶς ὑλικὲς του ἀνάγκες,

για να τις θεραπεύσουν, όσο το επιτρέπουν οι δύσκολοι καιροί, με έναν πόλεμο άλογο, όχι γι' αυτό λιγότερο δύσκολο, με έναν πόλεμο χωρίς ποιητικές εικόνες, που η διεξαγωγή του όμως απαιτεί σύνεση και έμβριθεια και σοφούς προγραμματισμούς.

Σ' αυτό το συμπέρασμα μάς οδήγησε η σύγκριση που έπιχειρήσαμε, και πιστεύουμε πως, για το συμπέρασμα αυτό, που καταδικάζει την μεταρσίωση και εξαίρει τη δράση,

πολύ λίγοι θα λυπηθούν. Ίσως λυπηθούν οι ανάξιοι εργάτες των γραμμάτων. Οί ικανοί όμως και οί τίμιοι,—και υπάρχουν πολλοί και εξαίρετοι,—θα νοιώσουν ίσως την ανάγκη της προσγειώσης, της γόνιμης επαφής με τις ανάγκες του λαού, κι' έτσι θα δώσουν ξανά στην τέχνη του λόγου, και ιδιαίτερα στην ποίηση, τον μεγάλο της πολιτιστικό ρόλο.

ΑΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΦΟΛΚΛΟΡ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ

Με αληθινή χαρά η κοινή γνώμη του τόπου άκουσε, πως άρχισε πια να πνέει ούριος άνεμος για την κ. Ντόρα Στράτου. Κι' εμείς, που της σταθήκαμε από την πρώτη στιγμή παραστάτες, γιατί είχαμε εκτιμήσει κατ' άξίαν την σημασία του έθνικού της έργου, νοιώθουμε την μεγαλύτερη χαρά. Έπι χρόνια πολλά, άπωθημένη στο περιθώριο από την Πολιτεία, επάλευε, με την μάταιη έλπίδα της αναγνώρισης,—της κρατικής, βέβαια, γιατί η αναγνώριση του λαού της είχε, άμεριστη, δοθή—, για να διατηρήσει, ζωντανή και άλώβητη, μιá καλλιτεχνική κληρονομιά γνήσια, πλούσια και γόνιμη, παιδι και στολίδι του Έθνους μας. Το έργο της στάθηκε από πολλές πλευρές δύσκολο. Δέν ήταν μόνον οί οικονομικές δυσχέρειες, που δέν ευδόκησε ποτέ το Κράτος να άλαφρώσει, σάν να δούλευε η Ντόρα Στράτου για την Σελήνη. Ήταν και η πίεση του κοσμοπολιτισμού, που εισέβαλε στη χώρα, σάν κατακτητής, άκολουθώντας τα ξένα χρήματα και το πολιτικό παιγνίδι. Ποιός θα γνοιάζονταν, μέσα στο μεθύσι της επαφής με το όθνειο και το νέο, για την διατήρηση της έθνικης μας παράδοσης, του λαϊκού μας χορού, του δημοτικού τραγουδιού, της λαϊκής τέχνης; Η Ντόρα Στράτου, με βαθειά συναίσθηση μιás μεγάλης ευθύνης, στάθηκε η πρώτη, που αντιμετώπισε την έξουθενωτική ίσοπέδωση. Γιατί ήξερε, πως τα δημιουργήματα του λαού, κυοφορημένα και γεννημένα μέσα στην ιστορική του πορεία με κόπους και ώδινες αίωνων, έπρεπε να μείνουν κτήμα του ές άεί, άφου τον στήλωσαν, τον έγκαρδίωσαν και τον παραμύθησαν στους βαρείς χρόνους του ξεπεσμού. Ώραιοι και άγιοι οί ρυθμοί της Νοτίου Άμερικής, που δέν παρέλειπε τό Ραδιόφωνό μας να μάς σερβίρη πρωί και βράδυ, ώραία και τα ξένα μπαλλέτα, και η τέχνη των μαύρων, και οί ροΰμπες και οί σάμπες και οί καράμπες, όπως καλό είναι και το ξένο ούϊσκη, και η είσβολή στη γλώσσα μας των ξένων ιδιωμάτων και τα ξένα μηχανικά παίγνια, που η άπληστία και ο άηδής πιθηκισμός μάς έκαμαν να υίοθετήσουμε, χωρίς παράλληλα να γνοιαστούμε για την δραστηριότητα, την εργατικότητα και την μέθοδο, που χάρισαν στους άλλους λαούς την δύναμη και την έπιρροή τους. Με τέτοια όμως έπίσακτα άγαθά δέν θα δημιουργήσουμε ποτέ πολιτισμό. Ο κόσμος μας άγωνίζεται για να άπαλλαχτή από τα έμπόδια που δέν τον αφήνουν να ζήσει και να ήσυχάσει. Τα έμπόδια αυτά,—συμφέροντα, έθνικές και φυλετικές διαφορές, κοινωνιολογικές τοποθετήσεις—, για να παραμεριστούν, θα άπαιτηθούν άγώνες και χρόνος. Στο μεσοδιάστημα αυτό της πάλης, από όπου ίσως θα βγη ένας κόσμος ένωμένος και άσφαλής, ευτυχείς θα είναι εκείνοι οί λαοί που θα άντλήσουν δυνάμεις από τα σπλάχνα τους, για να αντιμετώπισουν την άγωνία, και που δέν τα έχουν πετάξει σάν άχρηστα κουρέλια, όπως άρχισαμε να κάνουμε εμείς, ιστορία και παράδοση και φυλετική ιδιομορφία στον κάλαθο των άχρήστων του κοσμοπολιτισμού. Σ' εκείνα, όμως, που μάς έχει παραδώσει, σάν τίμιο καταπίστευμα, τό παρελθόν, τό φολκλόρ, γνήσιο τέκνο της έθνικης όμα-

δικής ψυχής, λάμπει με λάμψη ανέσπερη, ζή ακόμη με έντατική ζωή. Και δὲν ὑπάρχει ρωμῆος, ὅσο παχύδερμο κι' ἂν τὸν ἔχει καταντήσει ἡ ξενολατρεία καὶ ὁ σνομπισμὸς, πού νὰ μὴν αἰσθάνεται μιὰ μυστιπὴ συγκίνηση ὅταν θεωρεῖ τὸν λαϊκὸ χορὸ ἢ ἀκούει τὸ θαυμαστὸ τραγούδι τῆς τάβλας.

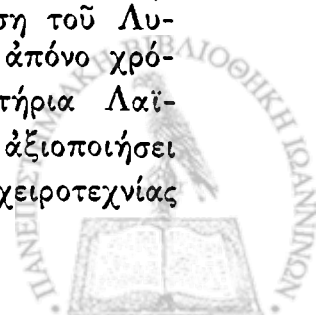
Φαίνεται τώρα πὼς ἡ καλὴ ὥρα σήμανε. Ἡ Πολιτεία, διὰ τοῦ Ε.Ο.Τ., ὄχι μόνον ἀναγνωρίζει ὑψηλὴν ἀρμοδιότητα στὴν Ντόρα Στράτου ὡς πρὸς τὸ θέμα τῶν λαϊκῶν χορῶν, μὰ ἐπεκτείνει τὴν δικαιοδοσία της σὲ ὅλη σχεδὸν τὴν ἐπιφάνεια τοῦ φολκλόρ, τὴν ἀναδεικνύει δηλαδὴ βασικὸ φορέα τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν διάσωση καὶ ἀξιοποίηση τῆς λαϊκῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τιμὴ γιὰ τὴν Πολιτεία. Καὶ γιὰ τὴν ἄξια καὶ δυναμικὴ γυναῖκα, πού ἔδωσε τὴ ζωὴ της στὴν τέχνη τοῦ λαοῦ, κίνητρο ἀκαταμάχητο καὶ οὐσιαστικὴ δύναμη γιὰ ν' ἀντιμετωπίσει τὶς νέες της εὐθύνες. Καὶ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θὰ σταθῇ, μὲ τὴν ἱερὴ φλόγα πού τὴν κατακαίει, στὸ ὕψος τοῦ νέου της καθήκοντος.

ΑΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ

Στὸ δῖμνηνο τοῦτο, πέθανε στὴν Ἀθήνα ἡ Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη, μιὰ γυναῖκα πού πλούτιζε σχεδὸν τὴν ἐποχὴ της (τὴν συνταρακτικὴ καὶ φοβερὰ δύσκολη τούτη ἐποχὴ) μὲ μιὰ ἱεραποστολὴ γιὰ τὴν συγκρότηση τῆς ἐθνικῆς μας φυσιογνωμίας, ἀφήνοντας ἓνα τεράστιο ἔργο κι' ἓνα ἀκόμα μεγαλύτερο κενό. Ἰδιαίτερα, γιὰ τὴν Ἡπειρο, πού στάθηκε τὸ μεγαλύτερο κεφάλαιο ἀπ' ὅλο της τὸ ἔργο, ὁ θάνατος τῆς Χατζημιχάλη πρέπει νὰ εἶναι ἓνα πολὺ σημαντικὸ γεγονός. Εἶναι τόσο γνωστὴ, ἡ Χατζημιχάλη, πού θὰ εἶταν περιττὴ κάθε ἀπόπειρα γιὰ τὴν παρουσιάσή της στὸν δικό μας τόπο. Γι' αὐτό, στὸ σημεῖωμα τοῦτο, περιοριζόμεστε μονάχα στὸ νὰ σημειώσουμε τὸ γεγονός τοῦ θανάτου τῆς γυναίκας αὐτῆς πού δέθηκε μὲ τὴν λαογραφία καὶ τὴν λαϊκὴ μας τέχνη. Γιατί, παρ' ὅλο πού ἡ Χατζημιχάλη γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα καὶ σπούδασε ζωγραφικὴ, στράφηκε ἀπ' τὴν ἀρχὴ πρὸς τὴν Λαϊκὴ Τέχνη, τὴν ἔκαμε ὀλότελα ὑπόθεση ζωῆς, τὴν ἔκαμε πάθος της, γιὰ νὰ φτιάξει μ' αὐτὴν τὴν γνήσια ἐθνικὴ μας φυσιογνωμία. Ἔτσι, ἀναζήτησε τὴν παράδοση τῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου λαοῦ της στὰ κεντήματα, στὰ σχέδια, στὸ ἦθος, στὸ ὕφος καὶ στὸν χαρακτῆρα τῆς λαϊκῆς του τέχνης. Κι' ἐγίνε μιὰ ἱέρεια πού ἀναλώθηκε γι' αὐτὸ τὸ ὄντως ὕψιστο ἔργο. Ἀπ' τὰ Δημοτικὰ Τραγούδια, ἀπ' τὰ κεντήματα καὶ τὰ ὑφαντά, ἀπ' τὶς στολές καὶ τὰ χειροτεχνήματα, ἡ Χατζημιχάλη

πάσχισε νὰ συνθέσει τὴν γνήσια ὄψη τῆς ἐθνικῆς μας παράδοσης, ὥστε νὰ δυναθούμε ν' ἀντέξουμε στὴν φθορὰ τῆς πίεσης ἀπ' τὴν σύγχρονη ἐξέλιξη. Καί, φυσικά, μέσα στὰ θέματά της, ἡ Ἡπειρος ἔπιασε τὸ μελῦτερο καὶ τὸ πιὸ καίριο ἐνδιαφέρον. Γιατί, ἡ Νεώτερη τούτη Μητρόπολη, ἡ ἄλλη Πόλη τοῦ ἑλληνισμοῦ, δὲν εἶχε μονάχα ἐντονὴ τὴν παρουσία τῆς λαϊκῆς τέχνης, ἀλλὰ τὴν ἔφερε μέχρις ἐδῶ καὶ ζωντανή. Ἀκόμα, ἡ Ἡπειρωτικὴ Λαϊκὴ Τέχνη καὶ τὰ Γιάννινα, συνυφασμένα μὲ τὴν λαϊκὴ τέχνη σ' ὅλα τὰ διαμερίσματα καὶ σ' ὅλα σχεδὸν τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς χώρας μας, γιὰ τὴν Χατζημιχάλη εἶταν πάντοτε μιὰ θεμελιακὴ παρουσία στὴν ἀγαπημένη της ἔρευνα. Ἔτσι, τὸ ἔργο τῆς μεγάλης αὐτῆς Ἑλληνίδας—ἔργο πού ἐκφράζει καὶ ὀλόκληρη τὴν ὑπαρξὴ της στὸ γήινο κόσμο—ἔχει ἓνα ξεχωριστὸ βάρος ἀπ' τὴν Ἡπειρωτικὴ Παράδοση καὶ τὴν Ἡπειρωτικὴ Λαϊκὴ Τέχνη. Κι' αὐτὸ πρόβαλε τὴν Ἡπειρο καὶ τῆς ἔδωσε ἰδιαίτερη θέση, γιὰ τὴν ἡ Χατζημιχάλη, στὸ μεταξύ, ἀπόκτησε κύρος καὶ ἀκτινοβολία, πού ἀπλώθηκαν ἔξω ἀπ' τὰ ἑλληνικὰ σύνορα. Μισὸς αἰώνας—περίπου—ἀξιοποιήθηκε ἀπ' αὐτὴν τὴν γυναῖκα φυσιογνωμία τῆς χώρας μας. Ἡ Χατζημιχάλη, στὰ 1921 ὀργάνωσε τὴν πρώτη τότε Βιοτεχνικὴ Ἐκθεση τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων, ἐνῶ, ὕστερ' ἀπόνο χρόνου, ἱδρυσε κιόλας πολλὰ ἐργαστήρια Λαϊκῆς Τέχνης, ὅπου δυνήθηκε ν' ἀξιοποιήσει καὶ τὸ μεγάλο κεφάλαιο τῆς χειροτεχνίας

των ξεριζομένων προσφύγων της Σμύρνης. Και, από τότε, συμμετέχοντας σε πολλές εκθέσεις ζωγραφικής, ομαδικές, πανελλήνιες και διεθνείς, επεβλήθη και, με το κύρος της, κατάφερε να οργανώσει τις εκθέσεις εκείνες της Λαϊκής Τέχνης, που συνδυάστηκαν με τις Δελφικές Γιορτές στα 1927 και στα 1930. Ύστερα, στα 1930, είχε την εύθυνη της Βαλκανικής Έκθεσης Λαϊκής Τέχνης που έγινε στην Αθήνα και, μετά από δυο χρόνια, οργανωσε και το Έλληνικό Τμήμα στην Έκθεση των Βρυξελλών. Το 1937, η Χατζημιχάλη αντιπροσώπευσε την ελληνική κυβέρνηση στην Διεθνή Έκθεση των Παρισίων, όπου είχε διακοσμήσει και το ελληνικό περίπτερο. Και, τέλος, η Χατζημιχάλη, σαν καθιερωμένη προσωπικότητα στη διεθνή λαογραφία, αντιπροσώπευσε την Ελλάδα σε πολλά διεθνή συνέδρια. Έτσι, πήγε το 1928 στην Πράγα, το 1947 στο Παρίσι και άλλο. Επίσης, το 1930, πήρε μέρος στο Διεθνές Βυζαντινολογικό Συνέδριο των Αθηνών. Το 1951, πάλι, στα Διεθνή Συνέδρια Γυναικών στην Αθήνα, καθώς και στο 1958, που επαναλήφθηκε στην Αθήνα, το ίδιο αυτό Συνέδριο.

Το έργο της Χατζημιχάλη, ευτυχώς, τιμήθηκε καθώς του άξιζε στον τόπο μας. Έτσι, ζώσα, είχε την ευτυχία να ιδεί τους κόπους της δικαιωμένους, πράγμα τόσο σπάνιο στην ταραχώδη ιστορία μας. Οι μελέτες της και οι συνθέσεις, που έκαμε επί τόσα χρόνια, αποτελούν, έδω και δεκαετίες τώρα, την βάση για κάθε μορφή και για κάθε σχέδιο δημιουργίας στη Λαϊκή μας Τέχνη. Μπήκε, κατ' αυτόν τον τρόπο, μέσα στα εργαστήρια και στα ιδρύματα χειροτεχνίας κι' έγινε μια κατοχύρωση, μια έγγυηση για την γνησιότητα της νεώτερης γενεάς στην χειροτεχνία μας. Αυτό είναι ίσως το μεγαλύτερο, το σημαντικώτερο απ' την προσφορά της Αγγλικής Χατζημιχάλη, γιατί η βιομηχανοποιημένη τυποποίηση της εποχής μας θα είχε ισοπεδώσει, θα είχε διαβρώσει κάθε ίχνος απ' την εθνική μας φυσιογνωμία, εάν το έργο αυτό δεν είχε ριζώσει στις πηγές της συνέχισής της χειροτεχνίας μας. Οφείλουμε εθνική ευγνωμοσύνη και αναγνώριση, στον μέγθο και στα

δυναμικά αυτής της μεγάλης γυναίκας. Και θα την εκπληρώσουμε τότε μονάχα εάν, έστω και τώρα, το κράτος αξιοποιήσει αυτόν τον ανεκτίμητο θησαυρό που μας κληροδότησε η Χατζημιχάλη. Το έργο της δικαιώθηκε, αλλά θα πρέπει και ν' αξιοποιηθεί. Ακόμα, θα είχε κανείς να προσθέσει, πως ίσως θα επιβλήονταν να γίνει ένα ειδικό Ίνστιτούτο Λαϊκής Τέχνης, που θα ήταν σε θέση να ενεργοποιήσει ό,τι μας άφισε η Χατζημιχάλη κι' ό,τι άλλο έχουμε απ' την ιδιωτική πρωτοβουλία σ' αυτόν τον ζωτικό για την προσωπικότητά μας τομέα.

Ίδιαίτερα, το Χειροτεχνικό Κέντρο Ιωαννίνων, που βρίσκεται σ' έναν τόσο πρόσφορο χώρο και που είναι απ' τα καλύτερα στη χώρα μας, θα δύνονταν να κάμει, προς αυτήν την κατεύθυνση, την αναγκαία πρώτη προσπάθεια. Θα είχε όχι μονάχα την συμπράσταση όλων μας, αλλά και την πανελλήνια αναγνώριση, για την πρωτοβουλία αυτή. Έτσι, θα τιμηθεί ξεχωριστά και το έργο και το όνομα της Χατζημιχάλη.

Τέλος, για να κλείσωμε το μικρό μας τούτο σημείωμα για το μεγάλο αυτό κεφάλαιο της Χατζημιχάλη, θα παραθέσουμε λίγα, σχεδόν πληροφοριακά, για το έργο και για την αξία της άειμνηστης αυτής Ελληνίδας.

Έκτός απ' την τόση δραστηριότητα, που είχε η Χατζημιχάλη ενόσω ζούσε, έγραψε ακόμα, μεταξύ των άλλων μελετημάτων της, και τα εξής ξεχωριστά έργα: «Ελληνική Λαϊκή Τέχνη—Σκύρος», «Υποδείγματα ελληνικής διακοσμητικής», «Ελληνική Λαϊκή Τέχνη—Ρουμλούμι, Τρίκερι, Ίκαρία» «Η Έλληνική Λαϊκή Τέχνη (στα Γαλλικά)», «Ελληνικά έθνικα ένδυμασία Μουσείου Μπενάκη», «Σαρκοτσάνοι (το μεγάλο, το μυθμειώδες αυτό σύγγραμμά)», «Καποτάδες και ραφτάδες», καθώς και πολλές έκτεταμένες μελέτες, που έδημοσίευσε σε διάφορα περιοδικά και που αποτέλεσαν την βάση για διάφορα συλλ. επιπλώσεων (όπως τα σκυριανά). Η Ακαδημία Αθηνών, τιμώντας την προσφοράν αυτή της Χατζημιχάλη, την βράβευσε το 1958 με άργυρουν μετάλλιο και η «Ομάδα των 12» της έδωσε, για το βιβλίο της

«Σαρακατσάνου», τὸ βραβεῖο «Πουρφίνα».

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτά, ἡ Χατζημιχάλη εἶχε φτιάξει τὸ σπῆτι τῆς στὴν Ἀθήνα ἓνα ἀληθινὸ Μουσεῖο Λαϊκῆς Τέχνης, ὅπου συγκέντρωσε καὶ τακτοποίησε με ἀγάπη καὶ σοφία ὅλα τὰ χρώματα καὶ τὴν ἔκφραση τῆς Λαϊκῆς μας Τέχνης.

Γιὰ τὴν Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη, παύ, κοντὰ στ' ἄλλα, εἶχε διατελέσει Πρόεδρος, Ἀντιπρόεδρος καὶ Μέλος πάρα πολλῶν ὀργανώσεων —μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας—, ἀποφασίσθηκε, λίγο πρὶν πεθάνει, νὰ καθιερωθεῖ ἀπ' τὸν Ὄργαν. Ἑλλην. Χειροτεχνίας εἰδικὸ μετάλλιο καὶ νὰ θεσπισθῆ, στ' ὄνομά τῆς, εἰδικὴ ὑποτροφία γιὰ τρία χρόνια.

ΔΗΜ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Κ Ρ Ι Τ Ι Κ Η ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ντίνου Κονόμου: Ὁ Ἑπτανησιακὸς Τύπος

Τὸ βιβλίο τοῦ Ντίνου Κονόμου: ὁ Ἑπτανησιακὸς Τύπος (1798 - 1864) εἶναι ἓνα ἱστορικὸ ντοκουμέντο, συγχρόνως ὅμως ἓνα πολὺ εὐχάριστο ἀνάγνωσμα. Ὁ συγγραφέας εἶναι γνωστός. Μελετητὴς ἀκαμπτος τῆς ἱστορίας τῶν ἑπτὰ νησιῶν τοῦ Ἰονίου, ποτισμένος με τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια, παράλληλα ὅμως καὶ γιὰ τὸ πατρικὸ χῶμα, πού μέσα στὰ γόνιμα σπλάχνα του ἔθρεψε προσωπικότητες πού ἐπαιζαν τεράστιο ρόλο μέσα στὴν ἐθνικὴ μας ζωὴ, ἔσκυψε με ἔρωτα καὶ φροντίδα ἐπάνω σὲ κάθε πτυχὴ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑπτανήσου, καὶ ἐφώτισε πολλὰ σκοτεινά τῆς σημεῖα στὰ προηγούμενα ἔργα του. Δὲν ἀρκέστηκε ὅμως σ' αὐτό: ἀνάσπε ἀπὸ τὰ βάρη τοῦ χρόνου μεγάλως μνήμες πού οἱ μεταγενέστεροι ἀδίχησαν καὶ ἀγνόησαν καὶ ἐπρόβαλε με ἐνάργεια κάποιες ἱστορικὲς ἐπίσημες ὥρες, πού ἐνώνουν τὰ Ἰόνια νησιά με τὴν ἀπέναντι στεριά, σφυρηλατώντας ἔτσι νέους δυνατοὺς δεσμούς ἀνάμεσα στὶς ἀκραίες αὐτὲς περιφέρειες, πού στάθηκαν πάντα προμαχῶνες τοῦ ἔθνους. Καὶ αὐτὴ μονάχα ἡ τόνωση τῶν αἰσθημάτων ἀλληλεγγύης μεταξὺ περιοχῶν, πού ἀνόητοι τοπικισμοὶ παρουσίαζαν σὲ μιὰ ἀνίερη καὶ ἀνεδαφικὴ μεταξὺ τους ἀντιδικία, ἀρκεῖ γιὰ νὰ προσδιορίσῃ τὸ νόημα καὶ τὴν σημασία τοῦ ἔργου τοῦ Κονόμου. Καὶ ὅμως ὁ πολῦτιμος αὐτὸς ἄνθρωπος, πού ἡ ὀργὴ τοῦ Ἑγκελάδου τὸν ἐξόρισε ἀπὸ τὸ πατρικὸ χῶμα, μελετᾶει, ἐρευνᾶει καὶ γράφει κάτω ἀπὸ συνθήκες πού δὲν εὐνοοῦν καθόλου τὴν μελέτη καὶ τὴν ἐρευνα. Φαίνεται ὅτι στὸν τόπο αὐτό, γιὰ νὰ εὐημερῆς, πρέπει νὰ μὴν τοῦ προσφέρεις τίποτα.

Τὸ νέο του βιβλίο: ὁ Ἑπτανησιακὸς Τύπος,

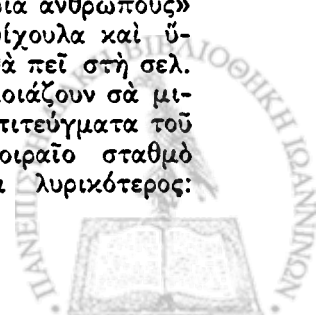
καλογραμμένο καὶ γερὰ τεκμηριωμένο, παρουσιάζει τέτοιο πλούτο ἱστορικῶν πληροφοριῶν καὶ ψυχολογικῶν συνάμα δεδομένων, γιὰ τὴν νευραλγικὴ ἐκείνη ἐποχὴ ὅπου ἡ Ἑπτανήσος ἐτοίμαζε με μόχθο καὶ αἷμα τὴν ἔνωσι με τὴν Πατρίδα, —μέσα μάλιστα ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ Τύπου, αὐτοῦ τοῦ καθρέφτη τοῦ τόσο ζωντανοῦ τῆς ἱστορίας, — ὥστε, ἂν καὶ εἶναι γέννημα τῆς αὐστηρῆς ἐρευνας, διαβάζεται σὰν ἐνδιαφέρον λογοτεχνικὸ ἔργο. Ὁ Τύπος βλέπει πάντα τὰ γεγονότα ὄχι ὅπως ἡ αὐστηρὴ προοπτικὴ τῆς ἱστορίας ἐκ τῶν ὑστέρων τὰ μορφοποιεῖ, με τὴν ζωντανία ὅμως τῆς ἱστορικῆς στιγμῆς πού τὰ γέννησε. Στὰ μάτια του, τὰ παραμορφώνουν συχνὰ συμφέροντα, κοινωνικὲς τοποθετήσεις καὶ πάθη. Τίποτα ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ καλύτερα ἀπ' αὐτὸν τὴν θερμοκρασία μιᾶς ἐποχῆς καὶ τίς καίριες ἀντιφάσεις τῆς. Γι' αὐτό, σὰν ζωντανὴ ἱστορικὴ σάρκα, ὄχι σὰν διατηρημένο σῶμα τοῦ ἱστορικοῦ ἀνατομείου, μᾶς δίνει τὸν ἀγῶνα τῆς Ἑπτανήσου τὸ βιβλίο τοῦ Ντίνου Κονόμου. Μιὰ σάρκα πού ζῆ καὶ ἀγωνίζεται, μέσα σὲ συνθήκες εὐνοικῆς ἢ ἀντίθετες γιὰ νὰ φτάσῃ στὴν ἐντελέχειά τῆς: στὸ δικαίωμα δηλαδὴ νὰ ἐνωθῆ με τὸ σῶμα τοῦ ἔθνους, καὶ ὅπου ἡ ἱστορικὴ βία τὴν εἶχε χωρίσει. Καὶ πρέπει νὰ εὐχαριστήσουμε τὸν συγγραφέα, γιὰ τὴν εἰκόνα πού μᾶς δίνει αὐτοῦ τοῦ ὠραίου ἀγῶνα.

ΑΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

Ἄνθος Παγωνίτης: «Γραμμὲς σὲ καθρέφτη» — ποιήματα, Θεσσαλονίκη, 1964

Μετὰ τὴν κατοχὴ, καθὼς γύρισα διψασμένος γιὰ διάβασμα ἀπ' τὴν ἐπαρχία, καταβρόχθισα ὅποιο βιβλίο μου ἔπεφτε στὰ χέρια. Τότες εἶτανε πού βρῆκα τὰ «Κολασμένα Σεραφεῖμ» καὶ τοὺς «Σκελετοὺς τῶν ὀνείρων» τοῦ Ἄνθου Παγωνίτη. Θυμᾶμαι πὼς ἔχω συγκρατήσῃ ἓνα ἄρωμα εὐγένειας, λεπτότητας κι ἀρμονίας, πού ἀπόπνεε ἀπ' τοὺς στίχους του. Παλιά, βέβαια, ποίηση, μὰ εἶχε μιὰ μουσικότητα πού με συνέπαιρνε. Μ' ἄρεσε. Δὲν εἴξερα ἂν ζοῦσε ὁ ποιητὴς καὶ πού βρισκόταν. Οὐτὲ ἔτυχε νὰ ἰδῶ τὸ «Καρτερώντας τὸν ἥλιο», πού κυκλοφόρησε τὸ 1947. Κι ἄξαφνα, πῆρα τὴν καινούργια του συλλογὴ. Χάρηκα πολὺ. Κι ὅταν τὴν διάβασα, χάρηκα πῶς πολὺ πού βρῆκα τὴν ποίησή του ζεστὴ ἀπὸ ἀνθρωπιά, μεστωμένη ἀπὸ τέχνη καὶ πλούσια ἀπὸ βαθιὰ νόημα καὶ στοχασμὸ. Οἱ ἐπιγραμματικοὶ του στίχοι με στάματῆσαν πολλὲς φορὲς καὶ μ' ἔκαμαν νὰ σκεφτῶ πολλὰ πράγματα. Εἶνε μιὰ ποίηση μ' ἀξιώσεις καὶ προεκτάσεις.

Ἀγαπάει πολὺ τὸν ἄνθρωπο: «Πετᾶμε δορυφόρους στὴν αὐλὴ τοῦ σύμπαντος... Χωρὶς νὰ ξεπεράσουμε τὴν πείνα γιὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπους» καὶ «ἀλλάζεις τὸν ἰδρώτα σου με ψίχουλα καὶ ὑφαινεις τὴν ἱστορία τοῦ κόσμου», θὰ πεῖ στὴ σελ. 6. Κ' ἔχει ξαφνικὲς εἰκόνες, πού μοιάζουν σὰ μικρὲς ἀστραπές: «καὶ μένουν τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ χτέος, ἀζήτητες ἀποσκευές [στὸ μοιραῖο σταθμὸ τῶν ὀνείρων]». Κι ἄλλοῦ γίνεται λυρικότερος:

«Είχαμε μόνο καρφωμένη στην καρδιά μας, [σάν έττικέτα, την άδριστη έλπίδα» ή «κ' ήθελα νά κρατάς τὸ μοναδικό μου δάκρυ στὸ χέρι σου. Πάντοτε κάτι προσφέρουν στοὺς ταξειδιώτες», ή ακόμα: «μιὰ εικόνα πού χάνεται, ὁ χρόνος, σ' ἓν ἀπύθμενο χάος [καί στην ἐπιφάνειά του τὰ γεγονότα γίνονται μῦθος». Καί πιό κάτω: «οἱ άνεμοὶ κ' οἱ φυλλωσιές τὸν ὕμνο τῆς ζωῆς παιανίζουν» καί «ή γαλήνη τῶν πάρκων χαϊδεύει τὰ μάρμαρα [κ' οἱ μνήμες ἀνασαίνουν θυσιές».

Δέν ἔκαμα ἐκλογή τῶν στίχων πού ἀντέγραψα. Ὑπάρχουν καλύτεροί, ἀσφαλῶς. Μά, ὁ ἀναγνώστης θά παραδεχτεῖ πὼς ή ποίηση τοῦ Ἄνθου Πωγωνίτη, ἔχει μιὰ πυκνότητα χαρακτηριστική, πού πολλοὶ στίχοι του εἶναι ἀληθινὰ ἐπιγράμματα. Λογουχάρη: «Τὰ Σόδομα κ' οἱ Δελφοὶ δέν ἔχουν ἀποστάσεις»—«Τῶν ἀγίων τὰ ὁμοιώματα δέν κάνουν διακρίσεις [δέχονται λιβάνια καί προσευχές με τὴν ἴδια ἀπάθεια»—«Δάκρυ [ἂν ἴσσουν λίμνη [στην ὄχθη σου θά χτίζαν πολιτείες [οἱ ὑποκριτές»—«Λόγος μεταμελείας νά μὴν γεννηθεῖ [ή σιωπή εἶναι σοφία πού μᾶς λείπει»—«Ἡ ἀναζήτηση θά παραμείνη μιὰ λεπτομέρεια. [Ἄς ὑπῆρχε τοῦλάχιστον λίγο φῶς κ' ἓνα σκαλαπάτι»—«Οἱ ἀπουσίες, ὅπως βλέπεις, μᾶς κάνουν σκεπτικούς».

Στάθηκα ἰδιαίτερα στὰ ποιήματα τῶν σελίδων: 5, 7, 10, 13, 14, τὸ τόσο συγκινητικό τῆς σελ. 15, καί τῶν σελ. 17, 24, 27, καί 30. Μά, ξεχώρισα τὸ ὑπέροχο: «Ὁ Γιὸς τοῦ κρῖνου». Ὁ πειρασμός με σπρώχνει ν' ἀντιγράψω λίγους στίχους του. Ἀξίζουμε:

...Ὅταν δύναμη σκορποῦσες γιὰ θάματα
ἐκπληκτοὺς ὁ λαὸς σ' ἀκολουθοῦσε.

«Τὸ ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς σας» οἱ Ἑσσαιοὶ ἐρ-
[μήνευσαν:

νά δένης τοὺς ἱμάντες τῶν Ρωμαίων.

«Τὸ ἐλεῆτε τοὺς φτωχοὺς», θεμελίωση ἀνισό-
[τητος.

Τὸ φραγγέλιο ἦταν μιὰ λάμψη, μόνο μιὰ λάμ-
[ψη χωρὶς ἴχνη

κι ὅταν εἶπες γιὰ τὴν «Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν»
μιὰ συκιά κι ὁ Γολγοθᾶς ἔπλασαν δυὸ ἥρωες,

μιὰ πλάνη καί χιλιάδες
ἐλπίδες.

Χρυσάνθης Ζιτσαίας: «Μὲ τὸν ἀχὸ τοῦ τραγουδιοῦ»—Ποιήματα, Θεσσαλονίκη 1964

«Μὲ τὸν ἀχὸ τοῦ τραγουδιοῦ» τῆς, λοιπόν, ή Ἑπειρώτισσα ποιήτρια Χρυσ. Ζιτσαία, μᾶς μιλάει γιὰ τίς ἀγάπες τῆς στην ἰδιαίτερη πατρίδα τῆς καί γιὰ κείνα πού κάνουν τοὺς ἀνθρώπους τῆς περήφανους κι ἀξίους πολλές φορές τῆς δικῆς τῆς, καί τῆς καθολικῆς μας, πατρίδας, εὐγνωμοσύνης. Γιατί, πραγματικά, ή Ἑπειρος εἶν' ἓνα κομμάτι Ἑλλάδας ξεχωριστό, ἀπ' τὴν πολὺ παλιά τῆς ἱστορία, δοξασμένο μέσα στοὺς αἰῶνες πού διαβήκανε κι ἀλησμόνητο γιὰ τὰ παιδιά τῆς πού ζοῦνε ξενιτεμένα ἐξ αἰτίας τῆς φτώχειας τῆς

κακοτράχαλης γῆς, ἀλλὰ δεμένα πάντα με τὸ χρυσὸ παλαμάρι τῆς μνήμης μαζί τῆς. Δέ μπορούσε, λοιπόν, ή Ζιτσαία ν' ἀποτελέσει ἐξαίρεση—εἶνε καί γι'αυτὴν, «τῆς καρδιάς τῆς καρδιά».

Μέ τὸ γνώριμο πιά τρόπο τῆς ή ποιήτρια τραγουδάει σέ ὁμοιόμορφα (τετράστροφα) ποιήματα γιὰ τίς ὁμορφιές τῆς πατρίδας τῆς, γιὰ ὅ,τι δόνησε τὴν ψυχὴ τῆς ἀπὸ μικρὸ κοριτσάκι, γιὰ ὅ,τι αἰστάνεται περηφάνεια καί θαυμασμό, γιὰ τοὺς λεβέντες τῆς, τὰ πανηγύρια, τίς Σουλιώτισσες, τὴν Πάργα, τὸ Καλπάκι, τὰ Γιάννινα, τὴ Β. Ἑπειρο. Δίνει με ποιητικὴ μορφή ὅλα τὰ ἱστορικά καί μυθικά, τὰ ἥρωικά καί τὰ πνευματικά στοιχεῖα πού προβάλλουν τὴν «εὐάνδρη» πατρίδα τῆς. Χαράζει ἀδρά μορφές ἀθάνατες τοῦ Σαμουήλ, τοῦ Κοσμᾶ Αἰτωλοῦ, τοῦ Βηλαρᾶ, τοῦ Νεοπτόλεμου, τοῦ Πύρρου... Καί, κάνει μέσα μας νά κινοῦνται ὅλα κείνα τὰ ξεχασμένα, γιὰ τὰ χρόνια πού πέρασαν καί τίς ζωές πού χάθηκαν.

Εἶν' ἓνα βιβλίο νοσταλγίας κι ἀγάπης τῆς πατρικῆς γῆς τοῦτ' ή συλλογὴ τῆς Ζιτσαίας. Τὰ γνωρίσματα τῆς τέχνης τῆς τὰ ξαναβρίσκουμε ὅπως καί στὶς ἄλλες τῆς συλλογές. Δέ θά μιλήσω γι'αὐτά. Τὰ ἔχω πει πολλές φορές. Βέβαια, δέν ὑπάρχει ἐδῶ τὸ ὕψος προηγούμενων στίχων τῆς. Κυριαρχεῖ ὁ συναισθηματισμός κ' ή ἀπλότητα. Καμμιά φορά, ἐξασθενίζει ὁ στίχος με καμμιά ἀπρόσεχτη λέξη (Ἡ Γῆ τῆς εὐποιίας—λέει κάπου, κ' ή λέξη «εὐποιία» λογαριάζεται γιὰ 4 συλλαβές, ὅσες κ' ἔχει, βέβαια, μὰ πού δέ στέκεται σέ ποίημα). Μερικοὶ στίχοι πάλι θά μπορούσαν νά λείψουν (σελ. 42, 43 λ.χ.). Πολὺ ἐξασθενημένοι, με λόγια πού θυμίζουν φτηνὸ πατριωτισμὸ ή τραγουδάκια γιὰ σχολικὲς γιορτές. Κ' ἐπειδὴ ἄλλος εἶν' ὁ σκοπὸς τῆς ποιήτριας κι ὄχι νά δώσει ἓνα δεῖγμα ἀνανέωσης τῆς τέχνης τῆς ή κανούργιας ἐπιτυχίας, βλάπτουν πού ὑπάρχουν κι αὐτά, πλάι σέ στίχους ὅπως τῆς σελ. 11, 12, 18, 19 κ.ἄ. Ἐπίσης, ἐγὼ θ' ἀπόφευγα νά χρησιμοποιήσω τὸ στίχο: «καὶ τοὺς κατοχρονίτες», τὸν ἄλλο: «Μακρόσυρτα Ἑπειρώτικα, τραγοῦδια ἀγαπημένα» (θυμίζει λίγο τὴν «Ἀνατολή» τοῦ Παλαμά), καί τὸν ἄλλο: «Μεγαλοπράγμων βασιλιᾶ». Χρειάζεται λίγη προσοχὴ καμμιά φορά, ὅσο κι ἂν μᾶς συνεπαίρνει ή ἐμπνευση.

Ἰφιγένειας Διδασκάλου: «Μνήμες καί παρουσίες»—Ποιήματα, Θεσσαλονίκη 1964

Ξεκίνησε με μιὰ ποίηση ἀπλή, πού τραγουδοῦσε μόνο τίς προσωπικὲς τῆς ἐμπειρίες, δίχως προβληματισμούς, ὅπως ἔγραφα γιὰ τὸ «Λυρικό Ἄμφορέα» τῆς, ή ποιήτρια. Τὸ κυρίαρχο θέμα τῆς: ή Ἀγάπη. Δεμένη με τὴν παραδοσιακὴ ποίηση. Καί πρόβλεπα πὼς «ὑπόσχεται πολλά». Νά, σήμερα, ὁ καινούργιος καρπὸς τῆς ποιήσῆς τῆς. Οἱ «Μνήμες καί παρουσίες», εἶναι ποιήματα πού με ξαφνιασάνε πραγματικά. Κύριο χαρακτηριστικό, πὼς γίνηκε ή ποίηση τῆς Διδασκάλου μιὰ ποίηση βάθους, πού μιλάει μ' ἓνα λόγο καί πάλι ἀπλό, ἀλλὰ τόσο γιομάτον ἀπὸ στοχασμὸ καί φι-

λοσοφικότητα, πού θά τήν ἔλεγα: «φιλοσοφική», ἂν δὲν εἶχε ἀδρά τὰ στοιχεῖα τῆς γνήσιας λυρικής ποιήσεως, κι' ἂν δὲν τήνε κράδαινε μιά έντονη μουσικότητα (κατέχει ἢ ποιήτρια τὸ αἰσθημα τῆς μουσικότητας ὅσο λίγες—όντας κ' ἢ ἴδια ἐκλεκτὴ ὑψίφωνη). Κι ὁ ἀπλὸς ἐρωτισμὸς τοῦ «Λυρικοῦ Ἀμφορέα», φτάνει τώρα σ' ἓνα προβληματιζόμενον ἐρωτισμὸ (Θέατρο): «Δὲ μποροῦσαν οἱ ἄνθρωποι [νὰ ὑποψιαστοῦνε τ' ἀληθινὸ σου πρόσωπο. [Ν' ἀνέχονται συνήθισαν τὸ πλαστὸ τους γέλιο. [Ἐγὼ ὅμως μὲ τούτῃ τὴν ψυχὴ [πού δοκιμάστηκε καθὼς παιχνίδι πάνω στὸν τοῖχο, [δὲ ζητῶ πιά νὰ σὲ γνωρίσω...».

Τόση τρυφερότητα, τόση ἀγάπη, μ' ὅλα τὰ μόρια τοῦ κορμιοῦ («ἀγαπημένε [γύνωσα τὸ κορμί [γιὰ ν' ἀσπασθεῖς τὸν κόρφο μου», κι ἄλλου: «Καὶ στὴ γωνιά τῆς κάμαρας [οἱ πρῶτες μας τρυφερὲς συνήθειες [θά ξεφωτίσουν ἐξαλλες στὸ ζῦπνημά τους), τῆς ψυχῆς («Σκέψου πῶς κάθε αὐτὴ ζυπνῶ χωρὶς τὸν ἴσκιό σου» κι ἄλλου: «Ὅ, τι ἀγαπῶ μένει ἄθικτο στὸν ἴσκιό σου»), τῆς καρδιάς («Ἡ ἀγάπη ἀγρυπνᾷ στὴν καρδιά μου» κι ἄλλου: «Κι ἀκούω τὴν καρδιά μου ν' ἀνταμῶνει [τοὺς δρόμους, ὅπου δραπετεύει ἢ θύμηση»), καὶ τοῦ νοῦ της («Στὸ βιβλίό τῆς Ἀγάπης θά βρεῖς σταματιμένες [τίς Ὄρες μας», κι ἄλλου: «Οἱ μνήμες ἐξουσιάζουν τὴ σιωπὴ μου [παραμερίζουν τὴ θλίψη [μοῦ δίνουν δύναμη νὰ περιμένω»). Κεῖνο τὸ «Κι αὐριο θῆναι ἀργά», εἶν' ἓνα σαφικὸ—στ' ἀλήθεια—κομμάτι. Εἶν' ἓνα κρᾶμα ψυχικοῦ καὶ σαρκικοῦ παιδικοῦ παράπνου, ἀπ' τὴν ἔλλειψη τοῦ ἀγαπημένου πού ἐξουσιαστικὰ ἔχει πάνου της ἀπλώσει τὴ δυνατὴ κυριαρχία του. Πόσο ὠριμα, θάλεγα, ἔξερει ν' ἀγαπᾷ ἢ ποιήτρια. Πόσο βαθιά. Πόσο ὀλοκληρωμένα! Λίγα ἐρωτικὰ ποιήματα μποροῦν νὰ συγκριθοῦν μὲ τοῦτο τῆς Ἰφ. Διδασκάλου.

Βρῆκα στὰ ποιήματα τῶν σελ. 27, 28, 29 καὶ 30, κάποια θλίψη, ἓναν ἀδιόρατο πόνου, μιὰ κάμψη κείνου τοῦ δοξαστικοῦ ὕμνου στὸν ἀγαπημένο. Ὑπογραμμίζονται ἀπὸ στίχους σὰν αὐτούς: «κοίταξε ὁ δρόμος πόσο στένεψε: [Τοὺς δυὸ μας δὲ χωράει...» καὶ: «τὸ παράπνο ἀνοίγει τὸ δρόμο του νὰ περπατήσει. [Σὲ φτάνει...». Ἀκόμα: «Οὐτ' ἔνα φῶς δὲ βλέπω νὰ ὀδηγεῖ τὴν ἐλπίδα μου [ἓνα σημάδι δὲν ἀκούω νὰ μνηᾷ τὸν ἐρχομό σου». Κι ἀκόμα: «Κανεὶς δὲν ἐπίασε τίς περίλυπες παλάμες μου [νὰ μετρήσει τὸ βᾶρος τῆς ὀδύνης πού βαστοῦν».

Ἀποδῶ καὶ πέρα ἀλλάζει ἡ ἀτμόσφαιρα. Τὰ ὑπόλοιπα ποιήματα ἀγκαλιάζουν ἄλλα θέματα. Ἡ ἔμπνευση τῆς Διδασκάλου συγκινεῖται ἀπ' τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα της καὶ τίς ὁμορφιές της (Καστοριά), ἀπ' τὸ θάνατο ἐνοῦ μικροῦ παιδιοῦ (Δυστύχημα) καὶ φτάνει τὸ συγκινησιακὸ της crescendo στὸ θαυμάσιο ποίημα «Στὸ παιδί μου», μὲ λίγο ὑπολειπόμενο τὸ «Τρεῖς λύπες»: «Κάτω στὸ παλιὸ μουράγιο [τρία μοναχικὰ πουλιά [τρεῖς λύπες στὴν καρδιά μου». Εἶναι γιὰ τοὺς τρεῖς γερασμένους πελαργούς, πού «ἄδικα γυρεύουν τίς φτερωτὲς φωνές [πού γεμίζουν τὴ μνήμη τους». Γι' αὐτούς πιά «πίσω ἀπ' τὸ δρόμο τῆς θάλασσας [πίσω ἀπ' τὸ δρόμο τοῦ ἀνέμου [ἀφανίστη-

κε ἢ νίκη τους». Μὴ μοῦ πεῖτε πῶς τοῦτο τὸ crescendo δὲν ἄγγιξε τὸ τραγικὸ μεγαλεῖο! Ἡ ποίηση τῆς Διδασκάλου ἀπόχτησε πιά τὴν ἀρτιότητα μιᾶς ὠριμῆς, διαλεκτῆς, ξεχωριστῆς ποιήσεως, πού τὴν ἀνεβάζει σ' ἐξέχουσα θέση στὴ γυναικεία ποίηση καὶ τὴν ἐλληνικὴ Γραμματεία.

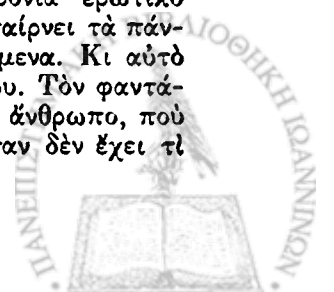
Νίκου Ἀργυρόπουλου: «Λογοτεχνικοὶ καρποὶ»
—Θεσσαλονίκη, 1964

Μοῦ κεντρίστηκε ἡ περιέργεια κι ἀγάλη ἀγάλια ἢ ὄρεξη, καὶ διάβασα ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἴσαμε τὸ τέλος τοὺς «Λογ. Καρπούς» τοῦ Ν. Ἀργυρόπουλου, ὅταν πληροφορήθηκα πῶς εἶνε ζαχαροπλάστης. Θυμήθηκα κι ἄλλους «ἀγράμματος» λογοτέχνες μας ἢ μερικοὺς πού ἐργάζονταν σὲ χειρωνακτικὲς ἐργασίες—βαρκάρηδες (Ἀγγουλές), σιδηρουργοὶ (Βουτυράς), οἰκοδόμος (Γιαν, Παπαδόπουλος), τσαγκάρηδες (Π. Κυριακός, ὁ ἠθοποιός), ἀγθοφόροι (Ν. Δασκαλόπουλος, σήμερα δουλεύει σὲ σαπουνάδικο), κλπ. Ἀπ' τοὺς καλλιτέχνες πάλι, εἶναι πολλοὶ λαϊκοὶ ζωγράφοι, ἠθοποιοί, καραγκιοζοπαίχτες...

Ὁ Ν. Ἀργυρόπουλος ἀσχολήθηκε ἀπὸ μικρὸς μὲ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου. Διήγημα, ποίηση, θέατρο... Στους «Λογ. Καρπούς», μᾶς δίνει ἓνα δείγμα, ἀπόλα. Ὁ ἀποφύγω τίς ἐνθουσιαστικὲς ἀκρότητες τῶν φίλων καὶ γνωστῶν του καὶ θά περιοριστῶ στὸ αὐστηρὸ κοίταγμα τοῦ ἔργου του μὲς ἀπ' αὐτὰ τὰ δείγματά του. Ἐτσι, ἡ γνώμη μου θά 'νε πιὸ ἀντικειμενική. Πιστεύω πῶς, ἂν ὁ Ν. Ἀργυρόπουλος εἶχε εὐνοηθεῖ ἀπ' τὴ τύχη κ' εἶχε πάρει μιὰ μόρφωση, ἔστω καὶ μόνο Γυμνασιακὴ, σήμερα θά βρισκόταν στὴν πρώτη γραμμὴ τῶν πνευματικῶν μας ἀνθρώπων. Μὲ τὴ δική του μόρφωση, ἄλλοι δὲ μποροῦν νὰ βάλουν οὔτε τὴν ὑπογραφή τους. Κι ὅμως ὁ Ἀργυρόπουλος, μᾶς ἔδωσε καὶ διήγημα ἄρτιο, καὶ στίχους καλούς. Διήγημά του βράβευσαν οἱ «Μορφές»—ἐν' ἀξιόλογο περιοδικὸ τῆς Θεσ|νίκης, καὶ θεατρικὰ του μιὰ ἐπιτροπὴ μὲ πρόεδρο τὸ Σπ. Μελά.

Βέβαια, σ' ὀλάκερο τὸ ἔργο του φαίνονται οἱ τρομαχτικὲς του ἐλλείψεις, τὰ μεγάλα κενὰ του. Ἄλλὰ φαίνονται κ' οἱ μεγάλες του ἀρετὲς κι' ἱκανότητες πού πήγανε—σχεδὸν—γαμένες. Γιατὶ ἐνῶ σ' ἄλλη περίσταση, μπορεῖ νὰ μᾶς εἶχανε (καὶ θά μᾶς εἶχανε) δημιουργήσει ἓναν ἀξιόλογο πνευματικὸ ἄνθρωπο, σήμερα μᾶς τὸν δόσανε κάπως... ἀτροφικόν.

Τὸ σημαντικότερο στοιχεῖο τοῦ στὴν ποίηση εἶν' ὁ λαϊκισμὸς του—πηγαῖος, εἰλικρινής. Στὸ διήγημα, ὄχι ἢ πλοκή, ἀλλ' ἢ ἀνθρωπιὰ καὶ τὸ αἰσθημα. Στὸ θέατρο, ὁ ἀβίαστος διάλογος, πού δὲ φτάνει σὲ μεγάλο βάθος, δὲν ψυχογραφεῖ, μὰ γίνεται εὐχάριστος. Θέμα του—κυριότατα—ὁ ἐρωτας! Ἐνας ἐρωτικὸς ὄργασμὸς, ἓνας Διονυσιασμὸς, σὰν ἀπὸ ἀπωθημένο ἀπὸ χρόνια ἐρωτικὸ συναίσθημα, πού ξέσπασε καὶ συνεπαίρνει τὰ πάντα, πνέει καὶ δονεῖ ὅλα του τὰ κείμενα. Κι αὐτὸ δείχνει τὸν ἀπόλυτο πριμιτιβισμό του. Τὸν φαντάζομαι ἓναν ἀνήσυχο, γιομάτο δράση ἄνθρωπο, πού νὰ αἰσθάνεται σχεδὸν ἄρρωστος, ὅταν δὲν ἔχει τί

νά κάνει. Ἡ ἀπραξία τὸν σκοτώνει. Πρέπει νὰ κλείνει μιὰ πληθωρική ζωτικότητα, πού θά φτάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ νομίζουν οἱ γύρω του πῶς φτάνει ὡς τὴν ἐξαντλητικότητα. Μά, ὁ Ν. Ἀργυρόπουλος, θά πρέπει νὰ 'νε πάντα τόσο ἀκούραστος, πού θά καταπλήσει.

Στὴ διάλεξή του, κλείνει τὸ μεγάλο του παρὰπονο: τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος (ιδίως τῶν νέων), πού δὲ μποροῦν νὰ ἐμφανιστοῦν ἀπ' τὶς σελίδες τῶν περιοδικῶν τῶν μεγάλων κλικῶν. Ἄμ, καὶ τὴ σιωπὴ τῶν... ἀρχιερέων, πού τὴ βάνεις, κ. Ἀργυρόπουλε; Μόνο πού τὸ φαινόμενο τοῦτο ἐξαπλώνεται σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς μας —καὶ πιὸ πολὺ τῆς πνευματικῆς. Γιαυτό, κάμε ὅ,τι κάνουμε ὅλοι: γράφε, γράφε καὶ διάβαζε. Γιὰ τὸ κέφι σου—καὶ γιὰ κανέναν ἄλλον ἀρνητὴ τοῦ μόχτου καὶ τῶν ὀνείρων σου. Γιὰ τὸ κέφι σου—γιὰ τὴ λύτρωσή σου...

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΑΔΕΣ

Giuseppe Schiro: «Ἡ Εὐδοκία Balsic Βασίλισσα τῶν Γιαννίνων»—(Ἐκδόσεις τοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Βελιγράδι 1964).

Ὁ κ. Schiro, σπουδαῖος μελετητὴς τῶν Μεσαιωνικῶν Βαλκανικῶν χρόνων, μᾶς παρουσιάζει σὲ μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα μελέτη του, γραμμένη ἰταλικά, τὴ ζωὴ τῆς βασίλισσας Εὐδοκίας, πού βασιλεύσε στὰ Γιάννινα κατὰ τὴν περίοδο τῆς Σλαυοκρατίας, ὡς τρίτη σύζυγος τοῦ Ζαοῦ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτεύουσας.

Καὶ ἡ ἀξία τῆς μελέτης αὐτῆς ἐγκείται σὲ τοῦτο:

Στηρίζεται βυσικά στις πολὺτιμες πληροφορίες πού μᾶς δίνει τὸ χειρόγραφο «τοῦ Χρονικοῦ τῶν Τόσκηδων», γραμμένο σὲ στίχους, καὶ πού ἀφορᾷ τὴ σκοτεινὴ αὐτὴ περίοδο τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἱστορίας.

Γιὰ τὴ ζωὴ τῆς Βασίλισσας Εὐδοκίας καὶ τὰ τοπικὰ γεγονότα πού συνδέονται μ' αὐτήν, ὅπως γίνεται λόγος στὴ μελέτη, πολὺ λίγα γνωρίζαμε, ἢ καὶ αὐτὰ ἐσφαλμένα. Γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, ὅπως μᾶς πληροφορορεῖ ὁ κ. Schiro, πολὺ συνέβαλε καὶ ὁ ἰδιόκός μας κ. Λεάνδρος Βρανούσης, μὲ τὸ ἀνώνυμο ἱστορικὸν περὶ διαφόρων δεσποτῶν τῆς Ἡπείρου», καὶ περισσότερο μὲ τὴν τελευταία ἀνακοίνωση τοῦ ἰδίου, ἐπὶ ἀντιγράφου τοῦ χρονικοῦ τῶν Ἰωαννίνων, πού βρῆκε στὴ βιβλιοθήκη τῆς Ὁξφόρδης.

Ὁ συγγραφεὺς διερευνᾷ καὶ σχολιάζει μὲ ἄκραν ἐπιστημονικὴν εὐσυνειδησία ὅ,τι ἔχει σχέση καὶ ἔχει γραφῆ γιὰ τὴ βασίλισσα Εὐδοκία καὶ μᾶς ἀνασυνθέτει, μέσα ἀπὸ τὰ σκοτάδια τοῦ χρόνου, τὴν προσωπικότητα τῆς Εὐδοκίας καὶ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα πού συνδέονται μ' αὐτήν, στις ἀρχές τοῦ 15ου αἰῶνα.

Ὁ Ζαοῦ, Δεσπότης τῶν Ἰωαννίνων καὶ θεῖς τοῦ δούκα Κάρολου Τόκκο, ἦταν παντρεμμένος

μὲ τὴν Εἰρήνη Σπάτα, χήρα τοῦ Πέτρου Σπάτα καὶ μητέρα τοῦ Μουρίκη Δεσπότη τῆς Ἄρτας. Ἄγνωστο γιὰ ποιὸ λόγο, ἢ κόρη τους αὐτοκτόνησε ἀπὸ τὰ τεῖχη τοῦ κάστρου καὶ ὁ Δεσπότης ἐδίωξε τὴ γυναίκα του καὶ παντρεύτηκε τὴ Σερβίδα πριγκήπισσα Εὐδοκία.

Στις 6 Φεβρουαρίου τοῦ 1411 ἀπέθανε ὁ Ζαοῦ καὶ ἔμεινε βασίλισσα τῆς χώρας ἡ Εὐδοκία. Ὅμως αὐτὴ, ἀπὸ ἐχθρὰ παλιότερη ἐναντίον πολλῶν ὑπηκόων τῆς ἢ ἀπὸ κακὲς συμβουλές, ἀκολούθησε πολιτικὴ διώξεων καὶ καταπιέσεων τῶν ἀντιπάλων τῆς. Ἡ ὀργὴ τοῦ λαοῦ μεγάλωσε. Μερικοὶ φρόνιμοι ἄρχοντες, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Συμεὼν Στρατηγόπουλος, προσπάθησαν νὰ συμβιβάσουν τὰ πράγματα, δηλαδὴ ν' ἀνεβῆ στὸ θρόνο ὁ γυιὸς τῆς Ἰεώργιος καὶ αὐτὴ νὰ μένη, καθὼς λέγει τὸ χρονικό:

«αὐτὴ δὲ πάλιν ὡς κυρὰν καὶ μάναν τοῦ ἀφέντη τους».

Καὶ παρακάτω:

«Καὶ αὐτὴ ἐκατέστησαν. Ἐπίασαν καὶ ὄρκους».

Ἡ Εὐδοκία, ἐν τῷ μεταξὺ, δὲ μένει ἱκανοποιημένη ἀπὸ τὴ συμφωνία μὲ τοὺς Γιαννιώτες καὶ οκέφτεται νὰ παντρευτῆ ἐκ νέου. Στέλνει ἐπιτροπὴ στὴν πατρίδα τῆς, τὴ Σερβία, γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό.

Οἱ Γιαννιώτες ὅμως, στὴν ἀπιστία τῆς αὐτῆς, ἐπαναστάτησαν καὶ τὴν ἐξώρισαν μαζὺ μὲ τὰ παιδιά τῆς, στὴν Ἰταλία.

Ὁ κ. Schiro, τέλος, στηριζόμενος στὸ χρονικό πού ἀνεκάλυψε ὁ κ. Βρανούσης στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ὁξφόρδης, καὶ στὸ ὁποῖο σαφῶς ἀναγράφεται ὁ χρόνος τοῦ θανάτου τοῦ Δεσπότη Ζαοῦ, ἦτοι ἡ 6η Φεβρουαρίου 1411, καὶ ἡ ἐξορία τῆς Εὐδοκίας τὶς 26 τοῦ ἰδίου μηνὸς καὶ ἔτους, κρίνει πολὺ σωστά, ὅτι τόσα πολλὰ γεγονότα δὲ μποροῦσαν νὰ συμβοῦν μέσα σὲ 20 ἡμέρες πού βασιλεύσε ἡ Εὐδοκία. Μᾶλλον θὰ κυβερνοῦσε καὶ γρηγορότερα κατὰ τὸν χρόνον πού ἦταν ἄρρωστος ὁ σύζυγός τῆς. Καὶ τὸ «Χρονικόν», γραμμένο σὲ στίχους, εἶναι στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀσαφές.

Γενικά, ἡ μελέτη τοῦ κ. Schiro, γιὰ τὴν τοπικὴ ἱστορία τῶν Ἰωαννίνων, εἶναι πολὺτιμη καὶ εἴμαστε βέβαιοι, ὅτι πολλὰ προσφέρει στὴ διερεύνηση αὐτῆς τῆς σκοτεινῆς ἐποχῆς τοῦ τόπου μας.

ΚΩΣΤΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ἀντωνίου Μπενέκου, Β. Ed. τοῦ Παν(μίου) τοῦ Ἐδιμβούργου: «Γιὰ ἓνα πρόγραμμα αἰσθητικῆς ἀγωγῆς», Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Σχολεῖο καὶ Ζωή», Ἀθήνα 1965, σελ. 16.

Στις ἡμέρες μας, πού ἐφαρμόζεται τὸ μεταρρυθμιστικὸ πρόγραμμα τῆς Παιδείας μας, ξεχωρὴ βαρῦτητα ἔχει ἡ σοβαρὰ τεκμηριωμένη ἐργασία τοῦ κ. Ἀντωνίου Μπενέκου «Γιὰ ἓνα πρόγραμμα αἰσθητικῆς ἀγωγῆς», πού εἶναι

προϊόν διδακτικής πείρας και έπιστημοσύνης.

Ο σ. μās γνωρίζει πρώτα την χρεωκοπία της αισθητικής άγωγής στα Σχολεία και μās λέγει: «Η τέχνη πού μέχρι σήμερα διδάχτηκε στα σχολεία μας δέν ήταν καθόλου... παιδική τέχνη αλλά αυτό, πού μās προσφέρει ή Τέχνη, ή Τέχνη τών ώριμών, ή Τέχνη τών μεγάλων δημιουργών». Αυτό ήταν και είναι ή ρίζα της χρεωκοπίας, με άποτελέσματα συγκεχυμένα και ούτοπικά. Ο κ. Άν. Μπενέκος προχωρεί στην έρευνά του εξετάζοντας τρεις πλευρές του θέματος, όπου στηρίζει την σύνθεσι ενός συγχρόνου προγράμματος καλαισθητικής άγωγής. «Από την πλευρά της Ουσίας της Τέχνης, της Ψυχολογίας της Παιδικής τέχνης και της ευνοίας της Άγωγής».

Η άυστηρή έπιστημονική δομή και ή τεκμηριωμένη διαπραγμάτευσις είναι άνάγλυφες στο έργο του κ. Μπενέκου. Ο άνούσιος βερμπάλισμος και ή περιττολογία, δηλαδή οί «παιδαγωγοκουβέντες» λείπουν από τη σοβαρή έργασια του σ., πού άποτελεί προσφοράν «ουσίας». Έάν έφαρμοσθούν αι άνωτέρω άπόψεις, από εκπαιδευτικούς πού διακατέχονται από πίστιν και ένθουσιασμόν, θά συμβή νά παραμεριθῆ ή σημερινή κακοδαιμονία, ή σχετική με τό μάθημα της αισθητικής άγωγής, και την θέσιν της θά καταλάβη ή αξιολογημένη παιδευτική έργασία.

Μέχρι σήμερα ή αισθητική άγωγή εις τά σχολεία μας έστηρίζετο σέ σαθρό βάθρο, ξένο από την ύψη της Τέχνης, του ψυχομοιού του μαθητού και της σημασίας της «όντως» Άγωγής. Έτοι ειχε ταυτισθῆ ή αισθητική άγωγή με την πιό φτηνή άψυχολόγητη και άντιπαιδαγωγική παιδευσι, ταυτόσημη με την κακόγουστη ψυχάγωγία (με τῆ σημερινή σημασία του όρου).

Οί παραπάνω άλήθειες ύπογορεύουν νά προσεχθῆ ιδιαιζόντως ή «όντως» σοβαρά έργασία του κ. Μπενέκου, διότι ύπάρχει κίνδυνος νά μη προσεχθῆ και τουτο, διότι σήμερα πλείστοι —«φευ»— άσολοῦνται με παιδαγωγικές και ψυχολογικές διατριβές, πού είναι άποτυχημένες μεταφράσεις και άνιαρες έπαναλήψεις στη μεγάλη τους πλειονότητα.

Ίωάννου Α. Κιτσαρά: «Η πραγματικότητα εις την Παιδαγωγικήν Έπιστήμην», Άθήναι 1965, σελ. 304.

Ο νέος Ηπειρώτης Παιδαγωγός κ. Ίωάννης Α. Κιτσαράς, ύποδιευθυντής της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Άκαδημίας, όποτελεί μιá σημαντική παρουσία στα Γράμματα του τόπου μας, με τεκμηρία θετικής έξελίξεως. Μεταξύ τών έργων του, πού έδημοσίευσε, είναι και τά έξης: «Τό πνεύμα του καιρού μας και ή τοποθέτησις της Έλλάδος», «Έπαγγελματικός προσανατολισμός» (έκυκλοφόρησε και σέ έπανέκδοσι), «Ψυχολογία του Πολιτισμοῦ μας» Ο συγγραφεύς παιδαγωγός έχει παρουσιάσει και άλλο έργο, μελέτες σέ διάφορα έπιστημονικά περιοδικά, κ.ά. Έφέτος προσφέρει τό νέο

προϊόν του μόχθου του: «Η πραγματικότητα εις την Παιδαγωγικήν Έπιστήμην», Άθήναι 1965, σελ. 304.

Η Έπιστήμη της Παιδαγωγικής είναι μιá, σάν πραγματικότητα, αλλά τά βιβλία, πού άναφέρονται σ' αυτήν, πολλά. Η ένασχόλησις αυτή μαρτυρεί: α) Την πολύπλευρη δομή της, έπομένως κάθε βιβλίο βλέπει μιá ή και περισσότερες πλευρές του όλου, β) και στην ίδια πλευρά, την άτομικότητα τών άσχολουμένων. Υπάρχει ή πλάνη, εάν έχωμε π.χ. μιá Παιδαγωγική σοβαρού έπιστήμονος, κάθε άλλο βιβλίο σχετικό μās είναι άδιάφορο. Φυσικά, ή μεγάλη κυκλοφορία κάθε έντύπου, ιδιαίτερα έπιστημονικού, επιβάλλει μιá έκλεκτική διάθεσι στην άγορά βιβλίων, αλλά ή στάσι μας αυτή πρέπει νά έξοστρακίξη την άνωτέρω άδιαφορία. Κάθε καλό νέο βιβλίο φωτίζει ώρισμένες περιοχές του έπιστητού, πού γνωσιολογικά μās πλουτίζει ή άκόμη μās άναγεννά.

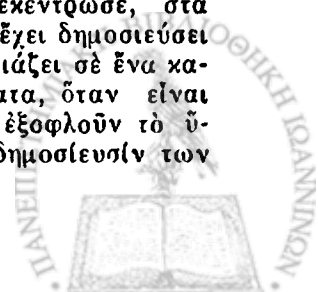
Τό βιβλίο του κ. Ίωάνν. Α. Κιτσαρά «Η πραγματικότητα εις την Παιδαγωγικήν Έπιστήμην», είναι ένα βιβλίο, πού άπευθύνεται κυρίως εις τους εκπαιδευτικούς. Χωρίζεται σέ δυό μέρη, όπου εξετάζονται: α) Παιδαγωγική και Πραγματικότητα και β) Έλληνική Πραγματικότητα. Τό πρώτο μέρος περιλαμβάνει τά έπί μέρους κεφάλαια: 1) Συγκρότησις της Παιδαγωγικής. 2) Η προβληματική της πραγματικότητας. 3) Η άμοιβαίότης εις τον χώρο της Παιδαγωγικής πραγματικότητας. 4) Πραγματικότητα και άνθρωπίνη ύπαρξις. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται: 1) Η κοινωνική πραγματικότητα. 2) Η οικογενειακή πραγματικότητα και 3) Η Σχολική πραγματικότητα. Άκολουθεί έκτενεστάτη βιβλιογραφία και πίνακας τών κυριωτέρων όνομάτων και πραγμάτων. Τελειώνει ό σ. με τά παροράματα, πού άποτελοῦν την σφραγίδα κάθε δημιουργήματος του άνθρώπου.

Η Φιλοσοφική διάθεσις και ή έπιστημονική άνεσις σέ άγαστή συνεργασία παρουσίασαν τό έργον. Η λιτότης ή μάλλον τό μέτρον κυριαρχεί σέ κάθε σελίδα του. Η ελληνική και ξένη περισσότερον έπιστημονική πρόδος της Παιδαγωγικής είναι έπιστρατευμένη και πειθαρχεί ζηλευτά στα χέρια του Κ. Κιτσαρά. Η προσφορά ουσίας του συγγραφέως βοηθεϊ θετικά στην συνειδητοποίησι και την λύσι τών Παιδαγωγικών προβλημάτων τών εκπαιδευτικών, στη μεγάλη περιοχή της πραγματικότητας εις την Παιδαγωγικήν έπιστήμην.

Κωστή Μελισσαρόπουλου: «Μελετήματα», Άθήναι 1965, σελ. 216

Ο κ. Μελισσαρόπουλος συνεχέντρωσε, στα «Μελετήματα» του, μελέτες, πού έχει δημοσιεύσει κατά καιρούς και μās τις παρουσιάζει σέ ένα καλοτυπωμένο βιβλίο. Τά μελετήματα, όταν είναι προϊόντα σοβαρής έργασιας, δέν έξοφλοῦν τό ύψος της προσφοράς των με την δημοσίευσίν των

σὲ ἑφημερίδες ἢ καὶ περιοδικὰ μόνον. Γι' αὐτὸ ἡ συλλογὴ τῶν σὲ βιβλίον εἶναι ἐπιβεβλημένη, χωρὶς βέβαια νὰ ὑποστοῦν σχετικὲς βελτιώσεις, γιατί γάνουν τὴν φρεσκάδα καὶ τὸ χρῶμα τῆς πρώτης δημιουργίας.

Τὰ «Μελετήματα» τοῦ κ. Μελισσαροπούλου εἶναι «μικρὰ δοκίμια». Κινούνται α) στὴν περιοχὴ τῆς ζωῆς καὶ ἐξετάζουν ὠρισμένα προβλήματα τῆς, τὸν σκοπὸν τῆς, τὴν πληρότητα, τὴν ἐξέλιξιν, β) στὸν μεταφυσικὸν χῶρον ἔννοια Θεοῦ, θάνατος κ.λ.π., καὶ γ) στὸ πολιτιστικὸν περιβάλλον: ἀληθινὸς πολιτισμὸς κ.ἄ.

Τὰ θέματα ἀναπτύσσονται ἐπαγωγικά, μὲ καλλιεργημένη γλῶσσα, ἀπλᾶ, ὅσο ἐπιτρέπει ἡ φύσις τῶν. Ἡ πρακτικιστικὴ σκοπιμότης τοῦ συγγραφέως εἶναι ἔκδηλη καὶ ἐπιτυχημένη.

Ὁ ἀναγνώστης παίρνει ἐμπειρίες βασανισμένες στὴν ζωὴ, ἐνισχύοντας τίς θέσεις τῆς βιοθεωρίας του καὶ δίνοντας πιθανὰς λύσεις στίς ἀντιξοότητες ζωτικῶν προβλημάτων. Συμφωνεῖ ἢ καὶ διαφωνεῖ μὲ τίς ἰοποθετήσεις τοῦ σ., πάντως εὐρύνει τὴν βάσιν τοῦ ἀτομικοῦ του πρίσματος. Τὸ πνευματικὸν ἔρμα, ποῦ ἀποκομίζει κανεὶς, εἶναι οὐσιαστικόν, ξένο ἀπὸ τίς προχειρογραφίες καὶ τὴν ἀνεδαφικότητα. Παρὰ τὸ γεγονὸς, ὅτι τὰ θέματα αὐτὰ ἔχουν γνωρίσει πολλοὺς μελετητὰς καὶ ἔτσι ὑστεροῦν σὲ πρωτοτυπία, διαφέρον, ὅμως τὸ προσωπικὸν «πιστεύω» τοῦ κ. Μελισσαροπούλου καὶ ἡ δόκιμη παρουσία τῶν μελετημάτων, ὑπερπηδοῦν τὰ σχετικὰ ἐμπόδια, μὲ σκοπὸν νὰ ἔχωμε μιὰ ἐργασία οὐσιαστικῆς προσφορᾶς.

Γιάνου Γεωργόπουλου: «Χειραψία μὲ τὴ ζωὴ», Διηγήματα, Σέρρες 1964, σελ. 66.

Ὁ πεζογράφος κ. Γ. Γεωργόπουλος, παίρνει τὰ θέματά του ἀπὸ τίς πολλὰς περιπτώσεις τῆς μιζέριας τῶν ἀνθρώπων. «Δυὸ ξυπόλυτα παιδιὰ», «Τὸ τελευταῖον ἀγῶγι», «Ἡ ἱστορία ἐνὸς τρολλοῦ», κ.ἄ. Ἡ σκοτεινὴ αὐτὴ ὄψις τῆς ζωῆς μᾶς προσφέρει ἀναιμικὴν σὲ πρωτοτυπία θεμάτων καὶ ἀδύνατην σὲ πλοκή. Ἐπιτυχάνει ὁ μόχθος τοῦ διηγηματογράφου νὰ μᾶς προσφέρῃ μιὰ σειρά ἀφορμῆσεων, ποῦ εἶναι ἱκανὰς νὰ ἐπιστρατεύσουν πολλὰ ἐνθυμήματά μας, ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς μιζέριας τῆς ζωῆς.

Ἄν εἶναι τόσο τραγεῖα ἡ «Χειραψία μὲ τὴ ζωὴ», ἂν μόνον αὐτὴ εἶναι ἡ ὄψις τῆς, τότε εἶναι δικαιολογημένη κάθε πίστι ἀπαισιοδοξίας. Νομίζομε, ὅτι ὁ πεζογράφος μᾶς ἀστοχεῖ στὸν τίτλον τῆς συλλογῆς του. Ἡ ζωὴ ἔχει δύο ὄψεις, βασικά, μιὰ φωτεινὴ καὶ μιὰ σκοτεινὴ μὲ ποικιλία περιπτώσεων. Οὔτε οἱ θετικὲς πλευρὲς τῆς ζωῆς, εἶναι ἡ ζωὴ, οὔτε οἱ ἀρνητικὲς, ἐπειδὴ παρουσιάζουν πλοῦτον ἀντιξοιότητων καὶ παρεξηγημένου συναισθηματισμοῦ. Ἡ ζωὴ εἶναι ὅλα αὐτὰ, δηλαδὴ τὸ σύνολον τῶν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν περιπτώσεων.

«Ἡ χειραψία μὲ τὴ ζωὴ» περιέχει τεκμήρια μᾶς πεζογραφικῆς δυνατότητος, ποῦ μπορεῖ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ πλὴ ὀλοκληρωμένα πεζὰ σχήματα.

Κωνσταντίνου Α. Γκανιάτσα, Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: «Ἡ βλάστησις καὶ ἡ γλωρὴ τῆς Χερσονήσου τοῦ Ἁγίου Ὄρους» («Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ τόμου «Ἀθωνικὴ Πολιτεία»). Θεσσαλονίκη 1963, σελ. 172.

Ὁ κ. Κ. Α. Γκανιάτσας στὸν πρόλογον τῆς σηματοδιακῆς τῆς ἐργασίας, ποῦ θέλει νὰ τὸν λέῃ «ἀντὶ προλόγου», μᾶς γνωρίζει μεταξὺ τῶν ἄλλων: «Ἡ περιοχὴ αὕτη, χάρις εἰς τὰς εὐνοϊκὰς συνθήκας, τὴν γεωγραφικὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὴν μὴ ὑπαρξίν αἰγοποιμνίων, ἔχει καὶ πλουσιωτάτην πρωτογόνου μορφῆς ὀργιώδη καὶ οὐδαμοῦ σχεδὸν ὑπάρχουσαν βλάστησιν, ὡς καὶ μεγάλην ποικιλίαν καὶ ἀφθονία γλωρίδος μὲ ἀρκετὰ μάλιστα ἐνδημικὰ φυτὰ... τὸ Ἅγιον Ὄρος ἔχαρακτοῦσθαι ὑπὸ τῶν βοτανολόγων, ὡς ἓνας μοναδικὸς εἰς τὸν κόσμον βοτανικὸς παράδεισος».

Τὸ πρῶτον κεφάλαιον περιλαμβάνει στὴν ἐξέτασίν του: Α'. Τὴν ἱστορικὴν ἀνασκόπησιν τῶν βοτανικῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Β'. Τὴν Γεωμορφολογία—Γεωλογία—Κλιματολογία τῆς Χερσονήσου.

Στὸ δεύτερον κεφάλαιον, μᾶς γνωρίζει: Α'. Τὴν βλάστησιν τῆς Χερσονήσου. Ἡμερολόγιον κινήσεως καὶ Β'. Ζῶναι βλαστήσεως.

Στὸ τρίτον κεφάλαιον παρουσιάζεται: Ἡ Χλωρὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἡ Φυτογεωγραφικὴ ἀνάλυσις γλωριστικῶν στοιχείων. Τὰ Ἐνδημικὰ φυτὰ.

Στὸ τελευταῖον κεφάλαιον μᾶς προσφέρει κατάλογον φυτῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ἐκτενεστάτην βιβλιογραφίαν.

Πρόκειται γιὰ βιβλίον ἐπιστημονικῆς βαρύτητος καὶ εἶναι προῖον μόχθου. Αὐτὲς τίς ἐντυπώσεις προσκομίζει ὁ μὴ «εἰδήμων» στὰ θέματα τῆς βοτανικῆς, ὅπως ὁ γράφων. Ἡ ἐκτύπωσις καὶ ἡ γενικὴ εἰκὼν τοῦ βιβλίου κρίνεται ἀρίστη.

«**Θησαυρίσματα**», τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῶν Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν σπουδῶν, τόμος 2. Βενετία 1953, σελ. 173 (σύν 48 σελ. Παράρτημα. Ὁ ἑορτασμὸς τῆς χιλιετηρίδος τοῦ Ἁγίου Ὄρους στὴ Βενετία).

Ὁ ἀνωτέρω τόμος ἀποτελεῖ μιὰ τεκμηριωμένη εὐδοίωνη παρουσία τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστημονικῆς δραστηριότητος τῆς Βενετίας. Μεταξὺ τῶν περιεχομένων περιλαμβάνει: Μαρίας Κ. Χαϊρέτη, Εἰδήσεις γιὰ τρεῖς μονὰς τῆς περιοχῆς Χανίων στίς ἀρχὲς τοῦ ΙΖ' αἰ. Μ. Ι. Μανούσακα, Ἀνέκδοτα βενετικὰ ἔγγραφα (1618 - 1639) γιὰ τὸν Ἰωάννην Ἄνδρᾶ Τρωίλο, τὸν ποιητὴν τοῦ «Ροδολίνου». Ἄγαθῆς Νικοκάβουρα, Ἐπιστολὲς Ἄνδρᾶ Μουστοξύδη, Σοφίας Α. Ἀντωνιάδη, ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία τῶν ἐρευνητῶν κατὰ τὸ 1963, κ.ἄ.

Ὅλες οἱ ἐργασίες τοῦ ἀνωτέρω τόμου ἀποτελοῦν σοβαρὸ ἐπιστημονικὸν παρόν, ποῦ σὺν ἀρχῇ χαιρετίζομε μὲ μεγάλη χαρὰ, περιμένοντας συνέ-

χεια. Ἡ ἐκτύπωσι καὶ γενικὰ ἢ ἐμφάνισι τοῦ τόμου εἶναι ὑποδειγματικῆ.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

•••

Ο ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

Στὸ τέλος τοῦ περασμένου χρόνου (28 Δεκεμβρίου), ἔγιναν ἀρχαιρεσίες, στὴν Ἐνώσιν Ἰδιοκτητῶν Περιοδικοῦ Τύπου. Ὡς Διοικ. Συμβούλιον, ἐξελέγησαν οἱ: Σωκράτης Συνανίδης, Δημ. Ἀβραμίδης, Χαρ. Ἀναστασόπολλος, Κων. Γεράρδος, Ἀ. Γκογκῶνης, Ι. Μπουσμπουρέλης, Κανελ. Πετρόπουλος, Μ. Σμυρλάκης καὶ Ἐμμ. Τσαγκαράκης, με ἀναπληρωματικούς τοὺς: Ρουσσον Κτιστάκη, Τ. Σίψαν καὶ Βασιλ. Σωκρατίδην καί, γιὰ τὸ Πειθαρχικόν Συμβούλιον, οἱ: Κων. Καλογεργῆς, Ἀνδρ. Κεραμίδας, Ἀντ. Κιτσίκης, Κων. Σταμέλος καὶ Κων. Στασινόπουλος, με ἀναπληρωματικούς τοὺς: Παν. Χατζῆν καὶ Γ. Σταματιάδην. Τὸ νέο αὐτὸ Διοικ. Συμβούλιο, ἔχοντες Πρόεδρον τὸν κ. Σωκρ. Συνανίδην καὶ Γεν. Γραμματέα τὸν κ. Ἐμμ. Τσαγκαράκη, ἀφοῦ ἐμέλετῃσε τὰ προβλήματα ποῦ ἀντιμετωπίζουν οἱ ἰδιοκτῆτες - Διευθνταὶ τοῦ Περιοδικοῦ Τύπου στὴ χώρα μας καὶ ἀφοῦ ἐμέτρῃσε τίς εὐθύνες του ἀπέναντί τους, κινήθηκε πρὸς κάθε ἐνδεδειγμένη κατεύθυνση. Ἐτσι, μέσα σὲ σύντομο σχετικὰ χρονικὸ διάστημα, ἐπέτυχε νὰ μορφολογήσει ἓνα εὐρὺ πρόγραμμα δραστηριότητος καὶ νὰ θέσει, ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων ὑπουργῶν, τὰ ἐξῆς βασικά δικαιώματα —τὸ ὀλιγώτερον— αἰτήματα:

1) Τὴν αὐξήσιν εἰς τὸ τριπλάσιον τῶν παρεχομένων ὑπὸ τοῦ Ταμείου Ἀσφαλίσεως Ἰδιοκτητῶν Συντακτῶν καὶ Ὑπαλλήλων Τύπου συντάξεων, ἐνισχυομένων τῶν πόρων τοῦ ἰδρύματος βάσει τῶν ὑποδείξεων καὶ εἰσηγήσεων τῆς Ἐνώσεως Ἰδιοκτητῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

2) Τὴν παροχὴν ἰατροφαρμακευτικῆς καὶ νοσοκομειακῆς περιθάλψεως εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεως Ἰδιοκτητῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

3) Τὴν παροχὴν τοῦ δικαιώματος ἀτελοῦς εἰσόδου τῶν μελῶν εἰς τὰ Δημόσια Θεάματα.

4) Τὴν ἐπέκτασιν τοῦ δικαιώματος ἐλευθέρως κυκλοφορίας τῶν μελῶν, ἐφ' ὅλων τῶν μεταφορικῶν μέσων.

5) Τὴν μείωσιν τῆς φορολογίας τῶν ἐκδιδομένων ὑπὸ τῶν μελῶν ἐντύπων, ἀναλογικῶς βάσει τοῦ χρόνου τῆς περιοδικότητός των καὶ τοῦ ὕψους τῆς κυκλοφορίας των.

6) Τὴν ἀναγνώρισιν μεζονος προϋπηρεσίας ὑπὸ τοῦ Ταμείου τῶν ἠσφαλισμένων μελῶν, διὰ τῆς ἐξαγορᾶς ὅλων τῶν ἐτῶν προϋπηρεσίας, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει τοιαύτη, καὶ οὐχὶ 5 μόνον ἐτῶν, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ συνταξίμου χρόνου αὐτῶν.

7) Τὴν παροχὴν, πρὸς τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ τῶν μελῶν τῆς Ἐνώσεως, τῶν δημοσιεύσεων τῶν Κρατικῶν Δανείων, καὶ τῶν πά-

σης φύσεως Κρατικῶν δημοσιεύσεων καὶ διακηρύξεων.

8) Τὴν μείωσιν τῶν τηλεφωνικῶν καὶ τηλεγραφικῶν τελῶν, τὴν καθιέρωσιν μειωμένης τιμῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεως Ἰδιοκτητῶν Περιοδικοῦ Τύπου, ὡς καὶ τὴν μείωσιν εἰς τὸ ἡμισυ τῶν τελῶν ἀποστολῆς τῶν ἐντύπων των.

9) Τὴν ἐπέκτασιν τοῦ δικαιώματος τῆς ἀτελοῦς εἰσαγωγῆς ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων καὶ εἰς τὰ μέλη τῆς ἰδίας Ἐνώσεως, ὡς καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν των ἀπὸ τῆς εἰσφορᾶς καὶ τοῦ φόρου κυκλοφορίας.

10) Τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰ κέρδη τοῦ Λαχείου Συντακτῶν τῶν μελῶν τῆς Ἐνώσεως Ἰδιοκτητῶν Περιοδικοῦ Τύπου, ἢ τὴν ἰδρυσιν ἰδίου Λαχείου ὑπὲρ τῶν δημοσιογράφων τῶν μὴ συμμετεχόντων εἰς τὰ κέρδη τοῦ ὕφισταμένου τοιούτου.

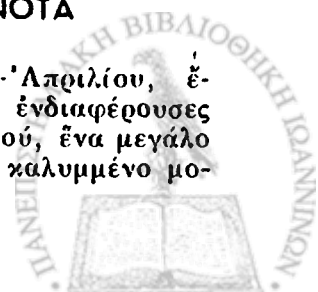
Ἀναγνωρίζοντας, κατ' ἀρχὴν, ὅτι, ἡ νέα Διοίκηση τῆς Ε.Ι.Π.Τ., ὀρθῶς συνέλαβε καὶ καλῶς ἐξέφρασε αὐτὰ τὰ στοιχειωδῶς δικαιώματα αἰτήματα τοῦ Περιοδικοῦ Τύπου τῆς χώρας μας, ἐρχόμεστε (ὅλα τὰ μέλη τῆς Ε.Ι.Π.Τ.) νὰ τὴν βοηθήσουμε ἀνεπιφύλακτα στὸν ἀγῶνα τῆς γιὰ τὴν ἰκανοποίησίν τους. Ἀκόμα, θὰ εἶχε νὰ προσθέσει κανεὶς, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Περιοδικὸς Τύπος ἔχει νὰ ἐπιτελέσει, πέραν τῆς δημοσιογραφίας, καὶ μιὰ ἀποστολὴ πνευματικῆς στάθμης, ἡ Κρατικὴ Ἀντίληψη ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ εἶναι πολὺ πιὸ ἀφειδώλευτη. Γιὰ τὸν ἑλληνικὸ Περιοδικὸ Τύπο, οἱ δυσκολίες γιὰ τὴν οἰκονομικὴ του ἐπιβίωση, πολλὰς φορές, καθίστανται ἀνυπέρβλητες. Γιατί, ἀπ' τὴ μιὰ τὰ στενὰ περιθώρια (γεωγραφικὰ καθαρῶς πλαίσια), μέσα στὰ ὁποῖα ὀμιλεῖται ἡ γλῶσσα μας, κι' ἀπ' τὴν ἄλλη ἡ περιορισμένη οἰκονομικὴ δυνατότητα τοῦ ἰδιαίτερα καλλιεργημένου ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, σμικρύνουν φοβερὰ τὴν προοπτικὴ νὰ στηριχθεῖ, ἢ προσπάθειά του, ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στὴν ἀγορὰ τῆς κυκλοφορίας του. Καί, ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἰδιαίτερη μεταχείριση ἀπ' τὴν κρατικὴν ἔριμνα γιὰ τὴν γενικώτερη πνευματικὴ, ἐπιστημονικὴ, καλλιτεχνικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ ἀνάπτυξή μας—πρᾶγμα πρωταρχικὸ γιὰ τὴν θεμελίωση τῆς προσπάθειας πρὸς καθολικώτερη ἀνάπτυξη μέσα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα ποῦ εἶναι, ὅπως δῆποτε, ἀφευκτὴ πραγματικότητα στὸ ἐγγὺς μέλλον—, εἶναι σήμερα ἰσως μιὰ ἀπ' τίς ὑψιστές ἐθνικὲς ἐπιταγές.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

•••

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Κατὰ τὸ δῆμνο Μαρτίου—Ἀπριλίου, ἔγιναν στὴν πόλιν μας πολλὰς ἐνδιαφέρουσες πνευματικὲς ἐκδηλώσεις, ἔτσι ποῦ, ἓνα μεγάλο μέρος ἀπ' τίς γιορτές, νὰ εἶναι καλυμμένο κο-

νάχα απ' αυτές. Έδω, χωρίς να κάνουμε καμιά αξιολογική παρουσίαση, θα περιορισθούμε μόνο στην αναγραφή μερικών (έκείνων που δυνηθήκαμε να παρακολουθήσουμε) απ' τις διαλέξεις που έλαβαν χώραν μέσα στο παραπάνω αυτό χρονικό διάστημα.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ: στις 17 Μαρτίου, οργάνωσε (στη μεγάλη αίθουσα της) μία πολύ ενδιαφέρουσα διάλεξη με θέμα «Σύγχρονοι κατευθύνσεις της Αμερικανικής Μουσικής», που έδωσε ο μορφωτικός ακόλουθος της Πρεσβείας των Ηνωμένων Πολιτειών και ειδικός μουσικολόγος κ. Daryl Dayton.

Επίσης, στις 25 Μαρτίου, επ' ευκαιρία της επετείου της Εθνικής Εορτής, η Φιλοσοφική Σχολή Ιωαννίνων έδωσε έναν πανηγυρικά λαμπρόν εορτασμό, κατά τον οποίο, ο ένας των καθηγητών της κ. Σταμάτης Καρατζάς ξεφώνησε έναν λόγο—διάλεξη με θέμα: «Ο Σολωμός και το Εϊζοσιένα».

Τέλος, η Φιλοσοφική Σχολή, στις 7 Απριλίου, έφερε στην πόλη μας τον διεθνώς γνωστό καθηγητή του Πανεπιστημίου του Mirmingham κ. George Thomson, ο οποίος έδωσε μία διάλεξη ξεχωριστού ενδιαφέροντος με θέμα: «Η ελληνική γλώσσα, αρχαία και νέα». Η όμιλία έγινε στην ελληνική.

Η ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΕΡΙΦ. ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΗΠΕΙΡΟΥ: είχε την έμπνευση και την πρωτοβουλία να οργανώσει—στην αίθουσα τελετών της Φιλοσοφικής Σχολής Ιωαννίνων, στις 19 Απριλίου—μια διάλεξη χωριστής σπουδαιότητας και μοναδικού κύρους, με όμιλητή τον γνωστόν Αρχιτέκτονα—Πολιοδόμο Δρα Κ. Δοξιάδη και με θέμα: «Το μέλλον των πόλεων μας». Κύριο χαρακτηριστικό της ομιλίας του κ. Δοξιάδη ήταν ο ύψηλος ανθρωπισμός, η επιστημονική οργάνωση κι η ριζοσπαστική τολμηρότητα του όντως δαιμόνιου αυτού Έλληνα.

Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ: στην αίθουσα της Στρατιωτικής Λέσχης, την 7 Απριλίου, έδωσε μία διάλεξη, αφιερωμένη στον Δομήνικο Θεοτοκόπουλο (Γκρέκο), με όμιλητή τον καθηγητή, ζωγράφο και πρόεδρο του Συλλόγου κ. Γεώργιο Καζάκο.

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΦΕΔΡΩΝ ΛΕΙΩΜΑΤΙΚΩΝ: στη Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ακαδημία, οργάνωσε διάλεξη με θέμα: «Επιστημονική θεμελίωση και προαγωγή της σικανότητος», την οποίαν έκανε ο εκπαιδευτικός έφεδρος ύπολοχαγός κ. Βασίλ. Μπαρμπάς.

Η ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΛΕΣΧΗ ΤΟΥ Ο.Τ.Ε.: το Σάββατο στις 1 Απριλίου, η Λέσχη αυτή των υπαλλήλων του ΟΤΕ έγκαινιάσε είναι η πρώτη χρονιά της λειτουργίας της—τις μορφωτικές της εκδηλώσεις με διάλεξη της δίδος Μαρίας Μιχαλοπούλου, που μίλησε με θέμα: «Εμείς και έφηβοι με τα προβλήματα τών».

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΒΙΒΛΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Φώτη Ι. Μάνου: «Από το Ήπειρωτικόν 1912-1913», Σχ. 8ον, σελ. 72, Ίωάννινα, 1965.

Λέοντος Ι. Μελά: «Η Βόρειος Ήπειρος όαι το Έθνικό Ζήτημα», Ίωάννινα, 1965.

Λ. Βρανούση: «Ένα εικονογραφημένο χειρόγραφο του Έρωτόκριτου στη Βιβλιοθήκη της Ρουμανικής Ακαδημίας», Αθήνα, 1964.

Giuseppe Schirò: «Evdokia Baisic Vasilissa di Gianina» Beograd, 1964.

Γεωργίου Ίωάννου: «Δημοτικά τραγούδια της Κυνουρίας» Θεσσαλονίκη, 1965.

Σωτηρ. Δάκαρη, (έφόρου Αρχαιοτ. Ήπειρου): «Αρχαιολογική έφημερίς 1959 εις μνήμην Δημητρίου Ευαγγελίδη», Σχ. 4ον, σελ. 100, Αθήναι, 1964.

ΜΕΛΕΤΑΙ - ΔΟΚΙΜΙΑ

Άρσένη Γεροντικοῦ: «Κριτικά», (Θέατρο - Κινηματογράφος - Βιβλίο - Τέχνη κλπ.), Σχ. 8ον, σελ. 104, Αθήνα, 1965.

Έκδόσεις: «Φιλολογική Κύπρος», «Αφιέρωμα εις τον Κωννον Σπυριδάκη», Σχ. 6ον, σελ. 240, Λευκωσία - Κύπρος, 1964.

Ε. Κριαρά: «Η μετάφραση του «Pastor Fido», από τον Ζακυνθινό Μιχαήλ Σουμμάκη», Αθήναι, 1964.

Νικολάου Β. Λώλη: «Το Δίκαιον της Βιομηχανικής ιδιοκτησίας εις την Ε.Ο.Κ.», Αθήναι, 1964.

C. I. Rossiter, (μετάφραση: Ν. Λώλη-επιμέλεια: Π. Αναγνωστοπούλου): «Η Αμερικανική Προεδρία», (έκδοσις: «Φέξη»), Σχ. 8ον, σελ. 190, Αθήναι, 1964.

A. B. Athanasiades & N. B. Lolis: «The Limited Companies Act», Athens, 1964.

G. Apollinair, (μετάφραση: Ν. Σπάρια): «Ποιήματα», Σχ. 8ον, σελ. 54, έκδοσις: «ΔΕΣΜΟΥ»), Χαλκίδα, 1964.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Νίκου Φωτιάδη: «Στ' όνειρο είδα άνθρωπος», (μυθιστόρημα), Σχ. 6ον, σελ. 512, Αθήναι, 1964.

Φώτη Κόντογλου: «Γιαβός ό θαλασσινός κι άλλες ιστορίες», Σχ. 8ον, σελ. 340, (έκδοτ. οίκος: «ΑΣΤΗΡ», Αλ. και Β. Παπαδημητρίου), Αθήναι, 1965.

Βασιλη Μπατζόγλου: «Έξοδος», (μυθιστόρημα), Σχ. 8ον, σελ. 37, Αθήνα, 1965.

Γ. Πελλερέν (Γεωργίου Δ. Χατζή—Επιμέλεια: Έύριπ. Σ. Στεριάδη): «Τάδε έφη Πολύ-

καρπος» (Χρονογραφήματα), Σχ. 8ον, σελ. 192, 'Αθήνα, 1965.

Γιώργου Δέλιου: «'Ο ήλιος και τ' άστρα», (μυθιστόρημα), Σχ. 8ον, σελ. 151, Θεσσαλονίκη, 1965.

'Ανδρέα 'Ηλ. Μιχαλοπούλου: «Δωδωναία όνειρα», Σχ. 8ον, σελ. 176, 'Αθήναι, 1965.

ΠΟΙΗΣΗ

Δημήτρη Σ. Λαμπρόπουλου: «Συμφωνίες Καϋμοί». Σχ. 8ον μεγ., σελ. 48, 'Αθήνα, 1963.

Βάγιου Μπαγλάνη: «'Απόπειρα αϋτάρκειας», Σχ. 8ον μεγ., σελ. 48, 'Αθήνα, 1964.

Λύντιας Ντεφάνου: «Τοπεία από την καταγωγή και την περιλαπλάνη του «ΥΚ», Σχ. 8ον, σελ. 96, 'Αθήνα, 1965.

Σπύρου Παπαγεωργίου: «Σπονδές», Σχ. 8ον, Λευκωσία, 1964.

Γιάννη Α. Παπαγιάννη: «'Αϋριο θά ώριμάσουν οί καρποί», Σχ. 8ον σελ. 42, Πύργος 'Ηλείας, 1964.

Νανᾶς Παν. Κοντού: «'Δόνηση», Σχ. 8ον, σελ. 54+10, Θεσσαλονίκη, 1964.

Κύπρου Χρυσάνθη: «'Ωρα πατρίδας», Σχ. 8ον, σελ. 24, Λευκωσία, 1964.

Δημήτρη Σ. Λαμπραπούλου: «Μοιρολόϊ στον Τζών Φ. Κέννεντυ», Σχ. 8ον, σελ. 20, 'Αθήνα, 1964.

'Ολγας Βότση: «'Ο μεγάλος ήχος», Σχ. 8ον μεγ., σελ. 80, 1965.

Νίκου Σπάνια: «'Ποιήματα της Τρίτης Λεωφόρου άρ. 2», Σχ. 8ον μεγ., σελ. 48, 1965.

Δημήτρη Χαμπουλίδη: «'Προσανατολισμοί», Σχ. 8ον, σελ. 48, Κύπρος, 1964.

Γεωργίου Θεμ. Μαλτέζου: «'Σκιές σιωπής», Σχ. 8ον, σελ. 48, 'Αθήνα, 1964.

Μάχης Μουζάκη: «'Ο ήχος ό πιστός ό ένας», Σχ. 8ον, σελ. 40, Ζάκυνθος, 1965.

Βασίλη Λιάσκα: «'Ατέλιωτη άσφαλτος», Σχ. 8ον, σελ. 48, 'Αθήναι, 1964.

Γιάννη Φάτση: «'Ο τύμβος», Σχ. 8ον, σελ. 24, 1963.

Νίκης Λαδάκη — Φιλίππου: «'Επεισόδια», Σχ. 8ον, σελ. 30, Λευκωσία, 1964.

'Ανθούλας Α. Ζόλδερ: «'Γαλάζια φυγή», Σχ. 8ον μεγ., σελ. 86, 'Αγγίνιον, 1965.

Λούλας Βάλβη — Μυλωνᾶ: «'Μονάκριβη φωτιά», Σχ. 8ον, σελ. 40, 'Αθήνα, 1965.

ΠΑΙΔΕΙΑ

Κώστα Ν. Νικολαΐδη: «'Οκτώ κεφάλαια για την άγωγή», (δοκίμιο), Σχ. 8ον μεγ., σελ. 58, Γιάννινα, 1965.

Ναπολ. Σ. Τσιάρα: «'Τρία ζητήματα διδακτικής πράξεως», Σχ. 8ον μεγ., σελ. 48, 'Ιωάννινα, 1964.

Δημ. Κων. Βακάλη: «'Τό έκπολιτιστικόν έργον του διδασκάλου», Σχ. 8ον, σελ. 168, 'Αθήναι, 1965.

Κων/νου Δημ. Φράγκου: «'Η Χριστιανική άγωγή ως έχει έν τῷ συστήματι Montessori»,

(Μέρος πρώτον), Σχ. 8ον μεγ., σελ. 80, 'Ιωάννινα, 1964.

'Αρ. Α. 'Ασπιώτη: («'Εκδοσις του 'Ιστιούτου 'Ιατρικής Ψυχολογίας και Ψυχικής 'Υγιεινής άρ. 51): «'Τά δύσκολα παιδιά», Σχ. 8ον, σελ. 148, 'Αθήναι 1965.

Δ/νσεως Γ. Ζώρα: «'Επιστημονική 'Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου 'Αθηνών», Σχ. 8ον μεγ., σελ. 612 (περίοδος Δευτέρα—Τόμος ΙΔ'), 'Αθήναι, 1963 - 1964.

ΘΕΑΤΡΟ

Ο. Κ. Τρουπη: «'Ο Κοτσαμπάσης», (και άλλα μονόπρακτα), Σχ. 8ον, σελ. 76, Πάτραι, 1964.

Κύπρου Χρυσάνθη: «'Ο 'Ηράκλειος», (σε δυο εικόνες), Σχ. 8ον, σελ. 16, Λευκωσία 1964.

Δ. Κόκκινου: «'Αουσβιτς», Σχ. 8ον, σελ. 100, 'Ιωάννινα, 1963.

Κύπρου Χρυσάνθη: «'Νενίκηκε τον θάνατον, (θεατρικό χρονικό σε τρεις εικόνες), Σχ. 8ον, σελ. 24, Λευκωσία, 1964.

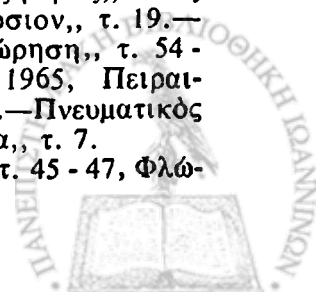
ΔΙΑΦΟΡΑ

Σόνιας 'Ολλανδέζου: 1) «'Παγκόσμιος ποιητική άνθολογία», Σχ. 8ον μεγ., τεύχος 5ον, 1965. 2) «'Αφιέρωμα στον ποιητή Γεράσιμο Καρολή», 'Αθήναι, 1965.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΑΘΗΝΑΙ: «'Ελληνικά θέματα», τ. 107 - 110. — «'Επιθεώρησις Τέχνης», τ. 121 - 124. — «'Δασικά Χρονικά», τ. 73 - 77. — «'Σύγχρονα θέματα», τ. 13-14. — «'Ακτίνες», τ. 258-261. — «'Ο κόσμος της 'Ελληνίδος», τ. 115 - 119. — «'Εκκλησία», έτος ΜΒ', τ. 1 - 10. — «'Εφημέριος», έτος ΙΔ', τ. 1 - 10. — «'Ελευθεροτυπία», τ. 13 - 19. — «'Δωδεκάτη ώρα», τ. 10. — «'Βιομηχανική 'Επιθεώρησις», (μετά του Μεγ. Βιογρ. Λεξικού) τ. 363 - 366. — «'Θεολογία», τόμος ΛΕ' - Δ' (1964). — «'Παρνασσός», τόμος Στ', τ. 4 (1964). — «'Παναθήναια», τ. 54 - 55. — «'Νέοι όρίζοντες», (έκδοσις Χ.Ε.Ν.) τ. 82 - 85. — «'Εικόνες της 'Ηπείρου», τ. 44. — «'Ελληνική 'Αριστερά», τ. 18 - 22. — «'Οικονομική Πολιτική 'Ερευνα», τ. 97 - 101. — «'Δελτίον 'Αγροτικής Τραπέζης 'Ελλάδος», τ. 141 - 142. — «'Διδασκαλικόν Βήμα», τ. 558 - 567. — «'Επιστημονικόν Βήμα του Διδασκάλου», έτος ΙΒ', τ. 3. — «'Διανοούμενος», τ. 17. — «'Φωνή της Ειρήνης», τ. 47 - 48. — «'Ίκαριακά», τ. 32 - 33. — «'Λευκαδίτικες σελίδες», τ. 43 - 45. — «'Λευκαδίτικα», τ. 73 - 75. — «'Χριστιανική Δημοκρατία», τ. 160 - 163. — «'Νέα Ζωή», τ. 12 - 14. — «'Τό Ξεκίνημα», τ. 7 - 9. — «'Κόνιτσα», τ. 28 - 29. — «'Συζήτησις», έτος Στ', τ. 5. — «'Χριστιανικόν Συμπόσιον», τ. 19. — «'Πρωτότυπη Φιλολογική 'Επιθεώρησις», τ. 54 - 55. — «'Ελικώνας», τ. 'Απριλίου 1965, Πειραιεύς. — «'Σιφναϊκή Φωνή», τ. 1 - 3. — Πνευματικός Φάρος, τ. 6, 'Ελληνική 'Υδρία, τ. 7.

ΕΠΑΡΧΙΑ: «'Αριστοτέλης», τ. 45 - 47, Φλώ-

ρινα.—“Ο Έλληνισμός του Έξωτερικού,, τ. 143 - 146, Θεσσαλονίκη.—“Κρητική Έστια,, τ. 149 - 152, Χανιά.—“Ο σημερινός Κόσμος,, τ. 5, Ίωάννινα.—“Δεσμός,, τ. 35 - 37, Χαλκίδα.—“Περιοδικό Έλληνίδων Βορείου Ελλάδος,, τ. 78 Θεσσαλονίκη.—“Σκουφάς,, τ. 29, Άρτα.—“Ελληνικός Πολιτισμός,, τ. 34 - 36, Πάτρας.—“Ελεύθερο πνεύμα,, τ. 1 - 2, Ίωάννινα.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ: “Κρίκος,, τ. 169 - 173, Λονδίνον.—“Πνευματική Κύπρος,, τ. 53 - 56, Λευ-

κωσία.—“Πανταίνος,, (έπίσημο όργανον του Πατριαρχείου Άλεξανδρείας), έτος 57ον τ. 1 - 4, Άλεξάνδρεια.—“Mediterranea,, (Revue du Centre International de Hautes Études Agronomiques Méditerranéenes), Παρίσι.—“Illustrated London New,, Λονδίνον.—“Commonwelt,, Λονδίνον.—“Lief,, Άμερικη.—“Commission Nationale Hellenique pur l' Unesco,, Γενεύη.—“In Britain,, Λονδίνον.—“The Tablet,, Λονδίνον.

ΜΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΠΕΤΕΙΟΣ

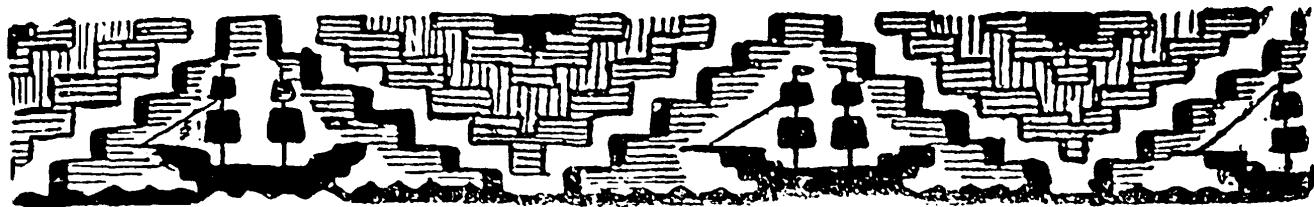
ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ “ΚΡΙΚΟΣ,,

Τό έξαίρετο περιοδικό «ΚΡΙΚΟΣ», πού έκδίδει στο Λονδίνον ό κ. Γιάννης Χατζηπατέρας και πού κυκλοφορεί και στις πέντε Ήπειρους, έχει κλείσει δεκαπέντε όλόκληρα χρόνια ζωής. Η προσφορά του «ΚΡΙΚΟΥ», για την πνευματική ακτινοβολία της χώρας μας και για την συνειδητοποίηση της ανάγκης ανασύνδεσης των έλληνικών ανά τον κόσμο παροικιών, υπήρξε, στο μεταξύ διάστημα, όντως πολυσήμαντη έθνική ύπηρεσία. Γι' αυτό, και ή βράβειυσή του από την Άκαδημία Άθηνών (Έπαινος Άκαδημίας Άθηνών) είταν μιá δικαίωση πού την έκτίμησαν όλοι οί πνευματικοί άνθρωποι στον τόπος μας.

Ό κ. Γιάννης Χατζηπατέρας, έχοντας έτσι μιá θαυμάσια και σεβαστή Πνευματική Στέγη μέσα στην καρδιά της Άγγλίας, για την χώρα μας - για όλη μας την πνευματική κίνηση, είναι μιá έξιέπαινη πρεσβεία κι' ένας ύπολογίσιμος σταθμός. Γιατί, ή σοβαρή και πυκνή ανταπόκριση, ή στάθμη της ποιότητας και ή άψογη εμφάνιση του «ΚΡΙΚΟΥ» συνθέτουν ένα σύγγραμμα κλάσης, πού αντιπροσωπεύει και πού συνεχίζει την μεγάλη παράδοση και του πνευματικού άποικισμού της φυλής μας. Έτσι, δέν έχομε παρά νά συγχαρούμε όλόψυχα την ώραιάν αυτή προσπάθεια, νά σφίξουμε τό χέρι του κ. Χατζηπατέρα και νά ευχηθούμε την συνέχιση, στην άρξάμενη νέα δεκαπενταετία, της πορείας του έξαίρετου περιοδικού μας στο Λονδίνο.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Π Ε Ρ Α Γ Μ Ε Ν Α

ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1964

ΥΠΟ
ΔΡΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΕΞΑΡΧΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ Υ.Π.Α.Η.

Κατά τὸ λήξαν ἔτος 1964 ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῆς Υ.Π.Α.Η. τὰ κάτωθι :

I. ΕΚΠΟΝΗΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

1.—Διὰ τὴν δλοκλήρωσιν τῆς ἀναλύσεως τῶν διαφόρων τομέων οἰκονομικῆς δραστηριότητος εἰς τὸν χώρον τῆς Υ.Π.Α.Η., κρινομένης ὡς ἀπαραιτήτου διὰ τὴν ἐκπόνησιν τοῦ προσεχοῦς 10ετοῦς προγράμματος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, διενεργήθησαν αἱ ἀκόλουθοι ἐργασίαι:

- α. Συνεκεντρώθησαν γεωργοοικονομικὰ στοιχεῖα ἀνὰ ζώνην γεωργικοῦ Προγράμματος διὰ τὴν Ἠπειρον—Κέρκυραν καὶ Λευκάδα.
- β. Ὑπελογίσθη ἡ ἀπασχόλησις καὶ ὑποαπασχόλησις εἰς τὴν πρωτογενῆ παραγωγὴν καὶ προεβλέφθη ὁ ὄγκος καὶ ἡ σύνθεσις τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς καὶ ἀπασχολήσεως διὰ τὸ ἔτος 1974.
- γ. Συνεκεντρώθησαν στοιχεῖα μεταναστεύσεως πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἀνὰ Κοινότητα, ὡς καὶ στοιχεῖα ἐπὶ ἠλεκτροδοτουμένων Δήμων καὶ Κοινοτήτων.
- δ. Ὑπελογίσθη τὸ ὕψος καὶ ἡ παροῦσα σύνθεσις καταναλώσεως ἠλεκτρικοῦ ρεύματος καὶ προεβλέφθησαν αἱ ἀνάγκαι τῆς προσεχοῦς 10ετίας.
- ε. Ἐγένετο στατιστικὴ ἐπεξεργασία βασικῶν στοιχείων παραγωγῆς καὶ ἀπασχολήσεως τῆς μεταποιητικῆς δραστηριότητος (ἔτος βάσεως 1962).
- ζ. Ἐξετιμήθη τὸ εἰσόδημα Βιομηχανίας—Βιοτεχνίας—Οἰκοτεχνίας κατὰ κλάδον βιομηχανικῆς δραστηριότητος (ἔτος ὑπολογισμοῦ 1958).
- η. Συνεκεντρώθησαν καὶ ὑπέστησαν ἐπεξεργασίαν στοιχεῖα μέσης καὶ τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως.
- θ. Βάσει δημογραφικῶν, φυσικῶν, συγκοινωνιακῶν καὶ διοικητικῶν κριτηρίων, ἐγένετο διαίρεσις τοῦ χώρου τῆς Υ.Π.Α.Η. εἰς 39 Κέντρα ἐκπαιδεύσεως, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀριωτέρας ὀργανώσεως τῆς Δημοτικῆς, προγυμνασιακῆς καὶ γυμνασιακῆς ἐκπαιδεύσεως.

2.—Ἐξεπονήθη μελέτη ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς μεταναστεύσεως τῶν Νομῶν εὐθύνης τῆς Υ.Π.Α.Η.

3.—Φροντίδι τῆς Ὑπηρεσίας, ἐξησφαλίσθη ἡ χορήγησις ἐτησίας ὑποτροφίας ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν κ. Δημ. Πατρινὸν διὰ μετεκπαίδευσίν του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἀμβούργου ἐπὶ μακροοικονομικῶν θεμάτων.

4.—Κατὰ τὴν 29ην Ὀκτωβρίου, ὁ Προϊστάμενος Προγραμματισμοῦ συμμετέσχεν εἰς σύσκεψιν τῶν Διεθνῶν Ἐθελοντικῶν Ὄργανώσεων, ἧτις ἔλαβε χώραν εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Γεωργικὴν Σχολὴν Θεσσαλονίκης, ἀναπτύξας τὸ θέμα: «How Should Voluntary Agencies plan Ahead».

5.—Ὁ Γάλλος ὑπότροφος τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. διὰ θέματα προγραμματισμοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως κ. Allen Becker συνέχισε τὴν πρακτικὴν ἐκπαίδευσίν του παρὰ τῇ Ὑ.Π.Α.Η. συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Προσωπικοῦ τοῦ Γραφείου Προγραμματισμοῦ ἐπὶ συναφῶν θεμάτων.

6.—Προκειμένου ἡ Δ.Ε.Η. νὰ χωρήσῃ εἰς μακροχρόνιον προγραμματισμὸν ἠλεκτροδοτήσεων εἰς τὸν χώρον τῆς Ὑ.Π.Α.Η., συνηργάσθη μετὰ τῆς Ὑπηρεσίας, διὰ τὴν ὀρθολογικωτέραν ἱεράρχησιν τῶν μελλοντικῶν εἰς ἠλεκτρικὸν ρεῦμα ἀναγκῶν, βάσει τῶν προβλεπομένων οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων εἰς τὸ ὑπὸ ἐκπόνησιν 10ετὲς πρόγραμμα οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῆς περιοχῆς. Ὡσαύτως ὁ Ο.Τ.Ε. ἐχώρησεν εἰς μακροχρόνιον προγραμματισμὸν τῶν δραστηριοτήτων του εἰς τὸν χώρον τῆς Ἠπείρου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ὑπηρεσίας μας, ὡς πρὸς τὸν τομέα τῆς δημιουργίας κέντρων ἀναπτύξεως.

7.—Εἰς τὸ πλαίσιον τῶν εἰδικῶν προγραμμάτων τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ, διὰ τὴν μετεκπαίδευσιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐπὶ θεμάτων περιφερειακῆς ἀναπτύξεως, δημοσιῶν ὑπαλλήλων, ἤρχισε λειτουργοῦν τμημα ἐντατικῆς, 12ῶρου ἐβδομαδιαίως, διδασκαλίας τῆς Γαλλικῆς Γλώσσης παρὰ τῷ Γαλλικῷ Ἰνστιτούτῳ Ἰωαννίνων.

Διὰ τὴν καλλιτέραν κατάρτισιν τῶν ὑποψηφίων πρὸς μετεκπαίδευσιν εἰς Γαλλίαν δημοσιῶν ὑπαλλήλων, ἀφίχθη εἰς Ἰωάννινα ὁ καθηγητὴς κ. Mougin, ὅστις ἐδίδαξεν εἰς τούτους μαθήματα σχέσιν ἔχοντα μὲ τὸ ἀντικείμενον τῆς μετεκπαιδεύσεώς των.

8.—Κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούλιον καὶ Αὐγούστον 1964, 850 περίπου Γάλλοι, φοιτηταὶ οἰκονομικῶν κυρίως Πανεπιστημίων, ἐπισκεφθέντες τὴν Ἑλλάδα, βάσει τῶν συμβάσεων ἀνταλλαγῶν φοιτητῶν μεταξὺ Πανεπιστημίων, εἶχον εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς περιοδείας των καὶ τὰ Ἰωάννινα. Τούτους ἀφικνουμένους καθ' ὁμάδας τῶν 35 - 40 ἀτόμων, ἀνὰ δευτέραν ἡμέραν, ἐξενάγει ὑπάλληλος τοῦ Προγράμματος καὶ κατετόπιζε ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ ρόλου τῆς περιοχῆς, ἐπὶ τῆς γεωγραφικῆς καὶ οἰκονομικῆς θέσεως αὐτῆς καὶ γενικώτερον ἐπὶ τῆς προσπαθείας τοῦ Προγράμματος Ἠπείρου διὰ τὴν διακρίβωσιν καὶ μελέτην τῶν προβλημάτων τῆς περιοχῆς.

9.—Κατὰ τὸν μῆνα Αὐγούστον ἀφίχθη δι' ὀλίγον εἰς Ἠπειρον ὁ κ. Φίλιπ Λαμούρ, ἐκ τῶν πρώτων μελετητῶν τῶν προβλημάτων τοῦ Ἠπειρωτικοῦ χώρου.

10.—Συνετάγη ἐκθεσις διὰ τὰ Ἠπειρωτικὰ μάρμαρα καὶ τὴν ἐκμετάλλευσίν των.

11.—Ἐξεπονήθη μελέτη ὑπὸ τὸν τίτλον «Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΩΡΟΝ ΤΗΣ Ὑ.Π.Α.Η.».

12.—Ἐξεπονήθη μελέτη ὑπὸ τὸν τίτλον «ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΗΣ Ε' ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΩΣ».

II.—ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

1.—Ἀνετέθη εἰς τὸν οἶκον Δοξιάδη, κατόπιν συνταχθείσης ὑπὸ τῆς Ὑπηρεσίας συγγραφῆς ὑποχρεώσεων, ἡ ἐκπόνησις πολεοδομικῶν μελετῶν τῶν πόλεων

Ἰωαννίνων, Ἄρτης, Πρεβέζης καὶ Ἡγουμενίτης καὶ κατηρτίσθησαν αἱ Ἐπιτροπαὶ παρακολουθήσεως τῶν μελετῶν. Ὑπεβοηθήθη ὁ μελετητὴς διὰ τὴν λήψιν στοιχείων ἧτοι:

α. Ἀντιγράφων ἐγκεκριμένων σχεδίων πόλεων, χαρτῶν, εὐρυτέρας περιοχῆς πόλεων ὑπὸ κλίμακα 1 : 20.000 καὶ σχεδιαγραμμάτων ὑφισταμένων ἀποχευτικού καὶ ὕδρευτικού δικτύου τῶν πόλεων τούτων.

2.—Ἀνετέθη, κατόπιν βαρομετρικῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ὑπηρεσίας, ἡ ἐκπόνησις τῆς ὀριστικῆς μελέτης χαράξεως τῆς τουριστικῆς ὁδοῦ ἀκτῶν Ἠλείρου ἀπὸ Πρεβέζης διὰ Καστροσυκιᾶς—Ριζῶν—Βαλανιδιάς—Αὐχένος Ἁγίας Κυριακῆς—Μαργαριτίου εἰς Ἡγουμενίταν εἰς τὸν μελετητὴν κ. Λουκάκον.

Ἡδη ἐπερατώθη καὶ παρεδόθη πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Δημοσίων Ἔργων τὸ πρῶτον τμήμα τῆς μελέτης ἀπὸ θέσεως Μονολιθίου μέχρι Ριζῶν.

3.—α. Διὰ τὴν ἐπιλογὴν τοῦ πλέον καταλλήλου χώρου ὀριστικῆς ἐγκαταστάσεως τῆς ὑπὸ ἴδρυσιν Πανεπιστημιούπολεως ἐν Ἰωαννίνοις, ἐγένετο ἔρευνα τῶν ὑφισταμένων Δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἐκτάσεων, προκριθείσης τῆς προταθείσης ὑπὸ τῆς Ὑπηρεσίας θέσεως τοῦ κτήματος τοῦ Γεωργικοῦ Σχολείου Δουρούτης, ἐκτάσεως 3.000 στρεμμάτων περίπου.

β. Ἡ Ὑ.Π.Α.Η., προβλέψασα τὴν δυσχέρειαν κανονικῆς λειτουργίας τῆς ἰδρυθείσης Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων εἰς τὸ κτίριον τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων, λόγω ἐλλείψεως κεντρικῆς θερμάνσεως, διέθεσεν εἰς τὸ Νομαρχιακὸν Ταμεῖον Ἰωαννίνων πίστωσιν 1.500.000 δραχμῶν διὰ τὴν ἐκπόνησιν μελέτης, ἣν καὶ ἐνήργησεν νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὸ Τεχνικὸν Γραφεῖον Δοξιάδη, ὅσον καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἔργου τούτου. Πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ μελετητοῦ, ἡ Ὑ.Π.Α.Η. προέβη εἰς τὴν ἀποτύπωσιν πρὸς σύνταξιν σχεδίου ὀλοκλήρου τοῦ κτιριακοῦ συγκροτήματος τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας.

γ. Ἡ Τεχνικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ὑ.Π.Α.Η. ἠσχολήθη ἐπὶ δίμηνον μὲ τὴν παρακολούθησιν τῶν ἐπισκευῶν τῶν διαρρυθμίσεων τῶν κτιρίων καὶ τῶν προμηθειῶν τῶν κριθεισῶν ὡς ἀπαραιτήτων διὰ τὴν εὐρυθμον λειτουργίαν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων.

4.—Ἐγένετο ἀποτύπωσις καὶ ἐξεπονήθη προμελέτη διαμορφώσεως τῆς περιοχῆς Τὸπ—Ἄλιτ τοῦ Δήμου Ἰωαννιτῶν εἰς Δημοτικὸν Πάρκον, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος τῆς Ὑπηρεσίας Δημοσίων Ἔργων κ. Βασ. Χαρίση. Ἐξεπονήθη ἐπίσης μελέτη περιφράξεως τοῦ πάρκου τούτου καὶ ἤδη ἐκτελεῖται ἡ περιφραξις.

5.—Ἐξεπονήθη μελέτη ὑφισταμένης καταστάσεως Ἐθνικοῦ καὶ Ἐπαρχιακοῦ ὀδικοῦ δικτύου καὶ συνετάγησαν προτάσεις ἱεραρχημένης ἀνακατασκευῆς καὶ διανοίξεως τοῦ Ἐθνικοῦ ὀδικοῦ δικτύου τοῦ χώρου τῆς Ἠλείρου, ὕψους τῆς δαπάνης 1.000.000.000 δραχμῶν.

6.—Ἐξεπόνησαν ὀριστικὴν μελέτην τμήματος τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2 ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Καλεντζίου—Πλάκας καὶ δὴ τὸ πρὸς ἀνακατασκευὴν τμήμα ἀπὸ Κατσικᾶς μέχρις Ἑλληνικοῦ, μήκους 13 χιλιομέτρων.

7.—Συνετάγη ὀριστικὴ μελέτη παραλλαγῆς ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Βίτσης—Μονοδενδρίου, μήκους 3 χιλιομέτρων, μετὰ τοῦ ἀντιστοίχου κτηματολογίου.

8.—Συνετάγη κτηματολόγιον ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Πυρσογιάννης—Βουρμπιάνης—Ἀσημοχωρίου.

9.—Ἐξεπονήθη μελέτη καὶ ἐγένετο ἡ παρακολούθησις τῆς διανοίξεως ὁδοῦ ἀναδασωθείσης ἐκτάσεως περιοχῆς Καστροσυκιᾶς—Ριζῶν.

10.—Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Γραφείου Οἰκονομικῶν Μελετῶν, ἐξεπονήθησαν χάρται τῶν Κέντρων ἀναπτύξεως τῆς Παιδείας τοῦ χώρου τῆς Ὑ.Π.Α.Η. καὶ

έσχεδιάσθησαν στατιστικοὶ πίνακες διαφόρων μελετῶν καὶ διαγράμματα βιομηχανιῶν.

11.—Παρηκολουθήθη ἡ κατασκευὴ τοῦ Τουριστικοῦ Περιπτέρου πηγῶν Λούρου ὡς καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ πέριξ χώρου του τῆς λίμνης.

Πέραν τῶν ὡς ἄνω, τὸ Γραφεῖον Τεχνικῶν Μελετῶν καὶ Ἐρευνῶν παρακολουθεῖ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων ἅτινα χρηματοδοτοῦμενα παρὰ τῆς Υ.Π.Α.Η., ἐκτελοῦνται παρὰ τῶν διαφόρων Νομαρχιακῶν καὶ Λιμενικῶν Ταμείων ὡς καὶ παρὰ ὀργανισμῶν ἰδιωτικοῦ δικαίου (Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν καὶ Σύλλογος «Σκουφᾶς» Ἄρτης).

III. — ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Μ Ε Λ Ε Τ Α Ι

1.—Ἀναδασώσεως 1578 ἔκταριων εἰς διαφόρους περιοχὰς τῶν Νομῶν Θεσπρωτίας καὶ Πρεβέζης διὰ δασοπονικῶν εἰδῶν καὶ ἐλαιῶν.

Ἡ συνολικὴ δαπάνη τοῦ ἔργου προϋπολογίσθη εἰς 14.900.000 δραχμάς. Τὸ ὅλον ἔργον θὰ ἐκτελεσθῇ μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Παγκοσμίου Προγράμματος τροφίμων διὰ τῆς παροχῆς 1.004 τόννων τροφίμων, τὰ ὁποῖα θὰ χορηγηθοῦν εἰς τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν ἔναντι μέρους τῆς ἐργασίας των καὶ 1.000 τόννων ζωοτροφῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ χορηγηθοῦν εἰς τοὺς πληττομένους κτηνοτρόφους τῶν ἐν λόγῳ περιοχῶν συνεπείᾳ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς βοσκῆς τῶν ζώων των εἰς τὰς ἐν λόγῳ περιοχὰς.

2.—Ἀναδασώσεως καὶ ἐλαιοφυτεύσεως 65,0 ἔκταριων τῆς θέσεως «Ἀγριοσυκιᾶ» Συμριτούλας.

3.—Συμπληρωματικῶν ἐργασιῶν εἰς τὴν ἀξιοποιουμένην ἔκτασιν ἀκτῆς Νικοπόλεως.

4.—Ὅριστικὴ μελέτη διανοίξεως τοῦ ὑπολοίπου τμήματος (1 χλμ.) τῆς ὁδοῦ προσπελάσεως ἀναδασωτέας ἐκτάσεως Καστροσυκιᾶς—Πρεβέζης.

5.—Ἀναδασώσεως 30,0 ἔκταριων τῆς θέσεως Φανερωμένη—Λευκάδος.

6.—Δενδροφυτεύσεως τοῦ ὑπὸ ἴδρυσιν Πάρκου Τὸπ—Ἄλτι τῆς πόλεως Ἰωαννίνων.

7.—Ἐξεπονήθη μελέτη ἐλαιοφυτεύσεως περιοχῶν τοῦ Νομοῦ Πρεβέζης, συνολικῆς ἐκτάσεως 1.000 ἔκταριων.

8.—Ἐξεπονήθη ὑπὸ τοῦ Γεωπόνου κ. Ἀργ. Ἀλτιπαράκη καὶ ἐκτυποῦται, δαπάναις τῆς Υ.Π.Α.Η., μελέτη ὑπὸ τὸν τίτλον «ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΩΡΓΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ».

9.—Παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Γραφείου τῆς Ὑπηρεσίας, τῇ συνεργασίᾳ τῶν ἀρμοδίων τοῦ F.A.O. καὶ τοῦ Γραφείου τῆς Ὑπηρεσίας Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως Πελοποννήσου καὶ κατόπιν ἐπιτοπίου ἐρεῦνης, ἐξεπονήθη «Σχέδιον Προγράμματος Βιομηχανικῆς Ἀναπτύξεως τῆς Γαλακτοκομίας τοῦ χώρου δράσεως τῆς Υ.Π.Α.Π.».

Τὸ ἐν λόγῳ Σχέδιον ἐξεπονήθη βάσει τῶν ὑφισταμένων ἐν τῷ χώρῳ Βιομηχανικῶν καὶ Βιοτεχνικῶν μονάδων τοῦ κλάδου ὡς καὶ τῆς παραγομένης καὶ προβλεπομένης νὰ παραχθῇ πρώτης ὕλης κατὰ τὴν τρέχουσαν 10ετίαν.

Τὸ ὡς ἄνω σχέδιον προσεγγίζει, κατὰ τὸ δυνατόν, πρὸς τὰς ἐνδεδειγμένας λύσεις τὸ πρόβλημα τῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ συνόλου τῆς ὑπαρχούσης καὶ προβλεπομένης γαλακτοπαραγωγῆς εἰς τὸν χῶρον δράσεως τῆς Υ.Π.Α.Π. ἐπὶ ὀργανωμένης βάσεως, τόσο εἰς τὸν τομέα τῆς νωπῆς καταναλώσεως παστεριωμένου γάλακτος ἀγελάδος, ὅσον καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς περαιτέρω κατεργασίας τῆς παραγω-

γής πρὸς κατασκευὴν Τυροκομικῶν προϊόντων καὶ νωποῦ Βουτύρου ἐσωτερικῆς ἢ καὶ ἐξωτερικῆς καταναλώσεως.

Τοῦτο δὲ θέλει ἐξυπηρετήσῃ, ὡς ἀρχικὸν Σχέδιον, τὴν σύνταξιν ἐνὸς συγκεκριμένου χωροταξικῶς 10ετοῦς Προγράμματος Βιομηχανικῆς Ἀναπτύξεως τοῦ κλάδου τῆς Γαλακτοκομίας διὰ τὴν κανονικὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς γαλακτοπαραγωγῆς καὶ τὴν δελτίωσιν τῶν παραγωγικῶν κλάδων τῆς κτηνοτροφίας εἰς τὰ κατάλληλα πρὸς τούτοις κτηνοτροφικὰ διαμερίσματα τοῦ χώρου δράσεως τῆς Υ.Π.Α.Π.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Εἰς τὰς ἀξιοποιούμενας περιοχὰς τῶν ἀκτῶν Ἠπείρου καὶ Λευκάδος, ἐξετελέσθησαν καὶ συνεχίζονται αἱ κάτωθι ἐργασίαι:

1.—Πλήρης διάνοιξις 2+500 χλμ. τῆς ὁδοῦ προσπελάσεως ἀναδασωτέας ἐκτάσεως Καστροσυκιᾶς Πρεβέζης ὡς καὶ κατασκευὴ ὁχετῶν κλπ. τῆς αὐτῆς ὁδοῦ.

2.—Κατεσκευάσθησαν ἕξ φράγματα ἀγροτικοῦ ρυθμοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν στερεώσεως τῶν πρανῶν τῶν ρευμάτων τῆς ἀναδασωτέας ἐκτάσεως Ἀκτῆς Νικοπόλεως Πρεβέζης.

3.—Ἐπερατώθη ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀρδευτικοῦ συγκροτήματος (ἀντλιοστάσιον—ὑδατόπυργος—δίκτυον διανομῆς) τῆς ἀναδασωτέας ἐκτάσεως Νικοπόλεως Πρεβέζης.

4.—Παρεσχέθησαν αἱ ἀπαραίτητοι περιποιήσεις τῶν φυτευθέντων δενδρῶν εἰς τὰς ἀναδασωτέας ἐκτάσεις ἀκτῶν Ἠπείρου.

5.—Συνεχίζονται αἱ ἐργασίαι ἀναδασώσεως τῶν Ἀκτῶν Ἠπείρου εἰς τὰς περιοχὰς Καστροσυκιᾶς, Ριζῶν καὶ Σμυρτούλας Πρεβέζης.

6.—Εἰς τὴν ἀναδασουμένην ἔκτασιν Καστροσυκιᾶς καὶ Ριζῶν Πρεβέζης, ἐφυτεύθησαν 100.000 δασικὰ δενδρῦλλα καὶ διηνοίχθησαν εἰς τὴν ἔκτασιν τῆς Κοινότητος Ριζῶν 6.000 τρέχοντα μέτρα βαθμίδων πρὸς φύτευσιν ἐλαιοδενδρῶν.

7.—Συνεπληρώθη ἡ μερικῶς ἀποτυχοῦσα ἀναδάσωσις τῆς Κοινοτικῆς πεποχῆς Καναλίου.

8.—ἤρξαντο ἐργασίαι ἐλαιοφυτεύσεως εἰς Κοινοτικὴν ἔκτασιν 65 ἔκταρῶν τῆς Κοινότητος Σμυρτούλας.

9.—Ἐνηργήθη ἐπιτυχῆς Γεώτρησης παρὰ τὴν ἀκτὴν Βάλτος—Πάργης πρὸς διασφάλισιν ποσίμου ὕδατος καὶ μετεκλήθη Γεωλόγος τῆς Υ.Ε.Β. ἐκ Πατρῶν πρὸς διερεῦνησιν δυνατοτήτων διασφαλίσεως ὕδατος τῆς Κοινότητος Σμυρτούλας καὶ Ριζῶν Πρεβέζης καὶ εἰς Κοινότητα Πεντολάκκου Ἰωαννίνων.

10.—Ἐνεργήθη δενδροφύτευσις ἐπὶ ἐκτάσεως 300 στρεμμάτων τοῦ Πάρκου Ἰωαννίνων, φυτευθέντων 160.000 δασικῶν δενδρῶν.

11.—Διηνοίχθη ἀντιπυρρική λωρὶς μήκους 3 περίπου χιλιομέτρων διὰ τὴν προστασίαν τῆς ἀναδασωθείσης ἐκτάσεως Νικοπόλεως Πρεβέζης,

12.—ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ—ΤΑΠΗΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ

Ὡς γνωστόν, ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1963, ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ταπητουργικοῦ Ὄργανισμοῦ καὶ μὲ τὴν οικονομικὴν ἐνίσχυσιν τῆς Υ.Π.Α.Η., ἰδρύθησαν καὶ λειτουργοῦν εἰς τὴν περιοχὴν Πωγωνίου καὶ Κονίτσης 4 Ταπητουργικαὶ Σχολαί.

Κατόπιν τῶν ἐνθαρρυντικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς λειτουργίας τῶν ὡς ἄνω Σχολῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος καὶ διότι ἡ ἴδρυσις ἀρκετοῦ ἀριθμοῦ Ταπητουργικῶν Σχολῶν εἰς τὸν χώρον δράσεως τῆς Υ.Π.Α.Η. κρίνεται ἀρμοδίως ὡς σημαντικὴ δραστηριότης διὰ τὴν τόνωσιν τῆς οικονομίας τοῦ χώρου, τὰ Ὑπουργεῖα Συντονισμοῦ καὶ Βιομηχανίας, τῇ εἰσηγήσει τῆς Ὑπηρεσίας, ἐπρογραμματίσαν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος τὴν ἴδρυσιν καὶ ἐτέρων πέντε Σχολῶν.

Συγκεκριμένως ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ ἐνεκρίθη ἡ ἀπαιτουμένη χρηματοδότησις τοῦ Ε.Ο.Τ., μέσῳ Υ.Π.Α.Η., διὰ τὴν ἰδρυσιν τριῶν Σχολῶν εἰς τὰ χωρία Τσαμανιὰ Θεσπρωτίας, Μαντείου καὶ Καλεντζίου Δωδώνης Ἰωαννίνων. Ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου δὲ Βιομηχανίας ἐχρηματοδοτήθη ὁ Ε.Τ.Ο., διὰ τὴν ἰδρυσιν δύο Σχολῶν εἰς τὰ χωρία Ἁγίας Παρασκευῆς Κονίτσης καὶ Γρεβενητίου—Ζαγορίου Ἰωαννίνων.

Αἱ ὡς ἄνω νέαι Σχολαί, πλὴν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἤρχισαν νὰ λειτουργοῦν ἀπὸ τὰ μέσῳ τρέχοντος ἔτους λίαν ἱκανοποιητικῶς.

IV. — ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

1.—Κατὰ τὸ ἔτος 1964 ἐφοίτησαν, ὡς ὑπότροφοι τοῦ Χειροτεχνικοῦ Κέντρου εἰς τὰς τρεῖς τάξεις τῶν Σχολείων Ἀργυροχοΐας καὶ Ξυλογλυπτικῆς Ἐπιπλοποιΐας, σαράντα ἑννέα (49) μαθηταί. Οἱ ἐν λόγῳ ὑπότροφοι, ἡλικίας ἀπὸ 12 μέχρι 19 ἐτῶν, προήρχοντο ἐξ ὄλων τῶν διαμερισμάτων τῆς Ἠπείρου ὡς καὶ ἐκ Κερκύρας, Λευκάδος καὶ Εὐβοίας. Κατὰ τὸ ἀναφερόμενον ἔτος, εἰσῆχθησαν ὡς πρωτοετεῖς 17 οἰκότροφοι (11 εἰς τὸ Σχολεῖον Ἀργυροχοΐας καὶ 6 εἰς τὸ τῆς Ξυλογλυπτικῆς—Ἐπιπλοποιΐας), ἀπεφοίτησαν δὲ 15, ἐκ τῶν ὁποίων 4 προσελήφθησαν εἰς ἐργαστήρια τῶν Ἰωαννίνων, 2 εἰς ἐργαστήρια τῶν Ἀθηνῶν, 2 ἐργάζονται εἰς Μέτσοβον, 1 εἰς Κέρκυραν. Ὁ ἀποφοιτήσας ἀριστοῦχος, ἔτυχεν ἐτησίας ὑποτροφίας ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Ὄργανισμοῦ Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας, ἀναχωρήσας διὰ τὸ ἀνώτερον Σχολεῖον Ἀργυροχρυσοχοΐας τοῦ Πφόρτσχαϊμ τῆς Δυτ. Γερμανίας.

Αἱ οἰκότροφοι μαθήτριά (διὰ τὰς τρεῖς τάξεις) τοῦ Σχολείου Κεντητικῆς—Ὑφαντικῆς, αἱ στεγαζόμεναι εἰς τὸ Μέκειον Οἰκοτροφεῖον, ἀνῆλθον κατὰ τὸ ἔτος 1964 εἰς δέκα ἑννέα (19). Εἰσῆχθησαν ὡς πρωτοετεῖς 9 καὶ ἀπεφοίτησαν 5.

Μετὰ τὸ ἐργαστήριον Ἀργυροχοΐας, ἐξωπλίσθη καὶ τὸ ἐργαστήριον Ξυλογλυπτικῆς—Ἐπιπλοποιΐας τοῦ Χ. Κ. μὲ τὸν ἀπαραίτητον μηχανικὸν ἐξοπλισμὸν πρὸς πληρεστέραν κατάρτισιν τῶν μαθητῶν.

Ὑπὸ τοῦ Χειροτεχνικοῦ Κέντρου συνεχίσθη ἡ ἔκδοσις (διὰ πολυγραφῆσεως καὶ βιβλιοδετήσεως) σημειώσεων, ὠρισμένων ἐκ τῶν διδασκομένων βασικῶν μαθημάτων, αἱ ὁποῖαι παρεχωρήθησαν δωρεὰν εἰς τοὺς μαθητὰς μαζὶ μὲ γραφικὰ εἶδη καὶ ἄλλα ἀπαραίτητα ὑλικά ἐκπαιδύσεως.

Ὑπὸ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἐργαστηρίου Ὑφαντικῆς παρεσχέθη ἐκπαίδευσις (νήματα, χρῆσις ἀργαλειοῦ, βαφικῆ, νέα σχέδια κ.λ.π.) εἰς σοβαρὸν ἀριθμὸν ἀγροιονεανίδων καθ' ὀμάδας καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ἐπιθεωρήσεως Γεωργίας Ν. Ἰωαννίνων, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς μεμονωμένας ὑφαντριάς καὶ εἰς διδασκαλίσας διαφόρων Σχολῶν καὶ Ἰδρυμάτων.

Ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ξυλογλυπτικῆς τοῦ Χειροτεχνικοῦ Κέντρου παρεδόθησαν μαθήματα καὶ ἐπὶ 15θήμερον, εἰς Ξυλογλύπτας τῆς Κερκύρας καθὼς καὶ εἰς Ξυλοτέχνας—Ξυλογλύπτας τοῦ χωρίου Διστράτου Κονίτσης.

2.—ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΙΣ ΒΙΟΤΕΧΝΑΣ

Ὑπὸ τοῦ Χειροτεχνικοῦ Κέντρου συνεχίσθη ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν βιοτεχνῶν εἰς τὴν ἐπιστολογραφίαν των μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ (σύνταξις ἐπιστολῶν, τιμολογίων, τιμοκαταλόγων, μεταφράσεις κ.λ.π.). Ἐπίσης παραγγελίαι ληφθεῖσαι εἰς τὸ Χειροτεχνικὸν Κέντρον μετεβιβάσθησαν πρὸς ἐκτέλεσιν εἰς τοὺς χειροτέχνας καὶ διεκπεραιώθησαν ἐγκαίρως.

Φροντίδι του Χειροτεχνικού Κέντρου, πλείστοι βιοτέχναι έλαβον μέρος εις εκθέσεις του έσωτερικού (Ε.Ο.Ε.Χ., Γάμων Βασιλέως, έορτή κρασιού, Δ.Ε.Θ.) και έξωτερικού (Φλωρεντίας, Μονάχου).

Εις δύο εργαζομένους νέους 'Αργυροχόους (Β. Ντόντορον και Ν. Κόντον) έχορηγήθησαν υπό του Ε.Ο.Ε.Χ., κατόπιν προτάσεως του Χειροτεχνικού Κέντρου, έτήσιοι ύποτροφία δι' 'Ιταλίαν.

Παρεσχέθη έπανειλημμένως δωρεάν ό μηχανικός έξοπλισμός των εργαστηρίων 'Αργυροχοίας και Ξυλογλυπτικής—'Επιλοποιίας εις τους βιοτέχναις προς ίδίαν αυτών χρήσιν. 'Επίσης και ό έξοπλισμός του εργαστηρίου 'Υφαντικής παρεχωρήθη δωρεάν εις ύφαντριάς της περιοχής.

3.—ΠΡΟΩΘΗΣΙΣ ΕΙΔΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ—ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ

Διά την ποιοτικήν βελτίωσιν των ειδών 'Υφαντικής ώς και την δημιουργίαν νέων ειδών δια νέας χρήσεις, τó εργαστήριον 'Υφαντικής παρήγαγεν, κατά τó έτος 1964, διάφορα πρότυπα είδη. Τούτων έγένετο επίδειξις εις εκθέσεις του έσωτερικού και έξωτερικού ώς και εις πρατήρια πωλήσεων εις 'Ιωάννινα και 'Αθήνας.

Κατά τó δεύτερον 15θήμερον του μηνός 'Ιουλίου, διωργανώθη υπό του Χειροτεχνικού Κέντρου εις Κέρκυραν 'Εκθεσις Λαϊκής Τέχνης 'Ηπειρου—Κερκύρας και Λευκάδος. 'Ελαβον μέρος 'Ηπειρώται, Κερκυραίοι και Λευκαδίται χειροτέχναι καθώς έπίσης και άπασαι αί Σχολαί και τά 'Ιδρύματα της Β. Δ. 'Ελλάδος, Κρατικά και 'Ιδιωτικά, σχέσιν έχοντα με την Καλλιτεχνικήν—Χειροτεχνίαν.

'Η έν λόγω 'Εκθεσις έσημείωσεν πλήρη έπιτυχίαν από άπόψεως πλούτου εκθεμάτων και καλλιτεχνικής εμφάνισεως αυτών, καθώς έπίσης και από άπόψεως έμπορικής κινήσεως. 'Αντιπροσωπεύθη τó σύνολον των ύφισταμένων κλάδων εις την περιοχήν ('Αργυροχοία, 'Υφαντική, Ξυλογλυπτική, Κεντητική, Μεταλλοπλαστική, Καλαθοπλεκτική, Κεραμική).

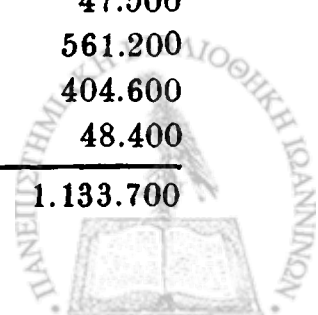
'Ο αριθμός των έπισκεπτών, ήμεδαπών και άλλοδαπών, υπερέβη τας 3.000, έδόθησαν δέ άρκετά παραγγελία, έπίσης οί έμπορευόμενοι με τά είδη Χειροτεχνίας είχαν την εύκαιρίαν να γνωρίσουν πλήθος εκλεκτών εκθεμάτων.

Τό Χειροτεχνικόν Κέντρον 'Ιωαννίνων προς τόνωσιν του ενδιαφέροντος και της άμίλλης μεταξύ των χειροτεχνών, διέθεσεν τó ποσόν των 13.000 δραχ., όπερ κατενεμήθη υπό μορφήν βραβείων εις τους κατασκευαστάς—χειροτέχναις υπό τριμελούς 'Επιτροπής.

Τό Χειροτεχνικόν Κέντρον έλαβεν μέρος εις όλας τας αξιολόγους 'Εκθέσεις Χειροτεχνίας του έσωτερικού και έξωτερικού δι' εκλεκτών και πρωτοτύπων ειδών 'Υφαντικής και Ξυλογλυπτικής.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΕΙΣΑΙ ΔΑΠΑΝΑΙ Χ. Κ. Ι.

1.—'Ενοίκια	Δραχ.	72.000
2.—'Εξοπλισμός Γραφείων, θέρμανσις καθαρο. κλπ.	»	47.500
3.—'Αμοιβαί προσωπικού (Διοικητ. διδακτ. τεχνικού)	»	561.200
4.—'Εκπαίδευσις (τροφεία, μηχανήματα, ύλικά κλπ.)	»	404.600
5.—Προώθησις ειδών Χειροτεχνίας (εκθέσεις ύλ. κλπ.)	»	48.400
Σ ύ ν ο λ ο ν		Δραχμαί 1.133.700

Υ.—ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΝ κλπ.

Ὑπὸ τοῦ Γραφείου τούτου διενεργήθη κανονικῶς ἅπασα ἡ ἐργασία διαχειρίσεως, ταμείου καὶ Γραμματείας τῆς Υ.Π.Α.Η.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἔναντι ἐγκριθέντος ποσοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Υ.Π.Α.Η. ἐκ δραχ. 54.300.000 καθωρίσθη ὕψος πληρωμῶν ἐκ δραχ. 50.100.000.

Μέχρι τέλους τοῦ ἔτους ἠναλώθησαν παρὰ τῆ Υ.Π.Α.Η. δραχ. 16.777.708,55 καὶ μετεφέρθησαν ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ Ὑπουργείου εἰς Νομαρχιακὰ Ταμεία, Ε.Ο.Τ., Σ.Υ.Κ.Ε.Α. καὶ λοιπά, ἕτεροι 17.000.000 δραχ. Ἦτοι ἐν λόγῳ διετέθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, προτάσει τῆς Υ.Π.Α.Η., 33.777.708 δραχμαί.

Ὅ

Προϊστάμενος τῆς Υ.Π.Α.Η.

Ι. ΕΞΑΡΧΟΣ

